НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна академія педагогічних наук України: 1992–2022 рр.

наукове видання

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна академія педагогічних наук України: 1992–2022 рр.

За загальною редакцією В. Г. Кременя

Київ
2022

УДК 37(035)

Рекомендовано до друку
постановою Президії НАПН України
від 28 липня 2022 р. № 1-2/9-135

Редакційна колегія:
В.Г. Кремень (голова), **В.І. Луговий** (заступник голови), **О.М. Топузов** (заступник голови), **С.О. Сисоєва, С.Д. Максименко, О.І. Ляшенко, Н.Г. Ничкало, П.Ю. Саух, О.В. Сухомлинська, І.Ю. Регейло** (секретар)

Рецензенти:
Вайнола Ренате Хейкіївна, доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова;
Караман Олена Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка;
Клопов Роман Вікторович, доктор педагогічних наук, професор, Запорізький національний університет;
Мартиненко Світлана Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, ПЗВО «Київський міжнародний університет»;
Овчаренко Наталія Анатоліївна, доктор педагогічних наук, доцент, Криворізький державний педагогічний університет.

Національна академія педагогічних наук України: 1992-2022 рр.: монографія / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заступник голови), О.М. Топузов (заступник голови)] ; за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2022. 424 с. Бібліогр.: с. 49.
DOI: https://doi.org/10.37472/NAES-1992-2022
ISBN 978-966-644-615-5

Видання присвячено 30-річчю Національної академії педагогічних наук України. Містить системний аналіз становлення та розвитку НАПН України, її історичної ролі, дослідницького потенціалу, пріоритетів діяльності з наукового і методичного забезпечення національної освіти, завдань у сучасних реаліях воєнного стану, захисту суверенітету і територіальної цілісності України щодо освіти, підготовки та виховання її громадян в умовах війни та повоєнного відновлення країни, посилення європейської інтеграції, світової глобалізації, інших викликів людству.

Для освітян, науковців, усіх, хто опікується функціонуванням і розвитком освіти, її науковим і методичним супроводом, здійснює наукові дослідження та експериментальні розробки в галузі освіти, педагогіки і психології.

ISBN 978-966-644-615-5
© НАПН України, 2022

ЗМІСТ

Передмова 5

1. Історія становлення 8
2. НАПН України — сьогодні 52
3. Діяльність відділень та наукових установ НАПН України в умовах воєнного стану 105

Відділення НАПН України
4. Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки 151
5. Відділення психології та спеціальної педагогіки 176
6. Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем . . . 195
7. Відділення професійної освіти і освіти дорослих 208
8. Відділення вищої освіти 231

Наукові установи та заклад вищої освіти НАПН України
9. Інститут педагогіки НАПН України 253
10. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України 266
11. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України 277
12. Інститут проблем виховання НАПН України 292
13. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України 303
14. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України 317
15. Інститут вищої освіти НАПН України 327
16. Інститут цифровізації освіти НАПН України 340
17. Інститут професійної освіти НАПН України 355
18. Інститут обдарованої дитини НАПН України 369
19. Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти» . . 378
20. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського 392
21. Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи 405

22. Члени Національної академії педагогічних наук України. Почесні академіки і почесні доктори НАПН України 412
Дійсні члени (академіки) НАПН України 412
Члени-кореспонденти НАПН України 414
Іноземні члени НАПН України 417
Почесні академіки НАПН України 418
Почесні доктори НАПН України 419

Список авторів 420

СПИСОК ПОШИРЕНИХ СКОРОЧЕНЬ

акад.	академік
член-кор.	член-кореспондент
докт. пед. наук	доктор педагогічних наук
докт. психол. наук	доктор психологічних наук
докт. філос. наук	доктор філософських наук
канд. пед. наук	кандидат педагогічних наук
канд. психол. наук	кандидат психологічних наук
канд. філос. наук	кандидат філософських наук
проф.	професор
доц.	доцент
с. наук. с.	старший науковий співробітник
ст. досл.	старший дослідник
р.	рік
рр.	роки
ос.	особи
м.	місто
табл.	таблиця
рис.	рисунок

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ АБРЕВІАТУР

МОН України	Міністерство освіти і науки України
НАПН України	Національна академія педагогічних наук України
НАН України	Національна академія наук України
ЗДО	заклад дошкільної освіти
ЗЗСО	заклад загальної середньої освіти
ЗП(ПТ)О	заклад професійної (професійно-технічної) освіти
ЗФПО	заклад фахової передвищої освіти
ЗВО	заклад вищої освіти
МСКО	Міжнародна стандартна класифікація освіти
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй
ОЕСР	Організація економічного співробітництва і розвитку
PISA	Міжнародна програма оцінювання успішності учнів

ПЕРЕДМОВА

Створення і вся 30-річна діяльність Національної академії педагогічних наук України нерозривно пов'язані із становленням незалежної Української держави, формуванням нових суспільних відносин і розвитком різних сфер життя й діяльності, національної освіти, формуванням громадянина і патріота, сучасної інноваційної людини, здатної забезпечити конкурентність України в глобалізованому світі.

Заснування Указом Президента України від 4 березня 1992 р. Академії педагогічних наук України стало закономірним, своєчасним і далекоглядним актом розбудови незалежної, сучасної й успішної України. Утворення АПН України як вищої галузевої наукової установи диктувалося необхідністю науково-методичного забезпечення становлення національної системи освіти, комплексного розвитку досліджень, теорії та методики педагогіки і психології, освітньої діяльності. На загальних зборах АПН України 17 листопада 1992 р. першим її президентом обрано відомого вченого-педагога М.Д. Ярмаченка.

Утворена на базі Науково-дослідного інституту педагогіки, Науково-дослідного інституту психології та Республіканського педагогічного музею академія нині має 12 підвідомчих наукових установ та Університет менеджменту освіти, здійснює науковий і методичний супровід усіх ланок освіти впродовж життя людини, підвищення кваліфікації освітян, підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів, виховання громадян України.

У 90-х роках АПН України, її наукові колективи відіграли основну роль у формуванні змісту, методів і стандартів шкільної, дошкільної та позашкільної освіти, освіти осіб з особливими освітніми потребами, розробленні підручників і навчальних посібників, розвитку теоретичних і методичних засад практичної психології. Ключовою стала участь у підготовці нового національного освітнього законодавства.

У наступне десятиліття академія у співпраці з освітянським міністерством та профільним комітетом Верховної Ради України, закладами освіти продовжувала збільшувати системний внесок у реалізацію та модернізацію законодавства щодо освітньо-наукової сфери в контексті процесів посилення національної самоідентифікації, європейської інтеграції, світової глобалізації. У 2001 р. на II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти схвалено розроблену за активної участі вчених АПН України Національну доктрину розвитку освіти, яка в 2002 р. затверджена Указом Глави держави й залишається актуальною і тепер. В активі академії участь спочатку в підготовчій роботі щодо приєднання України у 2005 р. до Болонського процесу із створення Європейського простору вищої освіти, а в наступні роки — його здійснення. У подальшому євроінтеграційні процеси поширилися на формування Європейського простору професійної освіти і підготовки, Європейського освітнього простору, а також Європейського дослідницького простору.

Ураховуючи провідну роль Академії педагогічних наук України у забезпеченні розвитку національної системи освіти, проведенні фундаментальних і прикладних досліджень з проблем освіти, педагогіки і психології, значний внесок у підготовку наукових і педагогічних кадрів, Указом Президента України від 24 лютого 2010 р. академії надано статус національної. У 2015 р. цей статус, як і партнерських Національної та інших національних галузевих академій наук, закріплено Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність». У базовому Законі України «Про освіту» 2017 р. значно розширено роль і конкретизовано завдання та функції Національної академії педагогічних наук України в науковому і методичному забезпеченні освітньої сфери.

На початку діяльності 30 років тому у складі академії налічувалось 70 академіків і членів-кореспондентів, нині згідно з Указом Президента України їх 170, а також 25 іноземних членів і 27 почесних академіків. У штаті наукових і науково-педагогічних колективів НАПН України працюють 265 докторів наук і 443 кандидати наук. Цей потужний науковий потенціал спрямовується на модернізацію національної освітньої сфери в контексті системних реформ, що проводяться в українському суспільстві, особливо прискорених Революцією Гідності та в умовах захисту суверенітету й територіальної цілісності України під час повномасштабної війни, розв'язаної Російською Федерацією проти українського народу. Знаково, що сьогодні рішучу та високопрофесійну відсіч агресору дають молоді й умотивовані захисники вітчизни, які народилися й отримали освіту в незалежній Україні і готові віддати життя за неї, її цивілізаційний вибір. НАПН України в кожній складній ситуації, чи то пандемії COVID-19, чи то війни, завжди активно включалася у виконання посталих завдань.

НАПН України зустріла своє 30-річчя в непростий для нашої країни час як ніколи згуртованою і мобілізованою для подальшого творення надійного науково-методичного фундаменту розвитку вітчизняної освіти і науки, методологічно і теоретично озброєною, із стратегічним баченням пріоритетів діяльності, оптимізованою дослідницькою інфраструктурою, у стані безперервного вдосконалення в контексті сучасних викликів, набуття Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу.

Це наукове видання надасть цілісне уявлення про ключову роль і місце НАПН України в розвитку освіти і житті українського суспільства загалом. Воно буде цікавим для всіх, хто вболіває за розвиток України, формування сучасної інноваційної людини, громадянсько-патріотичне виховання, якісну фахову підготовку, навчання впродовж життя.

Президент Національної академії
педагогічних наук України В.Г. Кремень

Президент НАПН України В.Г. Кремень

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ

Із становленням суверенної Української держави, утвердженням прогресивних суспільних відносин, формуванням інноваційної та патріотичної людини, гуртуванням нації в умовах глобалізації і кризових ситуацій тісно пов'язана вся тридцятирічна історія Національної академії педагогічних наук України.

НАПН України заснована Указом Президента України від 4 березня 1992 р. № 124 як Академія педагогічних наук України (АПН України) [26]. Академія створена як вища галузева наукова установа, виходячи з необхідності поліпшення розвитку педагогічної науки, теорії і методики освіти в Україні, розроблення науково-методичних засад відродження національної школи.

На виконання цього Указу 16 червня 1992 р. Кабінетом Міністрів України прийнято постанову, що передбачала конкретні заходи з організації АПН України [21]. Президентом-організатором було призначено директора Науково-дослідного інституту педагогіки М.Д. Ярмаченка. Дійсними членами-засновниками академії стали 15 відомих в Україні вчених (Ф.С. Арват, Є.Г. Гончарук, О.А. Захаренко, Л.О. Каніщенко, О.В. Киричук, В.М. Мадзігон, Б.І. Мокін, В.Ф. Прісняков, І.Ф. Прокопенко, О.Я. Савченко, В.І. Скок, В.В. Скопенко, П.М. Таланчук, М.І. Шкіль, М.Д. Ярмаченко). До відання академії було віднесено Науково-дослідний інститут педагогіки (нині — Інститут педагогіки), Науково-дослідний інститут психології (нині — Інститут психології імені Г.С. Костюка) та Республіканський педагогічний музей (нині — Педагогічний музей України), кожен з яких уже мав багаторічний досвід діяльності у галузі освіти, педагогіки і психології [7].

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ **Про заснування Академії педагогічних наук України**	**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ** **ПОСТАНОВА від 16 червня 1992 р. N 335** **Київ**
Виходячи з необхідності комплексного розвитку педагогічної науки, теорії і методики освіти в Україні, розробки науково-методичних засад відродження національної школи, **ПОСТАНОВЛЯЮ:** 1. Прийняти пропозицію групи провідних учених і заснувати Академію педагогічних наук України як вищу галузеву наукову установу. 2. Академія педагогічних наук України діє на основі Статуту, може мати у своєму складі науково-дослідні інститути, методичні центри, лабораторії, експериментальні навчальні заклади, інші установи для організації і проведення наукових досліджень у галузі освіти.	**Питання Академії педагогічних наук України** На виконання Указу Президента України від 4 березня 1992 р. «Про заснування Академії педагогічних наук України» (124/92) Кабінет Міністрів України **ПОСТАНОВЛЯЄ:** 1. Призначити Ярмаченка М.Д. Президентом — організатором Академії педагогічних наук України. Затвердити дійсними членами — засновниками Академії педагогічних наук України: Арвата Ф.С., Гончарука Є.Г., Захаренка О.А., Каніщенка Л.О., Киричука О.В., Мадзігона В.М., Мокіна Б.І., Пресняков Ф.М., Прокопенка І.Ф., Савченко О.Я., Скока В.І., Скопенка В.В., Таланчука П.М., ІІІкіля М.І., Ярмаченка М.Д.

3. Основними завданнями Академії педагогічних наук України є:
комплексний розвиток педагогічної науки, проведення фундаментальних і прикладних досліджень з проблем теорії та методики освіти, відродження національної школи;
розробка й наукове обґрунтування новітніх інформаційних технологій, форм, методів і засобів навчально-виховного процесу, створення програм, підручників та методичних посібників для навчально-виховних закладів;
дослідження світових тенденцій розвитку освіти та педагогічної науки, аналіз освітніх стандартів і змісту освіти в зарубіжних країнах, вивчення, узагальнення та поширення вітчизняного й зарубіжного педагогічного досвіду;
координація діяльності науково-дослідних і методичних установ, наукових підрозділів вищих навчальних закладів, використання науково-педагогічного потенціалу в інтересах розвитку педагогічної науки та системи освіти.
4. Установити чисельність членів Національної академії педагогічних наук України в кількості 25 дійсних членів і 45 членів-кореспондентів.
Надати можливість стати членами Академії понад установлену чисельність дійсним членам і членам-кореспондентам колишньої Академії педагогічних наук СРСР, які проживають на території України.
5. Кабінету Міністрів України здійснити необхідні заходи, пов'язані з організацією Академії педагогічних наук України, фінансуванням і створенням умов для її роботи, а також визначити перелік установ і закладів, що передаються Академії.
6. Указ набуває чинності з дня його підписання.

Президент України Л. КРАВЧУК

м.Київ, 4 березня 1992 року
N 124

2. Академія педагогічних наук як вища наукова установа з проблем освіти, педагогіки та психології діє за принципами самоврядування на підставі Статуту, який затверджується на загальних зборах Академії.
Перші вибори в Академію проводяться за Тимчасовим положенням про вибори в Академію педагогічних наук України, що затверджується дійсними членами — засновниками Академії.
3. Президії Академії педагогічних наук України виплачувати грошове винагородження дійсним членам та членам-кореспондентам Академії відповідно до їх вкладу у виконання наукових програм.
4. Установити, що у функціональному управлінні Академії педагогічних наук України перебувають Науково-дослідний інститут педагогіки, Науково- дослідний інститут психології та Республіканський педагогічний музей.
5. Установити Академії педагогічних наук України граничну чисельність працівників науково-організаційного апарату її президії в кількості 25 чоловік.
Міністерству праці разом з Академією наук, Міністерством фінансів України, Державним комітетом України з питань науки і технологій та Радою Федерації незалежних профспілок України розробити й затвердити умови оплати праці працівників Академії педагогічних наук України.
6. Міністерству економіки України передбачити виділення лімітів капітальних вкладень і матеріально-технічних ресурсів Академії педагогічних наук України, включаючи до державного замовлення об'єкти капітального будівництва наукового і дослідно-виробничого призначення.
7. Міністерству освіти України вирішити питання про розміщення Президії Академії педагогічних наук України та її установ.

Перший віце-прем'єр-міністр України
К. МАСИК
Міністр Кабінету Міністрів України
В. ПЄХОТА

17 листопада 1992 р. збори академіків-засновників обрали 7 дійсних членів і 17 членів-кореспондентів академії. 18 листопада 1992 р. на перших загальних зборах АПН України президентом академії обрано М.Д. Ярмаченка, віце-президентом — Л.О. Каніщенка, головним ученим секретарем — О.Я. Савченко та визначено перший склад Президії, до якого також увійшли Є.Г. Гончарук, О.В. Киричук, В.І. Кононенко, М.В. Костицький, О.Г. Мороз, В.Ф. Прісняков, І.Ф. Прокопенко та М.І. Шкіль. Крім того, відповідно до завдань, поставлених перед АПН України Указом Глави держави, було утворено три її відділення: теорії та історії педагогіки; дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті; психології, вікової фізіології та дефектології.

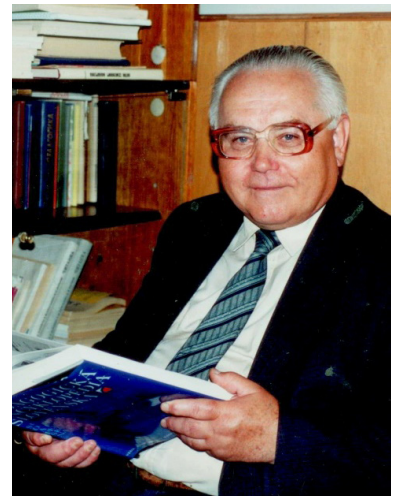

Перший президент Академії педагогічних наук України М.Д. Ярмаченко

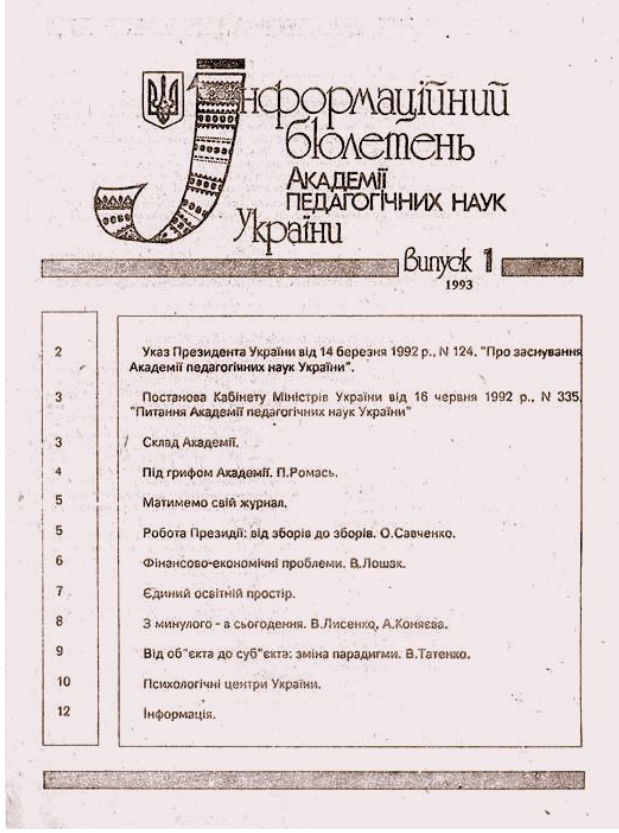

Інформаційний бюлетень
Академії педагогічних наук України
Випуск 1
1993

2 Указ Президента України від 14 березня 1992 р., N 124. "Про заснування Академії педагогічних наук України".
3 Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 1992 р., N 335. "Питання Академії педагогічних наук України"
3 Склад Академії.
4 Під грифом Академії. П.Ромась.
5 Матимемо свій журнал.
5 Робота Президії: від зборів до зборів. О.Савченко.
6 Фінансово-економічні проблеми. В.Лошак.
7 Єдиний освітній простір.
8 З минулого - в сьогодення. В.Лисенко, А.Коняєва.
9 Від об"єкта до суб"єкта: зміна парадигми. В.Татенко.
10 Психологічні центри України.
12 Інформація.

Перший випуск академічного бюлетеня, 1993 р.

Наступні загальні збори академії 30-31 березня 1993 р.прийняли її статут і положення про відділення, обрали керівників відділень, які водночас були віцепрезидентами (віцепрезидентом — керівником Відділення теорії та історії педагогіки — дійсного члена (академіка) В.М. Мадзігона; віцепрезидентом — керівником Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті — дійсного члена (академіка) С.У. Гончаренка, віцепрезидентом — керівником Відділення психології, вікової фізіології та дефектології — дійсного члена (академіка) О.В. Киричука). Рішенням загальних зборів академії 25-26 листопада 1993 р. створено Відділення педагогіки і психології професійної освіти, керівником якого став віцепрезидент Л.О. Каніщенко. Збори схвалили також «Основні напрями розвитку педагогічної і психологічної наук», що слугували виконанню Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») (1993 р.) [48].

Президент АПН України В.Г. Кремень, 1997 р.

У 1994-1997 рр. загальними зборами АПН України внесено зміни до її статуту та організаційної структури, яка в основному зберігається до цього часу. Замість посад віцепрезидентів — керівників відділень введено посади академіків-секретарів відділень. З того часу академіками-секретарями обиралися О.В. Сухомлинська, С.О. Сисоєва; С.У. Гончаренко, О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, О.І. Ляшенко; О.В. Киричук, С.Д. Максименко; Л.О. Каніщенко, Н.Г. Ничкало; М.Б. Євтух П.Ю. Саух. Головними вченими секретарями працювали М.С. Вашуленко, О.І. Ляшенко, М.І. Бурда, В.І. Луговий, віцепрезидентом у 1995-1997 рр. — В.М. Мадзігон [48].

Важливими для академії стали її загальні збори 17-18 грудня 1997 р. З доповіддю «Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні за період становлення і діяльності АПН (1992-1997 рр.)» виступив президент АПН України М.Д. Ярмаченко [20]. На цих зборах президентом академії обрано її дійсного члена (академіка) В.Г. Кременя. За його керівництва першими віцепрезидентами обиралися В.М. Мадзігон, В.І. Луговий, віцепрезидентами — О.Я. Савченко, В.І. Луговий, А.М. Гуржій, О.М. Топузов.

Академік В.Г. Кремень поєднував керування АПН України з грудня 1997 р. до травня 1998 р. з посадою заступника глави Адміністрації Президента України, з травня 1998 р. по грудень 1999 р. — народного депутата України, а з січня 2000 р. по лютий 2005 р. — міністра освіти і науки України. У 2000 р. його обрано дійсним членом (академіком) Національної академії наук (НАН) України [46].

У перші 15 років розвитку АПН України значно зріс інституційний і кадровий потенціал академії. Утворена у 1992 р. у складі Інституту педагогіки (1926 р.), Інституту психології (1945 р.) і Педагогічного музею (1901 р.), АПН України створила також Інститут педагогіки і психології професійної освіти (1993 р.), Інститут спеціальної педагогіки (1993 р.), Інститут соціальної та політичної психології

Понад 100-тисячним тиражем виходить перше число нашої газети у 1998 році! Велике спасибі, дорогі читачі! Старатимемось!

Педагогічна газета

Академії педагогічних наук України

№ 1 (43), січень 1998 р.

ЗВІТНО-ВИБОРНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АПН УКРАЇНИ

ВШАНУВАННЯ

Широка наукова й педагогічна громадськість урочисто відзначила п'яті роковини з часу заснування Академії педагогічних наук України. І це закономірно, адже Україна завжди відзначалася вагомими педагогічними талантами і набутками. Вона дала світові багатьох класиків науково-педагогічної думки. І нині наша молода незалежна держава не обділена науковцями й педагогами-новаторами, які гуртуються навколо Академії педагогічних наук України — вищої галузевої наукової установи.

Сформувалися творчі колективи в різних напрямах педагогіки, психології, професійної освіти та дефектології. З'явилися наукові школи, які здатні проводити дослідно-експериментальну роботу на рівні міжнародних стандартів.

Долаючи численні труднощі й перешкоди, творчий колектив Академії досяг незаперечних успіхів в опра-

АКАДЕМІЇ — 5!

СТАНОВЛЕННЯ. ПРОБЛЕМИ. ПЕРСПЕКТИВИ

Звітно-виборні загальні збори АПН України на пленарному засіданні 17 грудня 1997 р. заслухали і обговорили доповідь президії Академії «Розвиток педагогічної та психологічної науки в Україні за час становлення і діяльності АПН (1992—1997 рр.)»

Констатовано, що за порівняно короткий час АПН України — утвердилася як вища галузевих проблем виховання дітей та молоді, трудового виховання, підготовці наукових кадрів, опрацюванню стандарту загальноосвітньої школи, розвитку української національної школи та багатьох інших.

Водночас на зборах йшлося про недоробки та упущення, які, на жаль, ще мають місце в діяльності підрозділів Академії.

ВАШУЛЕНКА Миколу Самійловича — головним вченим секретарем Академії.

Відбулися також звітно-виборні збори відділень Академії. Заслухано і обговорено звіти академіків-секретарів про роботу відділень за період 1992—1997 рр.

Обрано таємним голосуванням академіків-секретарів відді-

НОВИЙ СКЛАД ПРЕЗИДІЇ АПН УКРАЇНИ

У відповідності зі Статутом АПН України до складу президії Академії ввійшли за посадою:

КРЕМЕНЬ Василь Григорович, президент Академії

МАДЗІГОН Василь Миколайович, віце-президент Академії

ВАШУЛЕНКО Микола Самійлович, головний вчений секретар Академії

СУХОМЛИНСЬКА Ольга Василівна, академік-секретар відділення «Теорія та історія педагогіки»

САВЧЕНКО Олександра Якіна, академік-секретар відділення «Ди-

дактика, методики та інформаційні

Перший випуск академічного видання, 1998 р.

Президент НАПН України В.Г. Кремень і президент НАН України Б.Є. Патон

(1996 р.), Інститут проблем виховання (1996 р.), Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи (1998 р.), Інститут вищої освіти (1999 р.), Інститут інформаційних технологій і засобів навчання (1999 р.), Державну науково-педагогічну бібліотеку України імені В.О. Сухомлинського (1999 р.), Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (ННЦ ПТО, 2001 р.), Інститут професійно-технічної освіти (2006 р.), Інститут обдарованої дитини (2007 р.) та Університет менеджменту освіти (2007 р.) на базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України, історія якого починається з 1952 р. Утворені в складі академії установи забезпечують комплексний науково-методичний супровід усіх освітніх ланок. Університет менеджменту освіти поєднує освітню і наукову діяльність, що дає можливість апробації інноваційних моделей вищої і післядипломної освіти, технологій навчання впродовж життя, щорічного підвищення кваліфікації тисяч керівних, педагогічних і науково-педагогічних кадрів освіти [12]. ННЦ ПТО опікується підготовкою, перепідготовкою й підвищенням кваліфікації спеціалістів у сфері послуг, а також експериментальною перевіркою результатів досліджень з проблем педагогіки і психології в галузі професійної освіти.

Відзначення 10-річчя НАПН України (зліва направо: академіки М.Д. Ярмаченко, В.Г. Кремень, М.С. Вашуленко), 2002 р.

У 1992-2007 рр. утворено мережу регіональних структурних підрозділів АПН України, зокрема Львівський науково-практичний центр професійно-технічної освіти, Науково-методичний центр «Українська етнопедагогіка і народознавство»

(м. Івано-Франківськ), Кримський науково-методичний центр управління освітою (м. Сімферополь), Південний науковий центр (м. Одеса) та інші.

Значно збільшено чисельність членів НАПН України. При заснуванні Академії педагогічних наук України у 1992 р. було затверджено чисельність членів АПН України у кількості 70 осіб: дійсних членів (академіків) — 25, членів-кореспондентів — 45.

За період 1992-2022 рр. з ініціативи та за поданням Президії НАПН України постановами Кабінету Міністрів України та указами Президента України чисельність членів НАПН України збільшилася до 170 осіб: дійсних членів (академіків) — 78, членів-кореспондентів — 92. Зокрема у 1995 р. кількість дійсних членів (академіків) збільшено на 10 осіб, членів-кореспондентів — на 15 осіб; у 1999 р. дійсних членів (академіків) — на 9 осіб, членів-кореспондентів — на 6 осіб; у 2003 р. дійсних членів (академіків) — на 7 осіб, членів-кореспондентів — на 26 осіб; у 2010 р. дійсних членів (академіків) — на 12 осіб; у 2013 р. дійсних членів (академіків) — на 15 осіб.

26 березня 2003 р. Указом Президента України № 277/2003 «Про чисельність членів Академії педагогічних наук України» встановлено таку чисельність членів Академії педагогічних наук України — 51 дійсний член і 92 члени-кореспонденти (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/277/2003).

8 лютого 2010 р. Указом Президента України № 129/2010 «Про чисельність членів Академії педагогічних наук» встановлено таку чисельність членів Академії педагогічних наук України — 63 дійсні члени і 92 члени-кореспонденти (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129/2010).

Указом Президента України «Про чисельність членів Національної академії педагогічних наук України, Національної академії правових наук України та Національної академії мистецтв України» від 19 червня 2013 р. № 337/2013 установлено чисельність членів Національної академії педагогічних наук України — 78 дійсних членів і 92 члени-кореспонденти (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337/2013).

Упродовж 1998-2000 рр. суттєво розширено й покращено матеріально-технічну базу Президії й установ академії, які вперше одержали нові постійні локації. Президія розмістилася в окремій будівлі (вул. Артема (тепер — вул. Січових Стрільців), 52 А), Інститут педагогіки, а згодом й Інститут обдарованої дитини — у будівлі поруч (вул. Січових Стрільців, 52 Д), як і ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» (вул. Січових Стрільців, 52 А, корпус 3). За адресою вул. М. Берлінського, 9 розташувалася решта академічних інститутів та Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського, окрім Інституту соціальної та політичної психології, що займає частину будівлі за адресою вул. Андріївська, 15, Інституту професійно-технічної освіти (тепер — Інститут професійної освіти), Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти та Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, які розташовані за адресою пров. Віто-Литовський, 98-а. Інститут психології з 1945 р. адреси не змінював.

Від початку свого заснування АПН України відігравала провідну роль у формуванні змісту, стандартів, методів шкільної, дошкільної, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти, освіти осіб зі спеціальними потребами; розробленні програм, підручників і навчальних посібників; розвитку теоретичних і методичних засад практичної психології; підготовці та реалізації нового національного освітнього законодавства, концепцій і стратегій модернізації освіти.

У 2002 р. вперше було укладено договір про співпрацю між МОН України та НАПН України, а також угоду про співпрацю між НАН України та НАПН України у галузі розроблення стандартів освіти.

Виступ видатного українського вченого, президента НАН України Б.Є. Патона з нагоди обрання його почесним академіком НАПН України, 2003 р.

Будівля Президії НАПН України, початок 2000-х років

У співпраці з освітянським міністерством і профільним комітетом Верховної Ради України, закладами освіти установи академії брали активну участь у розробленні проєктів законів України «Про освіту» (1991, 1996 рр.) [34-35], «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.) [38], «Про загальну середню освіту» (1999 р.) [25], «Про позашкільну освіту» (2000 р.) [37], «Про дошкільну освіту» (2001 р.) [24], «Про вищу освіту» (2002 р.) [22]. У 2001 р. на ІІ Всеукраїнському з'їзді працівників освіти схвалено розроблену за участі вчених АПН України Національну доктрину розвитку освіти [14]. Цей програмовий документ, затверджений Указом Президентом України у 2002 р., не втратив актуальності й дотепер. Вчені академії взяли участь у підготовчій роботі (2002-2004 рр.) щодо приєднання України у 2005 р. до Болонського процесу із створення Європейського простору вищої освіти, а потім — з імплементації ключових положень відповідних загальноєвропейських документів тощо.

У 2010 р. НАПН України зайняла принципову, науково обґрунтовану позицію щодо необхідності завершення розпочатого у 2001 р. переходу до 12-річної загальної середньої освіти в Україні. Однак, на догоду політичній кон'юнктурі Верховна Рада України зупинила поступ до 12-річної школи, що суперечило європейським і світовим тенденціям. Водночас за обставин, що склалися, академія доклала максимум зусиль, аби відповідно скориговані у 2011 р. нові стандарти дошкільної, початкової, базової і повної загальної середньої освіти були ефективними.

24 лютого 2010 р. академії, враховуючи її провідну роль у забезпеченні розвитку національної системи освіти, проведенні фундаментальних і прикладних досліджень з проблем освіти, педагогіки і психології, значний внесок у підготовку наукових і педагогічних кадрів, Указом Президента України надано статус національної [32].

У К А З
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про надання
Академії педагогічних наук України
статусу національної

Ураховуючи провідну роль Академії педагогічних наук України у забезпеченні розвитку національної системи освіти, проведенні фундаментальних і прикладних наукових досліджень з проблем освіти, педагогіки і психології, значний внесок у підготовку наукових і педагогічних кадрів, **п о с т а н о в л я ю:**

Надати Академії педагогічних наук України статус національної і надалі іменувати її - Національна академія педагогічних наук України.

Президент України В.ЮЩЕНКО

м. Київ, 24 лютого 2010 року
N 259/2010

Указ Президента України «Про надання Академії педагогічних наук України статусу національної»

Період 2010-2016 рр. характеризується подальшим розвитком академії, посиленням її науково-методологічного і методичного супроводу освітніх реформ. У ці роки за ініціативи вчених академії теоретико-методологічно обґрунтовувалися, експериментально перевірялися та ефективно впроваджувалися у сфері освіти сучасні та перспективні концептуальні засади:

— людиноцентризму в освіті;
— вимірюваної і визнаної освітньої якості;
— компетентнісного підходу;
— навчання впродовж життя;
— розвитку самостійності в освіті;
— інклюзивної освіти;
— формування інноваційної, глобалістської людини-патріота України;
— використання інформаційно-комунікаційних і мережевих технологій навчання;
— упровадження медіаосвіти тощо [10; 12].

Визначною подією в освітній сфері стало обґрунтування і прийняття у 2011 р. Національної рамки кваліфікацій [28], а згодом — розроблення у 2016-2017 рр. Концепції «Нова українська школа» [41], що передбачала відновлення 12-річного терміну здобуття повної загальної середньої освіти, впровадження профільної старшої школи, створення мережі профільних і професійних ліцеїв і коледжів, розвиток інклюзивної освіти.

Напрацювання вчених НАПН України, зокрема щодо концепції національної стандартної класифікації освіти, основні положення якої схвалені загальними зборами академії, використані при розробленні у 2012-2014 рр. інноваційного Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) [23], що враховує кращі світові досягнення у цій сфері, принципи й інструменти Болонського процесу із формування привабливого та конкурентоспроможного Європейського простору вищої освіти.

Інтеграції в Європейський дослідницький простір сприяло прийняття у 2015 р. розробленого за участі науковців академії прогресивного Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [33]. Зокрема, цим законом закріплено самоврядний статус Національної та національних галузевих академій наук як наукових організацій, що є головними розпорядниками бюджетних коштів.

Вагомим є внесок наукових колективів НАПН України в підготовку базового Закону України «Про освіту» [36], що прийнятий Верховною Радою України 5 вересня у 2017 р., набув чинності 28 вересня того ж року. У ньому закладено основу системної модернізації освітньої сфери. Цим законом конкретизовано завдання і функції академії.

Вченими академії підготовлено концепцію, комплексний план заходів з національно-патріотичного виховання дітей та молоді, що після затвердження МОН України покладені в основу схваленої Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки [39]. Також з урахуванням напрацювань науковців НАПН України прийнято Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2016-2020 рр. [27]. В основі документів — цінності, виборені Революцією Гідності.

Практика залучення вчених НАПН України до розроблення та експертизи законодавчих і нормативно-правових актів, спрямованих на ефективне функціонування і комплексну модернізацію системи освіти, набула подальшого розвитку. Загалом упродовж 2012-2016 рр. підготовлено і подано до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, МОН України, інших міністерств і відомств, а також до НАН і національних галузевих академій наук України, понад 600 інформаційно-аналітичних і довідково-статистичних матеріалів, експертних висновків і пропозицій до проєктів законодавчих і нормативно-правових документів, рішень парламентських слухань, до щорічної Державної доповіді про становище дітей в Україні та Державної доповіді про становище молоді в Україні тощо.

За результатами наукових досліджень членами академії і вченими її наукових установ за 5-річний період 2012-2016 рр. опубліковано близько 17 тис. праць, у тому числі 464 монографії, 834 підручники і навчальні посібники, 376 методичних посібників і рекомендацій, 145 словників і довідників, понад 14 тис. статей, випущено 582 збірники наукових праць, підготовлено 256 навчальних програм і концепцій [12].

Продовжено розпочату раніше серію важливих публікацій НАПН України узагальнювального характеру, серед яких Енциклопедія освіти (2008 р.) [3], Біла книга національної освіти (2009 р.) [2], Національний освітній глосарій: вища освіта (2011, 2014 рр.) [17], Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011, 2016 рр.) [15; 16].

Упродовж 2012-2016 рр. ученими НАПН України організовано та проведено понад 800 науково-практичних масових заходів, з яких майже половина — міжнародні та всеукраїнські. Водночас учені наукових установ академії стали співорганізаторами і учасниками 13 тис. масових заходів, зокрема 5,8 тис. конференцій і круглих столів.

У цей час за участі НАПН України проведено також 21 представницький міжнародний виставковий захід: виставки «Сучасна освіта в Україні» (у 2012-2013 рр.), «Інноватика в сучасній освіті» (у 2012-2016 рр.), «Сучасні заклади освіти» (у 2012-2016 рр.), «Освіта та кар'єра» (у 2012-2016 рр.), «Освіта та кар'єра — День студента» (у 2013-2016 рр.). Зокрема, у 2016 р. у ході роботи чотирьох міжнародних виставок організовано 35 науково-практичних заходів. Великий резонанс викликала презентована президентом НАПН України акад. В.Г. Кременем і провідними вченими академії Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, підготовлена до 25-річчя незалежності України і видана українською та англійською мовами [16].

Потужний теоретико-методологічний і науково-методичний потенціал НАПН України використано в підвідомчих наукових установах, університеті, навчально-науковому і науково-методичному центрах для підготовки докторів і кандидатів наук, магістрів і бакалаврів, молодших спеціалістів і кваліфікованих робітників, підвищення кваліфікації освітян (післядипломна освіта). Усього за період з 2012 по 2016 р. захищено 215 докторських і 723 кандидатські дисертації у 16 спеціалізованих учених радах, що діяли у десяти підвідомчих установах академії, підвищено кваліфікацію близько 24 тис. слухачів, підготовлено майже 1,8 тис. фахівців з вищою освітою та понад 300 кваліфікованих робітників. При Президії НАПН України ефективно функціонувала створена у 1995 р. Міжвідомча рада з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології. За 2012-2016 рр. нею розглянуто понад 7 тис. тем докторських і кандидатських дисертаційних досліджень [12].

У складних економічних умовах, пов'язаних з російською агресією, зокрема зважаючи на дефіцит бюджетного фінансування, та в контексті, зумовленому сучасними європейськими і глобальними викликами, НАПН України у 2014-2016 рр. зазнала оптимізації. У ситуації, що склалася, визнано недоцільною мережу слабких регіональних структурних підрозділів, які ліквідовано. Проведено атестацію підвідомчих установ, удосконалено структуру їх наукових лабораторій і відділів. З метою підвищення актуальності і значущості наукових досліджень переглянуто й упорядковано їх тематику. Оптимізовано штат працівників НАПН України, який загалом скорочено на 37 %. Також у зв'язку з набуттям чинності нового Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» у 2016 р. затверджено Статут НАПН України в новій редакції [44] і прийнято Стратегію розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2016-2022 роки [45]. Під час виборів дійсних членів і членів-кореспондентів академії 20-21 жовтня 2016 р. істотно омолоджено й поповнено провідними вченими склад її членів.

За перші 25 років діяльності НАПН України стала надійним дослідницько-інноваційним фундаментом національної системи освіти незалежної України.

У 2017 р. розпочато новий етап розвитку НАПН України, пов'язаний із необхідністю досягнення стратегічної мети — підвищення рівня наукового і методичного забезпечення реформ національної освіти і науки, окреслених в оновленому освітньо-науковому законодавстві.

Апарат Президії НАПН України у рік 25-річчя НАПН України та 20-річчя перебування на посаді президента академії В.Г. Кременя (у центрі: академіки В.Г. Кремень, В.І. Луговий, член-кор. О.М. Топузов), 2017 р.

На загальних зборах НАПН України (березень 2017 р.) на нову каденцію обрано:

— президентом НАПН України — ***В.Г. Кременя***, докт. філософ. наук, проф., дійсного члена (академіка) НАН України і дійсного члена (академіка) НАПН України;

— першим віцепрезидентом — ***В.І. Лугового***, докт. пед. наук, проф., дійсного члена (академіка) НАПН України;

— віцепрезидентом — ***О.М. Топузова***, докт. пед. наук, проф., члена-кореспондента НАПН України;

— академіком-секретарем Відділення загальної педагогіки та філософії освіти (тепер — *Відділення філософії освіти, загальної і дошкільної педагогіки)* — ***С.О. Сисоєву***, докт. пед. наук, проф., дійсного члена (академіка) НАПН України;

— академіком-секретарем Відділення психології, вікової фізіології та дефектології (тепер — *Відділення психології та спеціальної педагогіки)* — ***С.Д. Максименка***, докт. психол. наук, проф., дійсного члена (академіка) НАПН України;

— академіком-секретарем Відділення загальної середньої освіти (тепер — *Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем)* — *О.І. Ляшенка*, докт. пед. наук, проф., дійсного члена (академіка) НАПН України;

— академіком-секретарем Відділення професійної освіти і освіти дорослих — ***Н.Г. Ничкало***, докт. пед. наук, проф., дійсного члена (академіка) НАПН України;

— академіком-секретарем Відділення вищої освіти — ***П.Ю. Сауха***, докт. філософ. наук, проф., члена-кореспондента НАПН України.

До нового складу Президії НАПН України також увійшли:

Л.Д. Березівська — директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, докт. пед. наук, проф., член-кореспондент НАПН України;

І.Д. Бех — директор Інституту проблем виховання НАПН України, докт. психол. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

В.Ю. Биков — директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання (тепер — Інститут цифровізації освіти НАПН України), докт. техн. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

Н.П. Дічек — завідувач відділу історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, докт. пед. наук, проф.;

С.О. Довгий — президент Малої академії наук України, докт. фіз.-мат. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

М.В. Загірняк — ректор Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, докт. техн. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

В.В. Засенко — директор Інституту спеціальної педагогіки (тепер — Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України), докт. пед. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

С.А. Калашнікова — директор Інституту вищої освіти НАПН України, докт. пед. наук, проф.;

В.В. Камишин — директор Інституту обдарованої дитини НАПН України, докт. пед. наук, с. наук. с., член-кореспондент НАПН України;

В.П. Коцур — ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (тепер — Університет Григорія Сковороди в Переяславі), докт. іст. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

В.С. Курило — народний депутат України, докт. пед. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

Л.Б. Лук'янова — директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих (тепер — Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України), докт. пед. наук, проф., член-кореспондент НАПН України;

В.О. Огнев'юк — ректор Київського університету імені Бориса Грінченка, докт. філософ. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

В.В. Олійник — ректор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, докт. пед. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

Я.Б. Олійник — декан географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докт. екон. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

В.Г. Панок — директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, докт. психол. наук, проф.;

В.О. Радкевич — директор Інституту професійно-технічної освіти (тепер — Інститут професійної освіти НАПН України), докт. пед. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

О.Я. Савченко — головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, докт. пед. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

М.М. Слюсаревський — директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, канд. психол. наук, член-кореспондент НАПН України;

О.Я. Чебикін — ректор Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, докт. психол. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України;

М.І. Шут — завідувач кафедри загальної та прикладної фізики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, докт. фіз.-мат. наук, проф., дійсний член (академік) НАПН України.

Взаємодіючи з МОН України, Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти, Національною та національними галузевими академіями наук України, Національним Еразмус+ офісом в Україні щодо євроінтеграції вищої освіти, беручи участь у Рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», інших ініціативах ЄС, вчені НАПН України продовжили активне створення наукових засад подальшого розроблення та імплементації освітнього і наукового законодавства нового покоління, ефективної реалізації Угоди

про асоціацію між ЄС та Україною, впровадження концепції Нової української школи, оновлення стандартів та типових освітніх програм початкової школи.

Учені НАПН України стали організаторами/учасниками низки реформаторських заходів з удосконалення якості усіх ланок національної освіти, її інтеграції в європейський і світовий освітньо-наукові простори, визначення ефективної моделі розвитку науки.

Обґрунтування необхідності світового відзначення 100-річчя від дня народження Василя Сухомлинського сприяло прийняттю 39-ою сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО рішення про включення цієї ювілейної дати до Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО 2018 р.

У 2017 р. чисельність наукових працівників установ НАПН України становила 851 особу, серед них за основним місцем роботи працювали 676 учених, у тому числі 115 докторів наук і 337 кандидатів наук. Кількість науково-педагогічних і педагогічних працівників у НАПН України склала відповідно 155 і 54 особи, з них за основним місцем роботи працювали 109 науково-педагогічних працівників та 48 педагогічних. Удосконаленню кадрового складу НАПН України сприяло зростання порівняно з попереднім роком кількості вчених з науковим ступенем доктора наук на 14 осіб [32].

Чисельність членів НАПН України на 1 січня 2018 р. склала 157 осіб, з них 70 дійсних членів (академіків) і 87 членів-кореспондентів. До складу НАПН України також входили 34 іноземні члени, 14 почесних академіків та 8 почесних докторів НАПН України [4].

У 2017 р. у підвідомчих установах НАПН України за результатами фундаментальних досліджень підготовлено 2,1 тис. найменувань наукової, виробничо-практичної, навчальної і довідкової продукції, за підсумками прикладних досліджень — 655 одиниць продукції [4].

Зокрема, вченими НАПН України підготовлено і опубліковано «Національну доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» англійською мовою (National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine) [49] — перше англомовне системне представлення національної освітньої сфери. Також до 25-річчя НАПН України укладено збірник наукових праць «Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики» [10], біографічний довідник «Національна академія педагогічних наук України: 1992-2017 роки» [13] та інформаційний довідник «НАПН України — 25 років» [12].

Учені НАПН України залучалися до проведення незалежної наукової експертизи проєктів законів, державних рішень і програм, освітніх інноваційних розробок. Зокрема, упродовж 2017 р. подано 85 пропозицій до законопроєктів, у тому числі щодо проєктів законів України «Про освіту» [36], «Про загальну середню освіту» [25], «Про професійну (професійно-технічну) освіту» [38], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування системи самоврядування у дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах і наближення їх до європейських стандартів», «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» [22]. Наукові працівники НАПН України готували інформаційно-аналітичні матеріали та брали участь у парламентських слуханнях, у підготовці документів до виїзних засідань і круглих столів профільного Комітету Парламенту України.

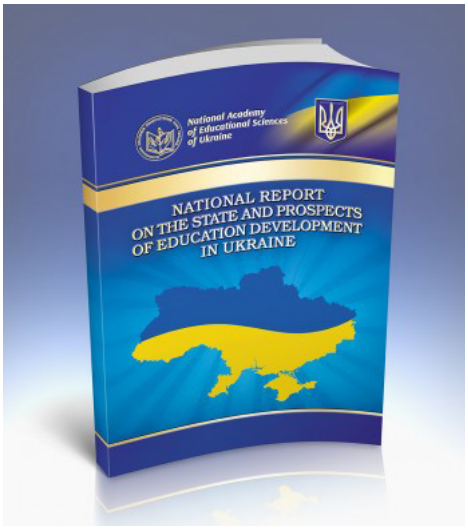

Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, підготовлена до 25-річчя незалежності України і видана українською (2016 р.) та англійською (2017 р.) мовами

У 2017 р. затверджена Програма спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та НАПН України на 2017-2020 роки, якою передбачалося виконання 115 заходів з десяти пріоритетних напрямів [4].

Упродовж року наукові працівники підвідомчих установ стали організаторами і співорганізаторами 528 масових заходів та понад 3 тис. разів брали участь у різноманітних заходах.

На той час 45 найменувань (83 %) наукової періодики НАПН України було включено до Переліку наукових фахових видань України у галузях педагогічних, психологічних, філософських наук та наук з державного управління. Значно розширено Електронну бібліотеку, створену в НАПН України для розміщення ресурсів, підготовлених вченими академії за результатами фундаментальних і прикладних наукових досліджень.

Підготовка педагогічних кадрів у Навчально-науковому центрі професійно-технічної освіти, а також наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в межах аспірантури і докторантури здійснювалася в 11 наукових установах, десять з яких мали ліцензії на провадження освітньої діяльності на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Прийом докторів філософії проводився у галузях знань «01 Освіта/Педагогіка», «05 Соціальні та поведінкові науки», «23 Соціальна робота» і «28 Публічне управління та адміністрування». У 2017 р. в аспірантурі навчалися 297 осіб, з них 84 — за державним замовленням; у докторантурі — 32 особи, з яких 24 — за державним замовленням. У 16 спеціалізованих вчених радах 10 наукових установ захищено 114 (32 докторські і 82 кандидатські) дисертацій [4].

Підготовка здобувачів ступенів бакалавра та магістра здійснювалась у ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» за спеціальностями галузей знань «01 Освіта/Педагогіка», «05 Соціальні та поведінкові науки», «07 Управління та адміністру-

вання» й «28 Публічне управління та адміністрування». Загальна чисельність студентів становила близько 1,1 тис. осіб.

Підвищення кваліфікації кадрів проводили ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» та Інститут спеціальної педагогіки НАПН України (тепер — Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України). Підвищено кваліфікацію близько 5,4 тис. керівників, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів освіти, установ, організацій, з них 4,7 тис. осіб — за державним замовленням в університеті.

У 2017 р. вчені НАПН України взяли участь у реалізації 44 міжнародних освітніх і наукових проєктів (Європейського Союзу, Світового банку, ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейського фонду підготовки, Американських рад з міжнародної освіти, Британської ради в Україні, Представництва DVV International тощо), у роботі багатьох міжнародних організацій та міжнародних конференцій, зокрема присвячених проблемам розвитку освіти дорослих і навчанню впродовж життя. Науковими працівниками (41 особа) підвідомчих установ провадилася активна міжнародна експертна діяльність у наукових радах 50 зарубіжних видань, 43 провідні вчені НАПН України були членами іноземних академій та міжнародних наукових товариств. З метою стажування, підвищення кваліфікації, навчання, викладання і досліджень 139 співробітників виїжджали за кордон [4].

Порівняно з 2016 р. фінансування НАПН України із загального фонду бюджету зросло на 65 млн грн, що пов'язано із збільшенням видатків на оплату праці, інших видатків, зокрема капітальних. Також отримано на 6,7 млн грн більше за спеціальним фондом бюджету [4].

У 2018 р. продовжилася діяльність НАПН України, спрямована на наукове і методичне забезпечення функціонування та розвитку національної сфери освіти відповідно до пріоритетів державної освітньої політики, визначених такими стратегічними і програмними документами, як Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020»; Програма діяльності Кабінету Міністрів України; Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 р.; План пріоритетних дій Уряду на 2018 р. [30]; План заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [29]; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» [31] тощо; закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015 р.), інші нормативно-правові акти у сфері освіти і науки.

У 2018 р. чисельність наукових працівників установ НАПН України становила 834 особи, серед них за основним місцем роботи працювали 676 учених, у тому числі 113 докторів наук і 331 кандидат наук. Кількість науково-педагогічних і педагогічних працівників у НАПН України склала відповідно 152 і 53 особи, з них за основним місцем роботи працювали 109 науково-педагогічних та 46 педагогічних працівників.

Чисельність членів НАПН України на 1 січня 2019 р. зменшилася і склала 154 особи, з них 69 дійсних членів (академіків) і 85 членів-кореспондентів.

НАПН України взаємодіяла з МОН України, профільним Комітетом Парламенту України, Національною радою України з питань розвитку науки і технологій, її Адміністративним і Науковим комітетами, Національною та національними

галузевими академіями наук, Національним Еразмус+ офісом в Україні, брала участь у Рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», інших програмах і проєктах ЄС [5].

Посилену увагу вчені НАПН України приділяли забезпеченню засобами освіти і науки розвитку інноваційної людини-громадянина, формуванню конкурентоспроможного людського капіталу, зміцнення національної єдності, громадянського і патріотичного виховання дітей і молоді.

Здійснено філософське переосмислення творчого доробку всесвітньо відомого українського педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського в контексті розбудови нової української школи, публікацію автентичних авторських текстів педагога та їх презентацію в Україні і КНР у ході відзначення 100-річчя від дня народження педагога на рівні Календаря визначних пам'ятних дат ЮНЕСКО.

Обґрунтовано принцип людиноцентризму/дитиноцентризму [8; 19] як базовий для розвитку в Україні інклюзивної освіти, забезпечення її ефективності в інтеграції дітей і дорослих з особливими освітніми проблемами в суспільне життя.

Важливим здобутком стало розроблення та впровадження: програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей» (спільно з МОН України) [43]; типової освітньої програми для 1-2 класів Нової української школи [47]; регіонального пілотного проєкту «Розбудова нової української школи в гірській місцевості Українських Карпат»; концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 281-р) [47].

Розроблено соціально-психологічну теорію відновлення психологічного здоров'я особистості, а на її основі — концепцію, моделі і технології реабілітації особистості і сприяння її посттравматичному відновленню, а також адаптації спільноти до суспільних змін унаслідок воєнного конфлікту.

Обґрунтовано нову класифікацію обмежень життєдіяльності, здоров'я дітей та підлітків, яка призначена для обліку характеристик розвитку дитини та впливу на неї навколишнього середовища. Розроблено критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями та програми і рекомендації щодо навчання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивно-ресурсних центрів.

Упроваджено модель психосоціальної підтримки дітей, постраждалих внаслідок військового конфлікту, та механізм взаємодії відповідних фахівців для надання спеціалізованої допомоги у межах і за межами закладу освіти.

Здійснено дидактико-методичне обґрунтування модернізації змісту початкової освіти на засадах компетентнісного підходу, що знайшло відображення у:

— Державному стандарті початкової освіти,
— побудованій на основі цього стандарту типовій освітній програмі для початкової школи, розробленій під керівництвом акад. О.Я. Савченко та рекомендованій МОН України [47],
— підручниках і навчальних посібниках, що мають гриф МОН України,
— методичних розробках і рекомендаціях щодо навчання предметів, організації освітнього процесу, підготовки вчителів до впровадження нового змісту освіти в початковій школі.

Член-кореспондент (нині академік) О.М.Топузов вітає академіка О.Я. Савченко, 2018 р.

Обґрунтовано принципи і методи формування адаптивних хмаро орієнтованих систем навчання і професійного розвитку вчителів у закладах вищої педагогічної і післядипломної освіти; з'ясовано особливості застосування комп'ютерних моделей у навчанні учнів природничо-математичних предметів; схарактеризовано можливості використання відкритих електронних науково-освітніх систем у науково-дослідній діяльності.

Розроблено методики педагогічного і психологічного діагностування різних видів обдарованості учнів і створено програмний комплекс, за допомогою якого в онлайн режимі можна виявити особистісні чинники розвитку інтелектуальної обдарованості старшокласників, схильних до дослідницької діяльності, з'ясувати рівні розвитку їх практичного інтелекту; запропоновано форми і методи психологічного та педагогічного супроводу процесу соціалізації обдарованих старшокласників у мережі Інтернет.

Завершено розроблення Концепції розвитку педагогічної освіти, яку схвалено колегією МОН України 16 липня 2018 р., а також визначено засадничі положення, використані в проєкті Закону України «Про освіту дорослих»; обґрунтовано введення до державного Класифікатора професій (ДК 003: 2010) професії «Андрагог».

Розроблено комплекс методик і технологій проєктної професійної підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей, методичну систему дистанційної підготовки, педагогічну систему консультування учнівської молоді з професійної кар'єри.

Обґрунтовано концептуальні засади створення національного рейтингу закладів вищої освіти та механізми його реалізації. На цій основі підготовлено пропозиції НАПН України щодо доповнення чинного Закону України «Про вищу освіту» [22] статтею про національний рейтинг закладів вищої освіти. Доведено пріоритетність рейтингового механізму оцінювання якості вищої освіти і мотивації до її підвищення над акредитаційним механізмом.

Запропоновано нову модель економічної діяльності у сфері вищої освіти, яка передбачає перехід від фінансування «утримання» закладів вищої освіти до багатоканальної оплати державою, корпораціями, здобувачами вищої освіти освітніх послуг за визначеною у договорі (контракті) ціною. Модель апробована на колегіях МОН України, Мінекономрозвитку України та засіданні профільного Комітету Верховної Ради України.

Аргументовано необхідність створення лідерської Асоціації українських університетів для забезпечення формування в українському середовищі культури конкурентоспроможної якості. Спільно з Британською радою завершено реалізацію впродовж 2015-2018 рр. на експериментальних майданчиках 40 вітчизняних університетів Програми розвитку лідерського потенціалу університетів України.

Обґрунтовано механізм здійснення дуальної «викладацько-дослідницької» функції науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, де зосереджено понад 70 % наявних в Україні докторів і кандидатів наук.

За вагомі досягнення та особистий внесок у розвиток української освіти та науки у 2018 р. присуджено Державну премію України в галузі освіти у номінації «Дошкільна і позашкільна освіта» за комплексну науково-прикладну роботу «Освітня технологія «Радість розвитку» — партнерська взаємодія дорослих та дітей» вченим лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, О.Ю. Хартман. Також присуджено та призначено премію Президента України для молодих вчених І.Г. Губеладзе; призначено стипендію Кабінету Міністрів України для молодих вчених М.В. Попель і В.О. Надтоці. У 2018 р. її отримували також А.В. Яцишин, Л.В. Васильєва, М.М. Міленіна.

У 2018 р. відбулися дві сесії загальних зборів НАПН України, а саме: 23 березня — «Про результати діяльності НАПН України у 2017 році і завдання на 2018 рік» (з доповіддю президента НАПН України акад. В.Г. Кременя) та 16 листопада — «Проблеми модернізації змісту освіти в умовах реформування української школи» (з доповіддю академіка-секретаря Відділення загальної середньої освіти НАПН України О.І. Ляшенка). Вчені НАПН України прийняли і направили Звернення учасників загальних зборів НАПН України до міжнародних організацій, які проводять діяльність в Україні, щодо врегулювання конфлікту на Донбасі [5].

Учасники загальних зборів НАПН України, 2018 р.

Напередодні загальних зборів НАПН України проведено два методологічні семінари «Концептуальні засади розроблення Національного рейтингу закладів вищої освіти» (22 березня) та «Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи» (15 листопада). За підсумками роботи методологічних семінарів прийнято рекомендації, направлені МОН України, Мінсоцполітики України, Мінмолодьспорту України, іншим міністерствам і відомствам, Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, Спілці ректорів закладів вищої освіти України, Національній і національним галузевим академіям наук України, державним і громадським організаціям.

У жовтні 2018 р. спільно з вченою радою Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» у м. Старобільську проведено виїзне засідання Президії НАПН України щодо реформування освіти в контексті цивілізаційних змін та на регіональному рівні, модернізації змісту освіти в новій українській школі.

Виїзне засідання Президії НАПН України у м. Старобільську, 2018 р.

У 2018 р. за результатами наукових досліджень членами НАПН України та вченими підвідомчих установ опубліковано понад 2,5 тис. праць, у тому числі 99 монографій, 109 підручників і навчальних посібників, 93 методичні посібники і рекомендації, 28 словників і довідників, 2 тис. статей, випущено 131 збірник наукових праць, підготовлено 42 навчальні програми і концепції [5]. Зокрема, ученими НАПН України підготовлено й опубліковано Національний освітньо-науковий глосарій [18].

У ході 110 експериментів різних рівнів здійснювалася експериментальна діяльність у 1,3 тис. закладах, серед яких 674 затверджено МОН України. За наукового керівництва вчених НАПН України проводилося 45 експериментів всеукраїнського рівня.

Всеукраїнська конференція директорів експериментальних закладів загальної середньої освіти, 2018 р.

Мета експериментів всеукраїнського рівня полягала у вдосконаленні змісту повної загальної середньої освіти у межах реалізації реформи «Нова українська школа»; психолого-педагогічного забезпечення позашкільної, спеціалізованої, професійної (професійно-технічної) освіти та освіти дорослих в Україні. Експерименти академічного рівня спрямовувалися на підвищення медіакомпетентності педагогів і студентів педагогічних і психологічних спеціальностей; удосконалення технологій підготовки учасників освітнього процесу до дій у надзвичайних ситуаціях; розроблення психолого-педагогічного супроводу особистісного і професійного самовизначення старшокласників, які опинились у складних життєвих обставинах унаслідок військового конфлікту.

У 2018 р. електронне наукове періодичне видання «Інформаційні технології і засоби навчання» віднесено до категорій «А» Переліку наукових фахових видань України у галузях педагогічних, психологічних, філософських наук та державного управління, оскільки представлено в базі даних Emerging Sources Citation Index (ESCI) Web of Science Core Collection. Також 19 наукових періодичних видань присвоювали своїм статтям DOI. Крім того, засновано англомовний науковий рецензований журнал НАПН України «Education: Modern Discourses» («Освіта: сучасні дискурси»).

В.Г. Кремень презентує англомовне наукове періодичне видання на загальних зборах НАПН України, 2018 р.

У цілому у 2016-2018 рр. простежувалася тенденція зростання публікаційної активності і ефективності вчених НАПН України та представлення їхніх здобутків у світовій системі наукових комунікацій. Зросли індикатори частки публікацій — у зарубіжних виданнях до 15 % проти 12 % у 2017 р. щодо загальної кількості публікацій співробітників установ НАПН України; у виданнях, які входять до наукометричних баз даних, — до 22 % проти 18 % у 2017 р. [5].

Активізовано присвоєння вченим цифрових ідентифікаторів. Десять підвідомчих установ НАПН України були представлені у рейтингу університетів і науково-дослідних інститутів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у рамках проєкту «Бібліометрика української науки».

Учені НАПН України здійснювали незалежну наукову експертизу проєктів законів, державних рішень і програм, освітніх інновацій. Брали активну участь у розробленні законопроєктів «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про освіту дорослих», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу». Упродовж року підготовлено і направлено понад 110 пропозицій до законопроєктів, інших актів законодавства, близько сотні інформаційно-аналітичних документів.

Провідні вчені НАПН України як наукові експерти та фахові представники також брали участь у діяльності:

— міжнародної Конкурсної комісії з відбору членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яка під головуванням першого віцепрезидента НАПН України В.І. Лугового 5 грудня 2018 р. обрала його членів, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1063-р.;

— Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, до складу якого за результатами конкурсного відбору увійшла Н.М. Авшенюк, завідувач відділу Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

— програмного комітету «Європа у мінливому світі — інклюзивні, інноваційні та свідомі суспільства», відповідального за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», до якого за конкурсом введено та затверджено розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 5 вересня 2018 р. № 636-р. О.І. Локшину, завідувача відділу Інституту педагогіки НАПН України;

— Акредитаційної комісії України, у складі якої згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 р. № 369 затверджено С.А. Калашнікову, директора Інституту вищої освіти НАПН України; Ж.В. Таланову, головного наукового співробітника цього інституту, менеджера з аналітичної роботи Національного Еразмус+ офісу в Україні; С.В. Курбатова, головного наукового співробітника зазначеного інституту;

— науково-методичних комісій (підкомісій) Науково-методичної ради МОН України, членами яких стали 43 вчені усіх підвідомчих установ НАПН України;

— наукових рад 46 зарубіжних періодичних видань.

Окремим відповідальним напрямом роботи НАПН України було продовження виконання Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2017-2020 рр.

НАПН України забезпечила втілення Плану заходів з відзначення у 2018 р. 100-річчя від дня народження Василя Сухомлинського, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 липня 2018 р. № 464-р на виконання відповідного рішення 39 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО.

Традиційно впродовж 2018 р. вчені НАПН України були активними учасниками чотирьох міжнародних виставок, провели 184 планові масові науково-практичні заходи, стали організаторами і співорганізаторами 430 подібних заходів.

На увагу заслуговує організований 19 жовтня 2018 р. у НАПН України Відділенням загальної середньої освіти та Інститутом педагогіки НАПН України круглий стіл з проблем природничо-математичної освіти в умовах реформування української школи за участі фахівців МОН України та Інституту модернізації змісту освіти, заступника міністра освіти і науки України П.К. Хобзея, вчених НАН України, вчителів, представників громадських організацій.

Круглий стіл з вченими НАН України та фахівцями МОН України з питань якості природничо-математичної освіти, 2018 р.

З метою ефективного висвітлення історії та сучасної діяльності НАПН України відкрито Науково-інформаційний центр НАПН України, а також модернізовано сайт академії.

**Відкриття Науково-інформаційного центру НАПН України, 2018 р.
(перша ліворуч — акад. С.О. Сисоєва, поряд — акад. В.Г. Кремень, член-кор. О.М. Топузов, крайня праворуч — акад. В.О. Радкевич,
ліворуч від неї — запрошені гості, доньки академіка М.Д. Ярмаченка)**

В 11 підвідомчих установах НАПН України через аспірантуру і докторантуру здійснювалася підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях у галузях знань 01, 05, 23, 28. В аспірантурі навчалися 286 осіб, у докторантурі — 34 особи [5].

Упродовж року підвищили кваліфікацію понад 6 тис. керівників, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів освіти, установ, організацій, з них 5 тис. — в Університеті менеджменту освіти за державним замовленням [38]. Окрім цього, Інститут вищої освіти, Інститут професійно-технічної освіти (тепер — Інститут професійної освіти) та Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розширили провадження освітньої діяльності у сфері післядипломної освіти та отримали право на підвищення кваліфікації кадрів.

На шляху до європейської та світової інтеграції поширилась міжнародна діяльність підвідомчих установ НАПН України. У 2018 р. наукові установи НАПН України брали участь у реалізації 45 міжнародних освітніх і наукових проєктів і програм.

Разом із зарубіжними партнерами вченими НАПН України проведено 117 науково-практичних заходів, до 50 осіб у 2018 р. збільшилася й чисельність учених НАПН України, які стали членами іноземних академій, міжнародних наукових товариств. Продовжувалася наукова співпраця з іноземними членами НАПН

України, науковими установами і закладами освіти у межах багатьох угод про співробітництво, укладених як НАПН України, так і безпосередньо підвідомчими установами. Науковими установами укладено 15 нових угод, водночас унаслідок браку фінансування зменшилася чисельність учених, які виїжджали за кордон.

До 850 зросла кількість публікацій про діяльність НАПН України у друкованих ЗМІ та мережі Інтернет.

Упродовж 2018 р. до НАПН України з усіх джерел фінансування надійшло 213,2 млн грн. Питома вага фінансування за рахунок загального фонду бюджету становила 88,4 %. Реалізація коштів здійснена повною мірою із дотриманням законодавства [5].

У **2019 р.** діяльність НАПН України згідно із законодавством спрямовувалася на теоретико-методологічне й науково-методичне забезпечення функціонування та розвитку національної сфери освіти відповідно до цілей і пріоритетів державної освітньої політики, визначених законами та підзаконними актами. Вчені академії брали активну участь в обґрунтуванні, розробленні та імплементації освітнього і наукового законодавства нового покоління, впровадженні стандартів та типових освітніх програм початкової школи, стандартів, освітніх програм, методичних рекомендацій для різних рівнів і складників освіти, проведенні реформаторських заходів із забезпечення і вдосконалення якості та доступності освіти, визначенні ефективної моделі розвитку науки, інтеграції української освіти і науки в європейський і світовий освітньо-наукові простори [6].

Найвагомішими результатами наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок у 2019 р. насамперед є такі [11; 18].

На підставі дослідження сучасного соціально-культурного та освітнього середовища доведено, що трансформація цінностей та світосприйняття є чинниками зміни знання, людини, суспільства.

У співпраці з Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій розпочато розроблення цілісної концепції освіти дітей раннього і дошкільного віку.

Вченими Інституту проблем виховання та Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України створено програмне та навчально-методичне забезпечення освітнього процесу у закладах дошкільної освіти «Впевнений старт» для дітей середнього дошкільного віку.

У співпраці Інституту проблем виховання НАПН України з Інститутом модернізації змісту освіти МОН України (наказ МОН України від 18 березня 2019 р. № 369) експериментально впроваджено Програму «Нова українська школа у поступі до цінностей» [43].

Здійснено системну історичну реконструкцію шляхів розвитку у незалежній Українській державі (1991-2017 рр.) загальної середньої освіти у напрямі гуманістичної особистісно орієнтованої парадигми.

Вченими Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського створено науково-методичне забезпечення мережі освітянських бібліотек (понад 15 тис.), зокрема здійснено науково-методичний супровід упровадження УДК (відповідно до наказу МОН України від 26 червня 2017 р. № 929).

Створено модель особистості, здатної до самопроєктування, технологічну модель самопроєктування на кожному із вікових етапів, розроблено відповідні методичні рекомендації.

Розроблено концептуальні засади соціальної психології націєтворення як нового наукового напряму, обґрунтовано суб'єктно-вчинковий підхід до процесів націєтворення, визначено теоретичний принцип діалектичної єдності консолідаційності та конфронтаційності.

Створено теорію кіберсоціалізації дітей та молоді в контексті гібридної війни, стратегії і методики формування різновекторного критичного мислення, інформаційного патріотизму, медіатизованого соціального оптимізму, медіапсихологічних технологій підтримки комбатантів та членів їхніх родин в умовах медіатравматизації; із цих проблем розроблені інноваційні соціально-психологічні технології та створено медіаосвітні модулі для чотирьох дистанційних курсів.

Здійснено теоретичне обґрунтування педагогічного асистування, зокрема визначено та окреслено нормативно-правове, організаційне та дидактико-методичне забезпечення змісту діяльності асистента вчителя в інклюзивному закладі освіти; видано 5 навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України.

Розроблено технологію діагностування мовних і комунікаційних потреб дітей з порушенням слуху, запропоновано систему оцінювання мовленнєвого розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення.

Стандартизовано існуючі та розроблено нові методики роботи для забезпечення професійної діяльності працівників психологічної служби; опубліковано серію відповідних методичних видань.

Продовжено роботу з формування нового змісту початкової освіти (розроблено та рекомендовано МОН України типову освітню програму для другого її циклу; створено комплект нових підручників для 2 класу; на допомогу вчителям підготовлено серію посібників і рекомендацій з конкретних проблем методики навчання; спільно з виробниками електронних освітніх ресурсів розроблено і впроваджено технологію формування навчального середовища на основі електронних ігрових ресурсів і розгорнуто підготовку вчителів до їх використання).

Спільно з МОН України створено стандарт спеціалізованої освіти наукового спрямування, у співпраці з Малою академією наук обґрунтовано концептуальні засади всеукраїнського науково-методичного віртуального STEM-центру, підготовлено положення про зазначений центр, налагоджено психолого-педагогічний супровід його функціонування.

Розроблено концепції стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів та проєктування SMART-комплексів для закладів професійної (професійно-технічної) освіти аграрної, будівельної та машинобудівної галузей; обґрунтовано методичну систему діагностування розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання.

Створено модель формування підприємницької компетентності здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти та проєктно-орієнтовану модель їх розвитку в ринкових умовах.

Розроблено дорожню карту для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти у виробничих умовах суб'єктів господарювання.

Випрацювано «Концепцію розвитку освіти і навчання дорослих в Україні» (2019 р.), що пройшла громадське обговорення й спрямована на забезпечення взаємної відповідальності держави, громади й особистості за розвиток освіти впродовж життя [6].

За ініціативи вчених академії професію «Андрагог» внесено до Державного класифікатора професій України і затверджено наказом Мінекономрозвитку України від 15 лютого 2019 р. № 259, розроблено проєкт кваліфікаційної характеристики цієї професії (посади).

Створено модель психологічного супроводу навчання різних категорій дорослого населення; програми для шкільних психологів щодо психологічної підтримки вчителів на перехідних етапах професійного розвитку.

За результатами аналізу провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду сформульовано методичні рекомендації з упровадження стратегій вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства.

Обґрунтовано цілісну систему актуальних для України, апробованих світовою практикою механізмів оцінювання, забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти, реалізації ефективного врядування в університетах. Така система поєднує класифікаційні, акредитаційні, рамкові, рейтингові механізми, а також інструменти і структури, що визначають та застосовують методологічну, критеріальну і джерельну базу оцінювання.

Розроблено технологію професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки.

Вручення Премії Президента України М.В. Мар'єнко, 2019 р.

Вченими Інституту вищої освіти НАПН України підготовлено 46 тренерів і 1272 експерти із забезпечення якості вищої освіти та здійснено методичну експертизу усіх затверджених МОН України в 2019 р. 52 стандартів вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів [6].

За вагомі досягнення та особистий внесок у розвиток вітчизняної освіти та науки присуджено Державну премію України у галузі науки і техніки 2019 року за роботу «Життєвий світ і психологічна безпека людини в умовах суспільних змін» науковому колективу авторів — ученим Інституту соціальної та політичної психології НАПН України у складі М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонової, П.П. Горностая, В.О. Татенка, Т.М. Титаренко, О.М. Кочубейник, Б.П. Лазоренка.

Присуджено премію Президента України для молодих вчених за наукову роботу «Хмарний сервіс COCALC як засіб формування професійних компетентностей вчителя математики» М.В. Мар'єнко, співробітнику Інституту цифровізації освіти НАПН України.

Продовжували отримувати стипендію Кабінету Міністрів України для молодих вчених: В.О. Надтока, співробітник Інституту педагогіки НАПН України; М.С. Дворник, завідувач лабораторії Інституту соціальної та політичної психології НАПН України; М.В. Мар'єнко, співробітник Інституту цифровізації освіти НАПН України.

У 2019 р. чисельність наукових працівників установ НАПН України становила 833 особи, серед яких за основним місцем роботи працювали 632 особи. За рік на 16 осіб зросла кількість вчених з науковим ступенем доктора наук, що працюють за основним місцем роботи. Кількість науково-педагогічних і педагогічних працівників у НАПН України склала відповідно 151 і 46 осіб, з них за основним місцем роботи працювали 119 і 42 співробітники [6].

Наукові працівники науково-організаційного відділу апарату Президії НАПН України Н.В. Базелюк, О.П. Вашуленко, І.Ю. Регейло, Л.М. Смола, Т.І. Куліш, Л.В. Тименко з в.о. головного вченого секретаря, першим віцепрезидентом НАПН України В.І. Луговим у День вишиванки, 2019 р.

Чисельність членів НАПН України станом на 1 січня 2020 р. склала 168 осіб, зокрема 77 дійсних членів (академіків) і 91 член-кореспондент.

У 2019 р. відбулися дві сесії загальних зборів та методологічні семінари НАПН України. На загальних зборах 5 квітня розглянуто Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2018 році та завдання на 2019 рік, а 17-18 грудня — тематичне питання «Психологічний супровід трансформаційних процесів в українському суспільстві та освіті».

На загальних зборах НАПН України 17-18 грудня 2019 р. обрано нових дійсних членів, членів-кореспондентів та іноземних членів, почесних академіків НАПН України. Склад НАПН України поповнився 8 дійсними членами (академіками) та 17 членами-кореспондентами НАПН України. Також обрано 4 іноземні члени та 6 почесних академіків НАПН України.

Загальні збори НАПН України, 2019 р.

Напередодні загальних зборів НАПН України 4 квітня 2019 р. проведено методологічний семінар «Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку».

Упродовж року проведено 12 (10 планових і 2 позачергові) засідань Президії НАПН України, на яких розглянуто понад 400 питань і прийнято відповідні постанови із статутної діяльності НАПН України. Зокрема проаналізовано:

— наукову і науково-організаційну діяльність за 2015-2019 рр. та перспективи розвитку Інституту вищої освіти НАПН України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

— результати виконання наукових досліджень підвідомчими установами НАПН України: Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи, інститутами обдарованої дитини, проблем виховання, соціальної та політичної психології, професійно-технічної (тепер — професійної) освіти;

Прийняття в іноземні члени академії польських вчених А. Мазур-Оґродської, Є. Нікіторовича, 2019 р.

На виставці друкованої продукції під час загальних зборів НАПН України, 2019 р.

— реалізацію Концепції «Нова українська школа», зокрема виконання профільним Відділенням відповідного Плану заходів НАПН України, та діяльність ДЗВО «Університет менеджменту освіти» щодо імплементації Концепції у закладах післядипломної педагогічної освіти;

— виконання експериментальних досліджень всеукраїнського рівня інститутами проблем виховання, педагогіки, професійно-технічної (тепер — професійної) освіти, соціальної та політичної психології, психології імені Г.С. Костюка, спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка;

— зміни до положень та нормативних документів, що регламентують діяльність НАПН України;

— заснування електронного наукового періодичного видання «Вісник НАПН України»;

— діяльність Ради молодих вчених НАПН України;

— роботу Науково-видавничої ради НАПН України;

— розширення міжнародної діяльності установ НАПН України;

— питання кадрової політики: проведення конкурсів на заміщення керівних посад у підвідомчих установах академії;

— відзначення державними нагородами України відомих учених, діячів освіти тощо;

— відзначення 120-річчя з дня народження Г.С. Костюка;

— прийняття рішень з питань фінансово-економічної діяльності та ін. [6].

У 2019 р. за тематичними планами підвідомчих установ виконувалося 97 наукових досліджень, з яких 51 фундаментальне і 46 прикладних. Крім того, за тематичним планом дійсних членів і членів-кореспондентів НАПН України здійснювалося 148 наукових досліджень. Усього за їх результатами опубліковано понад 3,3 тис. праць, зокрема 81 монографію, 140 підручників і навчальних посібників, 94 методичні посібники і рекомендації, 9 словників і довідників, 309 збірників наукових праць, підготовлено 94 навчальні програми і концепції та близько 2,7 тис. статей [6].

На 34 % порівняно з 2018 р. (до 118 найменувань) збільшилася кількість навчальної продукції НАПН України, якій надано гриф МОН України.

Здійснювалось упровадження результатів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок у закладах освіти різних рівнів, установах, на підприємствах, а також в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Результати завершених у 2019 р. фундаментальних та прикладних наукових досліджень використані у підготовці 178 законодавчих і нормативно-правових документів з питань регулювання державної освітньої політики, а також були відображені в 94 методичних рекомендаціях міжнародних, всеукраїнських та інших науково-практичних заходів.

У 2019 р. вчені наукових установ НАПН України у ході 84 експериментів різних рівнів здійснювали експериментальну діяльність у 1465 закладах, що на 140 закладів більше, ніж у 2018 р., 848 з них — затверджено МОН України. Експерименти

здійснювалися за 14 пріоритетними напрямами (тематикою) наукових досліджень і охоплювали всі рівні та складники освіти.

Новацією 2019 р. у сфері видавничої діяльності стало передбачення випуску електронних видань згідно з постановою Президії НАПН України від 3 квітня 2019 р. № 1-2/4-100, якою затверджено Положення про видавничу продукцію НАПН України у новій редакції.

Істотно покращилися представлення наукових періодичних видань та публікаційна активність вчених в світовій системі наукових комунікацій. У 2019 р. академія була засновником (співзасновником) 53 наукових періодичних видань, з-поміж яких 43 друковані та 10 — електронних. Забезпечено позитивну тенденцію щодо результативності наукових періодичних видань НАПН України, а саме:

— 41 найменування (77 %) наукової періодики НАПН України внесено до оновленого Переліку наукових фахових видань України, зокрема до категорії «А» — 1 видання (2 %), категорії «Б» — 13 видань (32 %), категорії «В» — 27 видань (66 %); 13 видань перейшли з категорії «В» до категорії «Б»;

— майже вдвічі (з 19 до 35) упродовж року зросла кількість наукових періодичних видань, які присвоюють своїм статтям ідентифікатор DOI;

— 36 наукових періодичних видань НАПН України представлені в Emerging Sources Citation Index (ESCI) Web of Science Core Collection компанії Clarivate Analytics, зокрема це «Інформаційні технології і засоби навчання», Crossref, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Index Copernicus International, базах даних фірми EBSCO Publishing, Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH), European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS), Education Resources Information Center (ERIC), Dimensions, European Open Science Infrastructure (OpenAIRE), CORE, Unpaywall тощо;

— оприлюднено перший том електронного наукового періодичного видання відкритого доступу «Вісник Національної академії педагогічних наук України» (http://visnyk.naps.gov.ua/).

Подальше суттєве зростання публікаційної активності й ефективності вчених НАПН України засвідчують такі дані [6]:

- опубліковано понад 170 статей дійсних членів, членів-кореспондентів та вчених наукових установ НАПН України у виданнях, що індексуються у наукометричних базах даних Scopus та Web of Science Core Collection (у 2,4 раза більше порівняно з 2018 р.);
- у 1,7 раза порівняно з 2018 р. збільшилася частка вчених академії, які мають публікації у виданнях, що індексуються базами даних Scopus і Web of Science Core Collection;
- понад 800 (82 %) учених наукових установ НАПН України отримали цифрові ідентифікатори ORCID ID; 839 — профілі у Google Scholar, 90 % з яких представлено в системі «Бібліометрика української науки»;
- згідно з наведеними у Google Scholar бібліометричними портретами наукових працівників індекс Гірша 11 і більше мали 99 вчених наукових установ НАПН України, у тому числі 26 вчених з індексом 20 і вище;

- на 53 одиниці порівняно з 2018 р. зросла кількість публікацій вчених НАПН України англійською та іншими іноземними мовами;
- до Електронної бібліотеки НАПН України внесено понад 3,6 тис. ресурсів, підготовлених за результатами фундаментальних і прикладних наукових досліджень академії;
- створено профіль НАПН України у Scopus (Scopus Affiliation ID: 60123159);
- одинадцять наукових установ НАПН України представлені з-поміж 185 університетів і науково-дослідних інститутів відповідного рейтингу, що підготовлений Центром досліджень соціальних комунікацій Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у рамках проєкту «Бібліометрика української науки».

За рік вчені НАПН України провели незалежну наукову експертизу:

— понад 120 законодавчих (з-поміж яких проєкти законів України «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про дошкільну освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про національну систему кваліфікацій» тощо), нормативно-правових актів, державних рішень і програм, освітніх інновацій та інформаційно-аналітичних матеріалів;

— понад 400 одиниць рукописів видавничої (наукової, виробничо-практичної, навчальної та довідкової) продукції (друкованих та електронних видань) для рекомендації їх до публікації/друку;

— понад 3 тис. одиниць навчальної, навчально-методичної літератури, засобів навчання та навчального обладнання для надання грифів і свідоцтв МОН України;

— більше як 100 осіб подали відгуки (опонування) на близько 170 дисертацій та майже 160 осіб — на близько 300 авторефератів дисертацій.

У 2019 р. понад 100 провідних вчених НАПН України як наукові експерти та фахові представники брали участь у діяльності більше 70 експертних, акредитаційних, робочих груп і комісій, агентств, програмних комітетів, організацій, підприємств тощо [6].

У 2019 р. оновлено і переукладено на 2020-2022 роки Програму спільної діяльності МОН України та НАПН України.

Упродовж 2019 р. вчені НАПН України були активними учасниками чотирьох міжнародних виставок:

- X Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти — 2019» (14-16 березня, м. Київ);
- XXXIII Міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра — 2019» (12-13 квітня, м. Київ);
- XI Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті — 2019» (22-24 жовтня, м. Київ);
- XXXIII Міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра — День студента 2019» (15-16 листопада, м. Київ).

Міжнародна виставка «Інноватика в сучасній освіті — 2019»

Крім того, вчені НАПН України:

— провели 191 масовий науково-практичний захід;

— були організаторами і співорганізаторами 392 масових заходів;

— 2,8 тис. разів брали участь у різноманітних заходах.

Учені НАПН України провадили освітню діяльність на кількох рівнях.

Підготовка на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях вищої освіти здійснювалася через аспірантуру і докторантуру одинадцяти підвідомчих установ академії у чотирьох галузях знань (01; 05; 23; 28). Продовжувалася також підготовка і перепідготовка робітничих кадрів у Навчально-науковому центрі професійно-технічної освіти НАПН України.

У 2019 р. в аспірантурі навчалося 309 осіб, з них 67 — за державним замовленням; у докторантурі — 33 особи, з яких 21 — за державним замовленням. Відбулося збільшення на 21 особу кількості аспірантів, які навчалися за кошти юридичних і фізичних осіб.

У зв'язку з відтермінуванням у 2019 р. захистів через очікування публікацій у виданнях, що індексуються наукометричними базами даних Scopus та Web of Science Core Collection, показник ефективності підготовки аспірантів у порівнянні з 2018 р. дещо зменшився: за державним замовленням — на 2,8 % і становив 28,6 %, на умовах контракту — на 2,6 % і становив 45,8 %. Показник ефективності підготовки докторантів за державним замовленням у порівнянні з минулим роком збільшився на 1,4 % і досяг 30,0 % [6].

Проведення вченими Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи спільно з Міністерством юстиції України та Державною установою «Центр пробації» науково-методологічного семінару «Технології роботи психолога в умовах розбудови пробації. Основи мотиваційного консультування», 2019 р.

Діяльність Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (голова — акад. О.Я. Савченко) здійснювалася за участю 82 провідних учених України в рамках чотирьох секцій, утворених за відповідними спеціальностями та спеціалізаціями в галузях знань «01 Освіта/Педагогіка», «05 Соціальні та поведінкові науки», «23 Соціальна робота». Міжвідомчою радою розглянуто 518 тем дисертаційних досліджень, надісланих від 87 наукових установ і закладів вищої освіти. У цілому скориговано 61,7 % тем дисертаційних досліджень здобувачів наукового ступеня доктора наук і 49,1 % тем дисертаційних досліджень здобувачів наукового ступеня доктора філософії.

Атестація наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації здійснювалася в 15 спеціалізованих учених радах, що діяли у 10 підвідомчих установах. За 2019 р. захищено 122 дисертаційні роботи: 38 докторських і 84 кандидатські дисертації.

Підготовка на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої освіти (понад 1,2 тис. осіб) провадилася у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» включно з Білоцерківським інститутом неперервної професійної освіти та Інститутом професійно-технічної (тепер — професійної) освіти НАПН України за кошти фізичних і юридичних осіб за 9 спеціальностями у п'яти галузях знань (01; 05; 07; 08; 28).

Підвищення кваліфікації кадрів здійснювалося у ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка та Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна. Підвищили кваліфікацію понад 6 тис. керівників, науково-педагогічних і педагогічних працівників тощо закладів освіти, установ, організацій, з них 5 тис. осіб — в

Університеті менеджменту освіти за державним замовленням. Окрім цього, Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна отримано ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері післядипломної освіти осіб з вищою освітою: 104 слухачі пройшли курси підвищення кваліфікації за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки».

У НАПН України активізовано діяльність її молодих вчених. З цією метою:

- оновлено Положення про Раду молодих вчених НАПН України;
- за рішенням Президії НАПН України від 23 грудня 2019 р. започатковано виконання в 2020 р. семи прикладних наукових досліджень для підтримки молодих вчених академії;
- за ініціативи молодих вчених НАПН України проведено 14 науково-практичних заходів для аспірантів, докторантів, молодих дослідників;
- у наукових установах НАПН України впроваджено конкурс «Кращий молодий учений та аспірант»;
- налагоджено плідну співпрацю з молодими вченими інших організацій, зокрема з Радою молодих вчених при МОН України (І.Г. Губеладзе — член ради), Радою молодих вчених НАН України, Міжгалузевою Радою молодих вчених (Рада молодих вчених національних галузевих академій наук) тощо;
- молодими вченими НАПН України надано інтерв'ю і проведено виступи у ЗМІ, на телебаченні;
- групу молодих учених нагороджено відзнаками НАПН України.

Зустріч керівництва академії з Радою молодих вчених НАПН України, 2019 р.

Молоді вчені НАПН України

З року в рік розширювалася міжнародна діяльність НАПН України, що розвивається за багатьма напрямами:

— участь у майже 50 міжнародних освітніх і наукових проєктах і програмах Американських рад з міжнародної освіти, Британської ради в Україні, Європейського Союзу, Європейського фонду підготовки, Представництва ООН в Україні, Представництва DVV International в Україні, Ради Європи, Світового банку, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та інших міжнародних організацій і фондів;

— наукова співпраця з іноземними членами НАПН України, науковими установами і закладами освіти зарубіжних країн за угодами про співробітництво, укладеними академією і підвідомчими установами;

— провадження експертної діяльності в рамках понад 50 міжнародних організацій, серед яких Всесвітня рада з питань обдарованих і талановитих дітей, Європейська асоціація освіти дорослих, Благодійний фонд «Східноєвропейська місія», Благодійна організація «Фонд «Асперн», Всесвітня федерація психічного здоров'я, Глобальний союз науковців за мир, Європейська асоціація медіа та інформаційної освіти, Європейська мережа з організаційної психології та психології праці, Європейська рада з питань високих здібностей, Європейська академія природничих наук, Європейська спільнота з вивчення травматичного стресу, Європейська асоціація психотерапії, Європейська конфедерація психоаналітиків і психотерапевтів, Європейська асоціація психодрами, Європейська федерація психологів, Міжнародна асоціація з економічних досліджень, Міжнародна академія культури безпеки, екології та здоров'я «МАКБЕЗ», Міжнародне товариство політичної психології, Міжнародна рада психологів, Міжнародна асоціація прикладної психології, Організація з безпеки та співробітництва в Європі, Східноєвропейська федерація наукової аналітики Міжнародної академії наук і вищої освіти, Україна та українці за кордоном тощо;

— проведення близько 60 міжнародних науково-практичних заходів та участь у близько 300 міжнародних конгресах, конференціях і семінарах;

— офіційні зустрічі керівництва НАПН України з представниками та делегаціями Департаменту політики в галузі науки і розвитку наукової бази се-

кретаріату UNESCO, Комітету педагогічних наук Польської академії наук, Благодійного фонду Девіда Лінча «Вчені за мир», Центру мозку, свідомості та пізнання Університету Арізони, Всекитайської асоціації з вивчення спадщини В.О. Сухомлинського, Міжнародного інституту розвитку інтелекту;

— підвищення професійного рівня та стажування наукових працівників НАПН України в Австрії, Бельгії, Великій Британії, Грузії, Ізраїлі, Італії, Казахстані, Німеччині, Норвегії, Польщі, Словаччині, Франції, Хорватії тощо.

Учасники VIII Українського-польського / Польсько-українського форуму «Освіта для миру» («Edukacja dla pokoju»), жовтень 2019 р. (м. Переяслав, Україна)

Зустріч президента НАПН України В.Г. Кременя з доктором Петті Ефуа Оті-Боатенґ, директором відділу наукової політики та інституційного розвитку Сектору природничих наук ЮНЕСКО, 2019 р.

Цифровізація наукової діяльності в НАПН України, зокрема через систематичне висвітлення результатів діяльності академії на її вебпорталі (naps.gov.ua) та офіційній сторінці у Facebook, проводилася за такими напрямами:

- оприлюднення результатів діяльності (наукових подій) НАПН України в мережі Інтернет (на офіційних сайтах і сторінках соціальних мереж);
- проведення всеукраїнських та міжнародних вебінарів і онлайн-конференцій та застосування мережних технологій;
- системне адміністрування наявної ІТ-інфраструктури, ІКТ забезпечення наукових досліджень;
- розширення науково-інформаційної повнотекстової бази наукових праць учених академії в Електронній бібліотеці НАПН України та на сайтах підвідомчих установ;
- ІТ-супровід наукових масових заходів НАПН України та підвідомчих установ.

Оновлення англомовної версії вебпорталу НАПН України дало змогу збільшити охоплення англомовного сегменту відвідувачів на 25 %.

Упродовж 2019 р. з усіх джерел фінансування до НАПН України надійшло 226,2 млн грн. Питома вага фінансування за рахунок загального фонду бюджету становила 88,5 % [6].

Загалом однією із серйозних проблем у становленні академії була вкрай слабка її матеріально-технічна база, особливо відсутність необхідних приміщень. Серед її трьох установ (Інститут педагогіки, Інститут психології імені Г.С. Костюка, Педагогічний музей України) лише на балансі Інституту психології імені Г.С. Костюка обліковувалися приміщення загальною площею 2147 кв. м.

Були відсутні приміщення для Президії академії і низки створених установ. Будинок, де раніше розміщувався Інститут педагогіки, перебував в аварійному стані.

З метою розміщення та забезпечення належних умов для роботи працівників підвідомчих установ Президія, особисто президент академії В.Г. Кремень доклали великих зусиль.

У різні роки академії передано:

— частину орендованого раніше Інститутом педагогіки будинку № 10 по вул. Б. Хмельницького площею 2290 кв. м. з балансу ЖЕК-102 Державним комунальним підприємством житлового господарства (ДКПЖГ) на баланс Інституту педагогіки за рішенням Старокиївської районної ради м. Києва від 15 лютого 1995 р.;

— приміщення професійно-технічного училища № 24 м. Києва по вул. М. Берлінського, 9 загальною площею 10432 кв. м, частину будинку по вул. Бастіонній, 9 — 734 кв. м;

— чотириповерхову будівлю навчального корпусу колишнього ПТУ № 41 м. Києва разом з господарськими спорудами по вул. Андріївська, 15 загальною площею 1160 кв. м.;

— адміністративно-навчальний та методичний корпус, гуртожиток і господарські споруди Державної академії керівних кадрів освіти, розташовані у м. Києві по вул. Січових Стрільців, 52 А загальною площею 13122 кв. м;

— адміністративний корпус та господарські споруди по вул. Січових Стрільців, 52 Д, у м. Києві, що займав ліквідований Інститут змісту і методів навчання, загальною площею 6899 кв. м.

У 1999 р. на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 1999 р. № 1327 [42] утворено Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти і Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників (на сьогодні — ДЗВО «Університет менеджменту освіти» та його «Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти») та передано до сфери управління НАПН України приміщення загальною площею 18303 кв. м, у т.ч. за адресою: м. Донецьк, вул. Куйбишева 31 а, 31 в, площею 16150 кв. м; нежитлова будівля та господарська споруда за адресою: АР Крим, м. Сімферополь, вул. Київська, 116 А, площею 2050 кв. м.

У 2002 р. у НАПН України створено Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти на базі Міжрегіонального центру підготовки та перепідготовки спеціалістів автосервісу МОН України, який ліквідовано відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. № 420, та здійснено передачу цілісного майнового комплексу цього центру. Загальна площа переданих приміщень становила 18176 кв. м.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В.П. Проблема входження української університетської освіти в європейський освітній простір / В. Андрущенко, І. Гамерська // Рідна школа. 2012. № 1-2. С. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_1-2_3
2. Біла книга національної освіти України / Т.Ф. Алексєєнко, В.М. Аніщенко, Г. О. Балл, [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. Житомир : ЖДТУ, 2009. 324 с.
3. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2017 р. / За заг. ред. В.Г. Кременя. — К.: НАПН України, 2018. — 426 с. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2018/03/zvit_NAPN_2017.pdf
5. Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2018 р. URL: https://bit.ly/3bABK6x
6. Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2019 р. URL: https://drive.google.com/file/d/1r2XdffEiLp1_dzfvIR0Itsz4dcD2mV6I/view
7. Інформаційний бюлетень Академії педагогічних наук України. 1993. Вип. 1.
8. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. 3-тє вид. Київ : Знання України, 2018. 523 с.
9. Луговий, В.І., & Регейло, І.Ю. (2020). Про «Звіт про діяльність національної академії педагогічних наук україни у 2019 році»: Доповідь на засіданні Президії НАПН України 26 березня 2020 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2*(1), 1-3. https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-2-5

10. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України) : зб. наук. пр. Київ : Сам, 2017. 400 с.
11. Наукові розробки Національної академії педагогічних наук України, рекомендовані до впровадження. 2018 р. URL: https://drive.google.com/file/d/1si7JLqXuAjvTYQcq3uXuIhIc2BFLvii1/view
12. Національна академія педагогічних наук України — 25 років : [інформ. довід.]. Київ : Сам, 2017. 144 с.
13. Національна академія педагогічних наук України: 1992-2017 роки : (біографічний довідник). Київ : Сам, 2017. 272 с.
14. Національна доктрина розвитку освіти. Київ: ЗАТ «Нічлава». 2001.
15. Національна доповідь про стан та перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2011. 304с.
16. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2016. 448с.
17. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова ; за ред. В. Г. Кременя. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Плеяди, 2014. 100 с.
18. Національний освітньо-науковий глосарій / редкол.: В. Г. Кремень (голова) [та ін.] ; НАПН України. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2018. 272 с. Бібліогр.: с. 115—121.
19. Освіта дорослих у вимірі філософії людиноцентризму. Освіта і суспільство. 2018. № 7. С. 6.
20. Педагогічна газета. 1998. Січень (№ 1).
21. Питання Академії педагогічних наук України : постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 1992 р. № 335. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/335-92-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.07.2022).
22. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 р. № 2984-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14#Text (дата звернення: 22.07.2022).
23. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 22.07.2022).
24. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2628-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text (дата звернення: 22.07.2022).
25. Про загальну середню освіту : Закон України від 13 травня 1999 р. № 651-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text (дата звернення: 22.07.2022).
26. Про заснування Академії педагогічних наук України : Указ Президента України від 4 березня 1992 р. № 124. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124/92#Text (дата звернення: 22.07.2022).
27. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016—2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» : постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.07.2022).
28. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.07.2022).
29. Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2017 р. № 903р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-%D1%80#Text (дата звернення: 22.07.2022).

30. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2018 рік : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 р. № 244-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-prioritetnih-dij-uryadu-na-2018-rik (дата звернення: 22.07.2022).

31. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. №545. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.07.2022).

32. Про надання Академії педагогічних наук України статусу національної : Указ Президента України від 24 лютого 2010 р. № 259/2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2010#Text (дата звернення: 22.07.2022).

33. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закону України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text (дата звернення: 22.07.2022).

34. Про освіту : Закон України від 23 березня 1996 р. № 100а/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 22.07.2022).

35. Про освіту : Закон України від 4 червня 1991 р. № 1144-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text (дата звернення: 22.07.2022).

36. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 22.07.2022).

37. Про позашкільну освіту : Закон України від 22 червня 2000 р. № 1841-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text (дата звернення: 22.07.2022).

38. Про професійно-технічну освіту : Закон України від 10 лютого 1998 р. № 103/98-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 22.07.2022).

39. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016—2020 роки : Указ Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580/2015#Text (дата звернення: 22.07.2022).

40. Про схвалення Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 281-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2018-%D1%80#Text (дата звернення: 22.07.2022).

41. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934 (дата звернення: 22.07.2022).

42. Про утворення Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти і Донецького інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 1999 р. № 1327 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1327-99

43. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей / НАПН України, Ін-т проблем виховання, Держ. наук. установа «Ін-т модернізації змісту освіти». Київ, 2018. 40 с. URL: https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/ (дата звернення: 22.07.2022).

44. Статут НАПН України (нова редакція) https://naps.gov.ua/ua/about/statutes/

45. Стратегія розвитку НАПН України на 2016-2022 рр. https://naps.gov.ua/ua/press/announcements/942/

46. Творчий доробок Василя Григоровича Кременя в інноваційному розвитку освіти України: бібліографічний покажчик. 4-е вид., до. Київ: «Знання», 2017. С.22-23.

47. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. : наказ М-ва освіти і науки України від 8 жовтня 2019 р. № 1272 / М-во освіти і науки. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

48. Ярмаченко М.Д. Академія педагогічних наук України (п'ятиріччя становлення і розвитку). Київ: Пед. думка, 1997. С.12.

49. National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine / National Academy of Educational Sciences of Ukraine ; [editorial board: V. G. Kremen (head), V. I. Lugovyy (deputy head), A. M. Gurzhii (deputy head), O. Ya. Savchenko (deputy head)] ; edited by V. G. Kremen. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2017. 336 p.

РОЗДІЛ 2.
НАПН УКРАЇНИ — СЬОГОДНІ

Національна академія педагогічних наук України координує, організовує і проводить дослідження у галузі освіти, педагогіки і психології, взаємодіє з центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, провадження державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти.

Вручення Президентом України В.О. Зеленським державної нагороди президенту НАПН України В.Г. Кременю під час урочистостей з нагоди 30-річчя Незалежності України, 24 серпня 2021 р.

Водночас діяльність НАПН України відбувається сьогодні в умовах екстремальних внутрішніх і зовнішніх викликів, які потребують максимального напруження сил і національного єднання. Насамперед це відкрита збройна агресія Росії, яка почалася ще у 2014 р., а нині — повномасштабна війна, нав'язана Україні.

Вчені академії віддають шану усім оборонцям України, вшановують пам'ять загиблих, одностайно словом і справами підтримують Збройні Сили та усіх захисників України, Верховного головнокомандувача Президента України Володимира Зеленського у протистоянні агресору, їхні послідовні і впевнені дії, які вселяють

віру в неминучу перемогу. Відповідні заяви НАПН України, окремих вчених, постанови Президії НАПН України викладені на сайті (naps.gov.ua) та у Віснику НАПН України (visnyk.naps.gov.ua).

На роботі академії також позначилася глобальна і безпрецедентно уразлива пандемія COVID-19 та прискорений нею непростий і значною мірою болісний перехід до нового способу життєдіяльності на основі цифрових технологій.

До того ж зростає конкуренція країн і регіонів в умовах інноваційного високотехнологічного типу прогресу.

Усе це робить ще більш актуальним гуртування української нації, забезпечення її здатності ефективно протистояти загрозам і нападам, спроможності відновити в повному обсязі територіальну цілісність і суверенітет країни, підвищити її економічний, науково-технологічний, військовий потенціал, продовжити європейську та євроатлантичну інтеграцію як доленосний вибір народу. Пошук відповідей на ці та інші виклики вимагає закономірного подальшого розвитку науки, освіти, піднесення їх ролі в людському житті, у становленні і діяльності кожної людини.

Президенти Національної і національних галузевих академій наук України на урочистому засіданні Верховної Ради України з нагоди 30-річчя Незалежності України

НАПН України оперативно і системно реагує на гострі проблеми сучасності комплексними науковими дослідженнями в освіті, педагогіці і психології, законодавчо покладеним на неї науковим і методичним забезпеченням освітньої сфери, зокрема відповідно до пріоритетів державної освітньо-наукової політики, визначених стратегічними і програмними документами. Насамперед це — укази Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [30], «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» [12], «Про Консультативну раду з

питань сприяння розвитку системи загальної середньої освіти» [22], «Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти» [26], постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» [19], урядове розпорядження «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік» [21], План заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [20], закони України «Про освіту» [25], «Про вищу освіту» [13], «Про повну загальну середню освіту» [16], «Про фахову передвищу освіту» [29], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [23], інші нормативно-правові акти у сфері освіти і науки та статут НАПН України. Істотний вплив на реалізацію поставлених завдань має виконання постанови Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу «COVID-19» від 11 березня 2020 р. № 211 зі змінами [17], що зумовило дистанційний або змішаний формат роботи в режимі онлайн за багатьма напрямами діяльності НАПН України.

Виступ президента НАПН України В.Г. Кременя на Всеукраїнському серпневому форумі «Освіта України 30 без бар'єрів: вектори якості та успіху», 19 серпня 2021 р.

Основними завданнями НАПН України сьогодні є наукове і методичне забезпечення розвитку сфери освіти, дослідницька робота в галузі освіти, педагогіки і психології, поглиблення інтеграції в європейські та світові освітні і дослідницькі простори.

НАПН України сприяє всебічному розвитку людини, формуванню людського капіталу, найповнішому використанню і відтворенню інтелектуального та культурного потенціалу українського народу, утвердженню загальнолюдських і національних цінностей та забезпечує випереджувальний розвиток наук про освіту, педагогіки і психології з урахуванням перспектив соціально-економічного поступу України.

На відкритті Всеукраїнського тижня дошкілля (зліва-направо): В.І. Луговий, перший віцепрезидент НАПН України; О.М. Топузов, віцепрезидент НАПН України, директор Інституту педагогіки НАПН України; В.А. Воронов, голова підкомітету з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій; В.Г. Кремень, президент НАПН України; С.М. Шкарлет, міністр освіти і науки України; С.В. Бабак, голова Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій; В.Б. Рогова, заступник міністра освіти і науки України; Р.В. Гурак, голова Державної служби якості освіти; С.В. Колебошин, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій; О.В. Коваль, голова підкомітету з питань професійно-технічної та фахової передвищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, 20-24 вересня 2021 р.

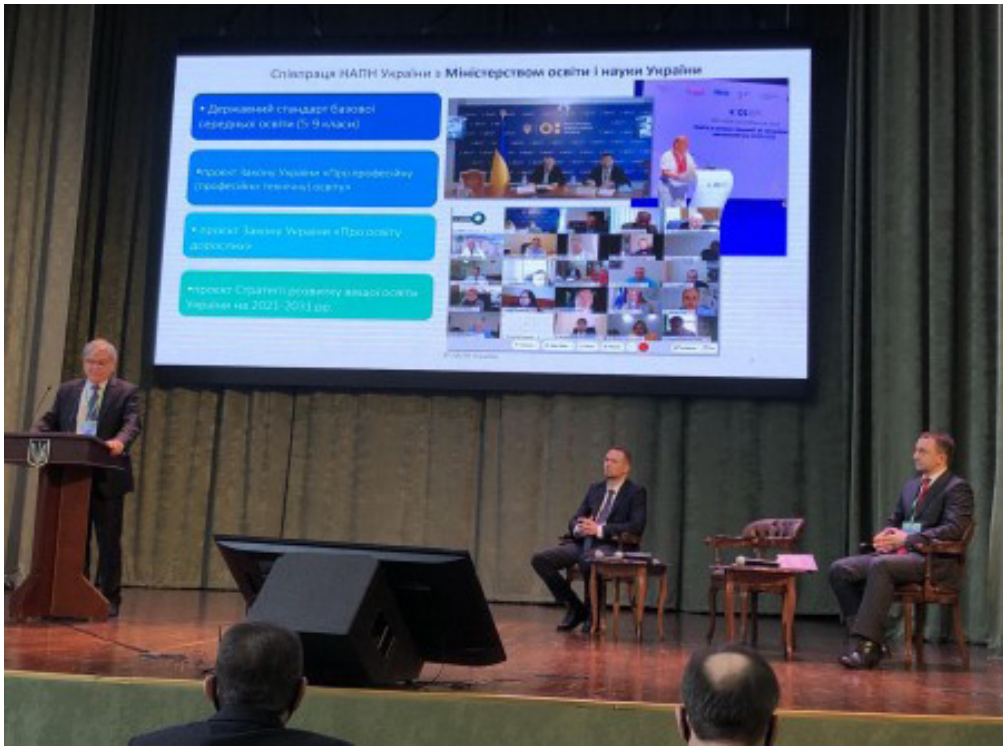

Виступ В.Г. Кременя на партнерському форумі «Освіта України 2021: стратегічні цілі та пріоритетні напрями», 2021 р.

У співпраці з МОН України, Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, Національною радою України з питань розвитку науки і технологій, її Адміністративним і Науковим комітетами, Національною та національними галузевими академіями наук, Національним Еразмус+ офісом в Україні щодо євроінтеграції вищої освіти, новою Рамковою програмою Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа», іншими програмами та організаціями ЄС НАПН України бере активну участь в обґрунтуванні, розробленні та імплементації системи освітнього і наукового законодавства нового покоління, а також у виконанні Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, впровадженні Концепції Нової української школи, державних стандартів і типових освітніх програм початкової, базової та профільної середньої освіти, стандартів, освітніх програм, методичних рекомендацій для інших рівнів і складників освіти, реформаторських заходах із забезпечення і вдосконалення якості та доступності вітчизняної освіти, визначення ефективної моделі розвитку науки, їх європейської і світової інтеграції. Особливу увагу приділено проблемам формування інноваційної людини, її адаптації до цифрового суспільства, гуртуванню української нації, громадянського і патріотичного виховання засобами освіти і науки.

Підписання Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2021-2023 рр.

Ураховуючи, що мережа закладів освіти становить 33 тис., у них освітню діяльність здійснюють 1,3 млн працівників, системно навчаються 8 млн громадян України, особливої актуальності набувають завдання комплексного дослідницько-інноваційного супроводу усіх ланок безперервної освіти впродовж життя — дошкільної і позашкільної, початкової, базової і профільної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої, післядипломної освіти й освіти дорослих. Для них потрібні сучасні освітні моделі, стандарти, програми, підручники, ефективні методи і технології, моніторингові оцінювання, наукова і методична психолого-педагогічна експертиза, обґрунтовані законопроєкти, узагальнення передового світового і європейського досвіду, теоретична і експериментальна педагогіка, цифрова дидактика, теоретична і практична психологія в освіті.

Сфера освіти — найбільша гуманітарна й найважливіша сфера України

Ключова роль у виконанні цих завдань належить науковим організаціям, особливо НАПН України як найбільш організованому та концентрованому осередку відповідних фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у країні.

Маючи потужний науковий потенціал, НАПН України поетапно розв'язує нові для українського суспільства проблеми теорії і практики формування та змістового наповнення національного освітнього простору незалежної України.

За активної участі НАПН України створено нормативно-правовий, теоретико-методологічний і науково-методичний фундамент нової національної системи освіти, що спирається на демократизм та людиноцентризм.

За участі вчених НАПН України розроблено Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») [14], схвалену I Всеукраїнським з'їздом працівників освіти (1992 р.) і затверджену постановою Кабінету Міністрів України в 1993 р., Національну доктрину розвитку освіти [24], схвалену II Всеукраїнським з'їздом працівників освіти (2001 р.) і затверджену Указом Президента України у 2002 р. Велику роль вчені НАПН України відіграли у створенні й ефективній реалізації системи національного освітнього законодавства спочатку першого покоління у 1991-2002 рр., а потім модернізованого другого — у 2014-2021 рр., підготовці указів Президента України і постанов Кабінету Міністрів України з питань освіти, педагогіки та психології.

Ключовим є внесок НАПН України у створення державних стандартів дошкільної, початкової, базової та профільної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, типових освітніх, навчальних програм і підручників, електронних науково-освітніх ресурсів, методичних рекомендацій для різних ланок освіти. Академія здійснює психолого-педагогічний супровід становлення людини впродовж її життя від народження, приділяючи

Серпнева вебконференція Національної академії педагогічних наук України «Учені НАПН України — українським вчителям», присвячена 30-й річниці Незалежності України, 25 серпня 2021 р.

особливу увагу питанням розвитку педагогічної і психологічної наук, науково-методичного забезпечення усієї освітньої сфери, зокрема освіти дітей з особливими потребами, інклюзивного навчання, соціально-педагогічної підтримки дітей і молоді з уразливих категорій населення та ін. За ініціативи НАПН України започатковано дослідження проблем практичної психології в системі освіти, здійснено науково-методичну підтримку цієї діяльності. Академія ініціює та організовує науково-методичний супровід оновлення методології освіти, видозмінення методів конструювання цілісної сфери освіти, освітнього змісту, розроблення його інноваційних моделей, пошуку ефективних способів управління освітнім процесом на основі нових навчальних, інформаційно-комунікаційних, цифрових технологій; посилення здоров'язбережувальної, екологічної, соціалізуючої ролі освіти у різних середовищах — дитячому, молодіжному, сімейному тощо.

Учені академії започаткували і періодично здійснюють підготовку фундаментальних науково-аналітичних праць щодо стану освіти в Україні — Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011 [8], 2016 [7] (також англійською мовою), 2021 [6] (також англійською і німецькою мовами) рр.).

Уперше в Україні підготовлено та видано Енциклопедію освіти (перше видання у 2008 р. [3], у 2021 р. [4] вийшло її нове, істотно перероблене і доповнене видання), Білу книгу національної освіти України (2009 р.) [1], тематичну Національну доповідь «Освіта осіб з інвалідністю в Україні» (2010 р.) [11], Національний освітній глосарій: вища освіта (2011, 2014 [9], 2021 рр.), Національний освітньо-науковий глосарій (2018 р.) [10] тощо.

Вченими НАПН України зроблено безпосередній вагомий внесок у розвиток усіх освітніх ланок. Зокрема у 2020-2021 рр. до найбільш значущих результатів слід віднести наступні здобутки кожного з відділень академії.

Фундаментальні узагальнюючі праці вчених НАПН України

По Відділенню філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України це передовсім таке.

Сучасний науковий потенціал і доробок вчених Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України

Об'єднання зусиль академії і профільного Комітету Парламенту України у створенні Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку, 2021 р.

Здійснено науково-методичне забезпечення оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні, що представлено в розробленій академією Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку (спільно з підкомітетом з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій) та в Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти) [18], який підготовлено за наукового керівництва Інституту психології імені Г.С. Костюка у співпраці з вченими Інституту проблем виховання НАПН України спільно з фахівцями МОН України та затверджено наказом МОН України від 12 січня 2021 р. № 33. Організовано та проведено разом з МОН України і профільним Комітетом Верховної Ради України перший Всеукраїнський тиждень працівників дошкільної освіти.

Створено Концепцію виховання дітей та молоді у цифровому просторі.

Наукова школа дійсного члена (академіка) НАПН України О.В. Сухомлинської

Розширено інформаційно-бібліотечне забезпечення освіти: створено нові сторінки електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»; впроваджено концепцію віртуального читального залу Фонду Василя Сухомлинського; визначено основні напрями створення галузевих інформаційних ресурсів у контексті зміни підходів до їх продукування, збереження та ретрансляції; сформовано галузевий інформаційний ресурс (доступ через вебпортал бази даних та цифровий контент рідкісних видань, електронну науково-педагогічну бібліотеку; ресурс «Бібліотека Нової української школи» тощо); надано віддалений доступ до міжнародних інформаційних ресурсів (EBSCO, Web of Science, Scopus та ін.).

З поміж найважливіших здобутків Відділення психології та спеціальної педагогіки останнього часу такі.

Сучасний науковий потенціал і доробок вчених Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України

Розроблено теорію і методики психологічної підтримки людини в умовах складних соціальних обставин, зокрема створено концепції: феноменогенезу групових процесів у складних соціальних ситуаціях гібридної війни, вимушеної міграції переселенців, соціальних і економічних трансформацій перехідного суспільства; творення етнокультурними групами спільного образу майбутнього у ситуації конфліктної історичної пам'яті; захисної поведінки групи в умовах колективної травми і групових інформаційних травм.

Також створено: модель психолого-організаційних детермінант забезпечення психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в умовах соціальної напруженості; стратегії соціально-психологічного супроводу особистісної трансформації ветеранів і волонтерів у переході з військового на мирний спосіб життя; комплекс соціально-психологічних технологій підтримки стигматизовуваних меншин, які зазнають стигматизації в різних суспільних та освітніх середовищах — у

сферах родинної і гендерної взаємодії, громадської активності та медіакомунікації в контексті переживання колективної провини, майнової нерівності; технології: активізації психологічних ресурсів представників стигматизовуваних груп, меншин; протидії стигматизації в соціальному оточенні; підвищення психологічної компетентності професійних спільнот (психологів, соціальних педагогів, учителів, фахівців громадських організацій) з підтримки стигматизовуваних меншин.

Праці акад. С.Д. Максименка

Міжнародний воркшоп «Технології зміцнення психологічного здоров'я персоналу в організації», організований вченими Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021 р.

Всеукраїнський експеримент Інституту соціальної та політичної психології НАПН України з підвищення психологічної готовності учасників освітнього процесу до дій у разі загрози, виникнення і подолання наслідків надзвичайної ситуації

Здійснено науково-методичне забезпечення переходу освіти дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивного навчання в умовах реформування української школи, зокрема розроблено навчально-методичне забезпечення навчання дітей з порушеннями когнітивного розвитку в контексті компетентнісного підходу, запропоновано сучасні моделі організації навчання, психологічного супроводу і реабілітації таких дітей; визначено основні напрями модернізації змісту освіти незрячих дітей та з порушеннями зору, обґрунтовано принципи побудови діагностичних методик, вимоги до наочного матеріалу для роботи з ними психологів, а також до організації і проведення діагностики цієї категорії дітей; створено комплексні програми розвитку дитини з порушеннями зору для різних вікових груп.

VII Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки та психології «Діти з особливими потребами: від рівних прав — до рівних можливостей», 2021 р.

Теоретично обґрунтовано стратегію розвитку психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації, запропоновано моделі управління і науково-методичного забезпечення психологічної служби на рівнях «заклад освіти — територіальна громада», «територіальна громада — район», «район — область». Обґрунтовано соціально-психологічні засоби активізації колективних зусиль з підвищення рівня толерантності до інакшості і різноманіття в освітньому середовищі, а також технології, процедури і техніки психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, які опинились у складних життєвих обставинах унаслідок військових дій.

Новітні здобутки вчених Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем характеризуються так.

Сучасний науковий потенціал і доробок вчених Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем НАПН України

Сформовано науково-методичне і дидактичне забезпечення освітньої програми для 3-4 класів, розробленої під керівництвом акад. О.Я. Савченко, за якою працює понад 50 % початкових шкіл України: створено й опубліковано 14 нових підручників для 3 класу з мов, математики, інтегрованого курсу «Я досліджую світ», у яких реалізовано новий зміст освіти та інноваційні підходи до його вивчення, видано методичні посібники з організації освітнього процесу в початковій школі.

Розроблено новий зміст і концептуальні засади базової частини Нової української школи, що знайшло втілення в завершенні створення спільно з МОН України нового Державного стандарту базової середньої освіти [15], затвердженого Кабінетом Міністрів України у вересні 2020 р., та розробленні інноваційних методик компетентнісно орієнтованого навчання української мови, української літератури, окремих мов національних меншин, математики, історії в закладах загальної середньої освіти, на основі яких ученими академії підготовлено 23 нові підручники з різних предметів, що за результатами всеукраїнського конкурсу і вибору педаго-

гів отримали державне фінансування, видані масовими тиражами і використовуються в освітній практиці.

З метою підвищення якості загальної середньої освіти НАПН України започатковує підготовку академічних підручників для базової середньої освіти. За результатами конкурсного відбору підручниками Інституту педагогіки НАПН України для 5 класу з усіх навчальних предметів/інтегрованих курсів (14 найменувань), яким надано гриф МОН України, у 2022-23 навчальному році буде забезпечено освітній процес у закладах загальної середньої освіти. Програми й підручники, створені вченими Інституту педагогіки НАПН України на виконання заходів з реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», пройшли апробацію в межах інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (наказ МОН України від 2 квітня 2021 р. № 406) [31].

Підручники Інституту педагогіки НАПН України для 5 класу Нової української школи

Визначено основні напрями розбудови партнерської взаємодії та співпраці суб'єктів освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти з громадськими організаціями, механізми державно-громадського та державно-приватного партнерства між державою (громадою) та бізнес-підприємницькими структурами.

Здійснено наукове і методичне забезпечення подальшої цифровізації освіти та дистанційного навчання, зокрема розроблено архітектуру і складники адаптивної інтелектуальної інформаційної системи навчання, яка забезпечує персоналізацію інформаційної взаємодії користувача з системою; створено програмні засоби, що реалізують функції персоналізованого інтелектуального тьютора; обґрунтовано моделі адаптивної хмаро орієнтованої системи навчання і професійно-

го розвитку вчителів закладів загальної середньої освіти, інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу, а також концептуальну модель системи комп'ютерного моделювання, запропоновано методику використання цієї моделі для формування компетентностей учнів з природничо-математичних предметів; розроблено й розміщено в мережі Інтернет низку навчальних і методичних матеріалів для дистанційного і змішаного навчання, зокрема в умовах пандемії COVID-19; підготовлено та оприлюднено аналітичну довідку «Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті (лютий — червень 2020 р.)» [2].

Всеукраїнський педагогічний експеримент НАПН України «Розумники» (Smart Kids) за участі вчених Інституту цифровізації освіти НАПН України

Серед сучасних розробок вчених Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України такі.

Розроблено концепції здійснення професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, зокрема концепції проєктування і розроблення SMART-комплексів для закладів професійної (професійно-технічної) освіти аграрної, будівельної та машинобудівної галузей; проєктування освітньо-виробничого середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дуальної форми навчання; оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти; педагогічну систему підготовки кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності.

Сучасний науковий потенціал і доробок вчених Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

Проведення вченими Інституту професійної освіти НАПН України експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організація професійного навчання учнівської молоді й дорослих, які проживають на тимчасово окупованій території та в населених пунктах на лінії зіткнення, з використанням технології дистанційного навчання», 2020 р.

Спільно з МОН України розроблено проєкт Закону України «Про освіту дорослих» [5], навчальну програму курсу «Професійна компетентність андрагога» з урахуванням індивідуальних запитів, освітніх потреб педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, а також тенденцій професіоналізації освіти дорослих, досвіду створення подібних національних і зарубіжних навчальних програм; Концепцію підготовки педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих; освітню платформу «Професвіта» як інноваційне навчально-цифрове середовище для безперервного професійного розвитку фахівців через формальну, неформальну та інформальну освіту.

Доповідь президента НАПН України В.Г. Кременя на Всеукраїнському Форумі «Україна 30. Освіта і наука», 2021 р.

Розв'язано проблему цілісності акмеологічного розвитку вчителя — особистісного, професійного і професійно-культурного; обґрунтовано концептуальну платформу і багаторівневу модель такого розвитку; схарактеризовано систему загальних і специфічних принципів регуляції саморуху вчителя до вершин професійної зрілості; систематизовано методики і техніки професійного самовдосконалення вчителя.

Вченими Відділення вищої освіти досягнуто таких важливих результатів.

Сучасний науковий потенціал і доробок вчених Відділення вищої освіти НАПН України

Реалізація проєкту «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» (2019-2023 рр.) Британської ради в Україні, Інституту вищої освіти НАПН України та Advance HE (Велика Британія) за підтримки Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти

Обґрунтовано стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації, розроблено підходи до оцінювання ефективності діяльності університетів України і його показники, запропоновано систему механізмів оцінювання освітньої якості для національного, секторального та інституційного рівнів, а також механізми розширення фінансової автономії закладів вищої освіти; зокрема визначено критерії і показники національного рейтингування закладів вищої освіти, формульного розподілу видатків між ними, цільові показники результативності діяльності та обґрунтовано стратегію створення в Україні університетів світового класу (стратегію-2). Дослідницькі

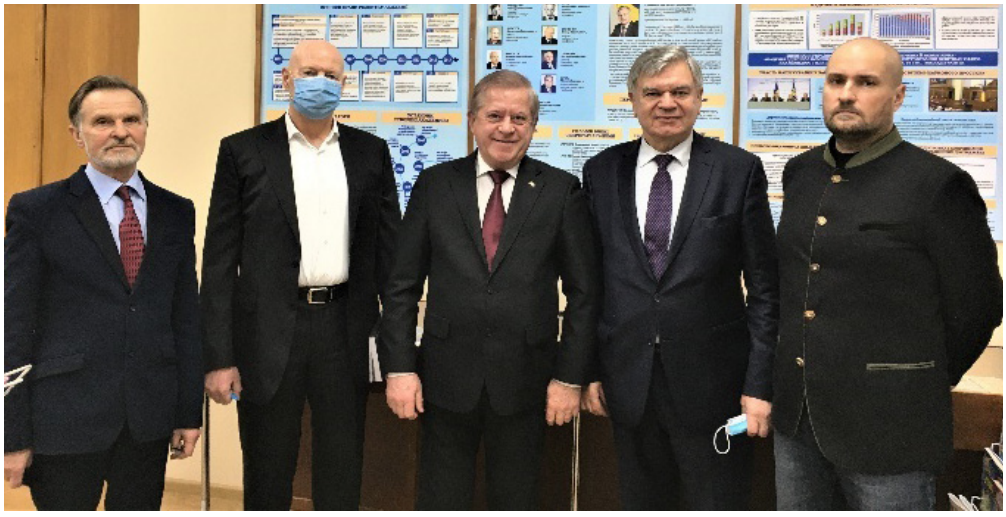

У Науково-інформаційному центрі НАПН України з керівництвом Українського союзу промисловців і підприємців України, 2021 р.

результати використано при підготовці Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [28], розроблену відповідно до Указу Президента України від 3 червня 2020 р. № 210 та схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. Також розроблено концепцію проєкту «Президентський університет» [27] та забезпечено його науковий супровід.

НАПН України є науковою організацією, що об'єднує установи, науковий потенціал яких дає змогу комплексно досліджувати проблеми розвитку сфери освіти, наук про освіту, педагогіки і психології. Для виконання основних завдань, визначених законами, указами, іншими актами законодавства та статутом НАПН України, у складі академії функціонують 10 наукових інститутів, Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, Університет менеджменту освіти та Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського.

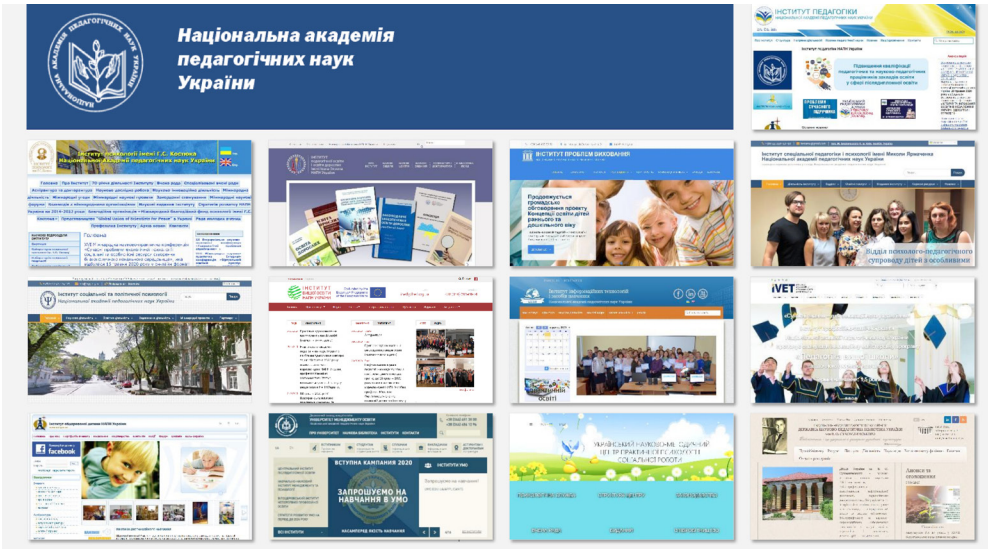

Вебсторінки наукових установ НАПН України

У цих колективах НАПН України, що сукупно забезпечують усі ланки освіти, у 2021 р. чисельність наукових працівників становила 825 осіб, з них 588 (71 %) з науковими ступенями, зокрема: кандидата наук / доктора філософії — 366 осіб (44 %) та доктора наук — 222 особи (27 %). Склад науково-педагогічних працівників налічує 142 особи, серед яких 120 осіб (84 %) з науковими ступенями, а саме: 77 (54 %) кандидатів наук / докторів філософії та 43 (30 %) доктори наук.

На 1 липня 2022 р. фактичний склад членів НАПН України становив 153 особи, з них 70 дійсних членів (академіків) і 83 члени-кореспонденти; іноземних членів — 25 і почесних академіків — 27.

У складі членів НАПН України — Герой України, 66 заслужених діячів науки і техніки України, 64 заслужені працівники освіти України, 2 заслужені працівники вищої школи, заслужений лікар України, заслужений економіст України, 4 заслужені юристи України, заслужений учитель України.

Тільки за період з 2012 по 2022 рік за поданням Президії НАПН України за особисті заслуги перед Українською державою у галузі науки і освіти, плідну наукову та науково-педагогічну діяльність державними нагородами України відзначено 112 осіб, а саме: орденами нагороджено 37 осіб; присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» 14 особам, почесне звання «Заслужений працівник освіти України» — 5 особам, почесне звання «Заслужений працівник культури України» — 1 особі, почесне звання «Заслужений економіст України» — 1 особі; нагороджено відзнаками Верховної Ради України 38 осіб; відзнаками Кабінету Міністрів України — 16 осіб.

Розвитку академії сприяла системна робота з молодими вченими, їх радами в НАПН України та її установах. У 2020-2021 рр. за результатами конкурсного відбору молодими вченими виконано десять прикладних наукових досліджень. За участі Ради молодих вчених НАПН України проведено науково-практичні заходи, взято участь у щорічній конференції Європейської ради аспірантів та молодих дослідників Eurodoc; здійснюється плідна співпраця з радами молодих вчених при МОН України, НАН України.

За вагомі досягнення та особистий внесок у розвиток вітчизняної освіти і науки у 2021 р. молодим вченим академії присуджено:

— премію Президента України для молодих вчених за наукову роботу «Інноваційні засоби психологічної допомоги особистості в умовах гібридної війни» М.С. Дворник і К.В. Мирончак, кандидатам психологічних наук, старшим науковим співробітникам лабораторії соціальної психології особистості Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (https://bit.ly/3HI6XPT);

— Іменну стипендію Верховної Ради України для молодих учених — докторів наук за виконання наукової роботи «Оптимізація психічного стану наркозалежних засобами музичного впливу» Л.М. Литвинчук, докт. психол. наук, старшому науковому співробітнику лабораторії психології навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (https://bit.ly/3JaW3lW);

— Державну іменну стипендію найкращим молодим вченим для увічнення подій Революції Гідності та вшанування подвигу Героїв України — Героїв Небесної Сотні у номінації «стипендія імені Юрія Поправки» К.В. Мирончак, канд. психол. наук, старшому науковому співробітнику лабораторії соціальної психології особистості Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (https://bit.ly/3HGjLGy);

— стипендію Кабінету Міністрів України для молодих вчених (https://bit.ly/34mY7Jb):

- І.О. Горошкіну, канд. пед. наук, старшому науковому співробітнику відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України;
- Є.В. Степурі, канд. психол. наук, старшому науковому співробітнику лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Зосередження, збереження і посилення потужного кадрового потенціалу загальнонаціональної ваги в одному науковому центрі має значні переваги для відповідної координації і цілісності досліджень, їх ефективності.

У 2020 р. в онлайн режимі відбулися дві сесії загальних зборів НАПН України:

— 30 червня — «Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2019 році та завдання на 2020 рік». У доповіді президента НАПН України акад. В.Г. Кременя представлено найважливіші здобутки вчених академії, охарактеризовано виклики та ризики, які стримують розвиток НАПН України, та наголошено на необхідності розвитку її сильних сторін і переваг, які є важливими для теорії і практики освіти у теперішній час та в перспективі;

— 20 листопада — «Наукове забезпечення розвитку освіти дорослих в Україні» (з доповіддю академіка-секретаря Відділення професійної освіти і освіти дорослих Н.Г. Ничкало та співдоповіддю «Законодавче забезпечення освіти дорослих в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку» члена-кор. Л.Б. Лук'янової). Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 6 жовтня 2020 р. № 40762/1/1-20 внесено зміни до Статуту НАПН України, який затверджено загальними зборами у новій редакції. Почесними академіками НАПН України обрано С.М. Аржевітіна, П.М. Кулікова, Г.Г. Півняка.

Згідно з планом роботи НАПН України відбулися методологічні семінари:

— 30 жовтня — «Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи» (модератор — академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти С.О. Сисоєва) за участі відомих вчених, викладачів закладів вищої освіти, представників дошкільної освіти з областей України. Ключовою в обговоренні учасниками заходу стала Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку, підготовлена вченими НАПН України спільно з підкомітетом з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій і за підтримки голови підкомітету, народного депутата В.А. Воронова;

— 19 листопада — «Шляхи і механізми підвищення конкурентоспроможності університетів України», організований Відділенням вищої освіти (академік-секретар П.Ю. Саух). На методологічному семінарі виступили міністр освіти і науки України С.М. Шкарлет, перший віцепрезидент НАПН України акад. В.І. Луговий, академік-секретар Відділення вищої освіти П.Ю. Саух, ректори (акад. С.М. Ніколаєнко, члени-кор. В.С. Бакіров, Д.Г. Лук'яненко, В.С. Пономаренко, докт. психол. наук І.Д. Пасічник, докт. біол. наук А.М. Солоненко та ін.), народний депутат України В.Ю. Арешонков, члени НАПН України, науково-педагогічні працівники та інші зацікавлені фахівці (усього близько 60 вчених).

У 2021 р. відбулися дві сесії загальних зборів НАПН України, якими розглянуто питання: «Про діяльність НАПН України у 2020 році та завдання на 2021 рік» (9 квітня) та «Освіта дітей раннього та дошкільного віку в контексті їх безперервного розвитку», а також затверджено Пріоритетні напрями (тематику) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок НАПН України на 2022-2026 рр., удосконалено організаційну структуру НАПН України (20 листопада). Проведено методологічні семінари «Актуальні проблеми психологічної

протидії негативним інформаційним впливам на особистість в умовах сучасних викликів» (8 квітня) та «Розвиток обдарованої особистості: світовий та вітчизняний контексти» (19-20 листопада).

Учасники методологічного семінару НАПН України «Розвиток обдарованої особистості: світовий та вітчизняний контексти», 19-20 листопада 2021 р.

Також у 2021 р. проведено 13 (10 планових і 3 позачергові) засідань Президії НАПН України, на яких розглянуто понад 480 питань і прийнято відповідні постанови із статутної діяльності НАПН України. Зокрема проаналізовано: наукову і науково-організаційну діяльність за 2017-2021 рр. та перспективи розвитку Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Інституту соціальної та політичної психології НАПН України; результати виконання установами НАПН України наукових досліджень щодо науково-методичного забезпечення реалізації змісту навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку (Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України); дослідження формування компетентностей учасників освітнього процесу на основі хмаро орієнтованих інформаційно-освітніх систем (Інститут цифровізації освіти НАПН України); діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського щодо розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі; дослідження компетентнісно орієнтованої мовно-літературної освіти в ліцеї (Інститут педагогіки НАПН України); методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної і машинобудівної галузей (Інститут професійної освіти НАПН України); імплементацію Інститутом вищої освіти НАПН України результатів наукових досліджень у політиках та практиках реформування вищої освіти України; тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї (2018-2020 рр.), висновки і рекомендації для України (Інститут педагогіки НАПН України).

Виступ директора Інституту вищої освіти НАПН України І.І. Драч на засіданні Президії НАПН України, 2021 р.

За тематичними планами наукових установ у 2021 р. за 20 науковими напрямами виконувалося 106 наукових досліджень, з яких 38 (36 %) фундаментальних і 68 (64 %) прикладних, з-поміж них 3 прикладні наукові дослідження за участю молодих вчених та 7 прикладних наукових досліджень з проблем розвитку освіти, що потребують невідкладного розгляду. Істотно оптимізовано співвідношення фундаментальних і прикладних досліджень на користь прикладних. У 2021 р. розпочато 50 наукових досліджень, завершено 41.

Усього за результатами наукових досліджень вченими наукових установ та членами НАПН України упродовж року опубліковано близько 2,5 тис. праць, зокрема 89 монографій, 30 підручників, 133 навчальні програми і посібники, 66 методичних посібників і рекомендацій, 39 словників і довідників, 72 збірники наукових праць, понад 1,5 тис. статей у фахових виданнях та більше 500 інших видів видавничої продукції.

Друковані та електронні видання НАПН України

Вчені НАПН України у 2021 р. стали переможцями конкурсу наукових і науково-технічних проєктів Національного фонду досліджень України «Наука для безпеки та сталого розвитку України», зокрема переможцем конкурсу визначено дослідження «Постковідна соціально-психологічна реабілітація учасників освітнього процесу в діяльності працівників психологічної служби» (Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи).

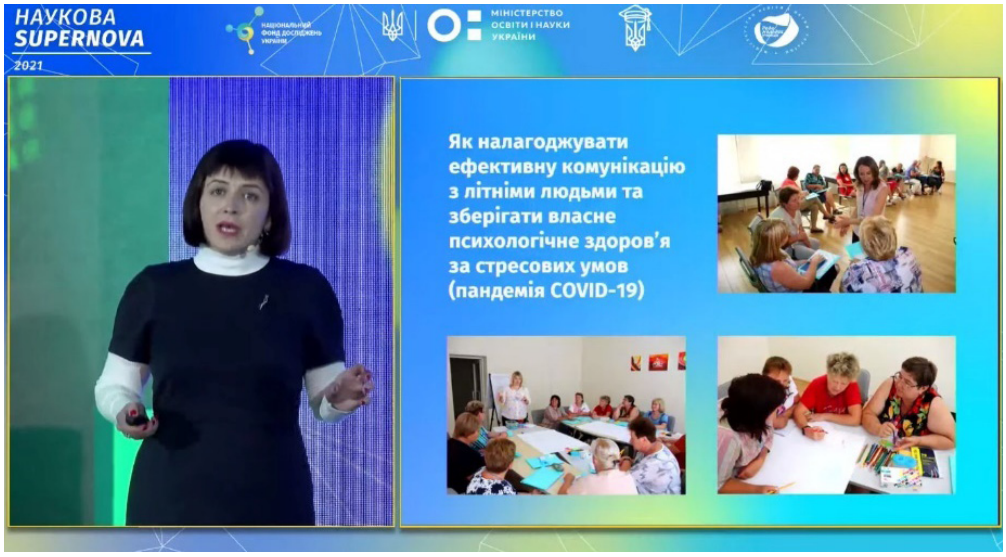

Проєкт «Психологічна підтримка літніх осіб у період карантину» за грантової підтримки Національного фонду досліджень України, 2020-2021 рр.

Польсько-український обмін досвідом надання психологічної підтримки літнім людям у період карантину, 2021 р.

Також у 2021 р. завершено наукові дослідження — переможці конкурсів Національного фонду досліджень України 2020 р.:

— «Психологічна підтримка літніх осіб у період карантину» (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України);

— «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти» (Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи).

Продовжувалося виконання наукового дослідження — переможця конкурсу Національного фонду досліджень України за напрямом «Підтримка досліджень провідних та молодих вчених» (2020-2022 рр.) «Хмаро орієнтовані системи відкритої науки у навчанні і професійному розвитку вчителів» (Інститут цифровізації освіти НАПН України).

У ході 61 експерименту різних рівнів учені наукових установ НАПН України проводили експериментальну діяльність у понад 1,2 тис. закладів, 698 з них затверджено МОН України. Під науковим керівництвом вчених НАПН України здійснюються 22 всеукраїнські експерименти, що охоплюють різні рівні та складники освіти.

Розвиток експериментальної діяльності НАПН України

Результати наукових досліджень, що проводилися науковими установами за кошти державного бюджету, впроваджувалися у закладах освіти, установах, організаціях, на підприємствах, в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. У 2021 р. впроваджено 100 % 166 розробок за результатами досліджень, завершених у 2020 р.

Наукові результати використані у підготовці понад 120 законодавчих та нормативно-правових документів з питань регулювання державної освітньої політики.

Результати наукових досліджень установ НАПН України оприлюднено в 13 аналітичних матеріалах та у рекомендаціях 2 форумів, 186 міжнародних і всеукраїнських конференцій, 154 семінарів, 46 круглих столів.

З метою інтеграції до Європейського дослідницького простору, зокрема підтримуючи ініціативи ЄС щодо Відкритої науки та Відкритого доступу, а також Відкритого українського індексу наукових цитувань, у НАПН України посилено роботу з представлення діяльності вчених академії в освітньо-науковому просторі. Розвинуто спеціальні електронні інфраструктури, з-поміж яких Електронна бібліотека НАПН України, у якій розміщено праці, підготовлені вченими академії під час виконання фундаментальних і прикладних досліджень. Це дало змогу забезпечити широкомасштабне поширення та впровадження здобутих результатів в освітню та інші види соціальної практики, накопичення значних обсягів експериментальних, фактологічних і концептуальних даних, інших результатів наукових досліджень. Загалом на кінець 2021 р. у бібліотеці було розміщено понад 26 тис. повнотекстових ресурсів, які завантажено понад 8,8 млн разів, з них майже 1,7 млн у 2021 р. порівняно з 1 млн у 2018 р. Упродовж року налічувалося майже 48 тис. користувачів Електронної бібліотеки НАПН України, здійснено близько 600 тис. переглядів сторінок зі 182 країн світу (найбільше користувачів з України — 75 %).

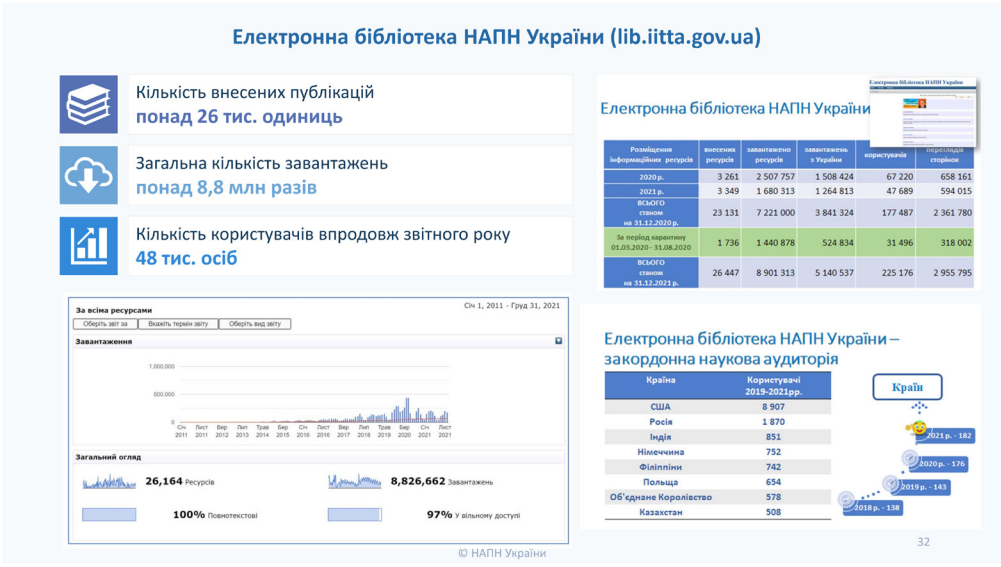

Потенціал Електронної бібліотеки НАПН України

У 2021 р. істотно зросла публікаційна активність і ефективність вчених НАПН України та посилено роботу з представлення діяльності наукових працівників в інформаційному науково-освітньому просторі. У 1,2 раза більше порівняно з 2020 р. та у 4,9 раза більше порівняно з 2018 р. опубліковано статей (понад 400) дійсними членами (академіками) і членами-кореспондентами та вченими установ НАПН України у наукових виданнях, що індексуються у наукометричних базах даних Scopus та Web of Science Core Collection. У 1,7 раза більше порівняно з 2020 р. та у 6,6 раза — порівняно з 2018 р. збільшилася частка вчених (394 особи) наукових

установ і дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів НАПН України, які опублікували статті у виданнях, що індексуються у базах даних Scopus і Web of Science Core Collection. Істотно зросла кількість статей вчених наукових установ НАПН України англійською та іншими іноземними мовами, що становить 42,5 %. Близько 830 (90 %) вчених наукових установ НАПН України мають цифрові ідентифікатори ORCID iD.

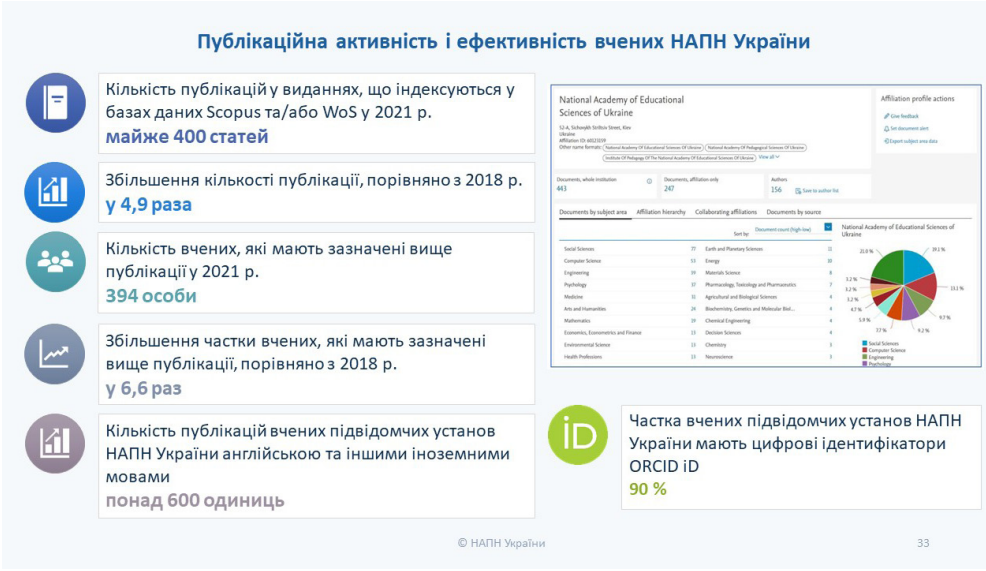

Розвиток публікаційної активності і ефективності вчених НАПН України у 2018-2021 рр.

Забезпечена позитивна тенденція щодо ефективності наукових періодичних видань НАПН України. Тепер 84 % цих видань розміщують повні тексти у відкритому доступі; 78 % — присвоюють статтям DOI; видання індексуються базами даних, реєстрами і пошуковими системами, зокрема: Web of Science Core Collection, базами даних фірми EBSCO Publishing, Directory of Open Access Journals, European Reference Index for the Humanities and Social Sciences, Educational Research Abstracts Online, Library of Science (University of Warsaw) тощо.

З-поміж 44 наукових періодичних видань, засновниками (співзасновниками) яких є НАПН України та її наукові установи, 32 найменування (73 %) наукової періодики внесено до категорій «А» та «Б» Переліку наукових фахових видань України.

Електронне наукове періодичне видання «Інформаційні технології і засоби навчання» (засновник — Інститут цифровізації освіти НАПН України; співзасновники: ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України) представлено в базі даних Emerging Sources Citation Index (ESCI) Web of Science Core Collection компанії Clarivate. Станом на 1 січня 2022 р. публікації переглянуто більше ніж 1,1 млн разів, зокрема впродовж 2021 р. здійснено 205 тис. переглядів сторінок майже 26 тис. користувачів зі 196 країн світу (найбільше з України — 63,6 %, США — 6,4 % та Японії — 5,9 %).

Наукові друковані і електронні періодичні видання НАПН України

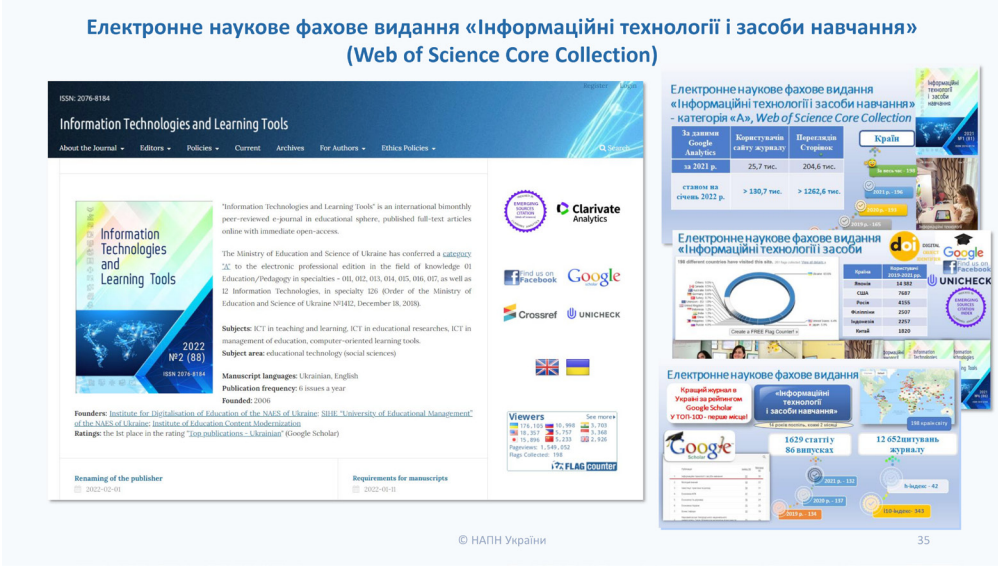

Провідне в Україні електронне наукове періодичне фахове видання «Інформаційні технології і засоби навчання»

Опубліковано четвертий номер англомовного наукового періодичного видання НАПН України «Education: Modern Discourses». Науковий журнал індексується у Crossref, Directory of Open Access Journals, European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences, Index Copernicus International тощо. Журнал увійшов до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України.

Англомовний науковий журнал НАПН України
«Education: Modern Discourses»

Для популяризації науки та налагодження взаємодії суспільства й освітньо-наукової сфери, зокрема шляхом використання сучасних цифрових і комунікаційних технологій, здійснюється та набув популярності випуск електронного наукового періодичного видання відкритого доступу «Вісник Національної академії педагогічних наук України», у якому в 2021 р. оприлюднено понад 100 публікацій. За даними Google Analytics, у 2021 р. налічувалося понад 15 тис. (вдвічі більше порівняно з 2020 р.) користувачів вебсайту видання, 47 % з яких вивчали опубліковані матеріали з мобільних пристроїв (смартфонів та планшетів). Найбільше користувачів з України (85 %) та США (11 %).

Успішно функціонував профіль НАПН України у Scopus. У профілі представлено більше 440 статей та понад 150 авторів — вчених академії.

2021 р. став роком подальшого узгодження зусиль членів і наукових колективів академії з діяльністю органів державної влади, Національної і національних галузевих академій наук, посилення орієнтації на запити суспільства і громадян щодо модернізації науки і освіти.

У 2021 р. розпочато виконання Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2021-2023 роки, спільно реалізовано інші важливі заходи, які здійснювалися за участі академії, підготовлено і затверджено міністерством нову редакцію Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти), розпочато повномасштабне впровадження оновленого Державного стандарту базової середньої освіти та його інноваційного програмно-методичного забезпечення відповідно до Концепції «Нова українська школа». За співпраці академії і міністерства створено і в цьому році затверджено Урядом Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, розроблену відповідно до указу Глави держави, а також концепцію реалізації проєкту «Президентський університет» тощо.

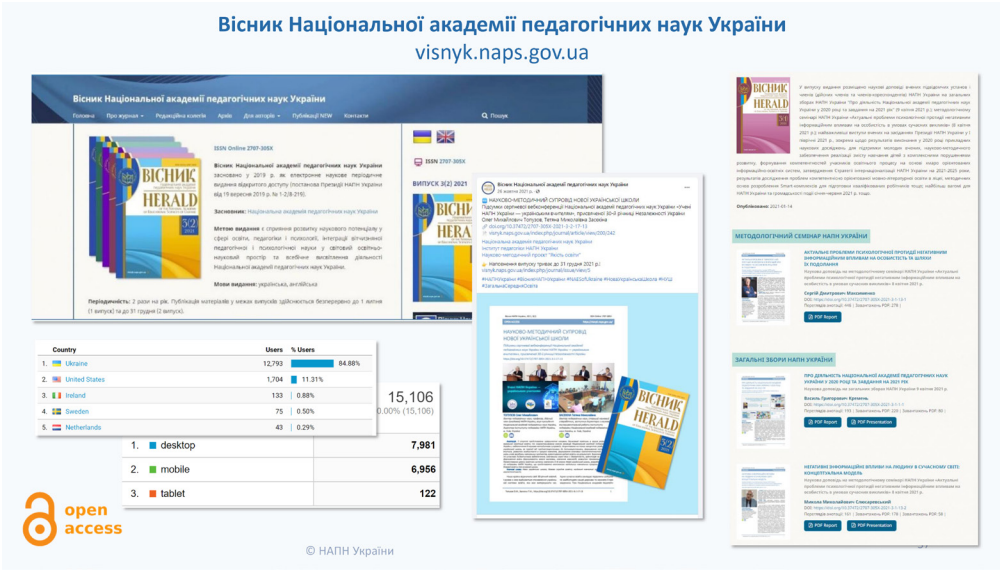

Електронне наукове видання відкритого доступу «Вісник НАПН України»

Реалізація Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2021-2023 рр.

Активізовано взаємодію НАПН України та Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. Плідною є спільна робота вчених та законотворців щодо фахової експертизи нової редакції Закону України «Про дошкільну освіту», підготовки проєкту Закону України «Про професійну освіту» тощо.

Розвиток співпраці НАПН України з профільним Комітетом Верховної Ради України

Участь президента НАПН України В.Г. Кременя в засіданні профільного Комітету Верховної Ради України, 2020 р.

Розширена конструктивна співпраця з Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, іншими парламентськими комітетами, народними депутатами дала підстави для істотного зростання їх підтримки НАПН України як ключової наукової організації з розвитку людини.

Співпраця НАПН України з Національною академією наук України відбувається шляхом виконання 56 заходів Програми спільної діяльності НАН України та НАПН України на 2020-2022 рр., серед яких:

— спільні заходи щодо відзначення 30-річчя незалежності України та вшанування на державному рівні пам'яті президента НАН України Б.Є. Патона за участі президента НАПН України В.Г. Кременя;

Реалізація Програми спільної діяльності НАН України та НАПН України на 2020-2022 рр.

— спільна участь вчених у законодавчих ініціативах (розроблення нового переліку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, зокрема з проблем розвитку людини);

— спільне членство і взаємне представництво в керівних органах НАН України і НАПН України, зокрема в роботі президій та загальних зборів академій, Ради президентів академій наук України, науково-координаційній раді Секції суспільних наук і гуманітарних наук НАН України, а також робочих групах тощо;

Рада президентів академій наук України, 2021 р.

— погодження фундаментальних наукових досліджень НАПН України, виконання яких розпочинається у наступному році;

Участь віцепрезидента НАН України О.О. Рафальського у засіданні Президії НАПН України, грудень 2021 р.

— співпраця з Національним центром «Мала академія наук України», що у 2021 р. реалізована через дослідно-експериментальну роботу, наукове керівництво вченими НАПН України дослідницькими роботами учнів-членів центру та низку спільних науково-практичних заходів;

Міжнародна науково-практична конференція «Музейна педагогіка в науковій освіті», 2021 р.

— оновлення та вдосконалення нових стандартів освіти, освітніх програм з окремих предметів; імплементація спільних міждисциплінарних досліджень, передусім у контексті соціально-психологічного супроводу, зокрема розроблення міждисциплінарного кластеру знань щодо психології примирення породжених війною спільнот і подолання воєнної травматизації;

— розроблення плану реалізації проєкту «Україна в період зміни політичних поколінь» (Інститут соціальної та політичної психології спільно з Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України); діяльність міждисциплінарного наукового семінару Фонду В.М. Глушкова (Київський будинок вчених НАН України, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України);

— створення та використання інформаційно-цифрової системи забезпечення освітнього та наукового просторів, а саме розроблення та впровадження для професійної (професійно-технічної) освіти системи дистанційного навчання; проведення бібліометричного аудиту педагогічної науки за результатами наукометричної системи «Бібліометрика української науки» тощо.

Участь НАПН України в круглому столі з удосконалення діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, 2021 р.

Поглиблюється співпраця з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, Державною службою якості освіти України, Українським центром оцінювання якості освіти, Національним агентством кваліфікацій.

У взаємодії з Національною радою України з питань розвитку науки і технологій, її Адміністративним і Науковим комітетами, Національною та національними галузевими академіями наук обґрунтовано і розроблено пропозиції та розпочато реалізацію урядових заходів з реформування НААН України, НАПрН України і НАПН України. Зокрема, у 2020 і 2021 рр. НАПН України звітувала перед Науковим комітетом Національної ради України з питань розвитку науки і технологій за діяльність у попередні роки. За результатами здійснено заходи з модернізації академії та в 2021 р. розпочато реформування НАПН України згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України та відповідним академічним планом.

У листопаді 2021 р. загальними зборами оновлено Пріоритетні напрями (тематику) наукових досліджень у НАПН України на 2022-2026 роки, схвалено нову редакцію Статуту академії, яку зареєстровано в установленому порядку. Переглянуто назви і зміст діяльності трьох відділень (Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, Відділення психології і спеціальної педагогіки, Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем) і двох наукових установ (Інституту цифровізації освіти та Інституту професійної освіти), у 2021 р. здійснено підготовчу роботу і постановою Президії НАПН України у січні 2022 р. створено Центр раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України.

В академії створена і функціонує Координаційна рада НАПН України з реформування із залученням представників МОН України, Національної ради з питань розвитку науки і технологій, Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України, Національної академії наук України, Департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації, закладів вищої, фахової передвищої та загальної середньої освіти, громадської організації «Всеукраїнська

Підписання меморандуму про співпрацю між НАПН України та Уповноваженим із захисту державної мови. Президент НАПН України В.Г. Кремень і Уповноважений із захисту державної мови Т.Д. Кремінь, 18 лютого 2021 р.

Зустріч президента НАПН України В.Г. Кременя з освітнім омбудсменом України С.І. Горбачовим, 13 жовтня 2020 р.

асоціація працівників професійно-технічної освіти». Активізовано вдосконалення організаційної структури НАПН України, зокрема назви і склад окремих академічних структур приведено у відповідність до їх нових завдань і функцій. Затверджено Положення про порядок фінансування наукової і науково-технічної діяльності за рахунок коштів загального фонду державного бюджету в НАПН України. Проведено інвентаризацію земельних ділянок, об'єктів державної власності, матеріально-технічної бази наукових установ НАПН України тощо.

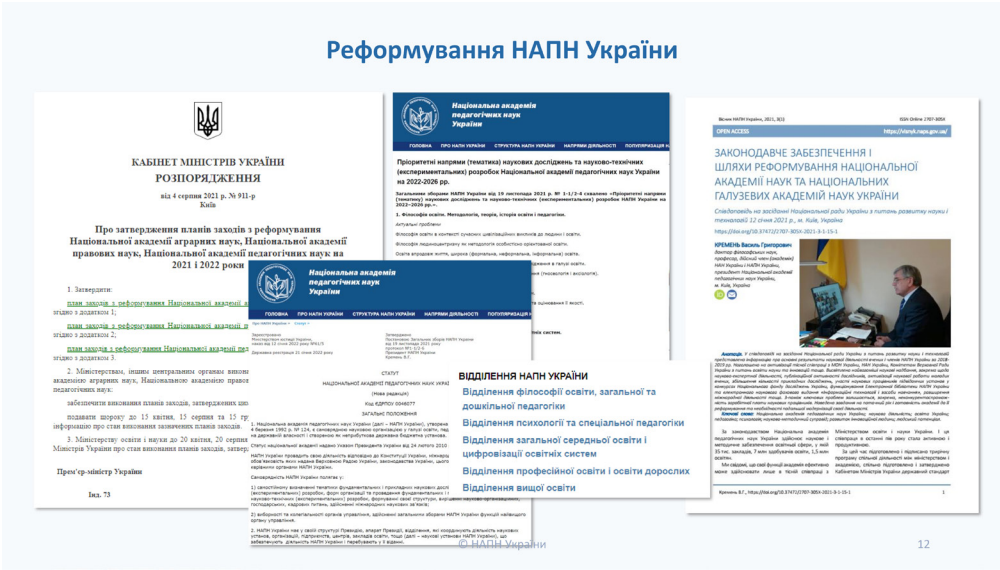

Заходи з реформування НАПН України, 2021-2022 рр.

Реформуючи свою діяльність, НАПН України керується тим, що згідно із законодавством вона відповідальна за наукове і методичне забезпечення освітньої сфери з усіма її рівнями і ланками, здійснення досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології, ефективну підготовку і підвищення кваліфікації освітянських кадрів з метою розвитку найбільшої гуманітарної сфери — освіти.

Вченими НАПН України систематично провадиться незалежна наукова експертиза, у 2021 р. подано експертні пропозиції до:

— понад 130 законодавчих, нормативно-правових актів, державних рішень і програм, освітніх інновацій та інформаційно-аналітичних матеріалів;

— близько 600 рукописів видавничої (наукової, виробничо-практичної, навчальної та довідкової) продукції (друкованих та електронних видань) для рекомендації їх до публікації;

— понад 340 од. навчальної, навчально-методичної літератури, засобів навчання та навчального обладнання для закладів дошкільної, початкової, базової і профільної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти тощо для надання грифів і свідоцтв МОН України;

— понад 300 дисертацій (з них 35 % на здобуття наукового ступеня доктора наук) у рамках діяльності спеціалізованих вчених рад (підготовлено відгуки для опонування на близько 170 дисертацій та на понад 230 авторефератів дисертацій).

Більше 170 провідних вчених НАПН України брали участь як наукові експерти та фахові представники у діяльності експертних, акредитаційних, робочих груп і комісій, агентств, програмних комітетів, організацій, підприємств тощо.

Участь вчених Інституту проблем виховання НАПН України в робочій групі із створення закону про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, 2021 р.

У НАПН України ефективно провадиться освітня діяльність. Забезпечено завершений цикл підготовки здобувачів наукових ступенів доктора філософії та доктора наук через аспірантуру та докторантуру 11 підвідомчих установ у межах 76 наукових шкіл вчених академії. У 2021 р. показники ефективності підготовки аспірантів і докторантів у порівнянні з 2020 р. зросли: в аспірантурі за державним замовленням — на 29,6 % та за кошти юридичних і фізичних осіб — на 6,5 %, у докторантурі за державним замовленням — на 0,6 %. Дві освітньо-наукові програми «Політика і лідерство у вищій освіті» та «Викладання і навчання у вищій освіті» Інституту вищої освіти НАПН України отримали акредитацію з визначенням «Зразкова».

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

СЕРТИФІКАТ
ПРО АКРЕДИТАЦІЮ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Освітньо-наукова програма
Політика і лідерство у вищій освіті
011 Освітні, педагогічні науки
третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень
акредитовано з визначенням "зразкова"

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України
вул. Бастіонна, 9, Київ, 01014, Україна; ідентифікаційний код 21707620

Дата видачі сертифіката про акредитацію освітньої програми 29.07.2021
Строк дії сертифіката про акредитацію освітньої програми 01.07.2027

№ 2106

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

СЕРТИФІКАТ
ПРО АКРЕДИТАЦІЮ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Освітньо-наукова програма
Викладання і навчання у вищій освіті
011 Освітні, педагогічні науки
третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень
акредитовано з визначенням "зразкова"

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України
вул. Бастіонна, 9, Київ, 01014, Україна; ідентифікаційний код 21707620

Дата видачі сертифіката про акредитацію освітньої програми 29.07.2021
Строк дії сертифіката про акредитацію освітньої програми 01.07.2027

Зразкова акредитація освітньо-наукових програм в Інституті вищої освіти НАПН України

Атестація наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації у 2020-2021 рр. здійснювалася в 14 спеціалізованих вчених радах, що діють у 10 підвідомчих установах. У цей період захищено 214 дисертаційних робіт: 74 докторські і 140 кандидатських дисертацій.

У наукових установах НАПН України з 2020 р. розпочато експеримент з присудження ступеня доктора філософії згідно з «Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167. Впродовж 2020-2021 рр. у восьми установах НАПН України (Інститут психології імені Г.С. Костюка, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна, Інститут проблем виховання, Інститут соціальної та політичної психології, Інститут вищої освіти, Інститут цифровізації освіти, Інститут професійної освіти, ДЗВО «Університет менеджменту освіти») створено разові спеціалізовані вчені ради для присудження ступеня доктора філософії, у яких відбулось 46 публічних захистів дисертацій у галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» із спеціальностей «011 Освітні, педагогічні науки»; «015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)»; у галузі знань «05 Соціальні та поведінкові науки» із спеціальності «053 Психологія»; у галузі знань «23 Соціальна робота» із спеціальності «231 Соціальна робота»; у галузі знань «28 Публічне управління та адміністрування» із спеціальності «281 Публічне управління та адміністрування».

Вступники до аспірантури Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, 2021 р.

У НАПН України сформовано та ефективно функціонують унікальні наукові школи з пріоритетної педагогічної та психологічної проблематики, які не мають аналогів в Україні та об'єднують і координують зусилля провідних науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Захист дисертації в разовій спеціалізованій вченій раді Інституту вищої освіти НАПН України

До роботи Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології залучено понад 80 провідних вчених України. Упродовж року радою розглянуто 307 тем дисертаційних досліджень, надісланих від 78 наукових установ і закладів вищої освіти. У цілому скориговано 62,2 % тем дисертаційних досліджень здобувачів наукового ступеня доктора наук і 49,0 % тем дисертаційних досліджень здобувачів наукового ступеня доктора філософії з огляду на їх актуальність та інноваційність.

Підготовка на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої освіти провадилася у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (у Навчально-науковому інституті менеджменту та психології Університету менеджменту освіти, Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти) та в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України за вісьмома спеціальностями у таких галузях знань:

— «01 Освіта/Педагогіка» (спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки», «015 Професійна освіта (Дизайн)», «016 Спеціальна освіта»);
— «05 Соціальні та поведінкові науки» («051 Економіка», «053 Психологія»);
— «07 Управління та адміністрування» («073 Менеджмент», «076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»);
— «28 Публічне управління та адміністрування» («281 Публічне управління та адміністрування»).

Випуск магістрів в Університеті менеджменту освіти НАПН України, 2022 р.

Підвищення кваліфікації кадрів здійснювалося у ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка та Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна. Підвищили кваліфікацію понад 8 тис. керівників, науково-педагогічних і педагогічних працівників освітньої сфери, з них 5 тис. осіб — в Університеті менеджменту освіти за державним замовленням.

Заняття в Університеті третього віку із слухачами з територіальних центрів соціального обслуговування Святошинського району м. Києва, 2021 р.

У 2021 р. вчені НАПН України були активними учасниками трьох міжнародних виставкових заходів:

— XII Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти»;

— XIII Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті»;

— XXXVIII Міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра».

Експозицію інноваційного доробку вчених академії було розгорнуто у ході роботи Національного освітнього форуму «Нова українська школа 2020/2021: синергія, інтеграція, менеджмент».

Під час виставок проведено 68 онлайн заходів (науково-практичні конференції, семінари, круглі столи, презентації) з актуальних питань розвитку вітчизняної освіти, педагогічної і психологічної наук. Розробки вчених наукових установ НАПН України відзначено 5 почесними нагородами у конкурсі «Національне визнання наукових досягнень» та 21 медаллю виставок.

У 2021 р. вчені НАПН України відповідно до плану роботи:

— провели 190 науково-практичних масових заходів: 86 міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, 63 семінари, 2 форуми, 5 педагогічних читань, 16 круглих столів, 18 інших заходів;

— стали організаторами і співорганізаторами 281 масового заходу, зокрема 100 конференцій, 91 семінару, 30 круглих столів та інших заходів;

— понад 3,4 тис. раз вчені академії брали участь у 18 з'їздах і конгресах, 133 симпозіумах, 1,6 тис. конференцій, 418 семінарах, 22 педагогічних читаннях, 158 круглих столах, 60 виставках, більше 1 тис. інших заходів. Унаслідок пандемії COVID-19 і введення карантину багато заходів проводилося в онлайн-режимі.

ІІ Україно-британський форум «Досконалість викладання і навчання у вищій освіті» за участі Британської ради в Україні, Інституту вищої освіти НАПН України та Advance HE (Велика Британія), Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, березень 2021 р.

У НАПН України результативно провадилася міжнародна діяльність, у межах якої здійснювалися такі заходи:

— участь у близько 40 міжнародних науково-освітніх проєктах і програмах Американських рад з міжнародної освіти, Британської ради в Україні, Європейського Союзу, Європейського фонду підготовки, Представництва ООН в Україні, Представництва DVV International в Україні, Ради Європи, Світового банку, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ тощо;

— наукова співпраця з іноземними членами НАПН України, науковими установами і закладами освіти у межах понад 30 угод про співробітництво, укладених НАПН України, і в межах сотень угод наукових установ академії із спорідненими науковими установами, закладами освіти зарубіжних країн, міжнародними організаціями та фондами. Зокрема, останнім часом укладено 4 меморандуми про співпрацю із зарубіжними партнерами: Представництвом німецької неурядової організації «Німецьке об'єднання народних університетів» (DVV International) в Україні; Національною академією освіти імені И. Алтинсаріна Міністерства освіти і науки Республіки Казахстан; Товариством з обмеженою відповідальністю «Всесвітній торгівельний центр (США) у Києві»; Громадською організацією «Інститут лідерства, інновацій та розвитку» (Еразмус +);

Участь президента НАПН України В.Г. Кременя у Світовому конгресі президентів університетів у Республіці Корея, м. Сеул, 2020 р.

— провадження експертної діяльності вчених НАПН України, які є членами понад 50 міжнародних організацій, іноземних академій, міжнародних наукових товариств (Глобальний союз науковців за мир, Міжнародна рада психологів, Всесвітня рада з питань обдарованих і талановитих дітей, Європейська асоціація освіти дорослих, Європейська асоціація медіа та інформаційної освіти, Європейська асоціація психотерапії, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, «Україна та українці за кордоном» тощо), членами редколегій майже 60 зарубіжних наукових видань, що входять до наукометричних баз даних;

— проведення понад 100 міжнародних науково-практичних заходів спільно із зарубіжними партнерами та участь у роботі близько 1 тис. онлайн та офлайн міжнародних наукових заходів.

Участь вчених Інституту соціальної та політичної психології НАПН України у V Міжнародній конференції «Mental Health: global challenges of XXI century», Італія, 21-23 жовтня 2021 р.

Крім того, Інститутом вищої освіти НАПН України у 2020 р. розпочато великий європейський проєкт співпраці з бюджетом 1,5 млн євро «Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад», у якому інститут є грантоутримувачем.

Подальшого розвитку набуло співробітництво НАПН України з Національним Еразмус+ Офісом на новому етапі (2021-2027 рр.) реалізації проєктів Програми міжнародної співпраці Європейського Союзу Еразмус+ у сфері освіти, молоді та спорту, що має на меті підтримку освітнього, професійного та особистісного розвитку громадян. У НАПН України спільно з Національним Еразмус+ офісом організовано низку важливих заходів, спрямованих на європейську інтеграцію професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Підписання меморандуму про співпрацю між НАПН України і ГО «Інститут лідерства, інновацій та розвитку», що реалізує проєкт «Національний Еразмус+ офіс в Україні», 2021 р.

Вчені НАПН України продовжили участь у здійсненні європейської рамкової програми «Горизонт Європа» щодо розвитку наукової та інноваційної сфер у 2021-2027 рр., і вже в 2022 р. академія ефективно долучилася до заповнення анкети-опитувальника ЄС для успішного отримання Україною статусу кандидата на членство в Євросоюзі.

З метою підвищення рівня інтернаціоналізації та покращення якості міжнародного наукового співробітництва НАПН України в галузі наук про освіту, педагогіки і психології прийнято Стратегію інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України на 2021-2025 роки.

Участь вчених Інституту професійної освіти НАПН України у проєкті Еразмус+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)»

Науково-інформаційна діяльність проводилася шляхом публікації наукових, науково-популярних, журналістських матеріалів в електронних ресурсах і друкованих виданнях, зокрема на офіційному сайті НАПН України, офіційній сторінці НАПН України у мережі «Facebook», сайтах і сторінках наукових установ і їхніх підрозділів у соціальних мережах. Ключовими напрямами науково-інформаційної діяльності стали:

- інформування освітньої громадськості і суспільства у контексті 30-річчя Незалежності України та відповідної інноваційної діяльності академії;
- систематичне оприлюднення результатів фундаментальних і прикладних досліджень та експертно-аналітичної діяльності вчених НАПН України тощо;
- відкриття на офіційному сайті академії нових сторінок «Щодо природничих наук і математики», «Освіта і суспільство», «Педагогічна газета». Матеріали дублюються на сторінках соціальної мережі Facebook «Освітянська і педагогічна періодика» і «Педагогічна альфа-віта»;
- співпраця із всеукраїнськими газетами «Голос України», «Урядовий кур'єр», «Україна молода», «День», «Сучасна освіта України», «Освіта України», «Освіта»; журналом НАН України «Світогляд», журналами видавництва «Світич» — «Дошкільне виховання», «Учитель початкової школи»; газетах НАПН України — «Освіта і суспільство», «Педагогічна газета України»; започатковано плідну співпрацю з оновленою газетою НАН України «Світ»;
- участь вчених НАПН України у радіо- і телепрограмах як експертів;
- презентаційні публікації у всеукраїнських виданнях (видавництва «ЛОГОС», «Альфа Віта Груп» тощо).

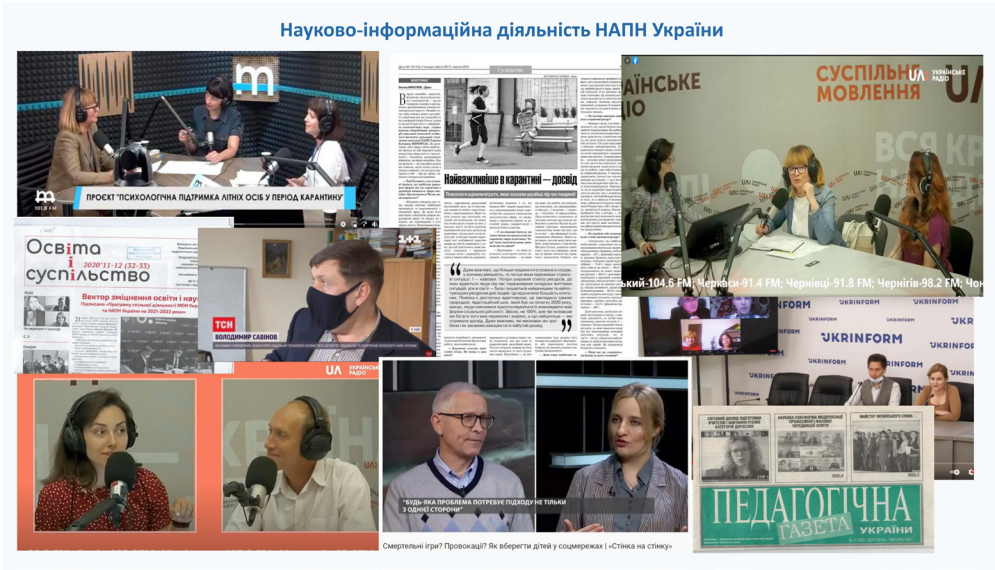

Науково-інформаційна діяльність НАПН України

У 2021 р. актуальним завданням цифровізації наукової діяльності НАПН України було забезпечення ефективної дистанційної та змішаної роботи вчених та інших працівників академії, що здійснювалося за такими напрямами:

— використання цифрових технологій як засобу колективної комунікації в IT-програмах Zoom, Skype, Meet, YouTube тощо, що забезпечувало участь вчених в онлайн заходах: заняттях, веб-конференціях, вебінарах, засіданнях тощо;

— розширення наукової співпраці вчених академії з партнерами в Україні та за її межами;

— висвітлення результатів діяльності НАПН України та наукових установ на вебсайті академії та офіційній сторінці у Facebook, що зумовило істотне (вдвічі) зростання їх відвідуваності.

Незважаючи на позитивні результати цифровізації наукової діяльності НАПН України, все ж актуальним залишається питання вдосконалення інформаційної інфраструктури.

У 2022 р. на балансі НАПН України та її установ перебуває нерухоме майно загальною площею 56684 кв. м, що у 26 раз більше, ніж у 1992 р., а саме: 17 будівель, споруд та їх частин загальною площею 54694 кв. м; 42 од. господарських, допоміжних приміщень загальною площею 1990 кв. м, частина з яких загальною площею 18303 кв. м знаходиться на тимчасово окупованих територіях України — у м. Донецьку, АР Крим.

Цілісний майновий комплекс Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти НАПН України загальною площею 17129 кв. м у 2021 р. передано з державної до комунальної власності територіальної громади м. Києва згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 1250-Р. Частина нежитлового приміщення, вбудованого в гуртожиток за адресою: м. Київ, провул. Віто-Литовський, 98, загальною площею 1047 кв. м залишилася на балансі

Інституту професійної освіти НАПН України та Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи.

Упродовж 2021 р. до НАПН України з усіх джерел фінансування надійшло 308,0 млн грн. Порівняно з 2020 р. фінансування академії збільшилося на 54,9 млн грн або на 25,5 %, що пов'язано із підвищенням посадових окладів і мінімальної заробітної плати. Також отримано 37,8 млн грн за спеціальним фондом бюджету (власні надходження бюджетних установ), що на 9,7 млн грн (34,6 %) більше, ніж у 2020 р. Питома вага фінансування за рахунок загального фонду бюджету у коштах, які отримали установи НАПН України з усіх джерел надходжень, становила 87,7 %.

Незважаючи на значні труднощі нинішнього періоду, вчені академії виявляють готовність повною мірою відповідно до законодавства забезпечити науковий і методичний супровід сфери освіти, усіх її рівнів і ланок. При цьому до уваги беруться особливо обтяжливі умови функціонування освітньої сфери у воєнний і повоєнний періоди (знищення і руйнування значної частини освітніх закладів, їх переміщення з тимчасово окупованих територій або робота в умовах тимчасової окупації, міграція великої кількості здобувачів освіти у межах України і за кордон, нестабільний соціально-психологічний стан дітей і дорослих тощо).

Для відновлення країни від наслідків війни на високотехнологічній, інноваційній основі вже сьогодні і в найближчій перспективі потребує пріоритетної уваги наступне.

1. Освіта дітей раннього та дошкільного віку.

Останнім часом посилилося суспільне усвідомлення, що освіта дітей раннього та дошкільного віку є важливою первинною складовою безперервної освіти. Отже, її доступність та якість будуть стійким пріоритетом державної освітньої політики, що, зокрема, потребуватиме консолідованої співпраці вчених і практиків у розробленні нового закону «Про дошкільну освіту» з урахуванням Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку, створеної в НАПН України у співпраці з профільним Комітетом Верховної Ради України.

2. Повна загальна середня освіта.

Ця основна освітня ланка посідає місце базового складника в освітній системі. Вона охоплює три послідовні рівні освіти (початкову, базову середню і профільну середню освіту), що відповідає Міжнародній стандартній класифікації освіти, і нині набуває 12-річного терміну здобуття, що узгоджується із європейською і світовою практикою, та стала обов'язковою упродовж життя як важлива умова успішної життєдіяльності і розвитку особистості в сучасному глобалізованому і конкурентному світі. Водночас ця освітня ланка потребує розв'язання низки проблем, що наблизить її до кращих світових зразків освітніх систем. По-перше, це поліпшення якості повної загальної середньої освіти і забезпечення доступу до неї дітей незалежно від місця проживання, економічного стану родини, наявності особливих освітніх потреб та інших ознак громадянина України. По-друге, це створення необхідних умов і мотивації вчителів до ефективної діяльності та професійного розвитку із досягненням у перспективі магістерського рівня їх вищої освіти. По-третє, потрібним є удосконалення мережі закладів загальної середньої освіти, зокрема усунення малокомплектності та неоптимальної локації закладів, створення оптимальної мережі закладів профільної середньої освіти. По-четверте, розвиток інформаційного суспільства вимагає широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, його цифровізації. Зрештою,

повна загальна середня освіта України як кандидата на вступ в ЄС має бути повноцінно включена в Європейський освітній простір, створення якого до 2025 р. проголошено у 2017 р. Європейською Комісією.

3. Позашкільна освіта.

Ця освітня ланка має покращити надання додаткових освітніх послуг для дітей широкого вікового діапазону на засадах неформальної та інформальної освіти. Водночас залишається нерівномірним доступ до позашкільної освіти в містах і селах, використання онлайн-інструментів дистанційного навчання. Важливим є розвиток позашкільної освіти в школах, особливо сільських.

4. Виховання активних і відповідальних громадян-патріотів.

Виклики, перед якими постала Україна, відстоюючи власну суверенність, актуалізують проблеми національно-патріотичного, військово-патріотичного та громадянського виховання. Потрібне подальше узагальнення кращого досвіду з формування національно-культурної ідентичності, виховання активних і відповідальних громадян-патріотів, особливо на прикладі захисників-героїв України, що сприятиме розвитку громадянського суспільства, гуртуванню української нації, підвищенню обороноздатності держави. Ця сфера також потребує оновлення відповідного законодавства.

5. Професійна (професійно-технічна) освіта.

Стратегічними цілями тут є формування цілісної системи професійної (професійно-технічної) освіти, об'єднаної з фаховою передвищою освітою; забезпечення відповідності підготовки потребам ринку праці; підвищення репутації та привабливості в суспільстві з огляду на створення умов для безперервного професійного розвитку особистості; забезпечення підготовки висококваліфікованих робітників зі складних інтегрованих професій; упровадження кращих європейських практик формування мережі потужних багаторівневих і багатопрофільних закладів професійної освіти, їх гнучкої взаємодії із стейкхолдерами, що актуально для ефективного післявоєнного відновлення економіки, інтеграції у Європейський простір професійної освіти і підготовки.

6. Фахова передвища освіта.

Ця новостворена освітня ланка, виокремлена із вищої освіти, має набути власних специфічних професійно орієнтованих і самодостатніх характеристик. Це насамперед стосується інтеграції закладів фахової передвищої освіти із сучасним виробництвом, зближення і наступності змісту підготовки з діяльністю закладів професійної (професійно-технічної) освіти, розвитку співпраці з ними, розширення відповідної підготовки кваліфікованих робітників.

7. Вища освіта.

Упродовж тридцяти років незалежності України ця освіта забезпечувала підготовку здобувачів на вищих освітніх рівнях, зберігаючи сукупний потужний кадровий, науковий, фінансовий та матеріально-технічний потенціал. Водночас суперечливе зростання університетської мережі призвело до її подрібнення, розпорошення, дублювання, втрати ресурсної концентрованості, що зумовило відставання від університетської освіти передових країн. З прийняттям Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки необхідно передбачити науковий і методичний супровід її реалізації із застосуванням сучасних механізмів оцінюван-

ня якості, обґрунтування оптимізації мережі закладів вищої освіти шляхом укрупнення, забезпечення подальшої інтеграції в Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір; розроблення державної програми створення університетів світового класу в Україні.

8. Освіта дорослих.

Стратегічне завдання створення цілісної й ефективної освіти дорослих в Україні як завершальної ланки в системі безперервної освіти впродовж життя потребує створення соціально-економічних умов для діяльності громадських формувань, центрів освіти дорослих, університетів третього віку, визнання результатів неформальної та інформальної освіти і присвоєння відповідних кваліфікацій тощо. Важливо прискорити прийняття Закону України «Про освіту дорослих».

9. Кадрове забезпечення освіти.

Попри великі зрушення у кадровому забезпеченні, освітня система потребує подальшого вдосконалення структури і змісту підготовки педагогічного і науково-педагогічного персоналу, створення умов для його утримання і плідної діяльності. З-поміж нерозв'язаних проблем — диспропорції у забезпеченні висококваліфікованими працівниками різних ланок і рівнів освіти, спеціальностей і предметів, територій, міської і сільської місцевостей, умов для роботи і підвищення кваліфікації.

10. Цифровізація освіти.

Ключовим завданням модернізації системи освіти є формування цифрової компетентності для навчання впродовж життя усіх учасників освітнього процесу. З огляду на це важливо розробляти і впроваджувати інформаційно-цифрові навчальні ресурси і середовища, цифрові освітні технології, розвивати дистанційні і змішані форми навчання. Важливим є ґрунтовний науково-методичний супровід використання цифрових технологій в освіті та психолого-педагогічної підтримки їх застосування, насичення відкритого цифрового інформаційно-освітнього простору України електронними освітніми ресурсами та засобами, подолання «цифрової» нерівності.

11. Інформаційно-бібліотечне забезпечення освіти.

В умовах розвитку інформаційного суспільства роль мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, що об'єднує понад 15 тис. книгозбірень за провідної ролі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, як галузевого ресурсу зростатиме. Необхідно зосередити увагу на впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій у виробничі процеси та обслуговування користувачів, насамперед віддалених; розвитку інформаційного потенціалу вебпорталів і сайтів освітянських бібліотек, зокрема їхніх англомовних версій; наданні доступу до зарубіжних повнотекстових і реферативних науково-технічних, економічних та довідкових баз даних; створенні нормативно-правової бази діяльності освітянських бібліотек; вивченні й упровадженні європейського та світового досвіду в практику роботи освітянських бібліотек, поглиблення міжнародного співробітництва.

12. Світова і європейська інтеграція освіти України.

Має забезпечуватися передовсім через розширення участі в реалізації відповідних проєктів і програм міжнародної співпраці, насамперед програм ЄС Еразмус+, «Горизонт Європа», всебічний розвиток двостороннього партнерства. Нові

можливості і водночас відповідальні зобов'язання актуалізувалися у зв'язку з наданням Україні статусу кандидата для вступу в ЄС.

13. Фінансова підтримка освіти.

Для ефективного фінансового забезпечення потрібне дотримання таких принципів: необхідна і достатня частка ВВП, що спрямовується у сферу освіти та в основні її ланки; оптимізація з огляду на доступність і якість мережі закладів освіти; конкурентоспроможна оплата праці в освіті; надання в умовах ринкової економіки прогресивних організаційно-правових статусів закладам освіти.

14. Науковий і методичний супровід освіти.

Освітня сфера, яка покликана підтримувати інноваційний тип прогресу, всебічно розкривати потенціал його головного суб'єкта — високоосвіченої людини, сама потребує потужного наукового і методичного забезпечення. Провідна й законодавчо визначена роль у цьому й надалі має зберігатися за НАПН України за участі Національної й інших галузевих академій наук, наукових установ, закладів вищої освіти, фахових об'єднань освітян.

15. Психологічні дослідження освітніх і суспільних процесів, розвитку особистості.

З огляду на зосередження в НАПН України основних наукових установ психологічного профілю, на них покладається головна відповідальність як за розвиток психології в цілому, так і за прикладні застосування психологічної науки до вивчення та вдосконалення соціально-психологічного стану освіти, суспільства, розвитку і поведінки особистості, особливо в кризових ситуаціях, як зараз в умовах повномасштабної війни. Отже, сьогодні вкрай необхідно: здійснювати ефективні психологічні дослідження, спрямовані на становлення особистості в освіті, розроблення відповідних методів, технологій; формувати науково-методичні засади розвитку психологічної культури усіх учасників освітнього процесу в умовах інноваційного типу прогресу, утвердження інформаційного суспільства, поширення стресогенних ситуацій; провадити системний соціально-психологічний моніторинг суспільного сприйняття освітніх реформ і формувати їх конструктивне усвідомленя; спрямовувати науковий психологічний потенціал на надання всебічної допомоги постраждалим від широкомасштабної агресії Російської Федерації; зосередитися на збалансованому розвитку психологічних засад упровадження інновацій і збереження традицій в освіті, зокрема щодо підвищення ролі сім'ї в освітній системі, формування несуперечливих спільнотних ідентичностей дітей і молоді в об'єднаних територіальних громадах тощо.

Водночас у 2021 р. НАПН України, як і наука в цілому, відчувала недофінансування наукової сфери в країні, що стримувало розвиток академії. Сьогодні, в умовах воєнного стану, ця проблема загострюється, і академії загалом та кожній її науковій установі слід мобілізувати усі внутрішні ресурси і накопичений потенціал з метою максимального прискорення перемоги у війні, нав'язаній Російською Федерацією, та повоєнного відновлення України на високотехнологічній і високодуховній основі, що має й надалі консолідувати українську націю, створювати необхідні умови для швидкого входження країни до Євросоюзу.

У зв'язку з цим необхідно зосередитися на таких невідкладних завданнях.

1. Забезпечити активну участь вчених НАПН України у відсічі російській агресії, координацію їх діяльності, спрямовану на розв'язання актуальних проблем на-

укового супроводу реалізації державної освітньої політики у сфері освіти, розвиток фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології в умовах воєнного стану і післявоєнного часу.

2. Узяти активну участь у робочій групі з питань освіти і науки, інших робочих групах Національної ради з відновлення України від наслідків війни, утвореної Указом Президента України від 21 квітня 2022 р. № 266.

3. На кожному етапі виконання планових наукових досліджень забезпечити практико-орієнтований результат, актуальний для теперішнього використання.

4. Продовжити і розширити експертно-аналітичну діяльність щодо стану всіх рівнів і ланок освіти, оперативну підготовку практичних рекомендацій для інформування органів влади, закладів освіти, освітян, здобувачів освіти, громадян у складних умовах руйнування і розбалансування освітньої сфери та необхідності її стабілізації і післявоєнного відновлення.

5. Брати активну участь у процесах експертизи і опрацювання проєктів актів законодавства щодо відновлення і розвитку сфери освіти і науки, інших сфер суспільного життя.

6. Посилити взаємодію і співпрацю, проведення спільних заходів з МОН України, Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, Національною академією наук України, іншими національними галузевими академіями наук, органами державного управління.

7. Продовжити розвиток євроінтеграційної діяльності академії, її членів, наукових колективів установ. З цією метою:

— підвищити публікаційну активність і ефективність вчених академії у виданнях, що індексуються у провідних міжнародних наукометричних базах;

— збільшити кількість публікацій і наукових видань англійською мовою;

— розширити участь наукових установ НАПН України у міжнародних проєктних та грантових конкурсних відборах, насамперед за програмами Еразмус + та «Горизонт Європа» на 2021-2027 рр.

8. Продовжуючи реформування НАПН України, особливу увагу звернути на аналіз та актуалізацію тематики наукових досліджень і розробок НАПН України з огляду на недопущення дублювання, забезпечення академічної доброчесності, посилення новизни, відповідності назрілим практичним потребам розвитку освітньо-наукової сфери і суспільства в цілому, скорочення термінів виконання, оптимізацію складу виконавців, співпрацю із споживачами наукової продукції всіх форм власності України.

Необхідно удосконалити розподіл фінансування наукових установ з урахуванням їх результативності та ефективності, забезпечення належного внутрішнього контролю за організаційною та фінансово-господарською діяльністю.

9. У сучасних умовах необхідно значно активізувати комунікаційну діяльність академії, інформування органів державної влади про значущі заходи НАПН України щодо посилення стійкості українського суспільства у протидії російській агресії, зокрема антиукраїнській пропаганді, післявоєнного відновлення та розвитку України, її освітньо-наукової сфери. Актуальним є створення в НАПН України спільно з МОН України музейної експозиції, присвяченої розвитку і здобуткам освіти України в добу незалежності.

10. У подальшій модернізації НАПН України важливо зберегти, закріпити і максимально розвинути її сильні сторони і переваги, набуті за 30 років існування академії (окремими науковими установами — за значно більший період), і які важливі для теорії та практики освіти, інших суспільних сфер, формування конкурентоспроможної людини тепер і в перспективі.

У цілому діяльність НАПН України дедалі більше буде орієнтуватися на вдосконалення освітньої сфери та її інтеграцію в європейську і світову освіту. Результати досліджень учених академії створюють і будуть розвивати надійну основу процесів реформ, методологічно і методично переорієнтовувати освітню сферу на реалізацію фундаментальних завдань, пов'язаних з цивілізаційними змінами і необхідністю формування:

— інноваційної людини в умовах інноваційного типу прогресу;
— глобалістичної людини в умовах світової глобалізації;
— цифрової людини в контексті цифровізації суспільства;
— патріотичної людини у зв'язку із широкомасштабною агресією Російської Федерації та загостренням конкуренції у світі.

Згуртований і дієздатний апарат Президії НАПН України з її лідером — президентом академії В.Г. Кременем, 27 червня 2022 р.

Людський розвиток, людський капітал, його якість і конкурентоспроможність визначатимуть поступ української держави і суспільства у складних умовах сьогодення й майбутнього. Відтак науки про освіту, педагогіка і психологія як засадничі для розвитку людини, функціонування освітнього простору мають бути адекватно організаційно й координаційно забезпечені. Головна роль у цьому належить Національній академії педагогічних наук України як самоврядній науковій організації, орієнтованій на цілісний розвиток особистості, її освіту, виховання.

Список використаних джерел:

1. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл, [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. Житомир : ЖДТУ, 2009. 324 с.
2. Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті (лютий — червень 2020 р.) : аналіт. довідка / О. Локшина, О. Глушко, А. Джурило, С. Кравченко, Н. Нікольська, М. Тименко, О. Шпарик. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2020. 29 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/721241/1/analitychna-dovidka_covid_19_viddil-pp_22.06.2020.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
3. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Енциклопедія освіти / НАПН України; [голов. ред. В. Г. Кремень ; заст. голов. ред.: В. І. Луговий, О. М. Топузов ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
5. МОН України пропонує для громадського обговорення проєкт Закону України «Про освіту дорослих». Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-osvitu-doroslih (дата звернення: 22.07.2022).
6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / НАПН України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. Бібліогр.: с. 21. (До 30-річчя незалежності України).
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2016. 448 с.
8. Національна доповідь про стан та перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2011. 304 с.
9. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова ; за ред. В. Г. Кременя. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Плеяди, 2014. 100 с.
10. Національний освітньо-науковий глосарій / редкол.: В. Г. Кремень (голова) [та ін.] ; НАПН України. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2018. 272 с. Бібліогр.: с. 115—121.
11. Освіта осіб з інвалідністю в Україні : тематична Національна доповідь / М-во освіти і науки України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. Київ, 2010. 28 с. URL: https://uu.edu.ua/upload/Inclusiya/Novini/VNZ_yakiy_specializuetsya/Nac_dopovidi/2010.docx (дата звернення: 22.07.2022).
12. Про вдосконалення вищої освіти в Україні : Указ Президента України від 3 червня 2020 р. № 210/2020. URL: https://www.president.gov.ua/documents/2102020-34045 (дата звернення: 22.07.2022).
13. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 22.07.2022).
14. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.07.2022).
15. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898 (дата звернення: 22.07.2022).
16. Про загальну середню освіту : Закон України від 13 травня 1999 р. № 651-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14#Text (дата звернення: 22.07.2022).

17. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 : зі змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.07.2022).

18. Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти): нова редакція : наказ М-ва освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33. URL: https://bit.ly/3CcQcwx (дата звернення: 22.07.2022).

19. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.07.2022).

20. Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2017 р. № 903р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-%D1%80#Text (дата звернення: 22.07.2022).

21. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 276-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-prioritetnih-dij-uryadu-na-2021-s240321 (дата звернення: 22.07.2022).

22. Про Консультативну раду з питань сприяння розвитку системи загальної середньої освіти : Указ Президента України від 16 лютого 2021 р. № 55/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55/2021#Text (дата звернення: 22.07.2022).

23. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закону України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text (дата звернення: 22.07.2022).

24. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text (дата звернення: 22.07.2022).

25. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 22.07.2022).

26. Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти : Указ Президента України від 30 березня 2021 р. № 130/2021 URL: https://www.president.gov.ua/documents/1302021-38149 (дата звернення: 22.07.2022).

27. Про схвалення концепції реалізації проекту «Президентський університет» : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 16 червня 2021 р. № 692-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 22.07.2022).

28. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text (дата звернення: 22.07.2022).

29. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 6 червня 2019 р. № 2745-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text (дата звернення: 22.07.2022).

30. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text (дата звернення: 22.07.2022).

31. Топузов О. М., Засєкіна Т. М. Комплект підручників авторських колективів Інституту педагогіки НАПН України для учнів 5-х класів за новим державним стандартом базової середньої освіти. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. *4*(1). DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4140.

РОЗДІЛ 3.
ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДДІЛЕНЬ ТА НАУКОВИХ УСТАНОВ НАПН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. Наукові та науково-організаційні заходи НАПН України. З початком повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації на територію України та оголошенням воєнного стану, введеного і продовженого указами Президента України (від 24 лютого 2022 р. № 64, від 14 березня 2022 р. № 133, від 17 травня 2022 р. № 341) та затверджених відповідними законами України (від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX, від 15 березня 2022 р. № 2119-IX, від 22 травня 2022 р. № 2263-IX) [18, 23, 24, 20, 21, 22] Національною академією педагогічних наук України здійснено організаційні заходи з метою забезпечення функціонування наукових установ академії в умовах війни, спрямування їх діяльності на підвищення спротиву українського народу російському агресору, наближення перемоги у війні, ефективне післявоєнне відновлення України на інноваційній, високотехнологічній основі.

У перші дні війни:

— оприлюднено заяву керівництва НАПН України про категоричне засудження злочинної агресії Російської Федерації (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2610/) [4];

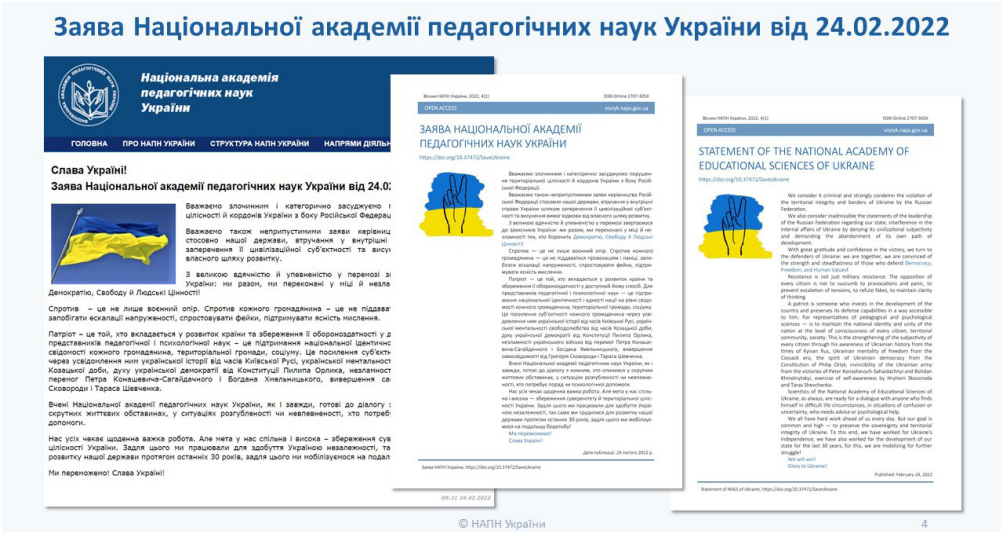

Заява НАПН України про засудження злочинної агресії РФ на офіційному сайті та у Віснику НАПН України

— підготовлено листи-звернення до міжнародної наукової спільноти про події в Україні у зв'язку з агресією РФ;

— одержано листи підтримки від міжнародних партнерів та іноземних членів академії, зокрема від:

- іноземного члена НАПН України громадянина Росії Ігоря Смірнова про підтримку народу України (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2616/);
- ректора Сілезького університету Ришарда Козьолека (Польща) на адресу НАПН України про солідарність з Україною (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2663/);
- Сенату Гданського університету щодо солідарності з Україною (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2665/);
- академічної спільноти Польщі у зв'язку з агресією Росії проти України (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2667/);
- іноземного члена НАПН України П'єра Лена (Франція) до президента НАПН України Василя Кременя про підтримку України (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2612/);
- почесного доктора НАПН України Умберто Нуно Лопес Мендес де Олівейра (Португалія) на підтримку українських вчених, українського народу і України (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2622/);
- почесного доктора НАПН України пана Морітца Ґунцінґера (ФРН) (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2628/) та ін.

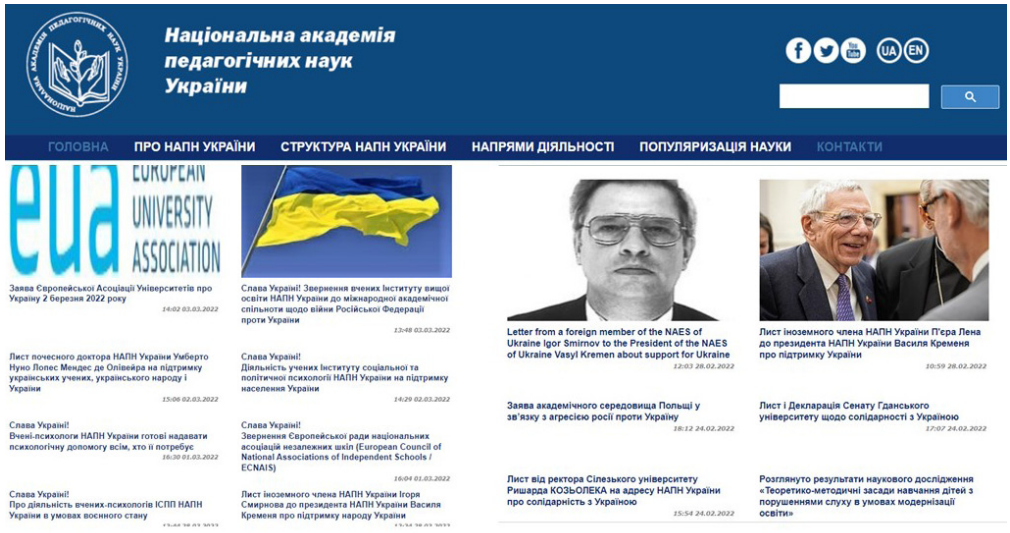

Листи підтримки від міжнародних партнерів та іноземних членів і почесних докторів академії на офіційному сайті НАПН України

24 березня 2022 р. проведено засідання Президії НАПН України, на якому розглянуто питання «Про роботу відділень та наукових установ НАПН України в умовах воєнного стану» [25, 16, 27, 31].

Засідання Президії НАПН України 24 березня 2022 р.

Висловлено безумовну підтримку керівництву держави, Президенту України Володимиру Зеленському та Збройним Силам України, їх зусиллям, спрямованим на захист суверенітету і територіальної цілісності України, вшановано пам'ять тих, хто віддав за неї життя, та засвідчено глибоке переконання у здобутті перемоги українського народу.

Засуджено військову агресію Російської Федерації проти України, постійне і грубе порушення принципів та норм міжнародного права щодо гарантій суверенітету і територіальної цілісності України як незалежної держави, жорстоке поводження з мирним населенням, зокрема дітьми, що призводить до численних людських жертв, та, незважаючи на складну ситуацію, висловлено непохитну віру у переможне завершення війни.

Прийнято рішення, що в умовах порушення Російською Федерацією загальновизнаного міжнародного права, вчені — громадяни цієї країни та Республіки Білорусь, які явно або мовчазно підтримали військові дії агресора, не можуть бути частиною цивілізованого академічного світу та іноземними членами, почесними докторами НАПН України, реалізовувати будь-які спільні проєкти. Ураховуючи це, НАПН України звернулася із заявою українською (https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/238/287) та англійською (https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/238/288) мовами до міжнародної наукової спільноти про припинення будь-якої співпраці з такими російськими і білоруськими вченими, науковими колективами та розірвання з ними грантових угод.

Роботу вчених НАПН України, крім виконання планових завдань, зорієнтовано на забезпечення активної участі у відсічі російській агресії, координацію діяльності працівників академії, спрямовану на розв'язання актуальних проблем наукового супроводу реалізації державної освітньої політики, розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології в умовах воєнного стану і післявоєнного часу.

На засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. та на спільному засіданні президій НАН України та НАПН України 4 травня 2022 р. директором Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, членом-кор.

М.М. Слюсаревським представлено науково-аналітичну доповідь «Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного вторгнення: нагальні виклики і відповіді» (https://bit.ly/3bIslJM) [28].

Публікації у Віснику НАПН України про діяльність наукових установ в умовах воєнного стану

Доповідь директора Інституту соціальної та політичної психології НАПН України члена-кор. М.М. Слюсаревського на спільному засіданні президій НАН України та НАПН України, 4 травня 2022 р.

У доповіді наголошується, що повномасштабне вторгнення військ Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р. спричинило низку гострих викликів соціально-психологічному стану українського суспільства. Ці психологічні виклики поділяються на чотири групи:

1) виклики українцям як спільноті;

2) виклики ментальному здоров'ю особистості;

3) виклики психологічному благополуччю та розвитку дитини;

4) виклики українським психологам як фаховому співтовариству.

Презентовано психологічно обґрунтовані способи реагування на такі спричинені війною виклики, як потреба актуалізації національної групової ідентичності; доцентрові і відцентрові тенденції суспільної згуртованості; завищені суспільні очікування; наслідки колективної психотравматизації; ризики надмірної трудової зайнятості та незайнятості громадян, волонтерської та приймальної діяльності; формування в біженців психологічного синдрому неповернення; поширення деструктивних емоційних станів; стресогенні трансформації особистісної картини світу; інтенсифікація та поляризація міжособового спілкування; ризиковані форми інформаційної поведінки; посттравматичні стресові розлади; розлади та деструктивні способи соціальної адаптації; руйнування або докорінна зміна освітнього середовища; соціальні й ментальні ризики сирітства та усиновлення; брак необхідних компетентностей та надійного методичного інструментарію; незавершена інституціоналізація стандартів психологічної допомоги; непристосованість практик психологічного консультування до ретіальних систем комунікації; низький рівень психологічної культури населення; відсутність єдиного координаційного центру, чітко вибудованої вертикалі надання психологічної допомоги. На частину цих викликів суспільство вже дало гідну відповідь. В обґрунтуванні інших відповідей провідну роль має взяти на себе фахове співтовариство українських психологів, ядром якого є колективи наукових установ психологічного профілю НАПН України. Доповідь направлено органам державної влади до відома та можливого використання в роботі.

24 травня 2022 р. проведено загальні збори НАПН України, на яких розглянуто найважливіші аспекти і підсумки діяльності академії, її Президії, відділень та наукових установ у 2021 р., визначено завдання академічного колективу на 2022 р. в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України.

Загальними зборами НАПН України:

- завершено процедуру виведення із складу академії іноземних членів — громадян Російської Федерації та Республіки Білорусь, які не засудили акти агресії проти України цих країн, шляхом виключення із складу академії, керуючись відповідними нормами Статуту НАПН України (члени НАПН України ще декілька років тому вийшли із складу Російської академії освіти);
- окреслено невідкладні завдання та ключові напрями відновлення освітньої сфери України у повоєнний час, з-поміж яких:

— розв'язання актуальних проблем наукового супроводу реалізації державної політики у сфері освіти, розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології в умовах воєнного стану і післявоєнного часу;

— забезпечення практико-орієнтованих результатів наукових досліджень, актуальних для сьогодення;

Звітні матеріали, презентовані на загальних зборах НАПН України 24 травня 2022 р.

— розширення експертно-аналітичної діяльності щодо стану всіх рівнів і ланок освіти, забезпечення оперативної підготовки практичних рекомендацій для інформування органів влади, закладів освіти, освітян, здобувачів освіти, усіх громадян в складних умовах руйнування і розбалансування освітньої сфери та необхідності її стабілізації і післявоєнного відновлення;

— активізація участі вчених НАПН України у процесах експертизи і опрацювання проєктів актів законодавства щодо відновлення і розвитку сфер освіти і науки, інших ланок суспільного життя;

— розвиток євроінтеграційної діяльності академії, її членів, колективів наукових установ;

— провадження процесів реформування НАПН України, у тому числі забезпечення актуалізації тематики наукових досліджень і розробок, посилення новизни, відповідності назрілим практичним потребам розвитку освітньо-наукової сфери і суспільства в цілому, скорочення термінів виконання, оптимізація складу виконавців, співпраця із споживачами наукової продукції всіх форм власності тощо.

Вчені НАПН України активно долучилася до реалізації Указу Президента України «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» від 21 квітня 2022 р. № 266/2022 [17]. У рамках робочої групи «Освіта і наука»:

— надіслано матеріали, підготовлені за результатами наукових досліджень, за такими сферами аналізу:

дошкільна освіта;
повна загальна середня освіта (навчально-методичне забезпечення);
повна загальна середня освіта (профільна середня освіта);
професійна (професійно-технічна) та фахова передвища освіта;
вища освіта;
наука;

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ | ВОЛОДИМИР ЗЕЛЕНСЬКИЙ
Офіційне інтернет-представництво

Пр

НОВИНИ ФОТО ВІДЕО ДОКУМЕНТИ ПРЕЗИДЕНТ ОФІС ПРЕС

Укази Розпорядження Конституція України Всі документи

Головна › Документи › Укази

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №266/2022

Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни

Відповідно до пункту 28 частини першої статті 106 Конституції України **постановляю**:

1. Утворити Національну раду з відновлення України від наслідків війни.

2. Затвердити такі, що додаються:

Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни;

посадовий склад Національної ради з відновлення України від наслідків війни.

3. Кабінету Міністрів України у двотижневий строк визначити орган, що здійснюватиме інформаційно-аналітичне забезпечення роботи Національної ради з відновлення України від наслідків війни.

4. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

21 квітня 2022 року

Указ Президента України
«Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни»

— сформовано, обґрунтовано та узагальнено пропозиції для робочих підгруп «Освіта» та «Наука» щодо проблем у сферах аналізу «Дошкільна освіта», «Загальна середня освіта», «Професійна та фахова передвища освіта», «Вища освіта», «Наука»;

— виокремлено нагальні проблеми і виклики у сферах освіти і науки, обґрунтовано шляхи їх розв'язання і подолання, запропоновано ідеї щодо вирішення поля проблем та викликів у сферах «Освіта» (для сфер аналізу «Дошкільна освіта», «Загальна середня освіта», «Професійна та фахова передвища освіта», «Вища освіта») та «Наука»;

— здійснено SWOT-аналіз зібраних рішень (ідей) до окреслених проблем у зазначених сферах, який уможливив візуалізацію сильних і слабких сторін, ризиків і можливостей щодо повоєнної розбудови освіти різних категорій населення та розвитку науки в Україні.

2. Наукова та науково-організаційна робота наукових установ НАПН України.

В умовах установленого дистанційного та змішаного режимів праці наукові установи продовжують наукову та науково-організаційну роботу:

— виконання наукових досліджень згідно з тематичними планами на 2022 р.;

— підготовку запланованих і актуальних для поточного часу рукописів підручників, посібників, монографій, публікацій, аналітичних матеріалів; статей до видань, що індексуються у наукометричних базах; підготовку до випуску фахових видань наукових установ НАПН України;

— організацію та проведення науково-практичних масових заходів;

— забезпечення підготовки здобувачів ступенів доктора філософії та доктора наук;

— проведення засідань вчених рад наукових установ НАПН України у дистанційному режимі за формою асинхронної е-комунікації, зокрема:

- щодо затвердження запитів на відкриття у 2023 р. наукових досліджень, які фінансуються з державного бюджету;
- висунення представника НАПН України до складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за квотою у галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» на виконання вимог ст. 19 Закону України «Про вищу освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 703 [19];
- виключення за рішенням вченої ради *Інституту вищої освіти НАПН України* представників РФ з наукової ради та редакційної колегії журналу «Філософія освіти»;

— підготовку пропозицій до проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження національного плану заходів щодо впровадження принципів відкритої науки до 2030 року» [15] (*Інститут вищої освіти НАПН України)*;

— перезавантаження та підтримання в робочому стані віртуальної комп'ютерно-технологічної інфраструктури у складі програмного й апаратного пулу загальносистемних засобів, що утворюють гібридну хмару відкритої освіти і науки (*Інститут цифровізації освіти НАПН України*);

— підтримання роботи Електронної бібліотеки НАПН України, забезпечення оброблення і внесення публікацій *(Інститут цифровізації освіти НАПН України)*;

— реалізацію науково-інформаційної та бібліотечної роботи, а також роботи із забезпечення доступу освітянської спільноти до інформаційних ресурсів (*Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського*).

Добірка інформаційних ресурсів на сайті Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського

Інститутом психології імені Г.С. Костюка НАПН України підготовлено та опубліковано:

— методичні рекомендації «Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати». Видання присвячено аналізу сутності психічного здоров'я особистості, його структури та значення в умовах війни. Розкрито основні складові психічного здоров'я: протидія стресу, взаємодія з соціальним оточенням, включення в корисну професійну та волонтерську діяльність, здійснення самореалізації. Визначено рівні та форми психологічного втручання для підтримання та збереження психічного здоров'я в умовах війни (особистості, групи, організації та громади). Методичні рекомендації адресовано практичним психологам, керівникам та персоналу волонтерських центрів, а також усім зацікавленим проблемою підтримки та збереження психічного здоров'я в умовах війни [6];

— методичний посібник (Кокун О.М., Мороз В.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій : метод. посібник. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. 88 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730971), який підготовлено у тісній співпраці з Науково-дослідним центром гуманітарних проблем ЗСУ. У посібнику наведено сучасні теоретичні уявлення про психологію страху, а також практичні рекомендації щодо управління страхом і панікою, оцінки емоційних станів військовослужбовців, пов'язаних з переживанням страху, та надання психологічної допомоги у контролі таких станів.

Видання може бути використано в практичній роботі командирів підрозділів, офіцерів, сержантів та психологів в якості додаткового методичного матеріалу з підготовки військових частин (підрозділів) Збройних Сил України до виконання завдань в умовах реальної небезпеки (в умовах бойових дій) [7];

— посібник (Зливков В. Лукомська С. Діти війни: теоретико-методичні і практичні аспекти психологічної допомоги : посіб. Київ-Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2022. 95 с.), який присвячено аналізу сучасних теоретико-методичних і практичних підходів до психологічної допомоги дітям війни. Визначено ключові поняття, впливи війни на психічний стан дітей та підлітків і потенційні ресурси для їх відновлення. Окреслено особливості психосоціальної допомоги та психотерапевтичних втручань (основні моделі допомоги дітям війни, ефективні у різних країнах), а також можливості адаптації зарубіжних методик психосоціальної підтримки дітей війни до реалій України (у тому числі наведено психодіагностичні методики, що багато років використовуються в роботі з дітьми, які зазнали впливів війни і/або змушені були переселитися до безпечних місць із зон активних бойових дій). У посібнику поєднано сучасні теоретичні дослідження та адаптовані авторами практичні методики. Видання адресовано широкому колу практичних психологів, педагогів, соціальних працівників та усіх, хто цікавиться психологічною допомогою дітям в умовах війни [5].

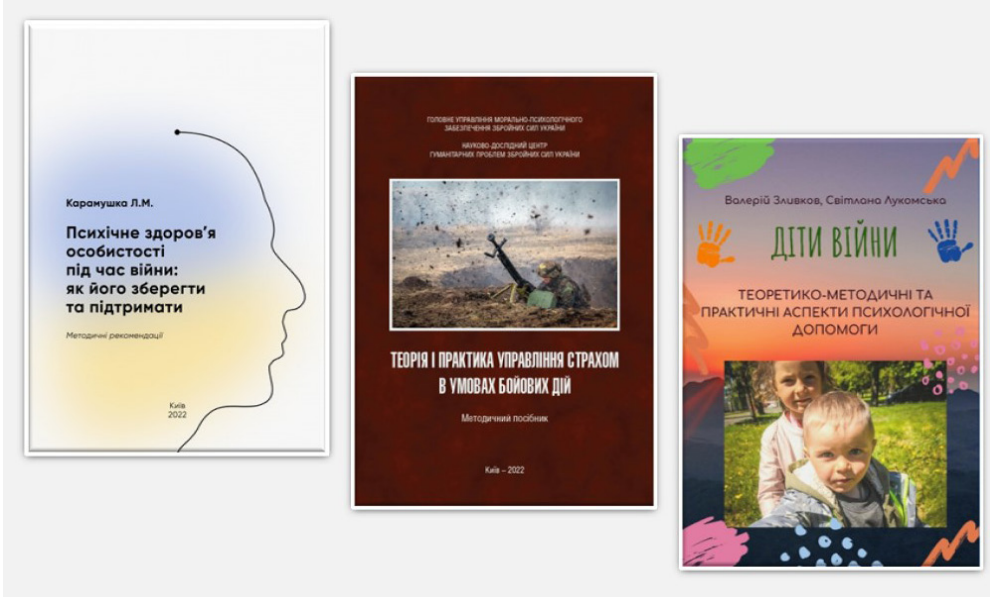

Видання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, присвячені питанням психологічної допомоги постраждалим від війни

Вченими *Інституту вищої освіти НАПН України:*

— здійснено реалізацію Ініціативи «Academics to Academics» (A2A), спрямованої на підтримку академічного персоналу університетів України, пере-

міщених з регіонів, що знаходяться у зоні активних бойових дій. Ініціатива має за мету надання допомоги таким викладачам і дослідникам задля здійснення ними освітньої та наукової діяльності в умовах внутрішнього переміщення. За результатами реалізації ініціативи надано інформаційну допомогу академічному персоналу переміщених університетів України; придбано та передано викладачам переміщених закладів вищої освіти нові ноутбуки; модернізовано ноутбуки задля здійснення професійної діяльності в умовах внутрішнього переміщення (https://bit.ly/3NraSDa);

Ініціатива «Academics to Academics» (A2A)

ГО «Інститут лідерства, інновацій на розвитку» та Інститут вищої освіти НАПН України Ініціатива «Academics to Academics» (A2A)

Інформаційне повідомлення про Ініціативу «Academics to Academics» (https://is.gd/4KaqPK)

— проведено низку зустрічей члена-кор. О.В. Бородієнко в рамках віртуального візиту до Northwestern University (США), на яких обговорено:

- поточні події в Україні та соціально-економічні наслідки широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації, її вплив на систему освіти в цілому та вищу освіту зокрема;
- стратегії, підходи та інструменти оцінювання тренінгових програм (на прикладі проєкту з розвитку стратегічного управління керівників закладів професійної освіти, який реалізувався у 2019 р. за підтримки ПРООН);

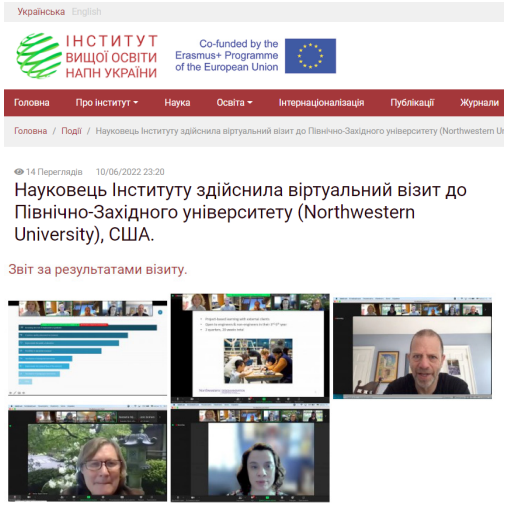

Звіт за результатами віртуального візиту на сайті Інституту вищої освіти НАПН України

- презентовано попередні результати дослідження за темою «Розвиток університетської освіти Західного регіону України у післявоєнний час» [2].

Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України:

— розпочато анкетування викладачів закладів вищої, фахової передвищої освіти, вчителів загальноосвітніх закладів з метою дослідження проблем взаємодії наукової установи із закладами освіти, особливо в умовах воєнного стану, та розроблення заходів з відновлення України у післявоєнний період, а також підготовки пропозицій щодо вдосконалення цієї взаємодії, виявлення і розвитку її пріоритетних напрямів у воєнний та післявоєнний періоди (https://bit.ly/3yE0tPV);

— створено Освітній хаб «IPOOD hab» — сучасну освітню онлайн платформу для самореалізації, саморозвитку, самовдосконалення різних категорій дорослого населення, всіх зацікавлених у власному безперервному професійному та особистісному розвитку. «IPOOD hab» містить 9 хабів (Центр підвищення кваліфікації; Кафедра ЮНЕСКО; Університет третього віку; Психологічний центр; Центр проєктної роботи; Центр е-навчання; Академія педагогічної майстерності; Центр порівняльної професійної педагогіки; Дистанційна школа демократії) та 10 промо відеороликів з коротким оглядом їх діяльності (https://ipoodhab.com/) [12].

Освітній хаб Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, вебсайт: https://ipoodhab.com/

Інститутом обдарованої дитини НАПН України організовано і проведено:

— опитування щодо освітнього процесу в умовах воєнного стану з 25 березня по 3 квітня 2022 р. До опитування залучено понад 500 респондентів — пред-

ставників педагогічної спільноти, здобувачів освіти та батьків. З'ясовано, що 53,5 % учасників опитування сумніваються у власній безпеці на момент опитування. Більше половини респондентів відновили регулярне навчання, 14,1 % опитуваних були востаннє на уроці понад два тижні тому. Більш ніж дві третини опитаних зараз можуть навчатися (навчати). П'ята частина опитаних не має необхідного матеріального та технічного забезпечення, а також їй важко зосередитися на освітньому процесі. Встановлено ключові ціннісні пріоритети, які зараз є найважливішими для учасників опитування: підтримка (близького кола людей, волонтерів, політиків), власні почуття та переживання (спокій, зосередженість, турбота про інших), робота чи хобі, релігія. З'ясовано, що для третини опитаних потенційно затребуваною є професійна психологічна підтримка. Зафіксовано зазначені респондентами феномени, що можуть бути проявами впливу травматичних подій: проблеми в міжособистісній взаємодії; труднощі емоційної регуляції; поведінкові та фізіологічні прояви. Виявлено погляди респондентів на розвиток системи освіти України в умовах воєнного стану;

Висвітлення результатів опитування у Віснику НАПН України

— дослідження резильєнтності освітянської спільноти, здобувачів освіти та їх батьків у період воєнного стану (14,5 тис. осіб з усіх регіонів України). Встановлено знижений рівень резильєнтності усіх учасників дослідження, з'ясовано взаємозв'язок рівня їх резильєнтності та місця проживання, залучення до навчання (викладання), гендерні та вікові відмінності резильєнтності, описано опори та проблемні моменти респондентів у переживанні травмівних подій [14].

Українським науково-методичний центром практичної психології і соціальної роботи:

— вивчено стан (щотижневий збір даних за допомогою Google-форми) психосоціальної допомоги та соціально-педагогічного супроводу дітей, постраждалих від військових дій, та внутрішньо переміщених осіб у закладах освіти;

— підготовлено та оприлюднено на сайті (https://bit.ly/3OBMrUB) методичні та практичні матеріали для використання в роботі працівниками психологічної служби під час військових дій;

— продовжується робота щодо збору, вивчення і оприлюднення кращих практик/досвіду діяльності працівників психологічної служби з надання соціально-психологічної допомоги у період воєнних дій, першої психологічної допомоги, психологічного та соціально-педагогічного супроводу евакуйованого населення.

Видання УНМЦ практичної психології і соціальної роботи для роботи психологів в умовах воєнного стану

Інститутом професійної освіти НАПН України:

— здійснено моніторингове дослідження та підготовлено інформаційно-аналітичні матеріали щодо функціонування мережі закладів фахової передвищої освіти, надано рекомендації стосовно їх укрупнення, що важливо для післявоєнного відновлення України;

— організовано діяльність експертної робочої групи для збирання статистичної інформації про стан мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

— підготовлено методичні матеріали щодо розроблення і застосування дистанційних курсів в умовах змішаного навчання (онлайн тренінг https://bit.ly/3yly5R8); застосування цифрових технологій у закладах професійної освіти; консультування здобувачів професійної освіти з молодіжного підприємництва у повоєнний період та ін.

Науковими установами НАПН України систематично організовуються та проводяться науково-практичні заходи (конференції, форуми, круглі столи, вебінари тощо) з проблем функціонування освіти і науки в умовах воєнного стану та перспектив повоєнного відновлення освітньої галузі та розвитку науки.

Вченими НАПН України підготовлено серію аналітичних матеріалів щодо оптимізації мережі закладів вищої освіти загалом (https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4122), з огляду на рівні підготовки здобувачів зокрема (https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4136), а також профіль підготовки здобувачів вищої освіти в м. Києві (https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4101), обґрунтовано пропозиції з її вдосконалення, важливі для післявоєнного відновлення України [9, 10, 11].

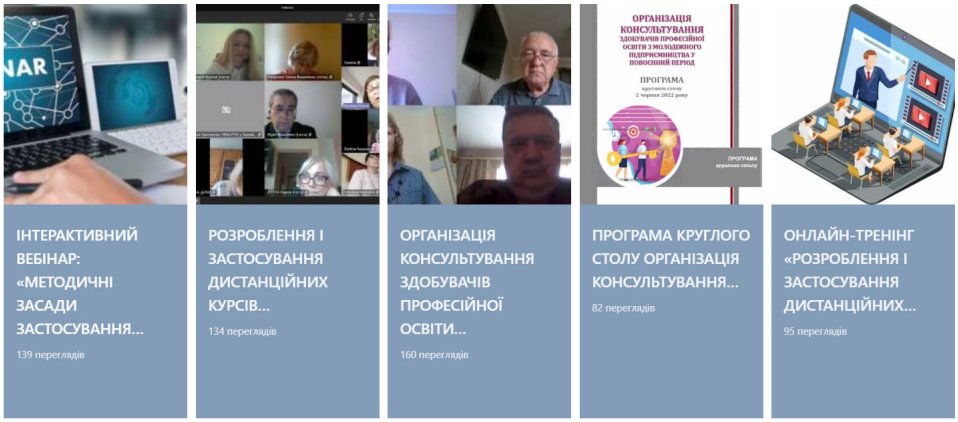

Інформаційно-методичні матеріали Інституту професійної освіти НАПН України, представлені на офіційному сайті

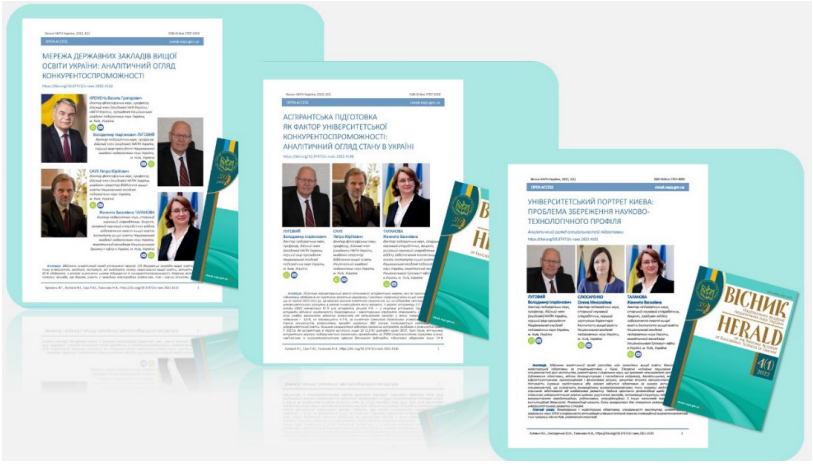

Публікації у Віснику НАПН України, присвячені аналізу сучасного стану вищої освіти в Україні

Анкета Єврокомісії та відповіді на неї для набуття Україною статусу кандидата в ЄС

За запитом МОН України вчені НАПН України взяли участь у підготовці експертно-аналітичних матеріалів академії для складання (заповнення) розділу 25 «Наука і дослідження» анкети (опитувальника) Єврокомісії щодо вступу України в ЄС. Відповідні матеріали направлені МОН України і враховані при опрацюванні анкети. 23 червня 2022 р. Україні надано статус кандидата на вступ в Євросоюз, що стало сильним сигналом підтримки України європейськими партнерами.

Під час онлайн семінару Гільдії європейських дослідницькі інтенсивних університетів «Від Болоньї до Болоньї і після» 3 червня 2022 р. у Брюсселі першим віцепрезидентом НАПН України акад. В.І. Луговим у чаті порушено питання спротиву України російській воєнній агресії, на що генеральним секретарем гільдії підтверджено комплексну допомогу академічним колективам університетів України в умовах воєнного стану, а також подальше її посилення. На сайті гільдії розміщено ресурсну сторінку «The Guild's universities supporting researchers, academics and students affected by the war in Ukraine» (https://bit.ly/3yGjReb) з конкретними і розгорнутими пропозиціями для України.

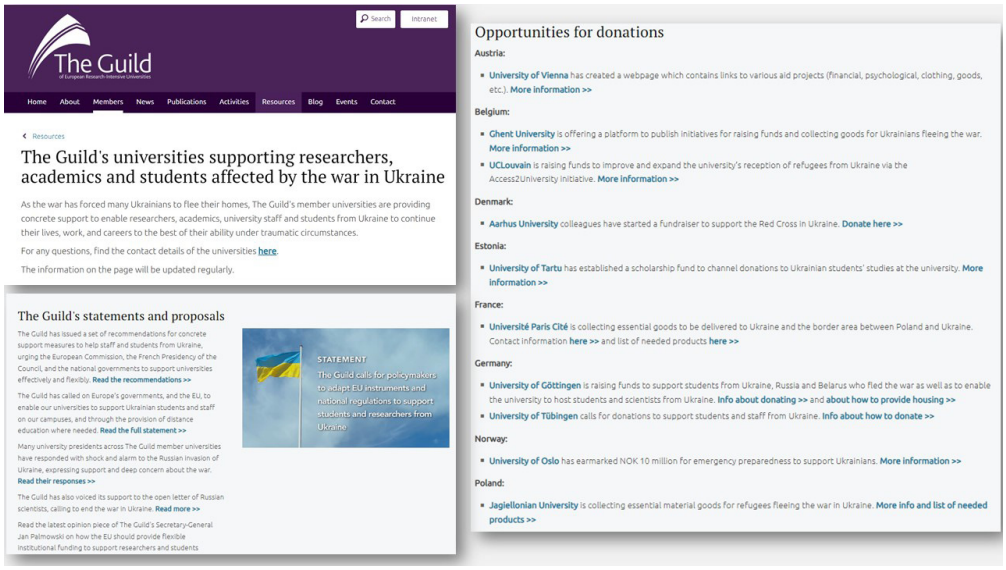

Пропозиції для України на сайті Гільдії європейських дослідницькі інтенсивних університетів

3. Міжнародна інформаційно-просвітницька діяльність та підтримка інформаційної безпеки. Науковими установами НАПН України в умовах воєнного стану провадиться масштабна інформаційна діяльність із засудження російської агресії, протидії інформаційній війні та інформаційно-просвітницька комунікація з міжнародним науковим співтовариством.

Інститутом педагогіки НАПН України:

— розірвано угоду з Інститутом освіти Республіки Білорусь;

— відділом порівняльної педагогіки систематизовано позицію наукової спільноти світу щодо військового вторгнення РФ в Україну, відповідну інформа-

цію опубліковано в Українському педагогічному журналі та розміщено на сайті Інституту педагогіки (https://undip.org.ua/news/naukova-spilnota-svitu-pidtrymuie-ukrainu/);

— відділом дидактики й міжнародних зв'язків та наукової співпраці підготовлено переклад звернення науково-педагогічного колективу Резекенської академії технологій (Латвія);

— відділом суспільствознавчої освіти розміщено і поширено інформацію щодо наслідків військового вторгнення РФ в Україну (обстрілів, бомбардувань, подій в Енергодарі, дітей в умовах війни) у групах «Фотографія як історичне джерело», «Вчимо історію онлайн»;

— організовано комунікацію з міжнародними єврейськими організаціями для надання допомоги ЗСУ, волонтерським організаціям і громадам України у період воєнного стану.

Інститут педагогіки НАПН України

Про Інститут · Вченим · Вчителям · Ас

Наукова спільнота світу підтримує Україну

Спільна заява Академій наук країн G 7 (Канада, Франція, Німеччина, Японія, Сполучене Королівство, США та ЄС) щодо російського вторгнення в Україну – «Ми солідарні з науковою спільнотою та ученими в Україні». Детальніше.

Національна академія наук (США) – «Ми з нашими колегами в Україні». Детальніше.

Австрійська академія наук – «Австрійська академія наук солідарна з Україною». Детальніше.

Болгарська академія наук – «Болгарська академія наук за мир в Україні». Детальніше.

Чеська академія наук – «Чеська академія наук підтримує науковців в Україні». Детальніше.

Королівська академія наук Данії та Європейська федерація академій точних та гуманітарних наук, Міжнародна наукова рада, Міжнародна мережа академій і дослідницьких товариств з прав людини, Міжнародний союз академій – підтримують Україну. Детальніше.

Естонська академія наук – «Естонська академія наук закликає академіків і провідних учених до дій задля підтримки розв'язання кризи в Україні». Детальніше.

Латвійська академія наук закликає зупинити російську агресію проти України. Детальніше.

Литовська академія наук і Рада молодих учених звертаються до міжнародної спільноти проти війни в Україні. Детальніше.

Фінська академія наук і літер, Фінське товариство наук і літер, Фінська академія технічних наук, Шведська академія технічних наук у Фінляндії а мир в Україні». Детальніше.

Французька академія наук – «Висловлюємо глибоку підтримку Національній академії Наук України та галузевим академіям наук України». Детальніше.

Альянс наукових організацій Німеччини – «Солідарність з партнерами в Україні». Детальніше.

Афінська академія (Греція) – «Висловлюємо солідарність з українським народом і колегами-ученими». Детальніше.

Ізраїльська академія точних і гуманітарних наук – «Висловлюємо солідарність Національній академії наук України та галузевим академіям наук – «Наші серця з українським народом». Детальніше.

Наукова Рада Японії – «Російське вторгнення в Україні загрожує міжнародному миру і безпеці». Детальніше.

Листи підтримки міжнародних партнерів Інституту педагогіки НАПН України

Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України:

— підготовлено та поширено листи-звернення до науковців зарубіжних країн про діяльність українських вчених в умовах військового стану, руйнівний вплив військової агресії на освіту, науку і культуру нашої держави (англійською, німецькою та польською мовами). Листи розіслано до Німеччини, Польщі, Португалії, Словаччини, США, Чехії;

— здійснено переклад інформаційних повідомлень щодо можливостей здобуття загальної і фахової освіти дітьми з України у м. Градець-Кралове (Чеська Республіка).

Інститутом проблем виховання НАПН України:

— спільно з *Інститутом обдарованої дитини НАПН України* та МАН України 28 лютого 2022 р. підготовлено і надіслано листи-звернення щодо запровадження широкомасштабних санкцій проти Російської Федерації та Республіки Білорусь. Листи направлено до ALLEA (Європейська федерація академій природничих та гуманітарних наук, яка представляє понад 50 академій з більш ніж 40 країн Європи);

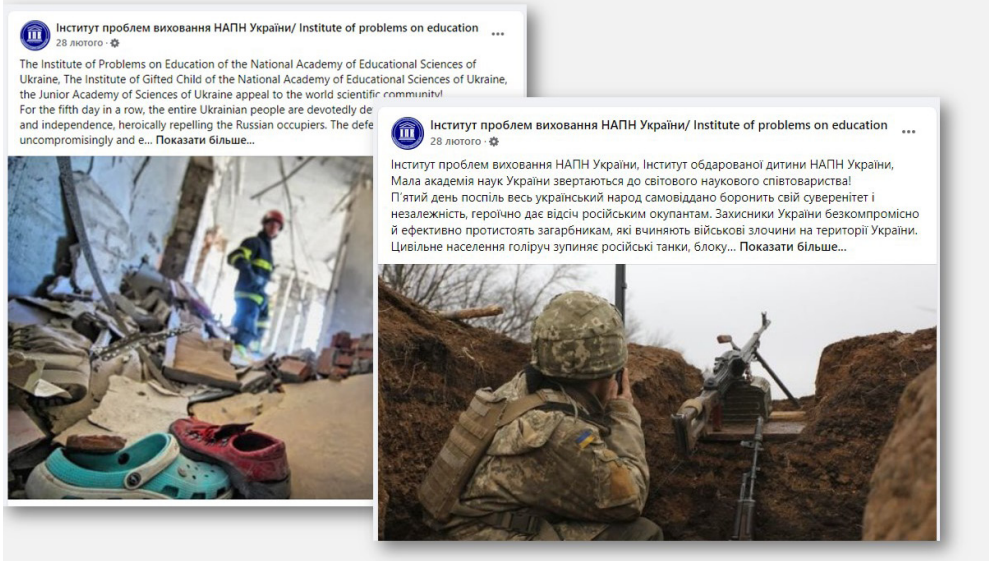

Листи-звернення до міжнародної наукової спільноти Інституту проблем виховання НАПН України на Facebook сторінці

— надіслано листи «Facts of international humanitarian law violations by Russian armed forces» та «General Staff of the Armed Forces of Ukraine» міжнародним партнерам: Казахському національному педагогічному університету імені Абая, Казахському національному університету мистецтв; Гданському університету, Університету імені Адама Міцкевича, Вищій лінгвістичній школі м. Ченстохова, Вищій державній професійній школі м. Хелма (Польща); університету Думлупінар (Kütahya Dumlupınar University) (Туреччина); Пряшівському університету в Пряшеві, Словацькій академії наук, доктору Хакану

Гюлерце (Словаччина); Інституту україністики Гарвардського університету, Union College (США); Міланському університету (Італія) [13].

Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України підготовлено низку важливих інформаційних повідомлень, публікацій (статей), заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки в умовах військової агресії РФ, зокрема:

— публікації з узагальнення досвіду проведення занять з дітьми щодо підтримки ментального здоров'я «Ментальний щит»;

— лист міністру освіти і науки України щодо проблеми забезпечення права українських дітей-біженців на безперервну освіту згідно з європейськими цінностями мультилінгвізму (пропозиція моделі розв'язання проблеми і проєкт звернення до Єврокомісії);

— персональний лист віцепрезиденту Російського психологічного товариства О. Асмолову про відповідальність російської психології за деградацію російського суспільства;

Лист-звернення вчених Інституту соціальної та політичної психології НАПН України до академічної психологічної спільноти на сайті Британського психологічного товариства (British Psychological Society)

— збір свідчень пропаганди геноциду в інформаційному просторі для Міжнародного суду в Гаазі;

— участь у блокуванні Телеграм-каналів, що пропагують війну в Україні, закликають до дій, які загрожують її цілісності та суверенітету;

— публікації в соціальних мережах за темами війни, політико-психологічного аналізу сучасної ситуації, історичної психології, що мають патріотичне спрямування, сприяють національній ідентичності, психологічній допомозі постраждалим від війни, протидіють ворожій пропаганді тощо;

— інтерв'ю для міжнародних ЗМІ: Mind Focused Coaching for Life (Ізраїль) «Психологічна допомога тренерам, які допомагають сформувати психічну стійкість» (https://fb.watch/bNJdhErFly/); NBC «How to save the children and mothers in refugee Center»; публікацію для інтернет-видання vesti.ua «Як пережити стрес війни: поради психолога» (https://bit.ly/36FXWJK, В.І. Вус); інтерв'ю на Українському радіо «Як уникнути непорозумінь з українськими біженцями», інтерв'ю про психологічний стан Путіна, Росію та Українських Героїв;

Онлайн інтерв'ю В.І. Вуса (Інститут соціальної та політичної психології НАПН України) Mind Focused Coaching for Life (Ізраїль)

— інфографіку «Як допомогти дитині під час збройної агресії» (понад 173 тис. переглядів) та «5 кроків допомоги постраждалим в умовах надзвичайної ситуації» (понад 16 тис. переглядів) за матеріалами лабораторії психології політико-правових відносин;

Інфографіка, підготовлена вченими лабораторії психології політико-правових відносин Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

— контрпропагандистські матеріали, які використовуються спецслужбами ЗСУ для роботи з українською, іноземною і російською аудиторією;

— інформаційну кампанію в комунікації з російським населенням про те, що відбувається в Україні внаслідок російської агресії;

— спільно з Асоціацією політичних психологів України підготовлено і підписано лист-звернення до Міжнародної спільноти політичних психологів з проханням підтримати українських колег і сприяти виключенню російських політичних психологів з Міжнародної спільноти;

— спільно з Радою молодих вчених при МОН України підготовлено відкриті листи-звернення української академічної спільноти до Європейської Комісії, Європейського Парламенту, Ради Європейського Союзу та кожної держави-члена ЄС про виключення РФ зі складу європейських організацій;

— підготовлено і опубліковано на сайті «The Psychologist» Британського психологічного товариства (British Psychological Society) чотири англомовні листи-звернення до академічної психологічної спільноти щодо актуальних подій в Україні (https://thepsychologist.bps.org.uk/letters-ukraine).

Інститутом вищої освіти НАПН України підготовлено:

— пропозиції щодо виключення РФ з Програми ЄС Еразмус+ загалом, а представників РФ — з партнерств поточних проєктів Програми ЄС Еразмус+. Пропозиції надіслано Національному Еразмус+ офісу в Україні для подання до Європейської Комісії (EACEA);

— звернення вчених до міжнародної академічної спільноти щодо війни Російської Федерації проти України, яке розміщено на сайті НАПН України (https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2625/), сайті Інституту вищої освіти НАПН України (https://bit.ly/3wlcAkn), Фейсбуці (https://bit.ly/3N3LMLj);

— звернення представників наукової та освітянської спільноти, громадських, правозахисних організацій України до академічної спільноти демократичних і правових держав щодо протидії війні Російської Федерації та Республіки Білорусь проти України (https://bit.ly/3KUXN3N).

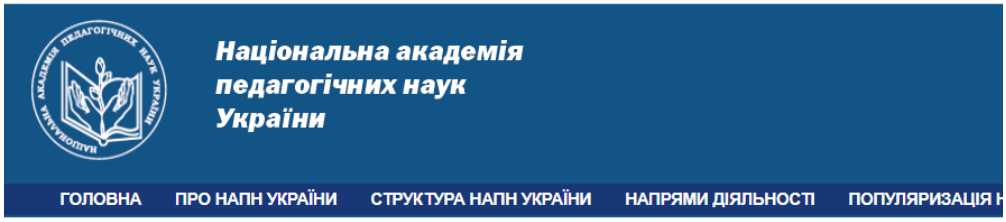

Слава Україні! Звернення вчених Інституту вищої освіти НАПН України до міжнародної академічної спільноти щодо війни Російської Федерації проти України

Дорогі колеги!

Підтримуємо звернення НАПН України – вважаємо злочинним і категорично засуджуємо порушення територіальної цілісності й кордонів України з боку Російської Федерації. Вважаємо також неприпустимими заяви керівництва Російської Федерації стосовно нашої держави, втручання у внутрішні справи України шляхом заперечення її цивілізаційної суб'єктності та висунення вимог відмови від власного шляху розвитку.

Повномасштабне вторгнення військ Російської Федерації в Україну – це бомби, ракети, артилерія та вуличні бої. Невігласами захоплено Чорнобильську атомну електростанцію. Гинуть мирні люди. Гинуть наші діти. Руйнується мирна інфраструктура міст і селищ (школи, садочки, лікарні, пологові будинки тощо). Сотні тисяч українців, рятуючи життя своїх близьких, стають біженцями. Але Збройні Сили України та весь український народ дають гідну відсіч агресору.

Звернення вчених Інституту вищої освіти НАПН України

Appeal
of the representatives of academic community, NGOs, human rights organization of Ukraine to academic community and constitutional democracies
on counteracting the war started by the Russian Federation and the Republic of Belarus against Ukraine

Dear colleagues, partners, friends,

On February 24, 2022, the Russian Federation launched an open military attack on Ukraine. The Republic of Belarus has secured the deployment of the armed forces of the Russian Federation on its territory, provided an opportunity to attack Ukraine from the Ukrainian-Belarusian border and is directly shelling the territory of Ukraine.

Текст звернення науковців, освітян, громадських та правозахисних організацій України до міжнародної спільноти щодо протидії війні РФ,
підписане вченими НАПН України

Шановні колеги, Українське науково-освітнє ІТ-товариство підготувало відкритий лист до світової наукової та академічної спільноти з закликом блокування грантових, академічних та інших можливостей для Російської Федерації. Зі змістом листа можете ознайомитись за посиланнями: укр та eng.

ЗАКЛИКАЄМО! Підписати листа заповнивши форму https://forms.gle/dmmzgy1fwQfj3SJ58, та максимально розповсюдити посилання на форму серед ваших українських та закордонних колег.

Разом переможемо!

Відкритий лист вчених Інституту цифровізації освіти НАПН України до світової наукової, академічної спільноти щодо протидії РФ

Інститутом цифровізації освіти НАПН України:

— підготовлено відкритий лист до світової наукової, академічної спільноти та ІТ-товариств (https://bit.ly/ 3KUZcaz);

— оприлюднено лист підтримки канцлера Університету економіки в Бидгощі Філіпа Сікори в умовах безпрецедентної агресії РФ проти України (https://bit.ly/3yUuU4F);

— здійснюється систематичне розповсюдження текстів, відео- та фотоповідомлень на комерційних сайтах і в соцмережах Білорусі та РФ щодо дій агресора на території України.

Інститутом професійної освіти НАПН України:

— підготовлено звернення до освітян РФ та Білорусі та поширено на адреси 30 закладів освіти Москви, 25 — Санкт-Петербурга, 20 — Саратова, 50 — інших регіонів РФ та 20 закладів освіти Білорусі, Міністерства освіти РФ, Міністерства освіти РБ, Республіканського інституту професійної освіти (Білорусь), 10 управлінь освіти в різних областях Росії, департаменту професійної освіти МО РФ; сайту для російських закладів освіти «Наука и образование против террора»; Московського державного інституту міжнародних відносин; Кримського федерального університету імені В. Вернадського; Державного бюджетного освітнього закладу вищої освіти Республіки Крим (АРК) «Кримський інженерно-педагогічний університет імені Февзі Якубова»; Кримського центру професійної освіти (https://bit.ly/3ui5YAG; https://bit.ly/34ZFmvC);

— підготовлено низку інформаційно-аналітичних матеріалів щодо протидії російській воєнній агресії та оприлюднено на офіційному сайті:

• інформацію про використання Російською Федерацією педагогіки й кінематографії як ідеологічної зброї, спрямованої на зомбування дітей, «Виховання як зброя: «Мультики» для майбутніх окупантів» (https://bit.ly/3KV0GBF);

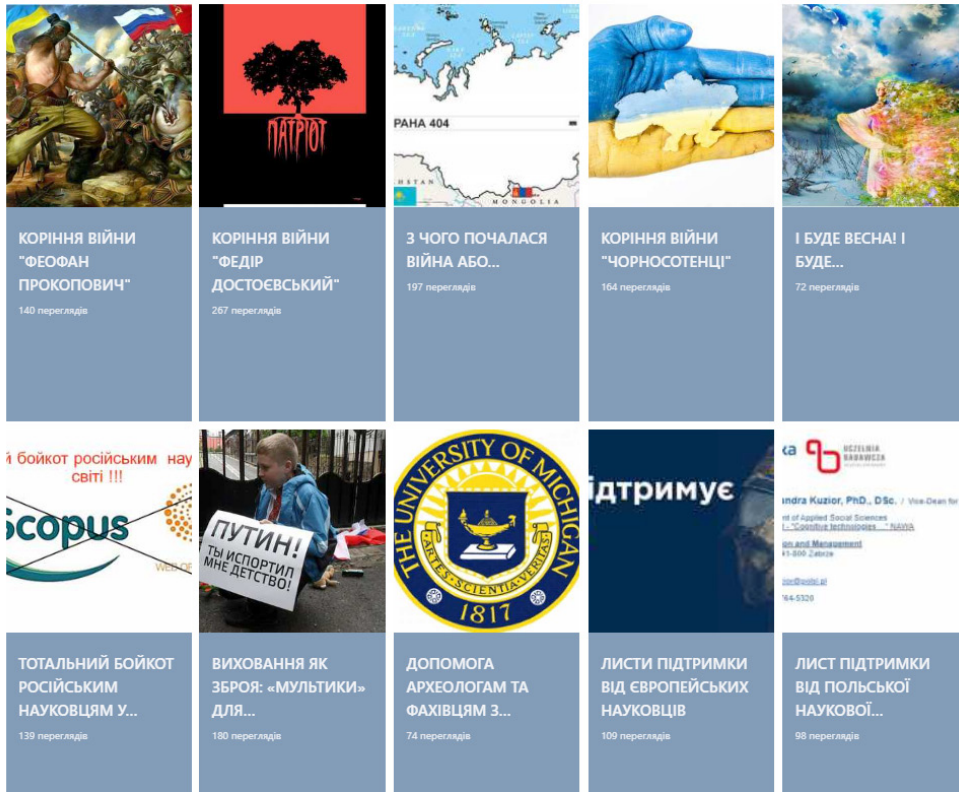

Інформаційні матеріали щодо протидії воєнній агресії РФ, розміщені на офіційному сайті Інституту професійної освіти НАПН України

ВИХОВАННЯ ЯК ЗБРОЯ: «МУЛЬТИКИ» ДЛЯ МАЙБУТНІХ ОКУПАНТІВ

Оцініть матеріал! (0 голосів)

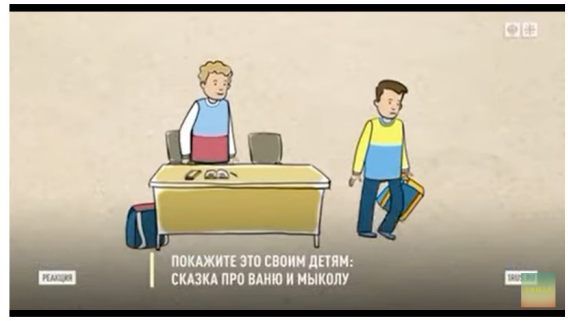

ВИХОВАННЯ ЯК ЗБРОЯ: «МУЛЬТИКИ» ДЛЯ МАЙБУТНІХ ОКУПАНТІВ

Фрагмент відео «Сказка про Ваню и Мыколу» — ідеологічної зброї, спрямованої на зомбування дітей та виховання ненависті, розміщено на сайті Інституту професійної освіти НАПН України із зверненням до світової спільноти про засудження РФ

- лист-звернення науковців України щодо виключення з міжнародних баз Scopus та Web of Science російських наукових видань, в яких публікуються матеріали, що підтримують порушення територіальної цілісності України (https://bit.ly/3ubo5YP);
- серію історико-педагогічних матеріалів «Коріння війни. З чого починаються війни або витоки великоруського шовінізму» для педагогів закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти [3];
- серію матеріалів і презентацій «Громадянська освіта» для проведення занять у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Інститут обдарованої дитини НАПН України спільно з МАН України провадить активну інформаційну діяльність, зокрема: збір інформації щодо воєнних злочинів Росії; інформування громадян Росії про воєнні злочини російської армії через мережу Інтернет; блокування проросійських медіа у вебпросторі; висвітлення подій в Україні для міжнародної спільноти тощо.

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» здійснено:

— розповсюдження листа від громадської організації «Спілка ректорів закладів вищої освіти України» до президента Європейської асоціації університетів, звернення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Наукового товариства України до наукової та освітянської спільноти, міжнародних партнерів ДЗВО «УМО» (26 країн світу);

— розповсюджено звернення до міжнародних партнерів ДЗВО «УМО» (26 країн світу) «Appeal of the representatives of academic community, NGOs, human rights organizations of Ukraine to academic community and constitutional democracies on counteracting the war started by the Russian Federation and the Republic of Belarus against Ukraine», яке підписали науково-педагогічні працівники ДЗВО «УМО» разом з представниками освітянської спільноти України;

— направлено листа від ДЗВО «УМО» до Міжнародного бюро з питань освіти ЮНЕСКО (м. Женева) щодо підтримки у наданні правдивої інформації про війну в Україні та розповсюдження її серед світової освітянської спільноти.

Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи підготовлено:

— інтерв'ю директора членакор. В.Г. Панка «Medics battle relentless wave of trauma in Ukrainian town of Borodyanka» про психологічну допомогу постраждалим жителям м. Бородянки для газети Гардіан (Велика Британія);

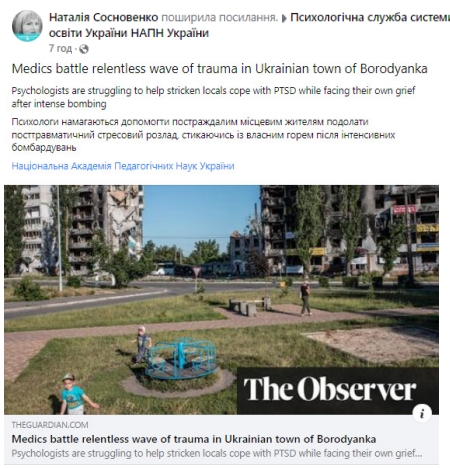

Інтерв'ю директора УНМЦ практичної психології і соціальної роботи В.Г. Панка для газети Гардіан (Велика Британія)

— тематичні публікації у соціальних мережах: «Спокій це моя сила», «Тримаю оборону психіки», «Слова підтримки», «Весняні думки і плани», «Спокій в серці і сила духу», «У важкі часи варто бути сильними», «Кожен зараз воїн», «Перетворення руйнівної агресії в енергію досягнення», «Психологічна допомога дітям і сім'ям, які постраждали внаслідок військового конфлікту в Україні», «Важливі навички в періоди стресу: ілюстроване керівництво. ВООЗ»;

— інфографіку «Як пережити кризу та зберегти спокій», розроблено та проведено відеотренінги: «Наш спокій — спокій наших близьких» (https://bit.ly/3L4Wn6H), «Дбаємо про себе і своїх дітей» (https://bit.ly/3L2WLms).

Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В.О. Сухомлинського:

— підготовлено і надіслано листи історикам освіти різних європейських країн (Бельгія, Велика Британія, Італія, Литва, Словенія, Угорщина, Чорногорія) про війну РФ проти України. Одержано від закордонних учених листи підтримки і засудження путінської війни проти незалежної України;

— поширено Заяву НАПН України про засудження порушення територіальної цілісності України з боку Російської Федерації на особистій сторінці у Фейсбуці;

— поширено Відкритий лист до європейської спільноти задля збереження академічних цінностей під час війни (звернення ініційовано Радою молодих вчених при МОН України);

— підписано петицію до ООН «People around the world are appealing to the UN to exclude Russia from the UN Security Council»;

— забезпечено підготовку (українською та англійською мовами) та поширення Звернення Української бібліотечної асоціації до президента, правління та членів IFLA від 28 лютого 2022 р.;

Вебсторінка про збір підписів під петицією ООН колективом ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського

— опубліковано інтерв'ю в журналі Шведської бібліотечної асоціації Biblioteksbladet «Ukrainska bibliotek aktiva i krigstid: «Vi tror på seger» (Українські бібліотеки діють у воєнний час «Віримо в перемогу»);

BIBLIOTEKS BLADET

NOMINERAD 2021 PUBLISHINGPRISET

NYHETER IDÉER LEDIGA JOBB ANNONSERA OM OSS SÖK

Start / Nyheter / Internationellt / Ukrainska bibliotek aktiva i krigstid: "Vi tror på seger"

INTERNATIONELLT

Ukrainska bibliotek aktiva i krigstid: "Vi tror på seger"

28 feb 2022 • 3 min

Mitt under pågående krig jobbar bibliotekarier i Ukraina för att bekämpa desinformation, göra kamouflagenät, hjälpa flyktingar och rädda värdefulla boksamlingar.

MARTIN RÖSHAMMAR
redaktion@biblioteksbladet.se

SKRIV UT

Інтерв'ю вчених ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського журналу Шведської бібліотечної асоціації

— проведено адвокаційну діяльність з представниками національних асоціацій та бібліотекарями різних країн світу щодо виключення представників Російської бібліотечної асоціації та інших бібліотечних установ країни-агресора з IFLA та усунення їх від прийняття рішень і діяльності під егідою цієї міжнародної професійної організації;

— започатковано та продовжено збирання інформації про діяльність бібліотек України в умовах воєнного часу, рекомендацій іноземних партнерів для організації роботи бібліотек, інформації щодо підтримки бібліотечної спільноти України міжнародними організаціями, національними асоціаціями, бібліотеками та бібліотекарями різних країн світу [1, 30].

Істотно активізовано *співпрацю НАПН України з освітянською та науковою спільнотою Польщі*. Зокрема, 11-13 травня 2022 р. (м. Люблін) проведено IX Польсько-український / Українсько-польський науковий форум.

На форумі розглянуто сучасні виклики і ризики, що постали перед людством, зокрема пов'язані з війною РФ проти України. Особлива увага приверну та до питань забезпечення освітою українських дітей в закладах освіти Польщі та

шляхів отримання ними документів про освіту. Польська громадськість поінформована про згуртованість українського народу у протистоянні ворогу та всеукраїнську суспільну підтримку дій Президента України, Парламенту і Уряду України. Українські учасники форуму висловили щиру вдячність за всебічну підтримку польською стороною українських біженців, зокрема дітей. Кращі освітяни та вчені Польщі нагороджені відзнаками НАПН України.

IX Польсько-український / Українсько-польський науковий форум, м. Люблін, 11-13 травня 2022 р.

27 червня 2022 р. в онлайн режимі проведено *спільне засідання Президії НАПН України та Комітету педагогічних наук Польської академії наук (ПАН)*. Обговорено та схвалено результати багаторічної плідної співпраці НАПН України та Комітету педагогічних наук ПАН. Засуджено збройну агресію Російської Федерації проти України, розв'язання повномасштабної війни в Україні, грубе порушення принципів і норм міжнародного права щодо суверенітету і територіальної цілісності України, геноциду українського народу. Відзначено солідарність і допомогу Уряду Республіки Польща, Комітету педагогічних наук Польської академії наук, закладів освіти всіх рівнів Республіки Польща громадянам України, зокрема дітям, науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, які, захищаючись від війни, знайшли прихисток у Польщі у цей тяжкий для української держави час військової агресії Російської Федерації проти України.

З метою активізації та розширення напрямів двосторонньої співпраці у галузі наук про освіту, ефективного розвитку педагогічної науки і освіти України в контексті вимог європейського освітнього та дослідницького просторів визначено та схвалено спільною постановою Президії НАПН України та Комітету педагогічних наук ПАН пропозиції щодо подальшої спільної діяльності, зокрема:

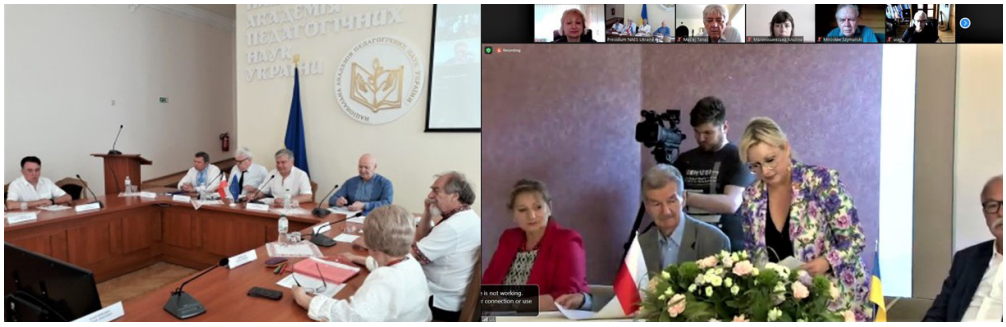

Спільне засідання Президії Національної академії педагогічних наук України та Комітету педагогічних наук Польської академії наук, 27 червня 2022 р.

— започаткування проєкту «Педагогічна освіта України та Польщі: стан і перспективи розвитку»;

— започаткування дослідницького проєкту з проблем цифрового гуманізму, зокрема впливу віртуальної реальності на психологічне благополуччя і психічне здоров'я інтернет-користувачів, зокрема молоді, у контексті подальшого розвитку дистанційного (цифрового) навчання;

— проведення спільних досліджень з проблем міжкультурної освіти, розвитку педагогіки пограниччя;

— проведення міжнародного дослідження психологічних механізмів, що лежать в основі сучасного тоталітаризму, з метою розроблення діагностичних інструментів і рекомендацій щодо запобігання поширення у суспільстві цієї та інших психосоціальних патологій;

— налагодження міжгалузевої співпраці з дослідження цінностей, культур, цивілізацій і комунікації в умовах військового протистояння російській агресії;

— створення польсько-української / україно-польської освітньої платформи раннього розвитку дитини та дошкільної освіти для реалізації освітніх потреб дітей із сімей українських біженців;

— започаткування спільного наукового конкурсу для учнів старших класів закладів загальної середньої освіти, студентів і молодих вчених «Освіта, наука, інновації для сталого майбутнього»;

— створення міжнародного наукового центру подвійного підпорядкування, що здійснюватиме міждисциплінарні дослідження у сфері освіти, соціально-педагогічного супроводу та психолого-педагогічної підтримки біженців, внутрішньо переміщених осіб, дітей, які постраждали внаслідок бойових дій тощо.

Для підтримки українських біженців вченими НАПН України організовано і проведено зустрічі представників освітніх закладів та організацій у Польщі, зокрема з:

— представниками Європейського Парламенту в Центрі для дистанційного навчання українських учнів у Варшаві. Обговорено питання щодо створення умов для закінчення учнями України поточного навчального року в українській системі освіти та інтеграції дітей України до системи освіти Польщі;

— освітніми профспілками Польщі, Нідерландів, США, Франції у рамках польської допомоги біженцям з України. Обговорено проблеми організації навчання (дистанційного та очного) українських дітей та допомоги сім'ям біженців з України в Польщі;

— департаментом освіти м. Варшави за участі генерального директора директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти МОН України О.В. Єреська з питань організації дистанційного навчання українських школярів і дошкільників, що прибули до Польщі.

За ініціативи вчених *Інституту цифровізації освіти НАПН України* у співпраці з Alior Bank та UNICEF Polska (https://youtu.be/w2iE3VJvfQA?t=315; https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2757/) 15 червня 2022 р. відбулося відкриття Центру освіти та розвитку для дітей і молоді у Варшаві.

Відкриття Центру освіти та розвитку для дітей і молоді за ініціативи вчених Інституту цифровізації освіти НАПН України, м. Варшава, 15 червня 2022 р.

Центр освіти та розвитку — це місце для дистанційного навчання, вивчення польської мови, психологічної підтримки та розвитку дітей і підлітків, їх батьків та опікунів з України. У центрі працюватимуть польські та українські вчителі, психологи та персонал підтримки. Приміщення центру адаптовано для дистанційного та стаціонарного навчання учнів, має 120 робочих місць, оснащених комп'ютерами. Також центр пропонує підтримку учнів, які вже навчаються в польських школах, можливості для навчання польських та українських вчителів, інформаційно-освітній пункт, Клуб матері та дитини, Молодіжний клуб, допомогу діяльності волонтерів.

4. Волонтерська допомога вчених НАПН України:

— підтримано ініціативу президента НАПН України акад. В.Г. Кременя щодо організації збору і перерахування коштів для військовослужбовців;

— здійснено благодійні внески на матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України;

— узято активну участь у волонтерській роботі, донорстві, плетенні маскувальних сіток, співпраці з місцевими організаціями територіальної оборони тощо.

Інститутом психології імені Г.С. Костюка НАПН України:

— організовано підписання листів підтримки України та надання матеріальної допомоги військовим в умовах війни Росії проти України від психологічних професійних асоціацій та організацій (листи отримано та розміщено на інтернет-ресурсах інституту від таких організацій — Європейської асоціації організаційних психологів та психологів праці, Польської асоціації організаційних психологів, Литовської психологічної асоціації та ін.);

— розпочато реалізацію благодійного проєкту «Соціально-психологічна підтримка українців в Німеччині», створеного спільними зусиллями німецьких та українських фахівців з метою підтримки українців, що перебувають у Німеччині внаслідок війни в Україні, допомоги у пошуку психологічного ресурсу для відновлення продуктивного життя в умовах війни, збереження психологічного здоров'я.

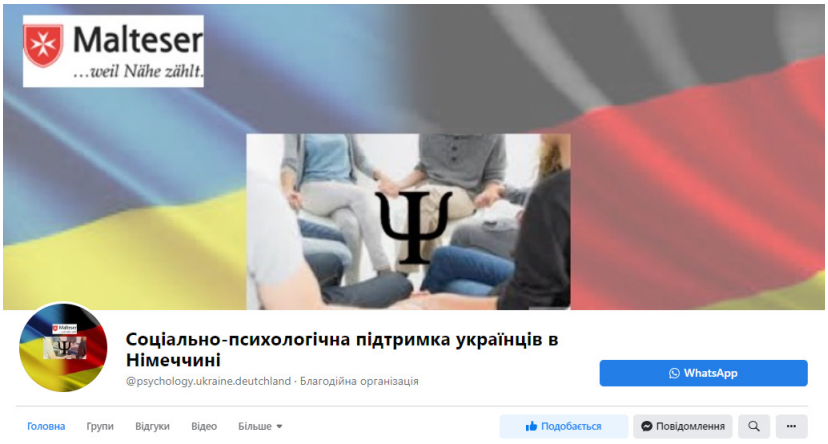

Офіційна Facebook-сторінка проєкту «Соціально-психологічна підтримка українців в Німеччині», реалізованого вченими Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України спільно з німецькими фахівцями-психологами

У проєкті задіяна команда кваліфікованих українських психологів, що працюють як в Україні, так і в Німеччині, і надають безкоштовну кваліфіковану психологічну допомогу українським біженцям у Німеччині. Основні форми надання психологічної допомоги:

— психологічна просвіта українців через соціальні мережі;

— робота онлайн груп психологічної підтримки;

— робота офлайн груп психологічної підтримки;

— проведення індивідуальних психологічних консультацій;

— діагностика соціально-психологічних проблем;

— проведення психологічних тренінгів та ін.

Проєкт створено за підтримки Malteser in NRW та Hilfszentrum Schleidener Tal і лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України:

— надано волонтерську допомогу військовій частині, зокрема здійснено часткове забезпечення інженерно-технічним обладнання (за власні кошти);

— організовано співпрацю із закладами освіти Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Чернівецької областей щодо надання можливостей тимчасового проживання родинам з населених пунктів, де відбуваються військові дії;

— налагоджено співробітництво з польськими волонтерами щодо:

- забезпечення військової частини медикаментами та амуніцією;
- забезпечення продуктами харчування та речами першої необхідності людей літнього віку, людей з інвалідністю та вимушено переміщених осіб;
- облаштування умов у бомбосховищах, участі у забезпеченні проживання евакуйованих осіб;
- консультування біженців щодо перетину кордону, маршрутів і умов пересування в Польщі, Румунії, Угорщині тощо [12].

Розгорнуто системну волонтерську діяльність, спрямовану на надання гуманітарної допомоги громадянам, які проживали на тимчасово окупованих територіях, зазнали втрат від російської агресії. Зокрема, вченими *Інституту проблем виховання НАПН України* така допомога одягом, предметами гігієни, лікарськими і медичними засобами, іграшками, продуктами харчування тощо надана жителям територіальних громад Київської області (Ірпінь, Буча, Гостомель, Мощун, Велика Димерка та ін.). Окремим напрямом є підтримка українських військових (112 окрема бригада ТРО в/ч А7040, 128 батальйон 112 бригади ТРО ЗСУ, 241 батальйон (тактичні медики), 120 окремий розвідувальний батальйон), які перебували на передовій [13, 30].

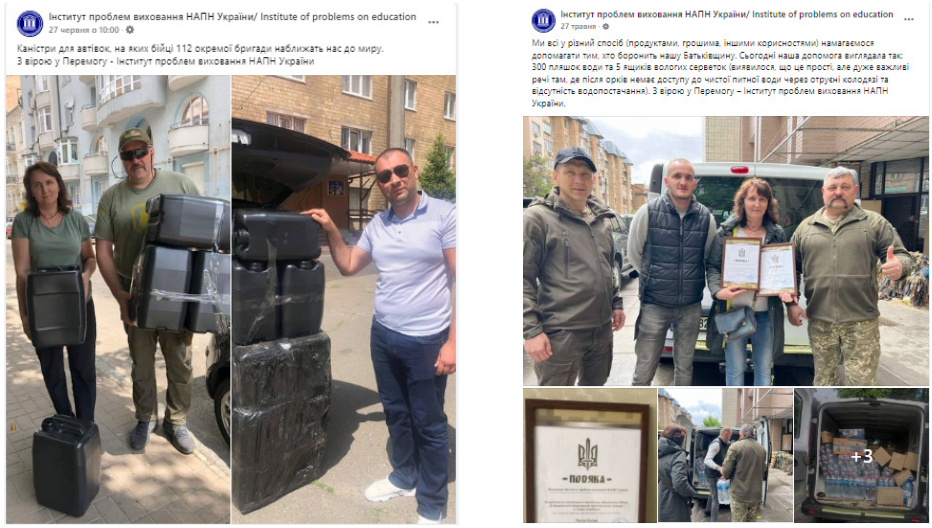

Волонтерська діяльність вчених Інституту проблем виховання НАПН України

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України спільно з волонтерською організацією De Regenboog group&quot (Нідерланди) забезпечує:

— допомогу біженцям з України, зокрема пошуком локацій для їх розміщення в Амстердамі; облаштуванням кімнат для переселенців, організацією складів гуманітарної допомоги, юридичних консультацій для біженців з України та органів місцевого самоврядування, психологічних консультацій;

— надання психологічної та інформаційної допомоги, переклад біженцям з України у Фундації Bank Zywnosci, м. Ольштин, Польща, надання телефонних та онлайн консультацій клієнтам з України.

Інформація на офіційній веб-сторінці фундації Bank Zywnosci про надання допомоги українським біженцям, м. Ольштин, Польща

Вчені *ДЗВО «Університет менеджменту освіти»* у межах волонтерської діяльності ГО «Українська асоціація екологічної психологічної допомоги» взяли участь у:

— розробленні волонтерської платформи POINT «Безкоштовна психологічна допомога для людей, які постраждали від російської агресії та потребують психологічної підтримки» (підготовка контенту) (http://pointpsy.online/);

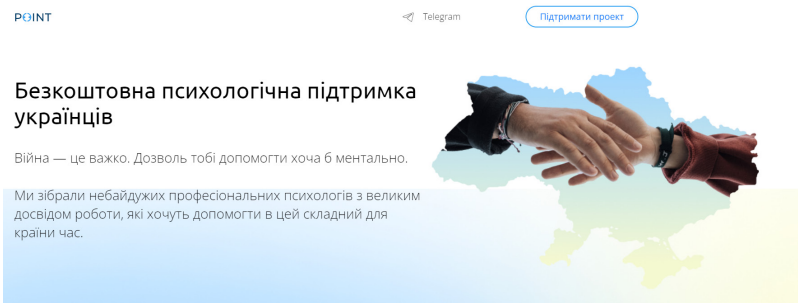

Вебсторінка платформи POINT. До наповнення контенту сторінки долучені вчені ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

— формуванні волонтерської команди психологів-екофасилітаторів та організації її діяльності на платформі POINT «Безкоштовна психологічна допомога для людей, які постраждали від російської агресії та потребують психологічної підтримки», через сайт https://epf.com.ua/epf-sos/;
— проведенні індивідуальних психологічних консультацій;
— підготовці контенту та адмініструванні сторінки «Українська асоціація екологічної психологічної допомоги»;
— наданні психологічної допомоги волонтерам, психологам, усім верствам населення;
— розміщенні матеріалів з надання психологічної допомоги в телеграм-каналах для студентів-психологів тощо.

5. Співпраця з МОН України та закладами освіти:

— на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. розглянуто питання «Про співпрацю з Міністерством освіти і науки України в умовах воєнного стану» [8]. Члени Президії НАПН України заслухали й обговорили інформацію міністра освіти і науки України Сергія Шкарлета про діяльність міністерства та співпрацю з НАПН України в умовах воєнного стану.

Засідання Президії НАПН України 21 квітня 2022 р.

Президія НАПН України схвалила й висловила підтримку своєчасним комплексним зусиллям МОН України, спрямованим на провадження заходів з посилення ефективності освітньої і наукової діяльності задля прискорення перемоги, функціонування і розвитку науки й освіти, економіки в усіх регіонах країни.

Президія НАПН України наголосила на подальшій реалізації розпочатих реформ у сфері дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-техніч-

ної), фахової передвищої і вищої освіти та освіти дорослих, розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології, окреслених Програмою спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2021-2023 роки, в умовах воєнного стану і післявоєнного часу. Зазначено можливість внесення до програми відповідних змін у разі необхідності.

Вчені *Інституту педагогіки НАПН України* беруть участь у робочих групах МОН України з оновлення змісту навчальних програм (наказ МОН України від 3 червня 2022 р. № 521). Опрацьовано 59 типових освітніх і навчальних програм для 1-2 і 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, а також навчальні програми з історії України та всесвітньої історії (6-11 класи), з основ правознавства (9 клас), громадянської освіти (10 клас), зарубіжної літератури (6-11 класи). Внесено доповнення у частині питань цивільного захисту; посилено аспекти, пов'язані з громадянським і патріотичним вихованням молодших школярів; усунуто невідповідності у зв'язку з агресією Російської Федерації; увиразнено процеси формування української політичної нації, консолідації українського суспільства на сучасному етапі; у цьому контексті додано питання про життя національних меншин; створено окремий блок в програмі 11 класу, присвячений повномасштабній війні РФ проти України (геноцидні дії російської влади проти України; національний опір окупантам; міжнародна підтримка України; введення нових понять «руський мир», «рашизм» тощо).

Навчально-методичні матеріали для забезпечення реформи Нової української школи, розміщені на сайті Інституту педагогіки НАПН України

Також Інститутом педагогіки НАПН України:

— підготовлено та розміщено на сайті інституту і сторінках Facebook навчальні та методичні матеріали для забезпечення освітнього процесу в 1-11 класах закладів загальної середньої освіти;

Навчальні та методичні матеріали для забезпечення освітнього процесу в 1-11 класах закладів загальної середньої освіти на сайті Інституту педагогіки НАПН України

— здійснюється координаційна робота із учасниками пілотного проєкту в 5-х класах Нової української школи;

— узято участь в онлайн засіданнях робочих груп МОН України;

— здійснено консультативно-інформаційну роботу щодо евакуації дітей під державною опікою на Закарпаття;

— узято участь у нараді конкурсної комісії директорату науки та інновацій МОН України з проведення конкурсного відбору проєктів прикладних досліджень щодо розроблення наукових засад державної політики у сферах освіти і науки;

— здійснено експертизу студентських наукових робіт у рамках Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з методики навчання природничо-математичних дисциплін (2021/22 навчального року);

— здійснено переклад з івриту українською мовою плакатів для зустрічі й евакуації 150 єврейських дітей-сиріт з будинку-інтернату м. Житомира.

Інститутом проблем виховання НАПН України здійснюється розроблення путівників для батьків, дітей, соціальних педагогів та соціальних працівників щодо зниження рівня тривожності в період бойових дій, допомоги дитині в адаптуванні до умов вимушеного тимчасового переселення, з медіації в умовах війни [13].

Центром раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України спільно з МОН України серед працівників закладів дошкільної освіти поширено інформацію про навчальні платформи, платформи для вихователів і батьків для раннього розвитку дитини: український дитячий садок online Mr. Leader; про корисні ресурси для розваг дітей в укриттях: телеграм-бот «Дитина не сама», телеграм-канали з аудіоказками, платформу інституту когнітивного моделювання «Психологічна підтримка» тощо.

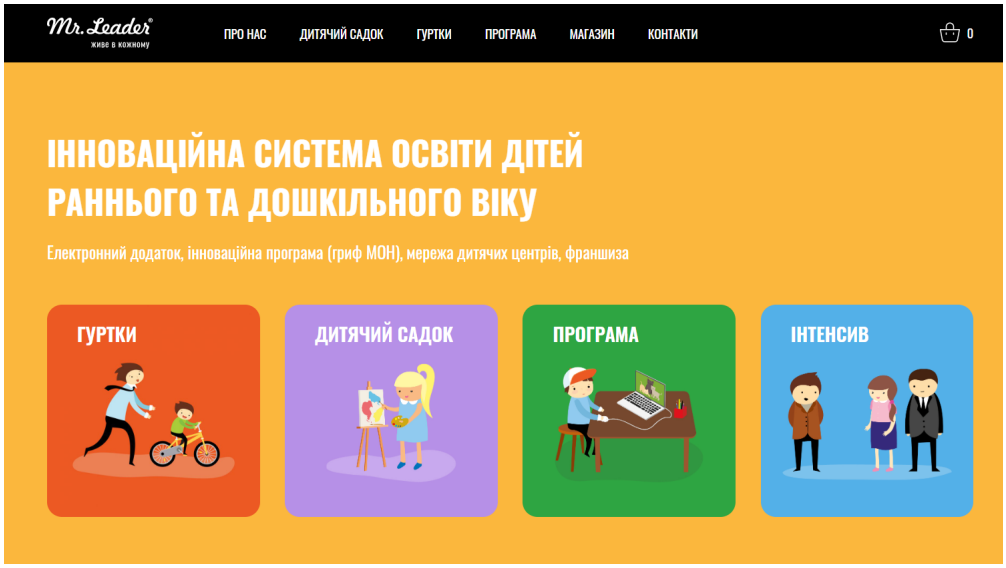

Вебплатформа дитячого садка online Mr. Leader партнерів Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України

Науково-педагогічними працівниками *ДЗВО «Університет менеджменту освіти»:*

— організовано і проведено низку науково-практичних заходів: майстер-клас «Як не піддатися провокації конфліктної поведінки в умовах воєнного стану»; лекцію з елементами тренінгу «Підтримка учнів з особливими освітніми потребами та їхніх батьків у надзвичайних ситуаціях»; тренінг «Психологічна самодопомога під час панічної атаки»; майстер-класи «Кризові комунікації в умовах гібридної війни», «Використання казкотерапії для нормалізації емоційного стану дитини в подоланні посттравматичного стресового розладу» та відкриту лекцію «Волонтерство як допомога та самодопомога під час військових дій»;

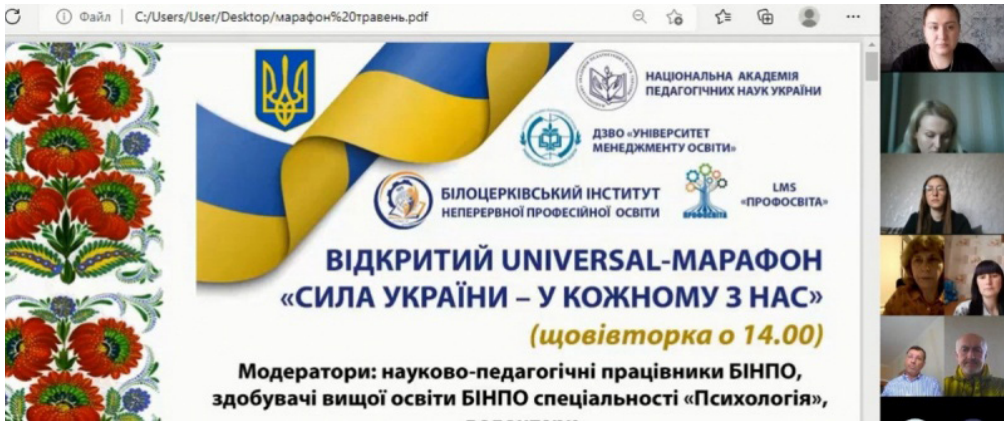

Вебплатформа надання психологічної підтримки Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України

— забезпечено організацію освітнього процесу у дистанційному режимі: розміщено навчально-методичні матеріали (презентації лекцій, завдання до практичних та семінарських занять, тестові завдання, теми та матеріали для написання курсових робіт, питання для проведення іспитів та заліків, завдання для проходження всіх видів практики тощо) з дисциплін, що закріплені за кафедрами, на інформаційних інтернет-ресурсах (гугл-класах, чатах навчальних груп тощо) для забезпечення виконання навчальних планів в умовах асинхронного навчання для здобувачів усіх курсів, форм та рівнів навчання. Забезпечено науково-методичний та організаційний супровід роботи інститутів університету щодо проведення консультацій працівникам та здобувачам вищої освіти ДЗВО «УМО» з використанням інтернет-платформ, телефонного зв'язку та соціальних мереж.

Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи провадиться супровід психологічних служб України. Надано методичну допомогу (онлайн) фахівцям психологічної служби, що працюють з педагогічними працівниками, дітьми та підлітками, які знаходяться у кризовому стані у зв'язку з військовими діями на території України. Забезпечено інформаційне наповнення сторінки Facebook «Психологічна служба системи освіти України»

(https://www.facebook.com/groups/psyua) з надання соціально-психологічної допомоги населенню, профілактики емоційного вигорання працівників психологічної служби, надання першої психологічної допомоги тощо, розміщено методичні матеріали та забезпечено науково-методичний супровід практичних психологів і соціальних педагогів у соцмережах (Facebook, Telegram, WhatsApp, Viber, Signal): у групі «Психологічна служба системи освіти України НАПН України», на сторінці «Всеукраїнська асоціація практикуючих психологів» (https://bit.ly/3qn6GLP) тощо.

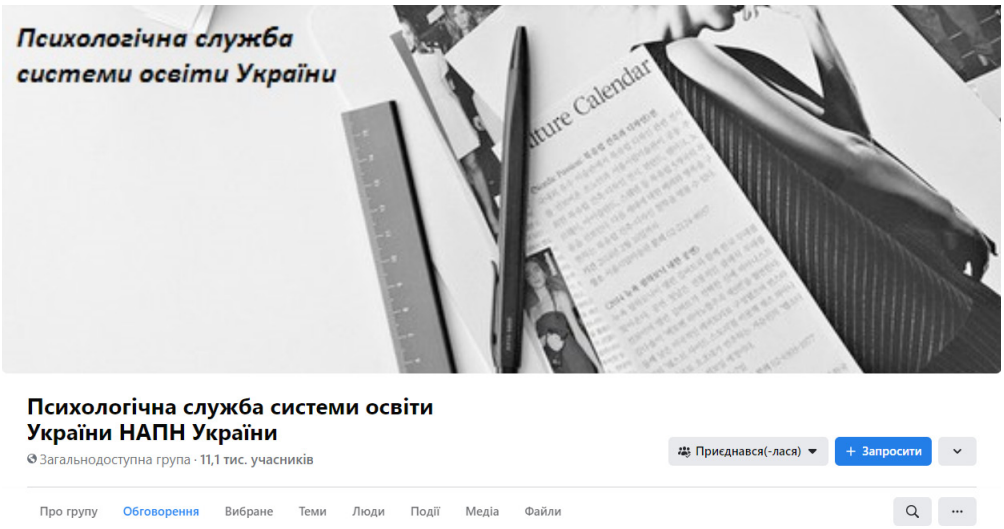

Facebook-сторінка Психологічної служби системи освіти України розміщує контент, розроблений психологами Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи

6. Психологічний супровід освітянської спільноти, надання психологічної підтримки населенню в кризових умовах.

Вченими *Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України* дистанційно та в режимі реального часу здійснюються:

- психологічна підтримка цивільного населення, консультації, супроводження кризових станів;
- перша психологічна допомога в екстремальних ситуаціях; психологічний супровід перебування населення в бомбосховищах, укриттях, під час евакуації;
- психологічна допомога переселенцям;
- психологічна допомога у подоланні стресу, психологічної травми;
- психологічна допомога батькам дітей дошкільного віку тощо;
- робота працівників у психологічних центрах територіальних громад Київської області (м. Буча, м. Богуслав, м. Бровари, м. Заліське, м. Музичі тощо) та інших міст України (м. Кам'янець-Подільський, м. Львів та ін.);

— психологічна підтримка військовослужбовців, зокрема на інтернет-ресурсах інституту, сторінці у Facebook поширено розробки щодо психологічної допомоги військовослужбовцям та забезпечення їх стресостійкості в умовах бойових дій;

— методичний супровід Всеукраїнського телефону психологічної кризової допомоги населенню України;

— реалізація проєкту «Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців» (навчальні зустрічі та дебрифінги для консультантів телефонної лінії і ведучих груп підтримки для дружин та матерів військовослужбовців);

— онлайн-зустрічі «Організація соціально-психологічної підтримки родин зниклих безвісти, полонених та звільнених з полону» за участю представників Збройних Сил України, Мінреінтеграції України, народних депутатів та громадських організацій;

— супервізії для фахівців, які працюють з постраждалими від травм війни в проєкті «Арттерапія під час війни: допомога фахівцям»; майстер-класи для вчителів з основ самодопомоги і психологів з кризової інтервенції тощо.

Оголошення про науково-практичну конференцію Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Науковцями *Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України:*

— розроблено рекомендації щодо самоаналізу власного психологічного стану в умовах воєнного стану в Україні та пам'ятку самодопомоги; взято участь у засіданні інтервізійної групи для психологічної служби системи освіти м. Києва «Психологічна підтримка в кризовій ситуації» та у роботі групи психологічної стабілізації та взаємопідтримки, семінарах Всеукраїнської арт-терапевтичної асоціації; пройдено експрес-навчання роботі з гострою травмою у фахівців Consonance Therapy Institute (м. Варшава, Польща);

— членами Психологічного консультативно-тренінгового центру інституту надано психологічні онлайн консультації різним категоріям населення в умовах війни, зокрема здійснено супервізію психологів, які працюють в умовах військових дій, надано психологічну допомогу бійцям ЗСУ та їхнім сім'ям, психологічну підтримку мирному населенню, яке зазнало психотравм у період війни, психологічну допомогу волонтерам м. Кам'янця-Подільського, які працюють з евакуйованими з міст Бучі, Броварів, Херсону.

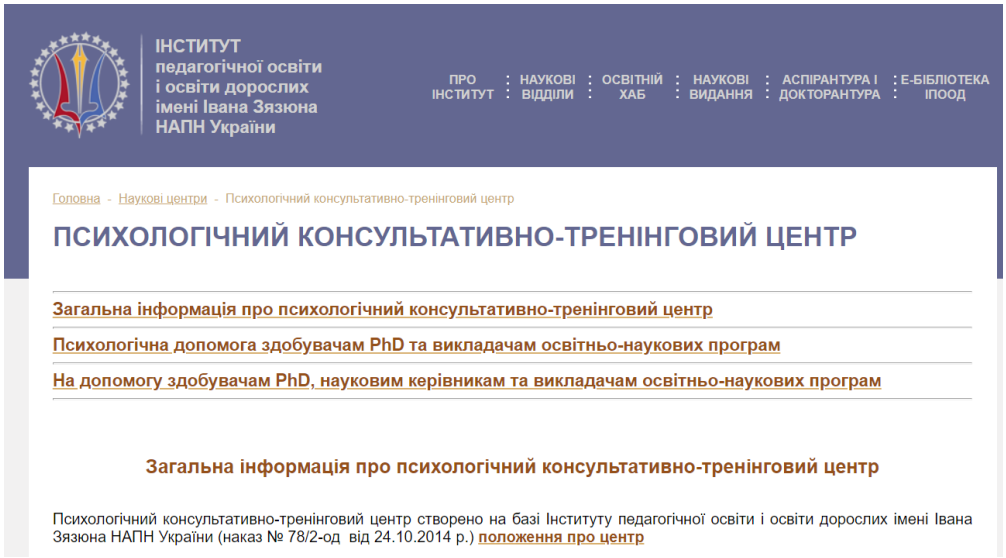

Вебсторінка Психологічного консультативно-тренінгового центру Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Вченими *Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України* проведено онлайн круглий стіл, тренінг для фахівців та батьків щодо психологічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. Вчені залучені до розроблення контенту телеграм-каналу «Підтримай дитину», який підтримується МОН України, опублікований на його платформі та має вже понад 13 тис. читачів [26].

Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України розроблено, організовано та проведено:

— заняття «Ментальне здоров'я» для трьох груп дітей 1-5 класів, 6-7 класів, 8 класу і старших (різнові-

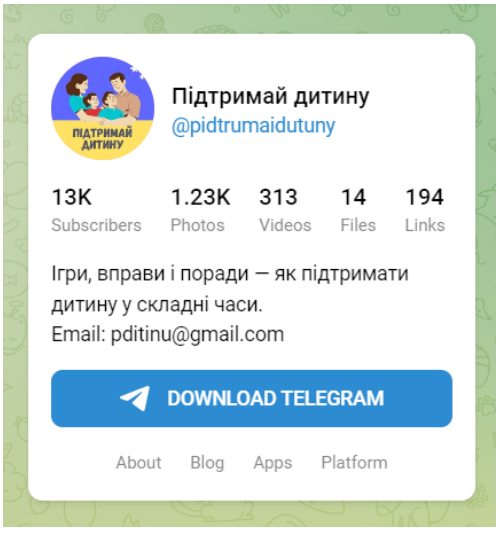

Телеграм-канал «Підтримай дитину»

ков) в «Науковому ліцеї Чурюмова» (https://cigs.com.ua/), рекомендованому МОН України для дистанційного навчання;

— п'ять занять з інформаційного патріотизму та єднання проти інформаційної війни для підлітків спільно з проєктом «Кіберджура»;

— екстрену медіапсихологічну експертизу і коригування всеукраїнського розкладу Всеукраїнської школи онлайн МОН України (зняття ретравматичного відеоматеріалу з розкладу);

— психологічні хвилинки для Всеукраїнської школи онлайн, рекомендовані для двох вікових категорій — дітей (початкова школа) і підлітків (базова і профільна середня школа);

— методичні консультації (в онлайн-режимі) щодо застосування арттерапії в роботі з травмою;

— психоедукацію населення (Хмельницька обл.) щодо вияву конформізму, групових упереджень, авторитарної особистості та інших соціально-психологічних джерел фашизму та рашизму в сучасному світі;

— супервізії для психологів, які працюють на гарячій лінії психологічної допомоги та тренінг «Як працювати на онлайн гарячій лінії психологічної допомоги» для психологів Консультаційного центру Національної психологічної асоціації України;

— вебінар для вчителів «Психологічна підтримка учнів та організація навчання під час війни», присвячений психологічній підтримці учнів на онлайн-уроках;

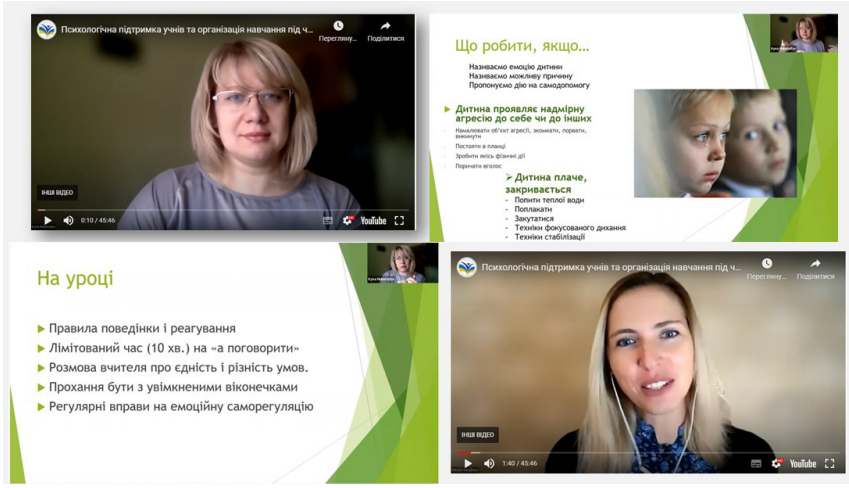

Вебінар для вчителів, проведений вченими лабораторії мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології спільно з відділом математичної та інформатичної освіти Інституту педагогіки НАПН України

— два ефіри «Як долати паніку: техніки емоційної саморегуляції» (26 лютого 2022 р.) та «Техніка BASIC Ph» для стабілізації емоційного стану» (27 лютого 2022 р.) спільно з Радою молодих вчених при МОН України;

— вебінари щодо технік емоційної саморегуляції в умовах війни для групи пластунів і їх батьків (близько 70 осіб) та для компанії програмістів (близько 40 осіб) [29].

Розроблено україномовну модифікацію шкали солідарності з вимушено переміщеними особами та сінгапурської шкали психологічного благополуччя.

В рамках проєкту «Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців» проводяться такі заходи: організація роботи гарячої лінії психосоціальної підтримки (двічі на тиждень); навчальні зустрічі та дебрифінги для консультантів телефонної лінії та ведучих груп підтримки дружин та матерів військовослужбовців; організація груп підтримки для дружин і матерів військовослужбовців та родичів військовослужбовців, з якими втрачено зв'язок.

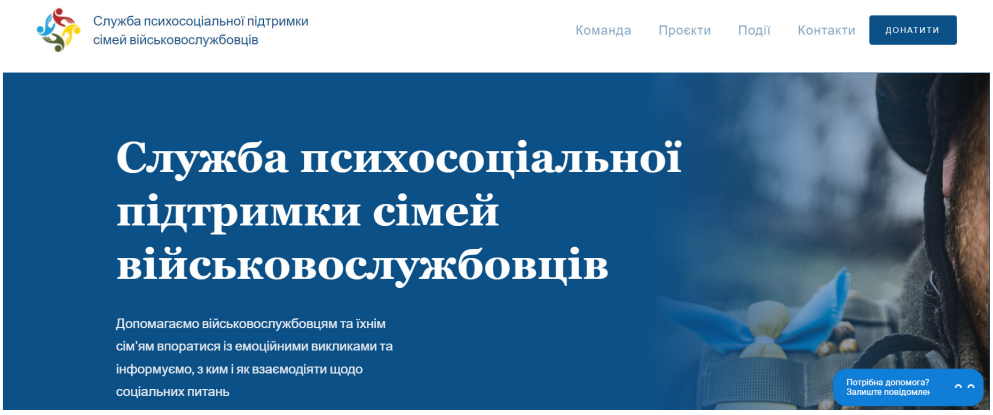

Вебплатформа Служби психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців, на якій проводять заходи фахівці Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Надається психологічна допомога особам, які перебувають у відносній безпеці, за персональними зверненнями на вебресурсах: Pidtrimka.online, Qui.help, «Розкажи мені» та ін.

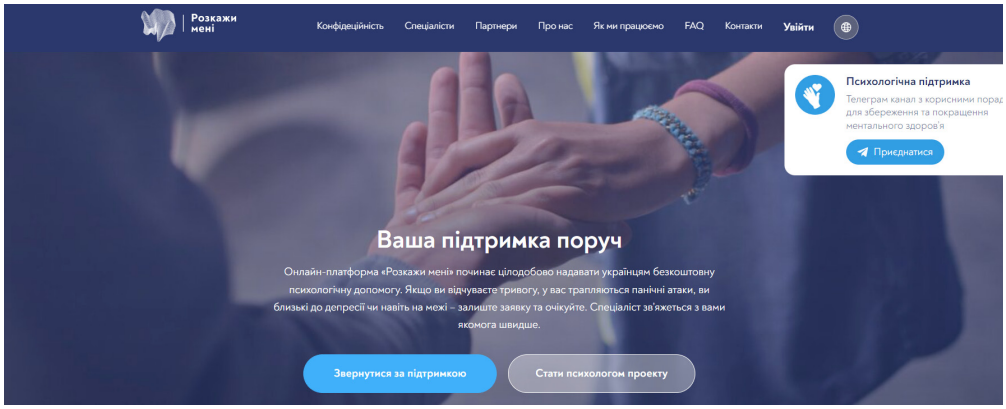

Вебплатформа надання психологічної підтримки населенню «Розкажи мені»

Науковими працівниками *Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи:*

— надано психологічну допомогу та підтримку:

- дорослим та підліткам, які знаходяться у кризовому стані у зв'язку з військовими діями на території України;
- особам, які перебували в «зеленому» коридорі під час евакуації;
- біженцям, які знаходяться на території залізничного вокзалу м. Львова (волонтерська діяльність);
- біженцям, які знаходяться за кордоном (допомога у пошуках волонтерів-психологів, житла, роботи тощо);
- пораненим (гостра реакція на бойовий стрес), які знаходяться в психіатричному відділенні лікарні м. Миколаєва;
- бійцям тероборони в умовах війни;
- особам, які знаходяться в обмежених умовах;
- особам на підприємствах в умовах війни;
- жінкам і дітям військовослужбовців ЗСУ, які загинули на війні;

— організовано роботу телефону психологічного кризового консультування для населення України (https://bit.ly/36FskUA);

— здійснюється системний науково-методичний супровід організації та проведення методичних онлайн коворкінгів «Психологічна підтримка та допомога під час війни» для фахівців психологічної служби системи освіти;

— підготовлено методичний комплекс технік, алгоритмів дій, психоедукаційних плакатів для використання в системі надання первинної психологічної допомоги дітям і дорослим;

— організовано роботу щодо координації діяльності психологів системи освіти та підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій з надання соціально-психологічної допомоги населенню.

Мобілізовані і згуртовані війною вчені і наукові колективи НАПН України докладають всіх зусиль для наближення перемоги, швидкого відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Березівська Л. Д., Закатнов Д. О., Тарнавська С. В., Лобановська І. Г. Діяльність державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського в умовах воєнного стану. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4128.
2. Драч І. І., Скиба Ю. А. Діяльність Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного часу. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4126.
3. Єршова Л. М. Витоки великороського шовінізму. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4132.
4. Заява Національної академії педагогічних наук України / НАПН України. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/SaveUkraine.

5. Зливков В., Лукомська С. Діти війни: теоретико-методичні і практичні аспекти психологічної допомоги : посібник. Київ ; Ніжин : Лисенко М. М., 2022. 95 с.

6. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : метод. рекомендації. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 52 с.

7. Кокун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій : метод. посіб. Київ ; Одеса : Фенікс, 2022. 88 с. DOI: https://lib.iitta.gov.ua/730971.

8. Кремень В. Г. Віроломне вторгнення Росії в Україну: виклики і перспективи : виступ на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. *Вісник Нац. акад. пед. України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4121.

9. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю., Таланова, Ж. В. Мережа державних закладів вищої освіти України : аналіт. огляд конкурентоспроможності. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4122.

10. Луговий В. І., Саух П. Ю., Таланова Ж. В. Аспірантська підготовка як фактор університетської конкурентоспроможності : аналіт. огляд стану в Україні. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4136.

11. Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Університетський портрет Києва: проблема збереження науково-технологічного профіля: Аналітичний огляд спеціальностей підготовки. Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4101.

12. Лук'янова Л. Б. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України: час випробувань, час досягнень. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4127.

13. Малиношевський Р. В. Діяльність Інституту проблем виховання НАПН України в умовах воєнного стану. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4131.

14. Мельник М. Ю. Освіта в умовах воєнного стану: результати опитування. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4130.

15. Міністерство освіти і науки України пропонує для громадського обговорення проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження національного плану заходів щодо впровадження принципів відкритої науки до 2030 року». *Міністерство освіти і науки України* : офіц. сайт. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-zahodiv-shodo-vprovadzhennya-principiv-vidkritoyi-nauki-do-2030-roku (дата звернення: 22.07.2022).

16. Ничкало Н. Г., Гордієнко, В. П. Наукова діяльність у добу війни: за камертоном серця і любові до Батьківщини. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4123.

17. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21 квітня 2022 р. № 266/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225 (дата звернення: 22.07.2022).

18. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення: 22.07.2022).

19. Про затвердження Положення про конкурс щодо обрання членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 703. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703-2018-%D0%BF#Text (дата звернення: 22.07.2022).

20. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні : Закон України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text (дата звернення: 22.07.2022).

21. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» : Закон України від 15 березня 2022 р. № 2119-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2119-20#Text (дата звернення: 22.07.2022).

22. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» : Закон України від 22 травня 2022 р. № 2263-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-20#Text (дата звернення: 22.07.2022).

23. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 14 березня 2022 р. № 133. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737 (дата звернення: 22.07.2022).

24. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 17 травня 2022 р. № 341. URL: https://www.president.gov.ua/documents/3412022-42617 (дата звернення: 22.07.2022).

25. Про роботу відділень та наукових установ Національної академії педагогічних наук україни в умовах воєнного стану : наукова доповідь Президії НАПН України 24 березня 2022 р. / Кремень В. Г. та ін. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4118.

26. Прохоренко Л. І. Наука і освіта в умовах війни: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. № *4*(1). DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4133.

27. Сисоєва С. О. Війна в Україні. Рефлексії науковців Польщі. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. № 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4120.

28. Слюсаревський М. М. Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики і відповіді : наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4124.

29. Слюсаревський М. М., Григоровська Л. В. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129.

30. Титаренко І. О. Інформація відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України про роботу під час війни. *Вісник Нац. акад. пед. України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4134.

ВІДДІЛЕННЯ НАПН УКРАЇНИ

РОЗДІЛ 4. ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Академік-секретар Відділення — Світлана Олександрівна Сисоєва, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України.

Вчений секретар Відділення — Титаренко Інна Олегівна, кандидат педагогічних наук, доцент.

Академіки-секретарі Відділення О.В. Сухомлинська (1995-2017 рр.) і С.О. Сисоєва (з березня 2017 р.)

Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки (до січня 2022 р. — Відділення загальної педагогіки та філософії освіти, до листопада 2008 р. — Відділення теорії та історії педагогіки) створено рішенням загальних зборів АПН України 18 листопада 1992 р., його керівником обрано дійсн. чл. (акад.) НАПН України, докт. пед. наук, проф. В.М. Мадзігона. 22 роки (з березня 1995 р. до березня 2017 р.) Відділення очолювала дійсн. чл. (акад.) НАПН України, докт. пед. наук, проф. О.В. Сухомлинська. Понад 20 років вченим секретарем Відділення був докт. пед. наук, проф. Г.П. Пустовіт. У березні 2017 р. керівником Відділення обрано дійсн. чл. (акад.) НАПН України, докт. пед. наук, проф. С.О. Сисоєву.

Нині членами Відділення є 12 дійсних членів (академіків), 18 членів-кореспондентів, 3 іноземні члени, 3 почесні доктори та почесний академік НАПН України. До відання Відділення віднесено: Інститут проблем виховання НАПН України, чотири відділи Інституту педагогіки НАПН України (історії та філософії освіти, порівняльної педагогіки, інновацій та стратегій розвитку освіти, економіки та управління загальною середньою освітою), Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського, а також установи, що діють на засадах самофінансування, — Науково-дослідний центр проблем соціальної педагогіки і соціальної роботи (спільно з Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка), Науково-дослідний центр з проблем гендерної освіти і виховання учнівської та студентської молоді (спільно з Тернопільським національним педагогічним університетом імені Володимира Гнатюка) та Науково-дослідний центр педагогічного краєзнавства (спільно з Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини).

Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України, 2019 р.

Упродовж 30 років члени та співробітники наукових установ Відділення брали активну участь у формуванні нової освітньої політики незалежної України, готуючи пропозиції до проєктів законів України «Про дошкільну освіту», «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про вищу освіту», а також до державних програм: Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року, Національної програми «Реформування системи державної опіки над дітьми», Державної програми «Українська родина», Державної цільової соціальної програми «Молодь Укра-

їни» на 2009-2015 роки, Державної програми подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006-2010 роки, Державної програми «Репродуктивне здоров'я», Державної програми розвитку позашкільної освіти на 2008-2014 роки та до 2016 року, «Національної програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні» (2012 р.).

Важливим у роботі Відділення було розроблення Концепції позашкільної освіти і виховання (1997 р.), Концепції фізичного виховання в системі освіти України (2002 р.), Концепції загальної мистецької освіти (2002 р.), Концепції «Рівний рівному» (2002 р.), Концепції превентивного виховання дітей і молоді (2002 р.), Концепції загальної середньої освіти з фізичної культури у 12-річній школі (2003 р.), Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (2004 р.), Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх закладах (2004 р.), Концепції змісту навчальних курсів духовно-етичного спрямування (2006 р.), Основних орієнтирів виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України (2008 р.), Концепції профілактики дитячої бездоглядності в умовах великого міста (2009 р.), Концепції і програми з патріотичного, громадянського та гуманістичного виховання школярів (2009 р.), Концепції профілактики девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища (2010 р.), Концепції виховання толерантності неповнолітніх (2010 р.), Концепції профільного навчання у старшій школі (2013 р.), Концепції соціальної адаптації осіб, які відбували покарання з позбавленням волі на певний строк (2015 р.), Концепції середньої загальноосвітньої школи (2016 р.), Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2016 р.) та заходів щодо її реалізації, Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні (2018 р.), Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020 р.); Концепції виховання дітей та молоді у цифровому просторі (2021 р.); Пропозицій НАПН України до розділів Плану дій щодо реалізації «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки».

Згідно із Стратегією розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2016-2022 рр. та Пріоритетними напрямами (тематикою) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок Національної академії педагогічних наук України на 2018-2022 рр., а також на 2022-2026 рр., науково-організаційну і науково-методичну діяльність Відділення спрямовано на виконання актуальних для педагогічної теорії та освітньо-виховної практики теоретико-методологічних, науково-методичних і прикладних завдань реформування національної системи освіти відповідно до законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту»; положень Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р; Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 рр., програм спільної діяльності МОН України та НАПН України на 2017-2020 рр. та на 2021-2023 рр., «Плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 рр.», «Заходів Національної академії педагогічних наук України з виконання Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016-2020 рр.» та інших нормативно-правових актів і рішень, ухвалених Президією та загальними зборами НАПН України.

6 вересня 2018 р. в день 90-річчя від дня народження Миколи Дмитровича Ярмаченка — першого президента НАПН України, дійсн. чл. (акад.), докт. пед. наук, проф., колишнього багаторічного директора Інституту педагогіки, відомого вченого й вихователя плеяди українських науковців-педагогів — відбулося відкриття Науково-інформаційного центру НАПН України.

Відкриття Науково-інформаційного центру НАПН України, 2018 р.

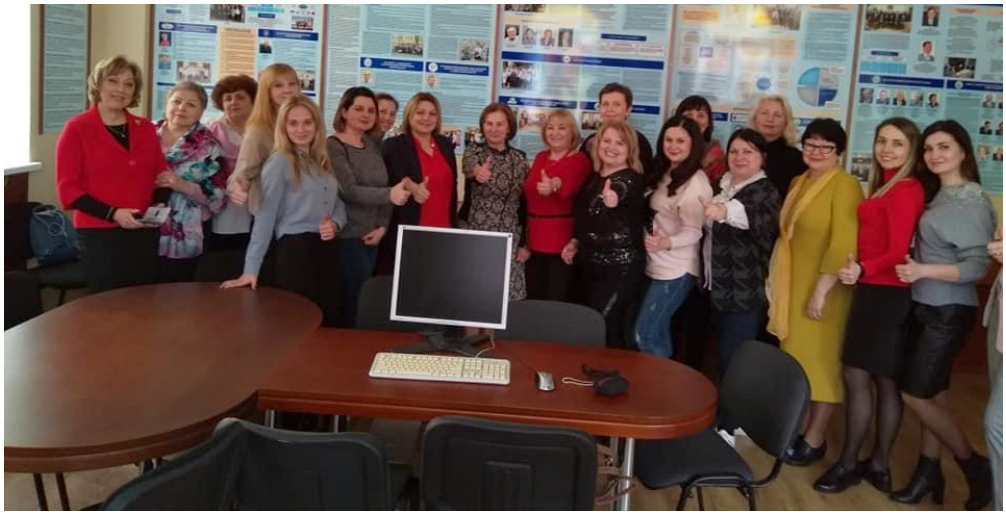

Науково-інформаційний центр НАПН України об'єднує науковців і освітян-практиків, 2020 р.

За ініціативою Відділення у 2018 р. засновано науковий журнал (щорічник) Національної академії педагогічних наук України «Education: Modern Discourses (Освіта: Сучасні дискурси)», який у 2021 р. увійшов до переліку фахових наукових видань України категорії «Б». Журнал видається англійською мовою. До наукової ради журналу входять провідні вчені НАПН України і країн зарубіжжя — КНР, Республіки Польща, Румунії, США тощо. Щорічник адресовано дослідникам, керівникам закладів освіти, викладачам, аспірантам та студентам закладів вищої освіти, зокрема педагогічних, розробникам освітньої політики, широкій громадськості, освітянам зарубіжжя.

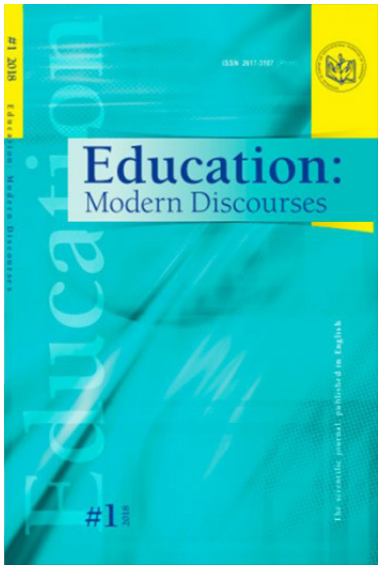

Журнал «Education: Modern Discourses (Освіта: Сучасні дискурси)»

За активної участі вчених Відділення та його координації опубліковано два видання «Енциклопедії освіти». Перше — у 2008 р., друге — істотно оновлене та доповнене відповідно до тих змін, які відбувалися в освіті впродовж останніх років, — у 2021 р. «Енциклопедія освіти» — довідниково-аналітична праця, в якій розміщено понад 1500 статей із проблем історії, теорії і практики української освіти, представлено понятєво-термінологічні засади педагогічної й психологічної наук; сучасні освітні парадигми та концепції; освітній процес у закладах освіти різних рівнів і типів, особливості зарубіжних систем освіти; персоніфіковану інформацію про педагогів і громадських діячів, які сприяли розвитку освіти в Україні; інформацію про суміжні галузі науки, що мають вагоме значення для становлення інноваційної людини, формування конкурентоспроможного людського капіталу.

Видання «Енциклопедія освіти»

Праця адресована вченим, вчителям, викладачам, вихователям закладів освіти різних рівнів, психологам, соціальним працівникам, управлінцям, здобувачам освіти, батькам, широкому загалу українського суспільства, міжнародної спільноти, української діаспори, які цікавляться й опікуються питаннями навчання, виховання і розвитку особистості.

У травні 2021 р. з метою об'єднання зусиль науковців і практиків з дослідження актуальних проблем (філософських, теоретико-методологічних, практичних) розвитку цифрової освіти і педагогіки в Україні відповідно до завдань державної політики, Національної економічної стратегії на період до 2030 р. при Відділенні утворено консультативно-дорадчу раду з цифрової освіти і педагогіки.

Соціально значущими результатами наукових досліджень, що виконувались у Відділенні, стали:

— Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні, спрямована на засвоєння ними культурно-історичної спадщини поколінь у контексті сучасних глобалізаційних тенденцій;

— Програма розвитку і виховання дитини раннього віку «Зернятко» та її методичне забезпечення, яке розкриває процес формування дитини перших трьох років життя в умовах сімейного й суспільного виховання через визнання цінності її особистості;

— Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», побудована з урахуванням вікових особливостей розвитку дитини на основі виокремлення провідної діяльності та новоутворень у її свідомості, висвітлення специфіки розвитку дошкільника в різних соціальних закладах;

— державні стандарти освітніх галузей «Мистецтво», «Основи здоров'я і фізична культура», змісту екологічної освіти у початковій та базовій середній школі, а також галузеві стандарти із спеціальностей «Державне управління» і «Педагогічна освіта» та науково-методичні комплекси і засоби діагностики якості засвоєння майбутніми магістрами відповідних освітньо-професійних програм, реалізованих у закладах вищої освіти.

Вчені Відділення брали активну участь у підготовці інших знакових видань академії: «Білої книги національної освіти України» (2009 р.), «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (до 20-річчя незалежності України), «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (до 25-річчя незалежності України), «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (до 30-річчя незалежності України).

До найвагоміших наукових результатів Відділення, що вплинули на ефективність і якість освітньої практики в Україні та знайшли широке застосування в закладах освіти всіх рівнів, належать:

— здійснений уперше в історії вітчизняної суспільствознавчої думки аналіз концепту людиноцентризму і як нової якості філософського розуміння людини, який дав змогу на основі поглибленого вивчення сучасних досягнень інформаційних технологій та різних галузей науки показати актуальність філософії людиноцентризму в пошуку відповідей на виклики сучасного глобального світу, і як провідної філософської ідеї організації та діяльності усіх ланок освіти; розкриття сутності провідних детермінант дитиноцентризму через характеристику концептуальних засад педагогічних впливів на особистість з метою максимального розвитку її творчих можливостей (акад. В.Г. Кремень); дослідження сучасного етапу розвитку інституту освіти в контексті синергетичного підходу, на основі якого формується новий стиль мислення і знання; обґрунтування перспективних напрямів міждисциплінарних досліджень, зокрема спрямованих на розроблення світоглядних, парадигмальних засад побудови і функціонування освітнього простору як важливого структурного складника соціуму; розроблення філософії сучасної освіти на основі визнання пріоритету індивідуального духовного розвитку творчої, соціально активної, самодостатньої особистості, націленої на інноваційну діяльність. За результатами дослідження опубліковано моно-

графії: «Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум», «Філософія людиноцентризму в освітньому просторі», «Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму»; підручники: «Філософія: мислителі, ідеї, концепції», «Філософія: Логос, Софія, Розум», «Філософія: Історія, суспільство, освіта» для студентів, аспірантів, викладачів закладів вищої освіти, «Filozofi a Edukacji», «Filozofi a antropocentryzmu w edukacyjnej przestrzeni» (Польща) (акад. В.Г. Кремень). Широке застосування в освітній практиці знайшли базовий підручник «Педагогіка» для студентів закладів вищої освіти, посібник «Світ знання: людина, наука, освіта» (акад. В.Г. Кремень), які відображають результати здійснених досліджень;

— міждисциплінарний напрям інтегрованого дослідження сфери освіти та системного психолого-педагогічного знання з філософсько-культурологічними і духовно-моральними засадами в системі управлінських, дидактичних, виховних компонентів, спрямованих на творчий розвиток особистості; обґрунтування освітологічних засад підготовки експертів у галузі освіти (акад. В.О. Огнев'юк). За результатами дослідження опубліковано навчальний посібник «Філософія освіти: хрестоматія» для студентів закладів вищої освіти (акад. В.О. Огнев'юк); експериментально апробовано та впроваджено міждисциплінарну навчальну програму «Експертна діяльність у забезпеченні якості освіти», що дало змогу довести необхідність підготовки експертів для сфери освіти; опубліковано та впроваджено навчально-методичний комплекс «Освітологія» у 4-х книгах (академіки В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва), монографію «Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури», навчальні посібники «Теорія і практика вищої освіти», «Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи», навчальні програми «Освітня програма підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу університету» та «Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти», що сприяло реалізації програм розвитку дослідницької компетентності майбутніх магістрів, здобувачів наукового ступеня Ph.D, викладачів університету на засадах освітології (акад. С.О. Сисоєва);

— розкриття історичного розвитку педагогічної науки, що охоплює дві взаємопов'язані підсистеми: наукознавчий аспект (розвиток теоретико-методологічних проблем педагогіки) та історію освітніх практик (вивчення освітніх явищ і процесів у їх історичному розвитку); актуалізація питань морального виховання молоді через републікацію праць В.О. Сухомлинського, присвячених цій тематиці, для їх творчого впровадження у сучасний освітній процес закладів освіти різних рівнів; класифікація, систематизація, диференціація різних текстів і контекстів В.О. Сухомлинського з метою їх наближення до актуальних питань життєдіяльності дитини та шкільної педагогіки. За результатами цієї наукової діяльності опубліковано: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти «Українська педагогіка в персоналіях: у 2 кн.» (за ред. акад. О.В. Сухомлинської), хрестоматію «Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX — XX ст.)» (за ред. акад. О.В. Сухомлинської), книги: «Етюди про В.О. Сухомлинського. Педагогічні апокрифи», «Серце віддаю дітям» (автентичний текст книги, яким його написав В.О. Сухомлинський), «Василь Сухомлинський. Я розповім вам казку. Філософія для дітей» (акад. О.В. Сухомлинська);

— визначення й запровадження інноваційних підходів до підвищення ефективності управління закладами освіти, в яких особливо інтенсивно впродовж останніх років відбуваються різні зміни. Дослідження механізмів прогнозування й моніторингу діяльності закладів освіти через цілепокладання, інноватику, цілісний і системний підходи до реформування діяльності закладів освіти, напрями оновлення системи освіти й розроблення ефективних засобів її інтеграції в європейський і світовий освітні простори. Апробовано та впроваджено в практику критерії й механізми результативного та ефективного управління якістю викладання у вищій школі в умовах модернізації освіти (академіки В.І. Луговий, В.І. Бондар);

— вивчення й систематизація внеску видатних українських діячів культури у розвиток української національної освіти через накладання української національної ідеї на розвиток культури, трансформацію наукової думки та освіти. Аналіз і систематизація педагогічних ідей Г.С. Сковороди (акад. І.Ф. Прокопенко). Виокремлення й розкриття потенціалу української культури й освіти в розбудові українського та загальноєвропейського культурного простору. Результатом наукового пошуку є: публікація авторської енциклопедії «Михайло Грушевський у Москві», що завершила трилогію про перебування видатних українців Т. Шевченка, М. Гоголя, М. Грушевського в Москві. Ці праці мають велике практичне значення для сучасного інноваційного національно-державного будівництва в Україні та її громадсько-політичного життя. Результатом наукових пошуків також стала організація і проведення прямих ефірів на радіоканалі «Культура» про життя і творчість Т. Шевченка, М. Грушевського, М. Максимовича, М. Щепкіна (академіки В.Ю. Мельниченко, О.О. Рафальський);

— дослідження актуальної ретроспективної тематики становлення та розвитку педагогічної науки та освітньої практики в руслі інтелектуальної історії, мікроісторії, регіоналістики на засадах інтердисциплінарності; освітнього мегафеномену індивідуалізації й диференціації в освітньому процесі школи України, що сприяє реалізації інноваційної концепції Нової української школи, поєднанню інноваційного з історичним досвідом української освіти. Результатами виконання науково-дослідної роботи стали: монографія «Диференційований підхід в історії української школи (кінець XIX — перша третина XX ст.)», електронний посібник «Нариси з історії розвитку диференційованого підходу до організації навчання в українській школі (кінець 30-х — 80-ті рр. XX ст.)» (відділ історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, керівник — член-кор. Н.П. Дічек);

— обґрунтування теоретико-методологічних засад цілісного розвитку сучасної педагогічної науки, її виходу на якісно новий методологічний рівень відповідно до світових та європейських тенденцій; підготовка інноваційних розробок з аналізу розвитку освіти в зарубіжних країнах у межах педагогічної компаративістики, зокрема: ідей і напрямів стандартизації освіти, її модернізації на компетентнісних засадах; технології ефективного моніторингу якості освіти, зокрема шкільної; оцінювання навчальних досягнень учнів, формування демократичних цінностей у молодого покоління. За результатами дослідження опубліковані: монографія «Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX — початок

XXI ст.)», хрестоматія «Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів». Практичне значення має організація і проведення щорічного всеукраїнського семінару-практикуму «Педагогічна компаративістика» (відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, керівник — член-кор. О.І. Локшина);

— комплексний аналіз феномену дитячої субкультури в соціогенезі: ґендерний дискурс; обґрунтування соціально-педагогічних механізмів впливу на статеву свідомість учнівської та студентської молоді з метою гармонізації її особистісного, професійного та громадянського зростання (акад. В.П. Кравець). Виокремлення й характеристика чинників і закономірностей соціалізації дітей і молоді в широкому середовищному вимірі, що має важливе значення для розроблення інноваційних виховних проєктів і стратегій, метою яких є формування інноваційної особистості в усіх періодах свого зростання й розвитку від дошкільника до дорослої людини; розгляд у системній і комплексній соціальній взаємодії, спрямованих на подолання сучасних викликів і загроз, традиційних методик і методів, їх множинності й інноваційності; удосконалення складників освітнього процесу в закладах освіти різних рівнів відповідно до ціннісних вимірів освіти, морально-етичних парадигм. Значну увагу приділено розробленню інноваційних технологій профілактики девіантної поведінки, збереження здоров'я дітей і молоді, дитячої бездоглядності (академіки І.Д. Бех, В.Г. Кузь, члени-кор. А.М. Бойко, В.Г. Бутенко, Г.В. Терещук, В.М. Хайруліна). Практичного значення набули успішно впроваджені в практику закладів вищої освіти підручники «Виховання особистості» (акад. І.Д. Бех), «Педагогіка» (акад. В.П. Кравець), навчальна програма «Інноваційна парадигма освіти і виховання» для підготовки магістрів (член-кор. А.М. Бойко);

— експериментальна апробація технологій виховання студентів, підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в закладах загальної середньої освіти за умови застосування різних варіантів модульної організації навчально-пізнавальної і практичної діяльності студентів у сучасних умовах модернізації національної системи освіти (акад. І.Ф. Прокопенко, члени-кор. В.І. Євдокімов, В.І. Лозова, Г.В. Троцко); розроблення й упровадження в практику теоретико-прикладних засад зовнішнього незалежного оцінювання, запровадження критеріального підходу до результатів зовнішнього незалежного тестування за умови ефективного використання інтелектуальних та організаційних можливостей регіонального центру оцінювання якості освіти для моніторингових досліджень (член-кор. О.Л. Сидоренко). За результатами дослідження опубліковані: навчальні посібники «Основи економічної теорії» для студентів неекономічних спеціальностей закладів вищої освіти (акад. І.Ф. Прокопенко), «Хрестоматія з педагогіки вищої школи» (члени-кор. В.І. Лозова, Г.В. Троцко) та низка методичних рекомендацій з організації освітнього процесу у закладах вищої освіти та оцінювання якості освіти.

До найбільш вагомих наукових і соціально значущих результатів досліджень останнього часу, отриманих вченими Відділення в умовах інноваційного реформування освіти України, слід віднести наступні.

За напрямом «Філософія освіти в системі соціогуманітарного знання» (академіки В.Г. Кремень, В.О. Огнев'юк, В.Ю. Мельниченко, О.О. Рафальський, членикор. В.О. Балух, М.Д. Култаєва, В.В. Ільїн, Є.М. Суліма, Б.Б. Буяк):

— обґрунтування філософських засад формування нових підходів до розвитку людини та процесу її взаємодії із синергією сучасного знання в умовах принципово нових способів передавання й поширення знань; дослідження феномену мислення як запоруки творчої діяльності та «вбудови» індивіда в культуру й систему знань; виявлення основних способів мислення як інтерсуб'єктивної діяльності (діалог, гра й розуміння) в контексті наукового пізнання й продуктивного розвитку освіти;

— здійснення філософського аналізу впливу знання на процес формування нових антропологічних образів людини в розрізі досягнень науки та інноваційних технологій, характеристика сучасної антропологічної ситуації в контексті дигітальної культури; обґрунтування положення, що дигітальна революція як процес розширення можливостей інформаційно-цифрової реальності породжує Homo digitalis — людину цифрову, а формування й розвиток цифрової компетентності учнів у школі, опанування новітніми практиками, технологіями та методиками на засадах інноваційних освітніх підходів є безпосереднім фактором внутрішньо-освітянського та зовнішньо-контекстуального впливу на якість освіти і забезпечення реалізації національної освітньої політики;

— обґрунтування принципів людиноцентризму й дитиноцентризму як основи інклюзивної освіти, що забезпечує ефективність медико-соціальної реабілітації та успішність інтеграції в суспільство дітей та дорослих з особливими освітніми потребами; визначення домінантних факторів у цивілізаційному розвитку України в історичній ретроспективі;

— розширення предметного поля загальної педагогіки на засадах освітології за рахунок досліджень освітніх об'єктів і явищ з «жорстким» та широким типом міждисциплінарності;

— дослідження на засадах освітології взаємозв'язку університетів з ринком праці та відповідності університетської освіти запитам роботодавців, підходів до подолання ймовірного розриву між вищою освітою та потребами економіки за рахунок формування компетентностей, необхідних для практичної діяльності;

— визначення виховного потенціалу філософської педагогіки як підґрунтя духовного розвитку українського народу; виокремлення національно-духовних смислів Шевченкового Щоденника, покладених в основу нової наукової історико-літературної бази викладання гуманітарних дисциплін у всіх закладах освіти;

— формулювання основних принципів розвитку сучасного інформаційного світу, ознакою якого є цифровізація, візуалізація, віртуалізація всіх аспектів життя; розроблення програми «Філософія для дітей», спрямованої на розвиток критичного мислення в умовах інформаційно-цифрової реальності, практичних рекомендацій щодо модернізації методів і форм викладання філософії в умовах цифровізації освіти.

За напрямом «Методологія освіти» (академіки С.О. Сисоєва, Ю.Б. Кузнецов, член-кор. А.М. Бойко):

— дослідження культурологічних проблем розвитку людини в умовах суспільства знань, реалізації світоглядних концепцій, за якими створюються парадигмальні засади побудови і функціонування національної системи освіти;

— розроблення методики міждисциплінарних досліджень у галузі професійної педагогіки, апробованої в ході підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації;

— визначення нормативно-методологічних завдань порівняльного дослідження в галузі освіти;

— обґрунтування трирівневої моделі підготовки експертів у галузі освіти на засадах освітології; розширення й поглиблення змісту освітньої програми підготовки експертів у галузі освіти з урахуванням результатів виконання проєкту Еразмус+: Жан Моне «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Європейського Союзу»;

— визначення педагогічних пріоритетів цифровізації освіти (міждисциплінарний рівень досліджень; розроблення цифрової педагогіки, зокрема цифрової дидактики; визначення концептуальних засад і технологій виховання дітей та молоді у цифровому просторі; окреслення освітніх ризиків цифровізації та засобів їх подолання);

— розроблення концепції та положення про інститут педагогічної україністики, спрямований на виховання молоді на основі здобутків національної української культури;

— розроблення регіонального пілотного проєкту «Розбудова нової української школи в гірській місцевості Українських Карпат», який став теоретичною і методичною основою науково-методичного супроводу модернізації освітнього процесу в 3-11 класах гірських шкіл на перехідний період (2018-2027 рр.).

За напрямом «Теорія та історія розвитку української та зарубіжної педагогічної науки» (академіки О.В. Сухомлинська, В.П. Кравець, Я.В. Цехмістер, члени-кор. Л.Д. Березівська, Н.С. Побірченко, В.П. Капелюшний, В.М. Хайруліна, Н.П. Дічек):

— дослідження тенденцій і закономірностей розвитку історико-педагогічного процесу в Україні крізь призму аналізу аналогічних процесів у європейських країнах; здійснення багатоаспектної підготовчої роботи щодо внесення 100-річчя з дня народження Василя Сухомлинського до Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО та відзначення дня народження Василя Сухомлинського на рівні ЮНЕСКО у 2018 р.;

— узагальнення творчої спадщини В.О. Сухомлинського задля її переосмислення у процесі відродження традицій національної школи при реформуванні освіти в Україні; виокремлення гносеологічних та аксіологічних аспектів етичної спадщини Василя Сухомлинського з метою збагачення педагогічної свідомості суспільства; опублікування текстів педагога та їх презентація в Україні і Китаї під час широкомасштабного відзначення 100-річчя з дня народження Василя Сухомлинського; підготовка та оприлюднення бібліогра-

фічного покажчика «Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження»;

— організація та проведення комплексу заходів з відзначення 100-річчя від дня народження В.О. Сухомлинського;

— класифікація епістолярної спадщини Василя Сухомлинського за різними ознаками: науковою, методичною, персоналістичною тощо;

— визначення пріоритетів освітньої політики в країнах ЄС (на прикладах Республіки Польща, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, ФРН, США та КНР);

— обґрунтування тенденцій розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї з окресленням перспективного досвіду для України;

— обґрунтування викликів, які визначають характер розвитку середньої освіти в європейському та північноамериканському освітніх просторах; аналіз сучасної політики держав Європи та США у галузі освітніх інновацій на рівні загальної середньої освіти; виокремлення інноваційних трендів у системах загальної середньої освіти в країнах Європи та США.

За напрямом «Теоретичні й методичні засади виховання та соціалізації зростаючої особистості» (академіки В.С. Курило, І.Д. Бех, В.Д. Будак, членикор. В.І. Лозова, В.Г. Бутенко, Г.В. Троцко, Г.В. Терещук):

— системний аналіз сучасного стану та визначення практичних заходів щодо виховної роботи у закладах освіти Східного регіону України; формулювання завдань виховної роботи відповідно до специфіки соціально-політичної ситуації в регіоні; визначення сутності та особливостей гібридної війни, специфіки впливу засобів масової інформації Росії на психологічний стан молоді окупованих територій;

— створення інноваційного методичного й технологічного забезпечення розв'язання виховних і соціально-педагогічних проблем дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти; впровадження тренінгових технологій та інших інноваційних форм роботи з національно-патріотичного виховання, підтримки дитячого й молодіжного руху; обґрунтування теоретико-дидактичних основ позашкільної освіти, організаційних і психолого-педагогічних умов виховання учнів у закладах позашкільної освіти; дослідження феномену українського батьківства та парадигми батьківської культури як цілісної виховної системи;

— розроблення концептуальних засад адаптивного навчання студентів професії вчителя та способів їх реалізації;

— розроблення Концепції Я-центрованого духовного розвивального виховання дітей та молоді; методики формування соціально активної особистості, патріота й громадянина у закладах вищої освіти, змісту діяльності переміщених університетів як нового типу закладів Україні;

— виокремлення особливостей інформаційно-психологічного впливу на українську молодь на різних територіях України (тимчасово окупованій, у зоні проведення Операції об'єднаних сил, іншій території України) та визначення засобів інформаційно-психологічної протидії російській пропаганді задля формування соціально активної особистості, патріота й громадянина Укра-

їни. Розроблення й упровадження технології соціально-педагогічного супроводу процесу соціалізації дітей і молоді в умовах війни на сході України, освітньо-просвітницької програми національно-патріотичного виховання студентів Луганського національного університету імені Тараса Шевченка;

— визначення особливостей формування патріотизму в умовах викликів інформаційного суспільства, що включають: створення підґрунтя для патріотичного виховання дітей і молоді сходу України (формування психологічної стійкості, гнучкості, рефлексії та саморегуляції, ціннісних орієнтацій і установок з метою захисту від негативного впливу інформації), впровадження на цій основі державних програм патріотичного виховання.

За напрямом «Управлінські та технологічні чинники розвитку освіти» (акад. В.І. Бондар, члени-кор. О.Л. Сидоренко, В.І. Євдокимов, І.М. Шоробура):

— визначення місця і ролі зовнішнього незалежного оцінювання у розбудові та функціонуванні системи забезпечення якості освіти в Україні;

— визначення, наукове обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності наукового супроводу підготовки вчителів до впровадження технологій евристичного навчання;

— дослідження державно-громадського управління освітою як основного напряму демократизації освітньої політики, обґрунтування сучасного стану проблеми в педагогічній теорії та освітній практиці; виявлення й обґрунтування сутнісних характеристик нових підходів і можливостей державно-громадського управління в системі освіти на сучасному етапі;

— обґрунтування аналогії як філософської та гносеологічної категорії; розроблення класифікації видів аналогії та дослідження стану її застосування в школі. Розроблення дидактичних засад та виявлення методичних умов підготовки вчителя до застосування аналогії в освітньому процесі школи.

Особливої значущості в діяльності Відділення набула проблема національного та військово-патріотичного виховання учнівської молоді в сучасних умовах нестабільного суспільного життя, окупації українських територій сусідньою державою, збройного конфлікту. Пріоритетну увагу в останні роки приділено підготовці молоді до захисту Вітчизни, а також розробленню ефективних технологій виховання й розвитку особистості молодої людини, зокрема дітей і молоді із соціально незахищених верств населення, «групи ризику», дітей переселенців з тимчасово окупованого Криму та зони проведення воєнних дій, а також дітей та молоді з особливими потребами. Нові технології та методики знайшли своє застосування в різноманітних формах діяльності дітей і молоді, особливо старших підлітків, у закладах загальної середньої, позашкільної і вищої освіти, у самодіяльних дитячих об'єднаннях.

Визначено умови військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти, які сприяють підвищенню ефективності виховного процесу в цих закладах, закладах позашкільної освіти і військово-патріотичних об'єднаннях (Інститут проблем виховання НАПН України). Доведено, що продуктивним є засвоєння наукових знань з історії рідної школи, місцевості, України; ознайомлення молоді з формами військово-патріотичної роботи (туристичні походи, військово-спортивні ігри, змагання); усвідомлення сутності військово-патріотичного вихо-

вання; розвиток мотивації здобувати військові професії та бажання проходити службу в Збройних Силах України; забезпечення емоційно-ціннісного впливу на учнів з метою формування позитивного почуття від участі в іграх «Хортинг-Патріот» і «Сокіл» («Джура»); організація туристичних походів місцями бойової слави, проведення тренувань у спортивних секціях з хортингу з метою реалізації своїх особистісних якостей під час спортивних змагань. На прикладі діяльності окремих шкіл сільської місцевості гірських районів України теоретично обґрунтовано, розроблено й запроваджено в практику авторську інноваційну дидактично-методичну модель сучасної сільської школи (Гуцульський регіон) і модель особистісного розвитку дитини на засадах духовно-моральної культури українського народу. Опубліковано посібник «Люблю тебе, Гуцульщино!» та електронний посібник «Національно-патріотичне виховання дітей і молоді на засадах етнопедагогіки».

За результатами державної атестації наукових установ (2021 р.) Інститут проблем виховання НАПН України (директор — акад. І.Д. Бех) віднесено до ІІ класифікаційної групи та атестовано строком на 3 роки. Найвагомішими науковими результатами вчених інституту слід вважати:

— створення Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 281-р);

— експериментальне впровадження програми «Нова українська школа у поступі до цінностей» у співпраці з державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України (наказ МОН України від 18 березня 2019 р. № 369);

— участь у робочих групах МОН України з розроблення:

- Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) (О.Д. Рейпольська, Н.В. Гавриш, наказ МОН України від 31 липня 2020 р. № 993), який затверджено 12 січня 2021 р. [1];
- Державного стандарту базової середньої освіти та Державного стандарту початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» від 30 вересня 2020 р. № 898) [25];

— організацію та проведення разом з МОН України та підкомітетом з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Всеукраїнського тижня працівників дошкільної освіти;

— створення програмного та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу у закладах дошкільної освіти «Впевнений старт» для дітей середнього дошкільного віку;

— участь вчених інституту у робочих групах з розроблення модельних навчальних програм на основі нового Державного стандарту базової середньої освіти («Мистецтво. 5-6 класи» [22]; «Фізична культура. 5-6 класи»);

— розроблення типової освітньої програми для 1-2 класів Нової української школи освітньої галузі «Мистецтво» (у межах Державного стандарту початкової освіти і Типової освітньої програми початкової освіти).

Вагоме місце в інноваційній діяльності Відділення посідає Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (директор — член.-кор. Л.Д. Березівська) — науково-дослідна установа, національне галузеве книгосховище, всеукраїнський науково-інформаційний, координаційний і науково-методичний центр бібліотек освітянської галузі. Наукові результати НАПН України постійно презентуються бібліотекою на виставках «Сучасні заклади освіти», «Інноватика в сучасній освіті», оприлюднюються на її вебпорталі, в Електронній бібліотеці НАПН України та в міжнародному репозитарії електронних публікацій з бібліотечних та інформаційних наук E-Lis, Google Scholar, системі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського «Бібліометрика української науки». Новітніми розробками бібліотеки є: науково-педагогічна електронна бібліотека; віртуальний інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу»; Стратегія розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського на 2017-2026 роки; науково-педагогічний лекторій «Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку освіти й науки»; методичні рекомендації «Патріотичне виховання у шкільних бібліотеках: методи та підходи» (2017 р.); інновації в роботі з електронними виданнями щодо комплектування електронними ресурсами бібліотечного фонду; упровадження вебтехнологій в обслуговуванні користувачів.

За результатами державної атестації наукових установ (2021 р.) бібліотеку віднесено до І класифікаційної групи та атестовано строком на 5 років.

До найважливіших наукових результатів вчених бібліотеки слід віднести:

— створення теоретичного інструментарію вивчення процесів відображення розвитку національної освіти в різні історичні періоди у друкованих та електронних виданнях;

— здобуття нових історико-педагогічних знань про реформування загальної середньої освіти в Україні крізь призму джерелознавства;

— забезпечення розвитку сухомлиністики як важливого напряму в педагогіці;

— формування засад науково-інформаційного супроводу освітянської галузі в умовах євроінтеграційних і глобалізаційних процесів;

— підготовку й упровадження цілісної системи бібліографічних видань у традиційній та електронній формах;

— визначення основних напрямів створення галузевих інформаційних ресурсів;

— вдосконалення організаційно-технологічних засад функціонування бази знань «Вчені НАПН України»;

— розроблення методичних рекомендацій з національно-патріотичного виховання дітей і молоді засобами освітянської бібліотеки;

— реалізацію концепції віртуальних читальних залів Фонду В.О. Сухомлинського;

— проведення бібліометричного моніторингу вітчизняної педагогічної науки;

— створення науково-методичного забезпечення мережі освітянських бібліотек (понад 15 тис.), зокрема науково-методичного супроводу упровадження УДК (наказ МОН України від 26 червня 2017 р. № 929);

— цілісний аналіз першоджерел та історіографічних праць щодо реформування загальної середньої освіти України в ХХ ст.;

— характеристику крізь призму джерелознавства документів концептуального характеру (концепції, програми, доктрини, стратегії) з реформування загальної середньої освіти в незалежній Україні;

— створення нових сторінок електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (17) [7];

— визначення основних напрямів створення галузевих інформаційних ресурсів у контексті зміни підходів до їх продукування, збереження та ретрансляції;

— формування галузевого інформаційного ресурсу (доступні через вебпортал бази даних та цифровий контент рідкісних видань, електронна науково-педагогічна бібліотека; ресурс «Бібліотека Нової української школи» (https://bit.ly/3nhndif) тощо);

— обґрунтування і надання віддаленого доступу до міжнародних інформаційних ресурсів (EBSCO, Web of Science, Scopus та ін.);

— визначення науково-методичних засад діяльності освітянських бібліотек щодо забезпечення інформаційних потреб користувачів;

— створення комплексу виробничо-практичної продукції для науково-інформаційного забезпечення освіти й розвитку педагогічної науки;

— проведення науково-практичних, виставково-експозиційних, культурно-освітніх заходів;

— збереження, вивчення та популяризацію наукових об'єктів, що становлять національне надбання України;

— поповнення науково-педагогічної електронної бібліотеки;

— реалізацію проєкту «Бібліометрика педагогічної науки»;

— впровадження нових форм науково-методичного забезпечення діяльності мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України;

— проведення комплексу заходів (255) з питань інформаційного забезпечення сфери освіти, книгознавства, історії освіти, сухомлиністики, зокрема відзначення під егідою ЮНЕСКО 100-річчя від дня народження В.О. Сухомлинського (2018 р., близько 100 заходів), розгортання музейної експозиції «ДНПБ: історія і сучасність» (2018 р.);

— забезпечення розвитку галузевого інформаційного ресурсу, зокрема комплектування й зберігання фонду (майже 600 тис. документів) та функціонування вебпорталу ДНПБ (http://dnpb.gov.ua/ua/) (електронний каталог, «Бібліотека Нової української школи», «Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19», база даних «Рідкісні книги» та ін.);

— проведення роботи з науковим об'єктом «Документи педагогіко-психологічного та історико-культурного напряму 19-20 ст. (1850-1917 рр.)», що становить національне надбання України (оцифровано 123 прим., мікрофільмовано 22 прим.);

— забезпечення науково-методичного супроводу мережі освітянських бібліотек (понад 15 тис.): сформовано електронний ресурс, надано консультативно-методичну допомогу та організовано заходи з підвищення фахового

рівня працівників освітянських бібліотек, у практику їх роботи впроваджено УДК (наказ МОН України від 26 червня 2017 р. № 929);

— створення аналітичного огляду з проблем освіти, результатів наукової діяльності установ НАПН України;

— організацію 357 книжкових та інших виставок;

— участь у реалізації Програми спільної діяльності МОН України та НАПН України (щорічні бібліотечні секції в рамках Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю», всеукраїнські конкурси «Шкільна бібліотека» й місячники шкільних бібліотек) і Програми спільної діяльності НАН України та НАПН України;

— забезпечення відкриття пункту європейської інформації за підтримки програми ЄС Еразмус+ (бібліотеку зареєстровано в електронній базі порталу учасників Програм ЄС).

Чотири віднесені до Відділення відділи Інституту педагогіки НАПН України зробили значний внесок у педагогічну теорію і освітню практику. Серед найвагоміших наукових результатів працівників відділу історії та філософії освіти (керівник — член-кор. Н.П. Дічек) є:

— виявлення закономірностей розвитку вітчизняної освіти, диференціації й індивідуалізації освітнього процесу як результату проголошення євроінтеграційного шляху розвитку української шкільної освіти [29];

— розкриття ієрархії освітніх загальнодержавних і корельованих з ними локально-галузевих стратегій розвитку шкільної освіти (1991-2017 рр.) на міждисцсплінарному рівні (на основі поєднання історико-педагогічного та філософсько-освітнього підходів до осмислення реформаційних процесів у середній освіті).

Ураховуючи трансформаційні процеси в українській освітній і соціогуманітарній сфері та необхідність посилення досліджень у галузі філософії освіти, у березні 2018 р. відділ історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України реорганізовано у відділ історії та філософії освіти.

Результатами порівняльних досліджень вчених відділу порівняльної педагогіки (керівник — член-кор. О.І. Локшина) є:

— аналіз освітніх трансформацій в умовах глобалізації та європеїзації, які підтримують ключові міжнародні організації (ООН, ЮНЕСКО, ОЕСР, ЄС, Рада Європи та ін.). Такі трансформації характеризуються пріоритетами підвищення якості освіти та забезпечення рівного доступу всіх верств населення до освітніх послуг;

— визначення ключових тенденцій розвитку середньої освіти у провідних країнах світу, до яких віднесено: подовження тривалості обов'язкової освіти за рахунок інтеграції дошкільної освіти, підвищення якості, забезпечення рівного доступу до освіти і посилення її інклюзивності, масовизацію та регіоналізацію, цифровізацію освіти, трансформацію освіти на компетентнісних засадах;

— визначення орієнтирів міжнародних організацій та кращих практик зарубіжних країн з протидії викликам пандемії COVID-19;

— підготовка аналітичної довідки «Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті (лютий — червень 2020 р.)» [8];

— узагальнення зарубіжного досвіду організації освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19 та визначення напрямів його використання в системі національної освіти;

— збагачення методології порівняльної педагогіки новими підходами (визначення хронологічних меж дослідження, генерування системних характеристик трансформацій в освіті країн зарубіжжя, добір та структурування спільних напрямів трансформацій) до застосування методу аналізу тенденцій.

Вагомими науковими результатами діяльності вчених відділу інновацій та стратегій розвитку освіти (керівник — канд. пед. наук С.Е. Трубачева) є:

— розроблення та обґрунтування теоретичної моделі прогнозування розвитку загальної середньої освіти; прогностичної моделі розвитку системи загальної середньої освіти; коротко- й середньострокових прогнозів розвитку загальної середньої освіти, що враховують правові, кадрові, фінансові, науково-методичні, освітні, соціальні аспекти цього процесу;

— розроблення емпіричного прогнозу розвитку Нової української школи шляхом використання методу екстраполяції поточної інформації, знань про минуле й теперішнє;

— розроблення та апробування методичних рекомендацій щодо застосування методологічного інструментарію для коротко-, середньострокових прогнозів розвитку загальної середньої освіти; програми підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти (керівник — канд. пед. наук Д.О. Пузіков);

— розроблення технології проєктування компетентнісно орієнтованого освітнього середовища гімназії;

— удосконалення та розкриття сутності трансформаційних процесів у структурі освітнього середовища гімназії, зокрема висвітлення тенденцій у змін у формуванні змістового, технологічного компонентів її освітнього середовища з урахуванням особливостей дистанційного та змішаного навчання;

— визначення організаційно-педагогічних засад проєктування економічного складника освітнього середовища гімназії (керівник — канд. пед. наук С.Е. Трубачева) [28; 23].

Вченими розроблено й експериментально апробовано моделі та організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку закладу загальної середньої освіти. За результатами дослідження опубліковано монографію «Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів», навчально-методичний посібник «Теорія і практика діяльності загальноосвітніх закладів нового типу в Україні» (відділ інновацій та стратегій розвитку, керівник — канд. пед. наук Д.О. Пузіков).

Найвагомішими науковими результатами вчених відділу економіки та управління загальною середньою освітою (керівник — канд. пед. наук О.М. Онаць) є:

— обґрунтування теоретичних засад державно-громадського управління активними системами в сфері освіти;

— обґрунтування організаційно-педагогічних засад та економічних умов функціонування опорних закладів освіти в умовах її децентралізації як центрів управління на засадах теорії активних систем (концепція, методологічні наукові підходи, принципи, закономірності, умови та чинники, механізми);

— розроблення експериментальної моделі мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості засобом системної організації профільного навчання в закладах освіти [9];

— виявлення тенденцій децентралізації управління опорними закладами освіти в умовах освітнього округу та об'єднаної територіальної громади, що має важливе значення для визначення функцій управління новою українською школою;

— обґрунтування концептуальних підходів до функціонування опорних закладів освіти як центрів управління в умовах децентралізації та за чинної нормативно-правової бази розбудови Нової української школи;

— визначення критеріїв оцінювання ефективності державно-громадського управління опорними закладами загальної середньої освіти в контексті реалізації Концепції Нової української школи, серед яких: ефективність функціонування і розвитку підсистем опорного закладу освіти; управлінська діяльність адміністративно-управлінської ланки закладу; результативність освітнього процесу в контексті виміру кількісних і якісних показників процесів та за рівнем їх відповідності встановленій системі цілей і завдань;

— визначення тенденцій формування змістового, технологічного компонентів освітнього середовища гімназії з урахуванням особливостей дистанційної освіти та змішаного навчання;

— визначення основних напрямів розбудови партнерської взаємодії та співпраці суб'єктів освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти з громадськими організаціями, механізмів державно-громадського та державно-приватного партнерства між державою (громадою) та бізнес-підприємницькими структурами.

Обґрунтовано інноваційну парадигму інформаційного менеджменту у сфері освіти, розроблено першу ліцензійну комп'ютерну програму «Автоматизована система управління «Школа» (АСУ) (Л.М. Калініна, С.І. Карп, С.С. Петровський) з отриманням свідоцтва про реєстрацію авторського права (відділ економіки та управління загальною середньою освітою). Технологію АСУ на всеукраїнському рівні впроваджено в практику роботи 10 управлінь освіти і науки та 300 експериментальних шкіл. АСУ «Школа» після широкої апробації схвалено до використання МОН України та внесено до реєстру навчальних комп'ютерних програм України.

У процесі всеукраїнських експериментів (2000-2016 рр.) обґрунтовано та впроваджено на всеукраїнському рівні моделі інноваційного розвитку експериментальних шкіл (державно-громадська взаємодія на інноваційних засадах стратегічного менеджменту; державно-громадське партнерство на засадах інформаційного та інноваційного менеджменту; управління громадсько-активною школою; управління здоров'язбережувальною діяльністю в колегіумі; державно-громадське управління ліцеєм на засадах «м'якої» системної методології).

Важливим напрямом роботи Відділення є наукове керівництво, творча співпраця та науковий супровід діяльності науково-дослідних центрів, що функціонують при Відділенні на засадах самофінансування. Науково-експериментальна робота з центрами збагачує, урізноманітнює науково-організаційну діяльність та надає їй практичного спрямування.

Робота Науково-дослідного центру з проблем гендерної освіти і виховання учнівської та студентської молоді (спільно з Тернопільським національним педагогічним університетом імені Володимира Гнатюка, керівник — докт. пед. наук О.М. Кікінежді, до 2018 р. — акад. В.П. Кравець) спрямована на розроблення і методологічне обґрунтування гендерного підходу та його імплементацію у соціогуманітарний простір «заклад освіти — родина — громада» задля прогностики вирівнювання можливостей самореалізації нової генерації громадян України в умовах євроінтеграції.

Зокрема обґрунтовано шляхи та умови вдосконалення науково-методичного супроводу статевої соціалізації дітей та молоді, становлення егалітарної особистості майбутнього фахівця-педагога. Виявлено ефективні шляхи впровадження гендерно-освітніх технологій в освітньо-виховне середовище закладів освіти. Здійснено системний аналіз стану сексуальної соціалізації молоді та окреслено перспективи розвитку системи підготовки учнівської молоді до сімейного життя в Україні. Розроблено та методологічно обґрунтовано модель егалітарної особистості вчителя-професіонала. Розроблено, апробовано та впроваджено ефективні гендерно-освітні технології, комплекс інтерактивних методик та програм психолого-педагогічного супроводу зростаючої особистості, формування гендерних компетентностей майбутнього фахівця-педагога.

Науково-дослідний центр педагогічного краєзнавства (спільно з Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини, керівник — докт. пед. наук Н.М. Коляда) здійснював дослідження та теоретичне узагальнення проблем зародження і розвитку педагогічного краєзнавства, історії становлення та розвитку періодичних видань України в контексті політики соціального виховання, полікультурної освіти в працях українських і зарубіжних учених; лінгводидактичних основ розвитку мислення дитини в педагогічній спадщині Василя Сухомлинського. Результати науково-дослідної роботи співробітників центру висвітлювалися в часописі «Історико-педагогічний альманах» (головний редактор — акад. О.В. Сухомлинська).

Значну увагу приділено соціально-психологічній реабілітації дітей. Розроблено та обґрунтовано систему такої реабілітації дітей та молоді з обмеженнями життєдіяльності засобами інклюзивного туризму, визначено її компоненти; розроблено практичний інструментарій впровадження цієї системи; обґрунтовано критерії оцінки соціо-природно-ресурсного потенціалу туристичних об'єктів для кожного типу захворювань; запропоновано діагностичний інструментарій з визначення ефективності впровадження системи.

Вченими Науково-дослідного центру з проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи (спільно з Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка (керівники — докт. пед. наук О.Л. Караман, до 2008 р., докт. пед. наук С.Я. Харченко) здійснювались фундаментальні та прикладні дослідження із соціальної педагогіки та соціальної роботи, науково-методичний супровід соціальних проєктів. Велика увага в роботі центру приділена питанням психологічної реабі-

літації та соціальної допомоги сім'ям, які потрапили в складні життєві обставини, та сім'ям внутрішньо переміщених осіб, а також сім'ям з дітьми, що залишилися на окупованій території. Центром здійснювався науково-методичний супровід соціальних проєктів: «Зміцнення громад для забезпечення потреб вразливих сімей на півночі Луганської області» (за підтримки ЮНІСЕФ) та «Надання кваліфікованих соціально-психологічних послуг внутрішньо переміщеним дітям та сім'ям у Старобільську та Сєвєродонецьку Луганської області» (за підтримки Уряду Японії та Програми розвитку ООН в Україні).

До вагомих результатів досліджень центру слід віднести наступне. Уперше науково обґрунтовано теоретичні засади миротворчої діяльності закладу вищої освіти в об'єднаних територіальних громадах Сходу України: узагальнено наукові підходи до розв'язання проблеми миротворчої діяльності закладу вищої освіти в об'єднаних територіальних громадах цієї частини України; визначено сутність конфліктності соціального середовища та миротворчої діяльності закладу вищої освіти в об'єднаних територіальних громадах. Розроблено й реалізуються 20 навчальних програм для професійної підготовки / підвищення кваліфікації / неформальної освіти педагогічних і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, спрямованих на підвищення рівня їх готовності до миротворчої діяльності в об'єднаних територіальних громадах Сходу України освітніми засобами; з педагогічними та науково-педагогічними працівниками закладів освіти апробовано 5 тренінгових програм, орієнтованих на формування навичок подолання конфліктних ситуацій мирним шляхом та започаткування миротворчих ініціатив, формування критичного мислення особистості в умовах негативних інформаційно-психологічних впливів, у межах реалізації Проєкту ЄС «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення і встановлення миру» («Intensification of Influence of Teachers of Luhansk Regionon on the Processes of Reconciliation and Peace-building»).

Успішно функціонував Науково-методичний центр інноваційних технологій виховного процесу НАПН України та Рівненського державного гуманітарного університету (2013-2018 рр.), метою діяльності якого було розширення координації досліджень у галузі виховання, розроблення та впровадження інноваційних виховних технологій, моделей різновекторних інноваційних технологій виховного процесу в освітніх установах. Результати науково-дослідної роботи впроваджено в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету.

У межах Відділення створено наукові школи: історії педагогіки та освіти (акад. О.В. Сухомлинська), дослідження проблем неперервної професійної освіти (акад. С.О. Сисоєва), особистісно-орієнтованого виховання (акад. І.Д. Бех), позашкільної освіти і виховання (докт. пед. наук Г.П. Пустовіт), інтегрованої мистецької освіти та художньо-естетичного виховання школярів (докт. пед. наук Н.Є. Миропольська), з дослідження проблем технологічної освіти і професійної педагогіки (член-кор. Г.В. Терещук), з історичних та компаративних досліджень (акад. В.С. Курило), суспільно-культурних та етнорелігійних чинників у контексті євроінтеграційних процесів: світоглядно-ціннісних і практичних вимірів (член-кор. В.О. Балух), партнерських суб'єкт-суб'єктних відносин педагогів і учнів, дорослих і дітей у закладах освіти України (член-кор. А.М. Бойко).

Результати наукових досліджень вчених Відділення враховувалися при підготовці проєктів документів для МОН України, Міністерства молоді та спорту

України, Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, Міністерства соціальної політики України, Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій.

Останніми роками Відділення також здійснювало координацію досліджень з проблем дошкільної освіти.

Для реалізації пріоритетів державної освітньої політики в галузі дошкільної освіти Відділення ініціювало і забезпечило створення Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти в структурі Інституту проблем виховання НАПН України, що сприяє здійсненню системного та цілісного інноваційного науково-методичного супроводу сфери освіти дітей раннього та дошкільного віку, дає змогу досягти високого рівня наукових досліджень. У перспективі центр планується перетворити на самостійний інститут.

У зв'язку з цим важливе значення мали напрацювання вчених Інституту проблем виховання НАПН України щодо створення інноваційного програмного, навчально-методичного та технологічного забезпечення дошкільної освіти. Зокрема, розроблено програму національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна — моя батьківщина» (2017 р.), програму розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (2019 р.), програму «Впевнений старт» (2018, 2019, 2020 рр.) спільно з вченими Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. У сфері нормативного регулювання освіти вчені НАПН України стали співавторами оновленого Державного стандарту дошкільної освіти — Базового компонента дошкільної освіти (2021 р.), який орієнтовано на результативність дошкільної освіти, зокрема відстеження динаміки особистісних досягнень старших дошкільників. У період пандемії COVID-19 вченими інституту реалізовано цикл вебінарів для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, що сприяло оптимальному подоланню викликів, перед якими вона постала. Ці вебінари організовані в межах методологічного семінару НАПН України «Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи», проведеного Відділенням спільно з підкомітетом з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, МОН України, Всеукраїнською асоціацією працівників дошкільної освіти.

Проблеми дошкільної освіти приватного сектору стали предметом наукової дискусії в рамках вебінару «Забезпечення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку у приватному секторі: наука і практика», який відбувся 6 квітня 2021 р. Проведення вебінару ініційовано Відділенням спільно з підкомітетом з питань раннього розвитку та дошкільної освіти профільного Комітету Верховної Ради України та Інститутом проблем виховання НАПН України.

У 2021 р. Відділенням спільно з Волинським національним університетом імені Лесі Українки та Інститутом проблем виховання НАПН України започатковано циклічну міжнародну науково-практичну конференцію «Освіта дітей раннього та дошкільного віку в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку».

Виклики пандемії актуалізували необхідність осмислення перспективних напрямів розвитку освіти в Україні. Особливого значення набувають дослідження проблеми мережецентричного освітнього середовища, знаннєво-орієнтованих технологій в освіті, технологій трансферу знань в освітньому процесі, методичних і технологічних основ наукової освіти для різних вікових груп, розроблення психологічних практик і технологій розвитку особистості. В руслі даної проблеми

опрацьовано і запропоновано науковцям та освітянам рекомендації Директорату з питань освіти та навичок ОЕСР у співпраці з Гарвардською вищою школою освіти «Рамкові настанови щодо відповіді освіти на пандемію COVID-19 2020 року». Досвід подолання викликів, спричинених антивірусним локдауном, вніс свої корективи у подальший науковий пошук вчених НАПН України.

З метою популяризації освітніх інновацій та їх впровадження у широку практику Відділення ініціює проведення наукових заходів різного рівня: методологічних семінарів, міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, навчально-методичних семінарів, вебінарів, майстер-класів та ін. Тематична спрямованість таких заходів орієнтована на широке коло як вчених у галузі дошкільної освіти, так і вихователів закладів дошкільної освіти, на формування в них професійних компетентностей, використання у повсякденній педагогічній практиці освітніх інновацій.

Результати планових наукових досліджень, наукова продукція членів та співробітників наукових установ Відділення знаходяться у відкритому доступі, розміщуються в Електронній бібліотеці НАПН України, на сайтах Інституту проблем виховання НАПН України, Інституту педагогіки НАПН України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського. Висвітлення результатів досліджень, їх упровадження в практичну діяльність здійснюється в періодичній пресі: «Педагогічній газеті», всеукраїнському тижневику «Освіта» й на сторінках часописів «Позашкільна освіта та виховання» (до 2008 р.), «Шлях освіти» (до 2013 р.), «Історико-педагогічний альманах», «Світ виховання», «Порівняльно-педагогічні студії», «Педагогічний процес: теорія і практика» (до 2020 р.), «Неперервна професійна освіта: теорія і практика», «Позашкільна освіта та виховання», «Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді», «Теорія і методика хортингу», «Мистецтво та освіта», у Віснику НАПН України.

За 30 років вчені Відділення опублікували 329 монографій, 77 підручників, 673 навчальні і навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, 398 навчальних програм і концепцій, довідників, нормативно-правових документів, 345 статей у міжнародних виданнях, 144 статті у виданнях, що індексуються у наукометричних базах даних Scopus та WoS, а також понад 20 тис. наукових й науково-методичних статей, та отримали 63 авторські свідоцтва. Середнє значення кількості цитувань академіків Відділення — індекс Гірша — становить 22,7.

Сьогодні в умовах розв'язаної Російською Федерацією повномасштабної війни проти України вчені Відділення переорієнтовують свою діяльність на забезпечення значного внеску у посилення спротиву російській військовій агресії, прискорення перемоги у війні та успішне відновлення країни у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. Презентація. 2020. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyy%20komponent%20doshkillya.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
2. Балух В. О. Історія античної цивілізації : у 3 т. Т. 3. Практикум. Чернівці : Наші книги, 2010. 544 с. URL: http://library.tkuma.com/index.php?PGID=4&KNIGA_F=4478&RAY=0 (дата звернення: 22.07.2022).

3. Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: документи, матеріали і коментарі : хрестоматія : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Ін-т педагогіки НАПН України. Луганськ : ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. 384 с. : табл. URL: https://lib.iitta.gov.ua/9770/ (дата звернення: 22.07.2022).

4. Бех І. Д. Виховання особистості : навч.-метод. посіб. : у 2 кн. Кн. 1. Особистійно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с. URL: https://bit.ly/3JFFnET (дата звернення: 22.07.2022).

5. Бех І. Д. Виховання особистості : навч.-метод. посіб. : у 2 кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ : Либідь, 2003. 344 с. URL: https://bit.ly/3QxZ4Re (дата звернення: 22.07.2022).

6. Будак В. Д. Проектування і розвиток професійно успішної особистості в умовах освітньо-виховного середовища університету : монографія / [авт. кол.: Баркасі В. В., Філіп'єва Т. І., Білюк О. Г., Будак В. Д., Василькова Н. І. та ін. ; за заг. ред. Будака В. Д.] ; НАПН України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв : Іліон, 2017. 457 с. Бібліогр.: 429 назв. URL: https://drive.google.com/folderview?id=1BvsH-4ld-I8Br7NpIL5nljHZNyOpVj3F (дата звернення: 22.07.2022).

7. Видатні педагоги України та світу : інформаційно-бібліографічний ресурс. URL: https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/ (дата звернення: 22.07.2022).

8. Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті (лютий-червень 2020 р.) : оглядове видання. За ред. О.І. Локшиної. Київ: Авторитет. https://doi.org/10.32405/978-966-97763-0-4-2020-36

9. Калініна Л., Мелешко В., Осадчий І., Паращенко Л., Топузов М. Управління загальноосвітніми навчальними закладами як активними системами: моделі та механізми. Київ, 2018. 224 с.;

10. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в Україні XXI століття: стан, тенденції, шляхи вдосконалення : [монографія]. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 584 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17601/1/Monografia_Kravec.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

11. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору : [монографія] / АПН України. Київ : Пед. думка, 2009. 519 с. Бібліогр.: 129 назв.

12. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум : [монографія] / АПН України. Київ : Грамота, 2007. 576 с. URL: https://studfile.net/preview/7027885/ (дата звернення: 22.07.2022).

13. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Людина у викликах цивілізації: від минулого — до майбутнього: Людина. Освіта. Соціум : монографія / НАПН України. Київ : Грамота, 2020. 248 с.

14. Kremień W. G., Iljin W. W. Człowiek wobec wyzwań cywilizacji: Od przeszłości do przyszłości = Людина у викликах цивілізації: від минулого — до майбутнього / tłum.: F. Šlosek i Ja. Nahlik. Kraków : Wyższa Szkoła Pedagogiczna Komisji Edukacji Narodowej. 2022. 330 s.

15. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : [монографія] / [НАПН України]. Київ : Пед. думка, 2012. 367 с. Бібліогр.: с. 354—359 та в кінці розд. URL: https://elibrary.ivinas.gov.ua/3067/ (дата звернення: 22.07.2022).

16. Кремень В., Ткаченко В. Україна: ідентичність у добу глобалізації : (начерки метадисциплінарного дослідження). 2-ге вид., допов. Київ : Знання України, 2013. 471 с. Бібліогр.: с. 452—468. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/158553973.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

17. Кузнецов Ю. Б. Імпресіонізм в українській прозі кінця XIX — початку XX ст. (проблеми естетики і поетики) : автореф. дис.... д-ра філол. наук : 10.01.01 ; 10.01.06. Київ, 2004. 40 с. URL: https://bit.ly/3JH2IFY (дата звернення: 22.07.2022).

18. Курило В. С., Савченко С. В., Караман О. Л. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України : монографія / НАПН України, Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка», Наук.-дослід. центр з проблем соц. педагогіки та соц. роботи НАПН України (на базі ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка»). Старобільськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2018. 240 с. URL: https://bit.ly/3dnPq5u (дата звернення: 22.07.2022).

19. Мелешко В. В. Варіативність форм організації профільного навчання в сільській місцевості: теорія і практика. Київ: Педагогічна думка, 2018. 150 с.

20. Мельниченко В. Мої духовні криниці: статті та інтерв'ю XXI століття / упоряд.: В. А. Стеценко. Київ : Либідь, 2019. 748 с.

21. Мельниченко В. Ю. «На славу нашої преславної України» (Тарас Шевченко і Осип Бодянський). Москва : ОЛМА Медиа Групп, 2008. 560 с. URL: https://bit.ly/3pcfK4Q (дата звернення: 22.07.2022).

22. Модельні навчальні програми. Мистецька освітня галузь. URL: https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/mystets-ka-osvitnia-haluz/ (дата звернення: 22.07.2022).

23. Науково-методичне забезпечення проектування освітнього середовища гімназії : практичний посібник, 2021.

24. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку : [монографія] / [ред. Цвігун О. Ф.]. Київ : Знання України, 2003. 450 с. URL: https://bit.ly/3vRBB5q (дата звернення: 22.07.2022).

25. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. №688. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#n187 (дата звернення: 22.07.2022).

26. Прогнозування розвитку загальної середньої освіти: теорія і методологія : монографія / Л. А. Онищук та ін. ; за наук. ред. Д. О. Пузікова ; Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2019. 240 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720921/1/Могографія_19_біб-ка.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

27. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898 (дата звернення: 22.07.2022).

28. Проєктування освітнього середовища гімназії: теорія і практика : практичний посібник, 2021

29. Процеси диференціації в шкільній освіті незалежної України (історико-аналітичний аспект): монографія / авт. кол.: Дічек Н. П., Антонець Н. Б., Гупан Н. М., Загородня А. А., Куліш Т. І., Шевченко С. М.; за заг. ред. док. пед. наук, проф. Н. П. Дічек. Київ: Педагогічна думка, 2019. 364 с. URL : https://lib.iitta.gov.ua/719269/ (дата звернення: 22.07.2022).

30. Рафальський О. О., Калакура Я. С., Коцур В. П., Юрій М. Ф. Антропологічний код української культури і цивілізації : у 2 кн. Кн. 1 / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2020. 432 с. URL: http://resource.history.org.ua/item/0015562 (дата звернення: 22.07.2022).

31. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підруч. для студентів вищ. пед. навч. закл. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ : Міленіум, 2006. 344 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7585/1/Сисоєва%20Пед%20творч.PDF (дата звернення: 22.07.2022).

32. Tsekhmister Ya. V., Lysenko O. Yu. Transforming Healthcare System: a Medical Care Legal Culture Formation : monograph / Ya. V. Tsekhmister, O. Yu. Lysenko. Kyiv : «Ice-print», 2019. 73 p.

РОЗДІЛ 5.
ВІДДІЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Академік-секретар Відділення — Сергій Дмитрович Максименко, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор.

Вчений секретар Відділення — Тетяна Іванівна Куліш, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

Академік-секретар Відділення С.Д. Максименко під час головування на методологічному семінарі НАПН України

Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України (до 1 січня 2022 р. — Відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України) утворене 18 листопада 1992 р. загальними зборами АПН України в числі перших трьох відділень академії. Перший склад Відділення налічував 10 осіб — 6 дійсних членів і 4 члени-кореспонденти АПН України. Це академіки-засновники Є.Г. Гончарук, О.В. Киричук, В.Ф. Прісняков, В.І. Скок, академіки В.О. Моляко, В.А. Роменець, члени-кореспонденти Л.Ф. Бурлачук, А.М. Карпухіна, М.В. Костицький, В.М. Синьов. Очолив Відділення акад. О.В. Киричук. З 1997 р. Відділення очолює акад. С.Д. Максименко [6].

Тепер у складі Відділення 15 академіків, 17 членів-кореспондентів, 6 іноземних членів, 8 почесних академіків НАПН України. До Відділення віднесено наукові установи, очолювані провідними вченими: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України (акад. С.Д. Максименко), Інститут соціальної та політичної психології НАПН України (член-кор. М.М. Слюсаревський), Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (докт. психол. наук

Л.І. Прохоренко), Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи (член-кор. В.Г. Панок).

Наукова і науково-організаційна діяльність здійснюється 32 членами академії та вченими Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (15 лабораторій, що виконують 17 наукових досліджень), Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (8 лабораторій — 9 наукових досліджень), Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (7 відділів — 7 наукових досліджень), Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи (2 лабораторії — 4 наукові дослідження). Загалом у зазначених установах працюють 307 науковців, серед яких 7 дійсних членів (академіків), 7 членів-кореспондентів, 71 доктор наук і 146 кандидатів наук, які виконують 37 фундаментальних і прикладних досліджень за 10 науковими напрямами з психології та спеціальної педагогіки.

За 30 років науково-організаційної діяльності Відділення стало потужним науковим центром, який забезпечує організацію та проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень за пріоритетними напрямами психології, вікової фізіології та спеціальної педагогіки, визначає їх сучасний стан та перспективи розвитку.

Тематика наукових досліджень Відділення охоплює практично всі напрями сучасної психології та спеціальної педагогіки: методологію та історію психології, психологію особистості, вікову та педагогічну психологію, психологію навчання, психологію творчості та обдарованості, економічну й організаційну, когнітивну та екологічну психологію, психофізіологію і психодіагностику, соціальну та політичну психологію, практичну психологію, освіту осіб з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання тощо. Пріоритетом у діяльності Відділення є розв'язання актуальних проблем навчання, виховання та психічного розвитку особистості в умовах суспільних трансформацій та реформування вітчизняної освіти, зміцнення зв'язків наукових досліджень з освітньою та суспільною практикою.

**Академік-секретар Відділення С.Д. Максименко,
вчений секретар Т.І. Куліш на засіданні конкурсної комісії, 2021 р.**

Творчі пошуки вчених Відділення трансформуються у здобутки, які набувають принципового значення для вивчення та здійснення особистості як суб'єкта життєдіяльності. Актуальність отриманих результатів зумовлена викликами сьогодення, які детермінують потребу наукового супроводу соціокультурної модернізації національної освіти та спрямованість результатів досліджень на методологічне і практичне забезпечення розв'язання ключових проблем розвитку особистості, особливо у сфері освіти. Зроблений акцент на міждисциплінарному статусі проблеми особистості спричинив необхідність пошуку системних психологічних закономірностей розвитку людини в онтогенезі та соціогенезі, зокрема у психолого-педагогічному контексті.

Розв'язання окресленого кола проблем вимагало від учених Відділення зосередитися на з'ясуванні загальних закономірностей розвитку психіки в онтогенезі; розкритті психологічних закономірностей переходу на нові рівні організації особистості; знаходженні умов узгодженості її динамічних характеристик і визначенні психологічних механізмів соціально детермінованої життєдіяльності. Велику увагу приділено розробленню теоретико-методологічних і методичних засад освіти осіб з особливими освітніми потребами, зумовлених необхідністю соціальної адаптації молоді до сучасного соціокультурного середовища; здійсненню соціально-психологічного супроводу освітніх реформ; розробленню та апробації інноваційних моделей організації й методичного забезпечення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій у системі освіти (до 2017 р.), а нині — функціонування інклюзивно-ресурсних центрів [3; 7].

З урахуванням потреб і перспектив суспільного розвитку вчені Відділення спрямовують свої зусилля на визначення психологічних закономірностей оволодіння учнями власною поведінкою, формування системи внутрішньої регуляції діяльності, що забезпечує здатність людини до саморозвитку та самореалізації, створення такого інформаційно-смислового середовища, де б учень ставав суб'єктом творення освітнього простору. Зокрема, розроблено концепцію психічного розвитку, що дає змогу відкрити принципово нові аспекти розгляду особистості як об'єкта наукового вивчення і розуміння закономірностей генези її існування та здійснення. Це відкриває шляхи до поєднання теоретичних здобутків психології із соціальними запитами на модернізацію освіти в контексті нових реалій, а також до побудови системи психологічної підтримки особистісного розвитку на всіх вікових рівнях [4; 3; 6].

Дотримання у науковій діяльності принципу вивчення особистості як суб'єкта освітнього процесу стало стрижнем низки досліджень вчених Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. До основних наукових здобутків слід віднести наукові концепції: особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми (акад. С.Д. Максименко); творчого сприймання реальності в умовах надміру та дефіциту інформації (акад. В.О. Моляко); самопроєктування особистості в дискурсивному просторі як провідної умови самоздійснення людини на всіх вікових етапах (акад. Н.В. Чепелєва); проєктування та розвитку інтелекту дорослих у віртуальному освітньому просторі (акад. М.Л. Смульсон); психологічних детермінант формування організаційної культури (акад. Л.М. Карамушка); професійного самоздійснення особистості (член-кор. О.М. Кокун); специфіки становлення структури термінальних та інструментальних цінностей дітей дошкільного віку (член-кор. Т.О. Піроженко) [2; 7; 10].

Засідання бюро Відділення

Теоретико-методологічні засади розвитку психологічної науки розробляються з урахуванням сучасних тенденцій світової психології. Наразі досліджено особливості реалізації її культуротвірної функції; вивчено процеси розуміння та інтерпретації життєвого досвіду як чинника розвитку особистості; розроблено історіогенез і методологічний простір побудови соціально-психологічних теорій; розкрито особливості становлення і розвитку соціально-психологічного мислення. Розроблено методологічні принципи національно-психологічного підходу до аналізу соціального прогнозування. Досліджено особливості та зміст соціального прогнозування в контексті української національної психології (член-кор. П.І. Гнатенко) [4].

У Відділенні розширюється тематика досліджень проблем особистості з позицій гуманістичної методології. Заслуговують на увагу оригінальні дослідження, пов'язані з розкриттям впливу позитивних цінностей на стан оптимального функціонування особистості; вивченням соціально-психологічних практик особистісного життєконструювання в сучасному світі, психолого-педагогічних основ процесу самотворення особистості [2; 3].

За результатами теоретичних і експериментальних досліджень, спрямованих на виявлення психологічних закономірностей розвитку особистості в сучасному суспільно-історичному контексті, обґрунтовано соціально-психологічні умови та психологічні механізми становлення громадянської спрямованості особистості; з'ясовано тісний взаємозв'язок між розвитком її громадянської спрямованості та рівнем сформованості національної самосвідомості; створено структурну модель економічної соціалізації учнів; визначено соціально-психологічні чинники та механізми засвоєння соціокультурного досвіду як провідної умови здійснення особистості. Розроблено технологію консультативної роботи шкільного психолога з батьками, спрямовану на забезпечення особистісного зростання підлітків. Підібрано та апробовано методики дослідження особистісного розвитку учнів, виявлення провідних новоутворень кожного вікового періоду. Створено та впроваджено у практику корекційні програми роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми.

Праці вчених Відділення

Особливу увагу у наукових дослідженнях приділено визначенню закономірностей творчості та інноваційної діяльності дітей і молоді, з'ясуванню їх особливостей у сучасних соціально-історичних умовах, вивченню індивідуально-психологічних особливостей обдарованої особистості та розробленню на цій основі діагностичних процедур вияву різних типів обдарованості. Створено цикл оригінальних наукових розробок, пов'язаних з актуальною проблемою особливостей творчої діяльності в складних та екстремальних умовах, зокрема в умовах зростаючих інформаційних перевантажень, дії стресогенних чинників, зниження рівня психічного здоров'я та психологічної безпеки дітей і дорослих. Розроблено також концептуальну модель психодіагностичного обстеження обдарованих дітей і молоді з метою одержання різнобічної та взаємодоповнюючої інформації про їх когнітивні, мотиваційні, особистісні й індивідуально-типологічні особливості [3; 6].

Дедалі результативніше ведеться науковий пошук у сфері психології праці та організаційної психології. Обґрунтовано теоретико-методологічні основи психолого-педагогічного супроводу особистості на різних етапах професійного становлення; інноваційну модель психологічного супроводу державних службовців; концепцію психофізіологічного забезпечення професійного самоздійснення особистості, на основі якої запропоновано відповідні практичні рекомендації щодо підготовки фахівців. З'ясовано психологічні умови організаційного вдосконалення установ і закладів освіти, становлення професійної ідентичності особистості, науково-методичні засади відстеження динаміки престижності професій, що користуються попитом на ринку праці.

На запит суспільної та освітньої практики розроблено методологію суб'єктно-вчинкового підходу в соціальній психології, висунуто низку нових соціально-психологічних теорій, з-поміж яких значним евристичним потенціалом вирізняються, зокрема, теорія групової ідентичності в освітніх та соціальних середовищах і теорія детермінації бідності як стилю життя та подолання її негативних психологічних наслідків. Започатковано дослідження з проблем когнітивної психології спілкування; вивчено соціальні діалоги у вимірах когнітивного спілкування; побудовано концепцію, що систематизує психотехнологічні складові формування в громадській думці позитивного образу освітніх і суспільних інновацій [7; 11].

Створено концепції: психологічної інтенсифікації медіаосвіти як ключової інновації освіти майбутнього; мудрого батьківства цифрового майбутнього; інформаційного патріотизму дітей та молоді. Розроблено теоретичну модель дослідження медіатворчості як системного інноваційного засобу розвитку медіаосвіти, модель розвитку інформаційного патріотизму, концептуальну рамку створення тілеснооріентованих технік супроводу медіаосвіти, морально-ціннісну модель взаємодії суб'єктів у кіберпросторі, набір творчих завдань для старшокласників з розвитку медіатворчості у візуальній та аудіальній модальностях (член-кор. Л.А. Найдьонова).

Відділенням зроблено вагомий внесок у розв'язання актуальних проблем політичної психології. Вченими Інституту соціальної та політичної психології НАПН України розроблено концепції: психологічного супроводу формування мотивації та навичок політичної участі, навичок політичної поведінки, прийняття рішення щодо політичної участі, формування громадянської відповідальності особистості; виявлено закономірності розвитку мотиваційного та поведінкового компонентів політичної активності молодої людини; створено соціально-психологічну концепцію політико-правової свідомості особистості; виокремлено психологічні чинники становлення політико-правової свідомості молоді та розроблено технології її активації [11].

Запропоновано низку теорій, концептуальних моделей, типологій, періодизацій та інших форм представлення нового соціально-психологічного знання, спрямованих на виявлення потенціалу особистісного розвитку людини та визначення шляхів підвищення її психологічної захищеності в умовах суспільних змін різного масштабу — від глобальних цивілізаційних зрушень до процесів у сфері міжгрупових і міжособових відносин, спричинених реформами, що здійснюються в суспільстві, та викликами розв'язаної проти України війни [3; 7; 11].

Істотними науковими надбаннями стали соціально-психологічні теорії кіберсоціалізації та відновлення психологічного здоров'я особистості (акад. Т.М. Титаренко), концепції формування і функціонування соціальних норм як форм соціально-психологічного мислення (докт. психол. наук В.В. Жовтянська), реалізації почуття власності в соціальних практиках, дискурсивного виробництва аномії (докт. психол. наук О.М. Кочубейник), соціально-психологічного відновлення молоді із середовища комбатантів (канд. філос. наук Б.П. Лазоренко), а також новаторські наукові дослідження в галузі націєтворення (член-кор. В.О. Татенко) [11].

Розроблено типологію соціально-психологічних теорій, в основу якої покладено наукові ідеї, що набули найбільшого резонансу у світовій соціальній психоло-

гії впродовж другої половини XX — початку XXI ст. Запропоновано узагальнену схему співвіднесення соціально-психологічних теорій з базовими науковими ідеями, на яких ці теорії ґрунтуються. Розроблено оригінальну типологію національної символіки, яку склали три її види (типи): матеріалізовані, персоналізовані та драматизовані символи (член.-кор. М.М. Слюсаревський).

Підтримуючи традиції розпочатого в шістдесяті роки минулого століття Г.С. Костюком і В.М. Глушковим вивчення психологічних проблем інформатизації освіти, вчені Відділення досліджують психологічні виклики дистанційного навчання, психологізації віртуального освітнього простору, саморозвитку особистості у віртуальних середовищах, зокрема соціальних мережах. Великий інтерес громадськості викликало експериментальне дослідження вчених Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, присвячене формуванню психологічних компетентностей життєвої успішності у процесі дистанційного навчання. Цей проєкт спрямований, зокрема, на розвиток успішності людей з обмеженою мобільністю, учнів та молоді, які проживають далеко від «інтелектуальних» центрів, та ін. Крім того, розроблений у ході реалізації проєкту дистанційний курс сприяє переорієнтації на успішний саморозвиток молоді із схильністю до комп'ютерної та інтернет-залежності шляхом використання її інтересів як підґрунтя ефективного дистанційного навчання [3; 7].

Тривають дослідження з історії вітчизняної психології, започатковані акад. В.А. Роменцем. Визначено основні напрями розвитку української психології у XX ст., виділено та охарактеризовано її провідні школи. Проаналізовано соціальні, культурологічні, суспільно-політичні та наукові чинники генези психологічних знань, здійснено критичний огляд історико-психологічних концепцій XX ст. [4; 3].

У Відділенні послідовно оновлюється тематика наукових досліджень задля якомога повнішого і своєчасного врахування динаміки суспільних та освітніх запитів, подій і процесів, що відбуваються в країні. У відповідь на виклики війни та пандемічну загрозу COVID-19 виконуються нові наукові дослідження та отримано важливі наукові результати. Зокрема, рекомендації вчених щодо психологічного супроводу суб'єктів освіти у вирішенні безпекових питань спираються на доказові методи і результати багаторічних моніторингових досліджень тенденцій динаміки суспільних змін та їхніх соціально-психологічних детермінант, рівня соціальної напруженості в суспільстві і довіри населення до різних суспільних інституцій, особливостей громадянського самовизначення і психоемоційного стану суб'єктів освіти на звільнених територіях Донецької та Луганської областей. Моніторинг освітнього інформаційного простору захоплених Росією територій України (2017-2020 рр.) засвідчив наявність у ньому значної частки ідеологізованих новинних повідомлень, спрямованих на формування у дітей та молоді специфічної соціальної ідентичності, яка за змістом є антиукраїнською, орієнтованою на штучне протистояння умовних соціальних груп населення окупованої Росією української території та решти населення України. Ці результати дають підстави для розроблення стратегії реінтеграції системи освіти захоплених територій після їхнього визволення, зумовлюють потребу подальшого моніторингового дослідження інформаційного простору і необхідність психологічного обґрунтування заходів з медіаінформаційної реабілітації молоді. Аналіз динаміки масової політико-правової свідомості дав змогу запропонувати концепцію запобігання та протидії негативним психологічним явищам у політико-правовій сфері, пов'язаним зі збройним протистоянням на

сході країни. Водночас активація психологічних механізмів впливу на населення і учнівську молодь у ситуації війни є «м'якою» зброєю, використання якої, тим не менше, забезпечить збереження цілісності країни та її політичне зміцніння [3; 6; 7].

На основі теорії життєконструювання розроблено концепцію соціально-психологічної реабілітації травмованої особистості; технології підвищення емоційної стійкості особистості та відновлення ресурсів її життєздатності; техніки допомоги і самодопомоги посттравматичному зростанню; оновлений зміст навчання фахівців доказових та ефективних інтервенцій; системи просвітницької роботи серед населення. Запропоновано теорію групового несвідомого і низку концепцій та моделей групових процесів у складних соціальних ситуаціях, на яких базуються практичні рекомендації щодо надання психологічної допомоги в доланні труднощів у складних соціальних ситуаціях війни, вимушеної міграції переселенців, соціальних і економічних трансформацій перехідного суспільства [3; 7].

Нарада у керівництва академії з питань раннього дитячого розвитку та освіти дошкільників

Значну увагу Відділення приділено впровадженню в освітній процес психологічно обґрунтованих інновацій, вивченню індивідуально-психологічних особливостей обдарованих дітей та молоді на різних етапах онтогенезу, визначенню схильності дитини до соціально дезадаптованої поведінки та виявленню ступеня її соціальної дезадаптації. Створено та модифіковано критеріально-орієнтовані діагностичні методики, спрямовані на виявлення особливостей словесно-логічного мислення старшокласників та духовної складової когнітивного розвитку особистості в умовах малих груп. Розроблено концепцію дистанційної професійної психодіагностики та здійснено її практичне втілення шляхом створення психодіагностичного Інтернет-сайту. Створено систему методик діагностики когнітивних здатностей дітей молодшого шкільного віку, яка дає змогу виявити нові тенденції в розвитку дітей, спричинені поширенням інформаційно-комунікаційних технологій. Інноваційні методики, що розробляються і впроваджуються у віднесених до Відділення установах, дають змогу діагностувати та формувати у старшокласників спрямованість на майбутній професійний успіх [7; 10].

Вченими Відділення зроблено вагомий внесок в обґрунтування науково-методичних засад удосконалення діяльності психологічної служби системи освіти. Віднесений до Відділення Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи є відповідно до Положення про психологічну службу у системі освіти України (затверджене наказом МОН України від 22 травня 2018 р. № 509) установою, яка визначає стратегію, зміст і напрями науково-методичного забезпечення професійної діяльності працівників психологічної служби, здійснює експертизу психологічного, соціально-педагогічного і соціологічного інструментарію, що застосовується у закладах освіти (наказ МОН України від 20 квітня 2001 р. № 330). Спільно з фахівцями ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» центр розробляє і подає на затвердження МОН України концепцію та план розвитку психологічної служби у системі освіти на період від 3 до 5 років. Така робота здійснюється від заснування центру (1998 р.) і дотепер. Працівники центру на постійній основі беруть участь у роботі комісій і робочих груп МОН України, а також міжвідомчих комісій, які розробляють проєкти нормативної документації, що стосується діяльності психологічної служби або профілактики негативних явищ в учнівському середовищі [8].

У ході виконання прикладних наукових досліджень та здійснення експериментальної роботи вченими центру лише у період 2017-2021 рр. підготовлено близько п'ятдесяти освітніх педагогічних і психологічних інновацій для працівників психологічної служби з розв'язання найбільш актуальних проблем освітньої сфери. Найвагомішими з них є: орієнтовні циклограми діяльності практичного психолога та соціального педагога відповідно до специфіки закладів освіти різних типів; діагностичні мінімуми для застосування до різних цільових груп за напрямами діяльності відповідно до циклограм; алгоритми діяльності працівників психологічної служби з актуальних проблем освіти; Стратегія розвитку психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації; Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби, моделі управління і науково-методичного забезпечення психологічної служби в умовах об'єднаних територіальних громад (ОТГ); методика формування осередків громадянського суспільства на базі закладів освіти в контексті децентралізації; методика психолого-педагогічної оцінки інтелектуального розвитку підлітків; методика психолого-педагогічного вивчення відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного віку; програма підготовки батьків до управління поведінкою дітей з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги на засадах поведінкової терапії; програма заочно-дистанційного навчання для педагогічних працівників «Методичне забезпечення освітньої діяльності педагогічних кадрів в умовах інклюзивної освіти». Вченими центру також розроблено програми, заняття і техніки групової роботи з учнями різних вікових категорій для використання працівниками психологічної служби у процесі психологічного супроводу дітей і сімей, які зазнали травматичного досвіду внаслідок військових дій [5; 8].

Окремий напрям досліджень Відділення становить науково-методологічне та методичне забезпечення освіти дітей з особливими освітніми потребами. Членами Відділення та вченими Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розроблено концептуальні засади розвитку системи освіти осіб з особливими потребами в Україні з урахуванням сучасних запитів державної освітньої політики, зокрема в контексті розбудови Нової української

школи за напрямом «Освіта дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивне навчання», та інноваційні технології навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних та інклюзивних закладів освіти [1; 9].

Академік-секретар Відділення С.Д. Максименко та директор Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України Л.І. Прохоренко під час вирішення робочих питань

Найвагомішими здобутками вчених за цим напрямом досліджень правомірно вважати науково-теоретичні засади і концептуальні підходи до вдосконалення змісту освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку дошкільного та молодшого шкільного віку, розроблення особистісно та корекційно-розвивально зорієнтованих технологій їхнього навчання і виховання, основні принципи організації навчально-виховної роботи у спеціальних закладах освіти і закладах з інклюзивною формою навчання тощо. На основі визначених теоретико-методологічних засад соціальної адаптації школярів з особливими освітніми потребами обґрунтовано засадничі принципи їх інтегрування в суспільство. Розроблено та затверджено МОН України корекційно-розвивальні програми для всіх категорій дітей шкільного віку (з порушеннями слуху, зору, мовлення, інтелекту, затримкою психічного розвитку), що дало змогу створити перелік додаткових освітніх послуг, які мають надаватися дітям з особливими потребами в інклюзивних умовах. Цей перелік став основою для розподілу Державної освітньої субвенції [5; 6].

У межах цього напряму досліджень визначено тенденції розвитку спеціальної освіти в Україні, досліджено внесок у її розвиток видатних українських вчених XX століття. Розроблено лекційні матеріали до університетських дисциплін з теорії та історії спеціальної освіти (академіки В.М. Синьов, В.І. Бондар). Обґрунтовано теоретичну та емпіричну моделі дослідження психологічних механізмів соціальної адаптації молоді з порушеннями функцій опорно-рухового апарату;

досліджено підготовку вчителів спеціальної освіти в Україні та за кордоном в умовах екстреного запровадження дистанційного навчання; здійснено компаративний аналіз спеціалізацій майбутніх учителів спеціальної освіти й інклюзивного навчання у США та в Україні (член-кор. А.Г. Шевцов).

Важливим аспектом роботи Відділення є активна волонтерська робота вчених з надання фахової соціально-психологічної допомоги населенню, яке постраждало від війни Російської Федерації проти України (поранені, сім'ї загиблих, демобілізовані та члени їхніх родин), вимушеним переселенцям з окупованих територій, зокрема щодо організації навчання і соціально-психологічної посттравматичної адаптації дітей біженців, проведення вебінарів і телеконференцій з іноземними фахівцями у межах створених у 2014 р. при Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України Кризового центру медико-психологічної допомоги та Навчально-практичного центру психологічних інновацій (попередня назва — Методичний реабілітаційний центр) при Інституті соціальної та політичної психології НАПН України [6; 7; 11].

Результатом цієї роботи стала підготовка питання «Про стан та проблеми надання психологічної допомоги суб'єктам освіти в умовах антитерористичної операції на сході країни», яке розглядалося на засіданні колегії МОН України (березень 2015 р.). Організовано та проведено спільне засідання НАПН України, НАМ України та НАПрН України «Актуальні проблеми правової, медичної, психологічної та соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам, учасникам АТО та членам їхніх сімей» (червень 2016 р.). Відділенням підготовлено та проведено загальні збори НАПН України «Психологічний супровід трансформаційних процесів в українському суспільстві та освіті» (грудень 2019 р.) та методологічний семінар за темою «Актуальні проблеми психологічної протидії негативним інформаційним впливам на особистість в умовах сучасних викликів» (квітень 2021 р.).

Учені Відділення своєчасно реагували на суспільні виклики, пов'язані з пандемією COVID-19 та введенням карантинних заходів в країні, зокрема Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України підготовлено інформаційно-аналітичну записку «Про стан суспільної свідомості та заходи з його поліпшення в умовах пандемії COVID-19» (2020 р.), яку надіслано до органів державної влади. Вчені Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи за грантовою угодою, укладеною з Національним фондом досліджень України, у 2020-2021 рр. здійснили прикладне наукове дослідження «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти». За результатами дослідження підготовлено і оприлюднено навчально-методичний комплекс, спрямований на підвищення кваліфікації працівників психологічної служби щодо надання соціально-психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах COVID-19, який складається з навчально-методичного посібника і двох навчальних програм дистанційних курсів підвищення кваліфікації працівників психологічної служби у системі освіти.

Миттєвою реакцією вчених Відділення на низку гострих психологічних викликів, спричинених повномасштабним вторгненням військ Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р., стала підготовлена Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України доповідь «Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики

і відповіді», яка була виголошена директором інституту членом-кор. М.М. Слюсаревським на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. Ураховуючи важливість порушених у доповіді питань, її представлено широкому науковому загалу також на спільному засіданні президій НАН і НАПН України 4 травня 2022 р., надіслано до Офісу Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, інших органів державної влади та розміщено у Віснику НАПН України [13].

Засідання бюро Відділення з безпекових питань за участі представників силових відомств, 2019 р.

Науковий доробок учених Відділення визнано як у широкому науковому середовищі, так і в суспільстві у цілому. Свідченням його високої якості стало відзначення Державною премією України в галузі науки і техніки 2010 року унікального циклу робіт «Психологічні механізми зародження, становлення і здійснення особистості», чільне місце в якому посідають новаторські праці академіка-секретаря Відділення, директора Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України акад. С.Д. Максименка.

У 2018 р. колективу лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (член-кор. Т.О. Піроженко, канд. психол. наук С.О. Ладивір, канд. психол. наук О.Ю. Хартман) присуджено Державну премію України в галузі освіти у номінації «Дошкільна і позашкільна освіта» за комплексну науково-прикладну роботу «Освітня технологія «Радість розвитку» — партнерська взаємодія дорослих та дітей». Семи вченим Інституту соціальної та політичної психології НАПН України у 2019 р. присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки за роботу «Життєвий світ і психологічна безпека людини в умовах суспільних змін» (члени-кор. М.М. Слюсаревський, Л.А. Найдьонова, акад. Т.М. Титаренко, член-кор. В.О. Татенко, докт. психол. наук П.П. Горностай, докт. психол. наук О.М. Кочубейник, канд. філос. наук Б.П. Лазоренко) [7].

З Б.Є. Патоном з нагоди відзначення Державною премією України в галузі науки і техніки С.Д. Максименка та В.В. Клименка

За період з 2017 по 2021 рр. активізовано роботу з молодими вченими. У кожній з наукових установ Відділення працює рада молодих вчених. Молоді вчені установ, віднесених до Відділення, відзначені на державному рівні преміями та стипендіями. Зокрема, отримали премію Президента України для молодих учених докт. психол. наук І.Г. Губеладзе (Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2018 р.), докт. психол. наук Л.М. Литвинчук (Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2019 р.), канд. психол. наук М.С. Дворник, канд. психол. наук К.В. Мирончак (Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2021 р.); стипендію Верховної Ради України для молодих учених — докторів наук — Л.М. Литвинчук (Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021 р.); стипендію Кабінету Міністрів України для молодих учених — канд. психол. наук Є.В. Степура (Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020 р.), докт. психол. наук І.Г. Губеладзе (Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2020 р.); Державну іменну стипендію найкращим молодим ученим для увічнення подій Революції Гідності та вшанування подвигу Героїв України — Героїв Небесної Сотні — докт. психол. наук М.М. Павлюк (Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020 р.), канд. психол. наук К.В. Мирончак (Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2021 р.).

Чільне місце в діяльності Відділення посідають питання впровадження результатів наукових досліджень у суспільну та освітню практику, забезпечення їх дієвого впливу на ефективність освітнього процесу, підвищення психологічної культури населення.

Щороку вченими наукових установ Відділення організовується й проводиться близько 100 масових науково-практичних заходів (науково-практичних

конференцій, наукових і навчально-методичних семінарів, круглих столів та інформаційних воркшопів, тренінгів і майстер-класів), у ході роботи яких обговорюються актуальні проблеми вітчизняної психологічної науки та спеціальної педагогіки, накреслюються шляхи їх розв'язання. Вчені Відділення беруть систематичну участь у міжнародних виставках, зокрема «Інноватика в сучасній освіті», «Сучасні заклади освіти», нагороджені їх медалями та дипломами за науково-методичні досягнення. Інноваційний проєкт «Впевнений старт», розроблений та представлений вченими Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, став лауреатом виставкового конкурсу «Національне визнання наукових досягнень» (2019 р.).

На міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти», 2019 р.

Розповсюдженню результатів наукових досліджень сприяють і наукові праці, які широко популяризуються, зокрема через Електронну бібліотеку НАПН України, періодичні наукові збірники та журнали, що видаються кожною віднесеною до Відділення науковою установою. Упродовж останніх п'яти років активізувалася взаємодія вчених з медійним простором, це — виступи у засобах масової інформації, експертні інтерв'ю у радіо- та телепередачах.

Стратегічним завданням вчені Відділення вважають інноваційне спрямування наукових досліджень. Цьому сприяє проведення масштабних експериментів всеукраїнського рівня, зокрема:

— «Психолого-педагогічні засоби оцінки рівня сформованості компетентностей молодших школярів як чинник управління якістю навчання в системі розвивальної освіти», «Психологічні засади інноваційних технологій розвитку особистості», «Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій дітей в ігровій та навчальній діяльності освітньої системи «Радість розвитку» (Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України);

— «Науково-методичні засади впровадження вітчизняної моделі медіаосвіти в освітній процес загальноосвітніх закладів», «Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій» (Інститут соціальної та політичної психології НАПН України);

— «Розвиток інклюзивного освітнього середовища у Запорізькій області», «Удосконалення процесу опанування навичок читання шляхом упровадження адаптивного кириличного шрифту Inclusion UKR у навчально-виховний процес учнів 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» (Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України);

— «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа»», «Психолого-педагогічний супровід формування соціально успішної особистості учня початкової школи» (Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи).

Вчені Відділення широко залучені до розроблення та психолого-педагогічної експертизи значущих освітянських проєктів. Ученими Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України проведено психологічну експертизу державних стандартів початкової і базової загальної середньої освіти, навчальних програм з предметів інваріантного складника та відповідних підручників, рекомендованих для використання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Науковими працівниками Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України завершено масштабну роботу із науково-методичного, дидактичного забезпечення розроблення Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, а також науково-методичного забезпечення інклюзивного навчання таких дітей. Результати проведених в інституті досліджень за напрямом «Освіта дітей з особливими потребами» в контексті інклюзивного підходу до навчання використано у розробленні нормативно-правових документів, зокрема Закону України «Про освіту» (ст. 20) (2015 р.), «Положення про інклюзивно-ресурсний центр» (2017 р.), «Порядку інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» (2019 р.), «Порядку інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (2021 р.) та ін.

Члени Відділення та наукові колективи його установ систематично залучаються до експертизи актів центральних органів виконавчої влади, законопроєктів, що вносяться до Верховної Ради України. Ними підготовлено:

— експертні висновки щодо низки проєктів законів України, зокрема «Про державний фонд гуманітарного розвитку України» (2015 р.), «Про розвиток галузевої науки» (2016 р.), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо актуалізації статусів та пільг ветеранів війни та членів їх сімей» (2019 р.); «Про Національну поліцію» (2019 р.); «Про Національну систему

кваліфікацій» (2020 р.); «Про внесення змін до Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III» (2021 р.) тощо;

— інформаційно-аналітичні матеріали та пропозиції до проєктів рекомендацій парламентських слухань «Побудова ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні» (2018 р.); «Збалансований розвиток людського капіталу в Україні: завдання освіти і науки» (2019 р.); «Про стан реалізації Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2019 р.); «Про стан і проблеми законодавчого забезпечення розвитку дошкільної освіти в Україні» (2020 р.); «Реформування спеціальних закладів освіти України та стан впровадження інклюзивної освіти: проблеми і шляхи вирішення» (2020 р.) тощо;

— пропозиції до стратегічних державних документів: проєктів постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень України проєктів з виконання наукових досліджень і розробок» (2019 р.), «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» (2015 р., 2020 р.), «Про запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015 р.), проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року» (2018 р.), «Про затвердження Плану заходів на 2021 та 2022 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» (2021 р.) та ін.

Пропонувалися також заходи з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., Стратегії подолання бідності; програм спільної діяльності МОН України і НАПН України на 2017-2020 та на 2021-2023 роки; Програми спільної діяльності НАН України і НАПН України на 2020-2022 роки; готувалися відповіді на звернення щодо медико-психологічної реабілітації учасників АТО (на виконання доручення віцепрем'єр-міністра України). Вченими Відділення надавалися інформаційні довідки та експертні висновки щодо широкого кола запитів з питань розвитку освіти і науки в Україні та діяльності НАПН України, реформування системи освіти, охорони здоров'я, а також сприяння захисту безпеки держави в інформаційному просторі.

Вчені Відділення є засновниками й активними членами ряду професійних громадських об'єднань, співпрацюють з багатьма громадськими організаціями. На базі віднесених до Відділення установ успішно працюють Товариство психологів України та Українська асоціація організаційних психологів і психологів праці. Вчені Відділення активно залучаються до розв'язання проблем супроводу психологічної реабілітації постраждалих внаслідок травматичних суспільних подій.

Важливого значення члени Відділення та наукові колективи його установ надають зміцненню міжнародного наукового співробітництва. Професійна взаємодія здійснюється з науковцями та практиками 37 країн світу. Реалізовано 10 міжнародних науково-освітніх проєктів. Зокрема, завершено Українсько-литовський проєкт «Сприяння соціальній інтеграції громадян, постраждалих від конфлікту на Сході України» (спільний міжнародний проєкт Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України та Клайпедського університету (Республіка Литва).

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України взяв участь у реалізації міжнародними консорціумами 4-х проєктів. Зокрема, у проєкті Еразмус+ «Структуризація співпраці щодо аспірантських досліджень, навчання універсальних навичок та академічного письма на регіональному рівні України» / DocHub; Міжнародному дослідженні Orthorexia Nervosa: A distinct phenomenon or culture-bound syndrome?» (Греція, Нідерланди, Німеччина, Фінляндія); Міжнародному дослідженні щодо змін харчової поведінки у період пандемії (Греція, Німеччина, Україна). Спільно з ГО «Центр демократичних реформ і медіа» (Ц-ДРІМ) та Інститутом рефлексивних досліджень і спеціалізації ІРІС у складі Українського медіаосвітнього консорціуму проведено дослідження за міжнародною програмою USAID Democratic Governance East Activity у межах проєкту «Лабораторія сучасного вчителя» для діагностики і тренінгів професійного розвитку вчителів Донецької та Луганської областей у сфері цифрової медіаосвіти та емоційного саморозвитку [11].

У співпраці з командою Університету Конкордія м. Едмонтона (Канада) Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розпочато роботу над спільним українсько-канадським проєктом з порівняльного аналізу компетентностей вчителів і кращих практик реалізації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти України та Канади [9].

Підписано Меморандум про спільну діяльність та партнерство між Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи та Програмним офісом Форуму служби громадського миру в України (forumZFD), Громадською службою миру Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) ГмбХ, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», ГО «Інститут миру і порозуміння». В рамках цього меморандуму центром здійснено заходи з реалізації міжнародного проєкту щодо розроблення та апробації моделі «Мирна школа» у закладах освіти п'яти областей України.

Укладено низку угод про співпрацю із зарубіжними науковими і освітньо-науковими установами. Продовжується співпраця із зарубіжними вченими, міжнародними психологічними асоціаціями та організаціями з підготовки наукових психологічних видань, стажування наукових працівників у наукових установах й університетах Європи та Азії.

Вчені Відділення активно взаємодіють з 28 міжнародними громадсько-професійними організаціями. На базі Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України працює представництво «Глобального союзу науковців за мир» («Global Union of Scientists for Peace»). Щорічно проводяться міжнародні наукові заходи (конгреси, конференції, семінари) із залученням зарубіжних фахівців, які завжди викликають великий інтерес у суспільстві.

Дійсними членами, членами-кореспондентами, вченими віднесених до Відділення наукових установ упродовж тридцятирічної діяльності опубліковано близько 30 тис. наукових праць, серед яких 450 монографій, 950 підручників і навчальних посібників, 1,1 тис. навчальних програм і концепцій, 120 словників та довідників, 829 збірників наукових праць і понад 25 тис. статей у фахових виданнях. Останніми роками значно зросла кількість статей, опублікованих у зарубіжних фахових виданнях, що індексуються у наукометричних базах Scopus і Web of Science Core Collection (з 6 у 2017 р. до 85 у 2021 р.). Загалом за період 2017-2021 рр. вченими

Відділення опубліковано 187 статей у виданнях, що індексуються у Scopus і Web of Science Core Collection. Усі члени Відділення і вчені віднесених до Відділення наукових установ мають профілі в Google Scholar та ORCID iD, а також представлені у системі «Бібліометрика української науки».

Перспективними напрямами діяльності Відділення є питання визначення стратегічних завдань і актуальних проблем розвитку психологічної науки, забезпечення зростання якості теоретичних і методичних розробок, здійснення активного пошуку шляхів розв'язання завдань соціально-психологічного супроводу освітніх реформ [1; 3; 5; 11].

Пріоритетна тематика наукових досліджень Відділення спрямована на розв'язання проблеми гармонізації цілісного психічного розвитку особистості, її навчання та виховання в умовах реформування освіти та трансформації суспільства. Водночас для набуття системою освіти все більшої відкритості і перетворення її на дієве середовище відтворення людського капіталу України потрібні психологічні дослідження із соціального прогнозування і моделювання майбутнього країни, психології взаємодії людини з технологічними інноваціями (роботами, штучним інтелектом тощо), мережевих технологій економічного зростання, інформаційно-цифрових перетворень суспільного життя, групових психологічних процесів і траєкторій особистісного розвитку. Віртуальний освітній простір і дистанційні форми навчання породжують новий вид комунікації і новий стиль мислення, що актуалізують необхідність ґрунтовних психологічних досліджень цих проблем. Слід продовжити розроблення й удосконалення методик і технологій психологічної реабілітації дітей і дорослих, постраждалих від військових дій та складних життєвих обставин, зокрема зумовлених пандемією COVID-19. На особливу увагу заслуговує комплекс принципово нових психолого-педагогічних проблем освіти дітей раннього і дошкільного віку, а також дорослих третього віку. Необхідно зосередитися на обґрунтуванні психологічних засад упровадження інновацій і збереження традицій, зокрема щодо підвищення ролі сім'ї в освітній системі, формування несуперечливих спільнотних ідентичностей дітей та підлітків в об'єднаних територіальних громадах і за реінтеграції захоплених та окупованих територій України тощо.

Вчені Відділення мають зосередитися на сприянні підвищенню спротиву українського суспільства російській воєнній агресії, наближенню перемоги у війні та ефективному відродженню України на високотехнологічній інноваційній основі у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Засенко В., Прохоренко Л. До проблеми реформування галузі освіти дітей з особливими потребами. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : зб. наук. пр. / за ред. В. В. Засенка. Київ : Наша друкарня, 2020. Вип. 16. С. 143—160. URL: https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/147 (дата звернення: 22.07.2022).
2. Максименко С. Д. Генетична психологія учіння людини [Електронний ресурс] : монографія. Київ : Слово, 2017. 206 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/709727/ (дата звернення: 22.07.2022).

3. Максименко С. Д. Психологічний супровід трансформаційних процесів в українському суспільстві та освіті : наук. доп. на загальних зборах НАПН України 17 грудня 2019 р. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2019. Т. 1, № 1. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/4 (дата звернення: 22.07.2022).
4. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні засади розвитку психологічної науки XXI сторіччя. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. пр. / Запорізький нац. ун-т, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2019. № 1(15). С. 7—16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspz_2019_1_3 (дата звернення: 22.07.2022).
5. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід) : кол. монографія / наук. ред. В. Г. Панок. Київ : Ніка-Центр, 2020. 152 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722337/1/nauk-metod-zabezp-dialnosti.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
6. Національна академія педагогічних наук України — 25 років : [інформ. довід.]. Київ : Сам, 2017. 241 с.
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України) : монографія / ред. В. Г. Кремень ; НАПН України. Київ : КОНВІ ПРІНТ. 2021. 384 с. DOI: https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua.
8. Панок В. Г. Психологічна служба : навч.-метод. посіб. Камянець-Подільський : Рута, 2012. 488 с.
9. Прохоренко Л. І. Науково-психологічний супровід в освіті дітей з особливими потребами. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2019. Т. 1, № 1. URL: http://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/19/27 (дата звернення: 22.07.2022).
10. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми : монографія / за наук. ред. С. Д. Максименка. Київ : Слово, 2020. 220 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/723176/ (дата звернення: 22.07.2022).
11. Слюсаревський М. М. Про наукову і науково-організаційну діяльність Інституту соціальної та політичної психології НАПН України за 2017—2021 рр. та перспективи його розвитку : наук. доп. на засіданні Президії НАПН України 16 грудня 2021 р. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/232.
12. Слюсаревський М. М. «Онлайн-Коло»: досвід психологічної підтримки і допомоги населенню під час пандемії COVID-19. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2020. Т. 2, № 1. С. 1—5. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-8.
13. Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики і відповіді : наук.-аналіт. доп. / НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології ; керівник авт. кол.: М. Слюсаревський. Київ, 2022. 23 с. URL: http://surl.li/cjjzh (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 6.
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ І ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

Академік-секретар Відділення — Олександр Іванович Ляшенко, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор.

Вчений секретар Відділення — Юрій Іванович Мальований, член-кореспондент НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем (до листопада 2008 р. — Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті; до листопада 2021 р. — Відділення загальної середньої освіти) утворено 18 листопада 1992 р. загальними зборами АПН України у числі перших трьох відділень академії. Перший склад відділення налічував 11 осіб — 5 дійсних членів і 6 членів-кореспондентів АПН України. Це академіки-засновники О.А. Захаренко і О.Я. Савченко, академіки С.У. Гончаренко, О.Р. Мазуркевич, П.П. Хропко, члени-кореспонденти О.М. Біляєв, А.М. Богуш, А.Ф. Верлань, М.І. Жалдак, Г.Д. Нестеренко, П.Г. Шищенко. Очолив Відділення акад. С.У. Гончаренко. У наступні роки академіками-секретарями Відділення були акад. О.Я. Савченко (1997-2002 рр.), акад. Н.М. Бібік (2002-2007 рр.); з 2007 р. його діяльністю керує акад. О.І. Ляшенко.

У початковий період існування Відділення до нього було віднесено Інститут педагогіки АПН України (всі методичні підрозділи і відділ дидактики), до якого згодом приєдналися Інститут методів навчання іноземних мов (м. Одеса), що функціонував на засадах самофінансування, та Український інноваційний центр гуманітарної освіти, що фінансувався за рахунок проєк-

Академік-секретар Відділення О.І. Ляшенко

Вчений секретар Відділення Ю.І. Мальований

тної діяльності. У 2004-2014 рр. до Відділення було віднесено також Кримський науково-методичний центр управління освітою, наукова тематика якого стосувалася дидактико-методичних проблем мовної освіти в умовах поліетнічного середовища Криму [8].

Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем, 2007 р.

У зв'язку з розширенням проблематики досліджень, зумовлених потребами розвитку педагогічної науки й освітньої практики, мережа віднесених до Відділення наукових установ зазнавала трансформацій. Нині до неї входять Інститут педагогіки НАПН України (13 відділів, що досліджують дидактико-методичні проблеми повної загальної середньої освіти), Інститут цифровізації освіти НАПН України (до 2022 р. — Інститут інформаційних технологій і засобів навчання), Інститут обдарованої дитини НАПН України, наукові дослідження в яких здійснюють 284 наукові працівники, у тому числі 91 доктор і 120 кандидатів наук. Нині у складі Відділення 15 дійсних членів (академіків), 18 членів-кореспондентів, 3 іноземні члени, 3 почесні академіки і 2 почесні доктори НАПН України.

Науковий пошук учених Відділення охоплює широкий спектр проблем, серед яких основними є: дидактико-методичний супровід початкової, базової і профільної середньої освіти, обґрунтування її змісту та створення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу на різних рівнях шкільної освіти, пошук ефективних дидактичних і методичних систем та розроблення відповідних методик і технологій навчання, методів оцінювання якості освіти; цифровізація інформаційно-освітнього і наукового середовища та створення педагогічного інструмен-

тарію щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі; діагностика обдарованості особистості, психолого-педагогічний супровід розвитку і навчання обдарованих дітей; підготовка педагогічних працівників до використання інноваційних методів і технологій в освітньому процесі, науково-методичне забезпечення підвищення кваліфікації та педагогічної майстерності вчителів в умовах трансформаційних процесів в освіті та модернізації її змісту тощо.

Учені Відділення зробили вагомий внесок у формування концептуальних засад нової школи суверенної Української держави. Тогочасна школа фактично була уламком минулої, ідеологічно заангажованої єдиної радянської системи освіти і тому потребувала докорінної перебудови на нових методологічних засадах — гуманізму і демократії, дитиноцентризму, поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, забезпечення якості освіти, доступності для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою. У 1991 р. вчені Інституту педагогіки взяли активну участь у підготовці першого національного Закону України «Про освіту», який із змінами, зокрема у зв'язку з прийняттям Конституції України в 1996 р., діяв до 2017 р.

У 1992 р. вченими новоствореної академії розроблено першу Концепцію середньої загальноосвітньої школи України, яка передбачала формування національного по суті освітнього середовища, модернізацію змісту загальної середньої освіти та оновлення її структури, насичення змісту освіти історичними і культурологічними традиціями українського народу, підвищення якості освіти відповідно до кращих зразків світових освітніх систем. Це був перший вітчизняний документ такого виду, який заклав фундамент нової української школи в умовах творення Незалежної України. У ці часи розпочато поступовий перехід від трирічної до чотирирічної початкової школи, інформатизацію і комп'ютеризацію освіти, створення індустрії національного підручникотворення, розбудову мережі закладів загальної середньої освіти відповідно до освітніх і культурних потреб багатонаціонального українського народу, зміцнення матеріально-технічної бази шкіл тощо [5].

Згодом, у 2001 р., вченими Відділення підготовлено Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа), у якій з урахуванням попереднього етапу становлення нової школи в Україні та стратегічних завдань її розвитку визначено методологічні основи реформування загальної середньої освіти і функціонування загальноосвітньої школи з 12-річним терміном навчання. Незважаючи на необґрунтоване рішення щодо повернення до одинадцятирічної тривалості шкільного навчання всупереч світовим тенденціям суспільного розвитку, основні ідеї цієї концепції, наприклад, такі, як дитиноцентризм і гуманізм в освіті, профільне навчання в старшій школі, засвідчили свою продуктивність і в переважній більшості втілені або тепер втілюються в діяльність сучасної української школи.

Нині з урахуванням потреб і перспектив суспільного розвитку держави, а також провідних світових тенденцій трансформації освітніх систем, ученими Відділення запропоновано ряд нових конструктивних засад національної системи загальної середньої освіти, які окреслюють необхідні умови інтеграції української середньої освіти в європейський освітній простір, визначають концептуальні засади модернізації змісту загальної середньої освіти та вдосконалення підготов-

ки і підвищення кваліфікації вчителів. Зокрема, це стосується формування змісту освіти на основі компетентнісного підходу, варіативності організації освітнього процесу, вдосконалення структури школи, цифровізації освітнього процесу, які системно викладені у Концепції середньої загальноосвітньої школи України, схваленій Президією НАПН України у 2016 р. Основні її положення, що відображають світові тенденції розвитку загальної середньої освіти та визначають пріоритети, напрями і засади розбудови вітчизняної школи на ближчу і середню перспективи, стали базовими для урядової Концепції «Нова українська школа», затвердженої Кабінетом Міністрів України [1], [4].

Помітний вплив на формування методологічного фундаменту вітчизняної освіти мала розроблена у Відділенні концепція гуманітаризації загальної середньої освіти (1994 р.), яка обґрунтувала конкретні шляхи наближення освіти до потреб дитини, розкрила гуманістичний потенціал шкільних предметів, задекларувала цінності освіти в контексті ідей гуманістичної педагогіки.

Продуктивною для шкільної практики стала Концепція профільного навчання в старшій школі (2004 р.), яка окреслила теоретичне підґрунтя подальших пошуків варіантів практичної реалізації ідеї диференціації навчання старшокласників, визначила сутність, структуру і зміст профільного навчання, можливі форми й умови його здійснення, підходи до реалізації диференційованого навчання з урахуванням освітніх потреб і здібностей учнів. Концепція впродовж десяти років набула кількох модифікацій залежно від завдань, що поставали на відповідному етапі розвитку української школи. У 2014 р. на основі напрацювань науковців Відділення з різних аспектів організації навчання на третьому рівні шкільної освіти створено редакцію концепції профільного навчання, яка розглянута і схвалена колегією МОН України. Нині профільна середня освіта потребує нового концептуального опрацювання організації освітнього процесу з урахуванням особливостей освітніх програм різних закладів освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня.

Вагомий внесок зроблено вченими Відділення у формування змісту загальної середньої освіти. Зокрема, обґрунтовано теоретичні підходи до конструювання змісту освіти на засадах інтеграції й цілісності, фундаменталізації, рівневої і профільної диференціації. Запропоновано модель побудови змісту профільного навчання на основі особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів. Обґрунтовано зміст, обсяг і структуру базових навчальних предметів і курсів, розроблено принципово новий для України зміст навчання, що реалізує ідеї глобального світового проєкту «Освіта для сталого розвитку». Розроблені програми і навчальні матеріали одержали позитивний відгук педагогічної спільноти і впроваджуються в українських школах та освітніх системах деяких країн світу.

Вчені Відділення складали основу колективів, що створювали державні стандарти початкової (2000 р.), базової і повної середньої освіти (2004 р.), а також здійснювали їх подальше оновлення в 2011 р. Згідно з концепцією «Нова українська школа» та Планом заходів щодо її реалізації, схваленими Кабінетом Міністрів України, науковці Відділення брали участь у створенні третього покоління державних стандартів для початкової освіти (2018 р.) і базової середньої освіти (2020 р.), які ґрунтуються на компетентнісних засадах освітньої діяльності школярів з урахуванням вікових і психофізіологічних особливостей розвитку дитини. Продовжується також робота вчених зі створення нового державного стандарту профільної

середньої освіти. З метою реалізації цих нормативних документів в освітній практиці розробляються освітні програми для закладів загальної середньої освіти. Варіант освітньої програми для початкової освіти, підготовлений під керівництвом акад. О.Я. Савченко, одержав статус типової освітньої програми. За опитуванням учителів, проведеним МОН України, цю програму обрали більше половини шкіл [4].

Засідання Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем, 2014 р.

Слід зазначити, що сама ідея створення стандарту загальної середньої освіти неодноразово ініціювалася Відділенням задовго до її практичної реалізації. Зокрема, ще в 1995 р. вченими Відділення розроблено й запропоновано проєкт комплексної цільової програми «Державний загальноосвітній стандарт», яка визначала концептуальні засади, етапи і зміст відповідної роботи щодо його впровадження. Істотну роль у формуванні нового змісту загальної середньої освіти відіграли підготовлені тоді концепції шкільної освіти з більшості навчальних предметів і курсів. Згодом ці напрацювання вчених Відділення були покладені в основу державних стандартів загальної середньої освіти першого покоління (2000 р., 2004 р.) [6].

Істотні результати здобуто у дослідженні проблем дидактичного і методичного забезпечення шкільного навчання. Вчені Відділення є авторами або співавторами навчальних програм з більшості шкільних предметів на всіх етапах розбудови української школи. Вирішальним є їхній внесок у формування національного фонду шкільних підручників. За короткий час упродовж кількох перших років незалежності України зроблено справді історичний крок у забезпеченні загальноосвітніх шкіл вітчизняними підручниками. На той час з-під пера науковців Відділення вийшло близько 60 оригінальних навчальних книг з більшості предметів шкільної програми, які склали основу першого покоління вітчизняних шкільних підручників.

Виїзне засідання Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем, Переяслав, 2018 р.

Питання теорії і практики підручникотворення були і залишаються донині одними з пріоритетних у науковій діяльності Відділення. Останнім часом теорію шкільного підручника поповнено новими результатами щодо конструювання навчального змісту і методичного апарату компетентнісно орієнтованого підручника та системи навчальних завдань, спрямованих на формування ключових і предметних компетентностей учнів. Вчені Відділення продовжують брати активну участь у створенні нового покоління шкільних підручників. Щороку понад 20 підручників за їх авторства успішно проходять конкурсний відбір навчальних книг для чергового року навчання й отримують відповідний гриф МОН України. Лише впродовж перших чотирьох років навчально-методичного забезпечення функціонування Нової української школи авторські колективи, до складу яких увійшли вчені Відділення, підготували понад 60 підручників та понад 100 посібників для початкової школи, зокрема: з української мови (академіки О.Я. Савченко, М.С. Вашуленко, кандидати пед. наук К.І. Пономарьова, О.В. Вашуленко), у тому числі для закладів з викладанням мовами національних меншин (докт. пед. наук Н.І. Богданець-Білоскаленко, канд. пед. наук О.М. Петрук); математики (докт. пед. наук О.В. Онопрієнко, членкор. С.О. Скворцова, Н.П. Листопад); курсу «Я досліджую світ» (акад. Н.М. Бібік), інформатики (членкор. Н.В. Морзе), іноземної мови (докт. пед. наук В.Г. Редько) тощо, які перемогли у всеукраїнських конкурсах і видаються за державні кошти.

Розпочато навчально-методичне забезпечення Нової української школи для рівня базової середньої освіти. Підготовлені і одержали гриф МОН України 17

підручників для 5 класу з української мови (доктори пед. наук Н.Б. Голуб, О.М. Горошкіна), української літератури (докт. пед. наук Т.О. Яценко та ін.), інтегрованого курсу української і зарубіжної літератур (канд. пед. наук Н.І. Новосьолова та ін.), математики (член-кор. С.О. Скворцова, канд. пед. наук Д.В. Васильєва), природничих наук (докт. пед. наук Т.М. Засєкіна, канд. пед. наук Д.О. Засєкін, акад. В.Р. Ільченко, канд. пед. наук Т.В. Коршевнюк), історії (член-кор. О.І. Пометун, кандидати пед. наук Т.О. Ремех, Ю.Б. Малієнко, П.В. Мороз), інформатики (членкор. Н.В. Морзе, докт. фіз.мат. наук В.В. Завадський) та ін., які за результатами відбору вчителями увійшли до державного замовлення на навчальну літературу.

У колі уваги вчених Відділення також зміст і методика навчання предметів у старшій школі: видано низку методичних посібників і рекомендацій, в яких розкриваються особливості організації освітнього процесу на рівні профільної середньої освіти, зокрема щодо навчально-методичного забезпечення профільного навчання на компетентнісних засадах (академіки О.М. Топузов, М.І. Бурда, доктори пед. наук Л.П. Величко, М.В. Головко, О.В. Малихін, Т.Г. Назаренко, канд. пед. наук В.І. Туташинський, канд. психол. наук В.І. Доротюк та ін.).

Зусиллями вчених Відділення освітню теорію й практику збагачено рядом ефективних методичних і дидактичних систем і технологій. У їх числі дидактико-методична система навчання в початковій школі (академіки О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко та ін.), яка впродовж багатьох років підтверджує свою продуктивність і ефективність; методичні системи цілісної шкільної науково-природничої освіти «Довкілля» (акад. В.Р. Ільченко), соціально-гуманітарної освіти в основній і старшій школі (членкор. Р.А. Арцишевський); дидактична технологія інтенсивного навчання іноземних мов, запатентована як педагогічний винахід (членкор. Р.Ю. Мартинова); методична система мовленнєвого розвитку дошкільників (акад. А.М. Богуш) та учнів середньої школи (акад. Л.І. Мацько); педагогічна система особистісно зорієнтованого навчання і розвитку школярів, створена й реалізована в Авторській школі М.П. Гузика (членкор. М.П. Гузик); педагогічна система «Школа майбутнього» (акад. В.М. Мадзігон); система комп'ютерно орієнтованого навчання в середній і вищій школі (акад. М.І. Жалдак, члени-кор. П.П. Воробієнко, Н.В. Морзе, О.М. Спірін); педагогічні технології пошуку, підтримки і розвитку обдарованих дітей (акад. С.О. Довгий, член-кор. В.В. Камишин) тощо. У Відділенні активно розробляються дидактичні засади і методики компетентнісно орієнтованого навчання різних предметів для всіх рівнів повної загальної середньої освіти (академіки М.І. Бурда, Н.М. Бібік, В.Р. Ільченко, О.І. Ляшенко, О.Я. Савченко, О.М. Топузов, О.Г. Ярошенко, члени-кор. Ю.І. Мальований, О.І. Пометун та ін.). В освітню практику початкової, базової і профільної середньої, вищої педагогічної освіти впроваджено методики і технології навчання, що ґрунтуються на засадах компетентнісного підходу, зокрема з української мови і літератури (академіки А.М. Богуш, М.С. Вашуленко, Л.І. Мацько, О.Я. Савченко, членкор. Є.П. Голобородько), історії і суспільних наук (акад. В.П. Коцур, члени-кор. О.І. Пометун, О.А. Удод), математики (акад. М.І. Бурда, членкор. С.О. Скворцова), природничих наук (академіки В.Р. Ільченко, М.Т. Мартинюк, М.І. Шут, О.Г. Ярошенко, члени-кор. І.Т. Богданов, Т.О. Пушкарьова, П.Г. Шищенко), інформатики (акад. М.І. Жалдак, члени-кор. А.Ф. Верлань, Н.В. Морзе, О.М. Спірін), фізичної культури (акад. М.О. Носко) тощо.

Вагоме місце у дослідженнях, здійснюваних у Відділенні, займають проблеми інформатизації освіти та цифрової трансформації освітнього простору, створення й раціонального використання навчального середовища на базі інформаційно-комунікаційних технологій і хмарних сервісів. До основних результатів наукового доробку із цього напряму слід віднести низку інноваційних підходів, технологій та методик, серед яких доцільно назвати такі: розвиток інформаційно-цифрового навчального середовища української школи; хмаро орієнтовані системи відкритої науки в навчанні й професійному розвитку вчителів (акад. В.Ю. Биков); використання цифрових технологій для реалізації змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти (канд. пед. наук М.В. Мар'єнко); методологія формування хмаро орієнтованого навчально-наукового середовища педагогічного закладу освіти (докт. пед. наук М.П. Шишкіна); методологія педагогічного проєктування комп'ютерно орієнтованого середовища навчання предметів природничо-математичного циклу в профільній школі (докт. пед. наук С.Г. Литвинова); розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів в умовах хмаро орієнтованого навчального середовища (докт. пед. наук О.В. Овчарук); формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж (канд. пед. наук О.П. Пінчук); інформаційно-аналітична підтримка педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу (канд. пед. наук Л.А. Лупаренко); використання відкритих електронних науково-освітніх систем для розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників (членкор. О.М. Спірін, канд. пед. наук С.М. Іванова); моделювання і реалізація персоніфікованих навчальних сценаріїв у побудові адаптивних діалогових систем спілкування користувача з комп'ютерними навчальними засобами (членкор. А.Ф. Верлань) тощо [7].

У зв'язку з модернізацією змісту інформатичної освіти в закладах загальної середньої освіти вчені Відділення брали участь в оновленні програми з інформатики для базової середньої освіти, створенні модельної програми з інформатики як вибірково-обов'язкового предмета для 10-11 класів (канд. фіз.мат. наук В.В. Лапінський), у якій застосовано модульний підхід, що зробило можливим адаптування освітнього процесу з інформатики до будь-якого профілю навчання.

На основі здобутих результатів досліджень визначено принципи побудови та функціонування мережі ресурсних центрів дистанційної освіти закладів загальної середньої освіти як одного з дієвих способів забезпечення рівного доступу до якісної освіти, з'ясовано особливості дидактичної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах сформованого комунікативного простору дистанційного навчання, розроблено методичні рекомендації з використання засобів підтримки такої взаємодії, запропоновано методику застосування електронних програмних засобів у навчанні природничих предметів у старшій школі.

Створено концепцію формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж. Досліджено їх дидактичні можливості як засобів спільної навчальної діяльності, розгортання соціальних контактів і розширення соціальної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, розвитку їхньої інформаційно-комунікаційної компетентності, формування соціальної компетентності, розвитку обдарованої особистості. Розроблено модель організації групової навчальної взаємодії у соціальних електронних мережах, на основі якої функціонують спільноти учнів за інтересами.

Академічні читання Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем, 2019 р.

Запропоновано ефективні рішення щодо організації безпечного і попередження нецільового доступу до інформаційних інтернет-ресурсів різних категорій користувачів, зокрема учнів, студентів, учителів, батьків. Створено відповідний мультимедійний навчальний дистанційний курс безпечного користування ресурсами мережі Інтернет.

Обґрунтовано вимоги до формування та розвитку єдиного освітнього середовища сучасного університету на основі використання веб-технологій, розроблено модель такого середовища і підготовлено рекомендації щодо його побудови на основі хмарних технологій.

Попередні роки позначені низкою вагомих результатів у дослідженні проблем виявлення, навчання і розвитку обдарованих дітей (акад. С.О. Довгий, член-кор. В.В. Камишин, докт. філос. наук М.С. Гальченко). Корисними для педагогічної практики стали з'ясовані методологічні засади розвитку обдарованості і креативності особистості на основі принципу людиноцентризму (член-кор. В.В. Ільїн). Обґрунтовано і створено моделі психологічної діагностики актуальної і потенційної інтелектуальної обдарованості старшокласників, а також управління розвитком їх академічної обдарованості. Визначено зміст і структуру процесу проєктування і забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку обдарованості дитини, створено діагностико-проєктувальний комп'ютерний комплекс такого супроводу в освітньому процесі (канд. пед. наук В.О. Киричук).

Розроблено діагностичні методики виявлення обдарованості за різними її видами, комплекс методичних засобів діагностики її проявів, створено відповідний тестовий профорієнтаційний діагностичний комплекс щодо самовизначення у майбутній професії обдарованих учнів ліцею (канд. пед. наук М.Ю. Мельник).

Здійснено науково-методичне обґрунтування організації освітнього процесу та визначено засади конструювання змісту освіти в наукових ліцеях, запропоновано форми навчання обдарованих учнів в контексті формування у них наукового мислення (докт. пед. наук І.С. Волощук). Визначено методичні засади реалізації освітніх програм спеціалізованої освіти наукового спрямування в гімназіях і ліце-

ях в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти, здійснено методичний супровід упровадження STEM/STEAM-освіти в закладах спеціалізованої освіти наукового спрямування (канд. пед. наук Н.І. Поліхун).

Запропоновано методику формування розвивального інформаційного середовища, що інтегрує розподілені інформаційні ресурси, створено програмно-інформаційні засоби формування регіонально розподіленої мережі пошуку й розвитку обдарованих дітей. Розроблено і впроваджено модель соціально-психологічної адаптації обдарованих учнів в інформаційно-освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти (канд. психол. наук К.А. Андросович).

Популярним і затребуваним осередком інформаційної і соціальної підтримки розвитку обдарованої особистості виявився розроблений вченими Відділення програмний комплекс, реалізований в освітньому інтернет-порталі «Острів знань», який відзначено Державною премією України в галузі освіти [7].

Низку істотних результатів здобуто в дослідженні проблем якості освіти. Зокрема, обґрунтовано організаційні, технологічні і методичні засади здійснення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти, розроблено вимоги та з'ясовано основні форми інтерпретації результатів стандартизованого тестування в Україні для їх використання в управлінні якістю освіти, запропоновано методику оцінювання діяльності закладу загальної середньої освіти (докт. пед. наук Ю.О. Жук). З'ясовано можливості використання тестових технологій в оцінюванні ключових і предметних компетентностей здобувачів базової і профільної середньої освіти. Створено дидактико-методичну систему контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи на основі компетентнісного підходу (докт. пед. наук О.В. Онопрієнко). Розроблено моделі державної підсумкової атестації випускників гімназії у формі зовнішнього незалежного оцінювання, обґрунтовано умови їх вибору і реалізації в освітній практиці (акад. О.І. Ляшенко) [2].

Серед здобутків дослідників проблем удосконалення фахової підготовки педагогів слід назвати запропоновану нову концептуальну модель вивчення історії у закладі вищої освіти на основі людинознавчого підходу (акад. В.П. Коцур), розроблену методику підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання молодших школярів української мови на компетентнісних засадах (академіки А.М. Богуш, М.С. Вашуленко). Обґрунтовано психолого-педагогічні засади інтегрованого формування іншомовної професійно орієнтованої мовленнєвої діяльності студентів педагогічних університетів, запропоновано лінгводидактичну модель зазначеного підходу (член-кор. Р.Ю. Мартинова), розроблено методику навчання інформатики в закладах загальної середньої освіти (акад. М.І. Жалдак, член-кор. Н.В. Морзе). Підготовлено низку підручників і навчальних посібників з різних дисциплін і навчальних курсів для студентів університетів і вчителів (академіки Л.І. Мацько, М.О. Носко, члени-кор. Ф.Ф. Боєчко, І.І. Доброскок, П.Г. Шищенко та ін.).

Чільне місце в діяльності Відділення посідають питання впровадження результатів досліджень в освітню практику, забезпечення їх дієвого впливу на ефективність освітнього процесу. Тематика наукових досліджень учених Відділення знайшла відображення в Програмі спільної діяльності МОН і НАПН України, зокрема в частині реформування загальної середньої освіти, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, здійснення психолого-пе-

дагогічного супроводу і розвитку обдарованої особистості. Позитивний відгук у педагогічної громадськості одержала низка круглих столів з актуальних проблем навчання природничих наук і математики, висвітлення історії України у шкільних підручниках, дискусійних проблем мовно-літературної освіти в школі [3].

Все більшого поширення набувають онлайн семінари і конференції з різних педагогічних проблем. Зокрема традиційною стала вебконференція «Учені НАПН України — українським учителям», що відбувається перед початком навчального року. Під час таких вебінарів і конференцій у процесі живого спілкування вчені надають педагогам методичні поради щодо оновлення змісту, особливостей організації освітнього процесу і використання сучасних технологій навчання різних предметів, ознайомлюють їх з новітніми результатами наукових досліджень, консультують з нагальних питань шкільної практики, що турбують освітян.

В умовах карантинних заходів здійснено наукову та навчально-методичну підтримку педагогів, зокрема організовано і проведено навчальні тренінги, семінари та вебінари, у яких узяли участь понад 4,5 тис. осіб. Для підтримання педагогічних працівників в умовах пандемії та підвищення рівня їх ІК-компетентності, з метою подолання «цифрового бар'єру» проведено масові навчальні тренінги й вебінари: «Марафон Office 365», «Проблеми та перспективи розвитку навчального середовища початкової школи на засадах технології Smart Kids», «Дистанційна освіта: чек-лист підготовки», «Всеукраїнська онлайн-конференція з питань дистанційної освіти та навчально-дослідної роботи в закладах освіти», «Комп'ютерне моделювання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти», «Проєктування хмаро орієнтованої методичної системи підготовки вчителів природничо-математичних предметів до роботи в науковому ліцеї», «Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи» та ін. У рамках реформи початкової школи створена Академія «Розумники», у якій 600 вчителів мали змогу підвищити ІК-компетентність з використання електронних освітніх ігрових ресурсів, організації дистанційного навчання, застосування цифрових сервісів та вдосконалення навичок роботи з цифровим обладнанням.

Оперативному і широкому розповсюдженню й використанню в науково-освітній практиці результатів здійснюваних досліджень слугує створена зусиллями науковців Відділення Електронна бібліотека НАПН України, яка відповідає сучасним підходам до побудови наукових електронних бібліотек на програмних платформах з використанням вебтехнологій. Бібліотека інтегрована в міжнародний науково-освітній простір і міжнародно визнані наукометричні платформи та бази даних. Вона входить до міжнародної системи Webometrics і за рейтингом належить до ТОП-10 вітчизняних електронних бібліотек університетів і наукових установ. Електронна бібліотека НАПН України містить понад 26 тис. цифрових інформаційних ресурсів, підготовлених за результатами фундаментальних і прикладних наукових досліджень підвідомчих установ академії. Зазначені ресурси завантажені користувачами з багатьох країн світу понад 8 млн разів.

До потужних засобів перетворювального впливу результатів наукових пошуків на освітню практику слід віднести масове використання в освітньому процесі монографічних праць, підручників, навчальних і методичних посібників, інших видів педагогічних видань, створених ученими Відділення. Результати їх наукової діяльності отримують визнання педагогічної громадськості і держави. Одне із

свідчень цього — чотири державні премії України в галузі освіти, якими відзначено наукові колективи і окремих авторів: за розроблення змісту і науково-методичного забезпечення початкової освіти (академіки О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко та ін.; 2011 р.); за створення циклу підручників з фізики для закладів загальної середньої освіти (акад. О.І. Ляшенко; 2012 р.); за розроблення Всеукраїнського інформаційно-освітнього інтернет-порталу «Острів знань» (акад. С.О. Довгий, член-кор. В.В. Камишин та ін; 2012 р.); за створення навчально-методичного комплексу з розвитку мовлення дошкільників та підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (акад. А.М. Богуш; 2013 р.) [6].

Стабільно зростає публікаційна акативність учених відділення, розширюється представлення результатів їхньої діяльності у вітчизняному і міжнародному інформаційному науково-освітньому просторі. Так, у 2020-2021рр. лише у виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних Scopus і Web of Sciense Core Collection, ними опубліковано понад 300 робіт.

Експериментальна робота вчених Відділення в закладах освіти є невід'ємним складником їхньої науково-дослідної роботи. Освітянам країни добре відомі оригінальні здобутки авторських шкіл членів Відділення. Зокрема, до них належать: особистісно орієнтована педагогічна система навчання і розвитку школярів, розроблена і реалізована в Авторській школі М.П. Гузика (м. Южне, Одеська обл.); модель сільської школи як центру духовності і культури села з ефективною системою виховання учнів на основі загальнолюдських цінностей і національних традицій, що втілена в діяльності Авторської школи О.А. Захаренка (с. Сахнівка, Черкаська обл.); виховна система розвитку і соціалізації дітей-сиріт Вербської школи-інтернату (Рівненська обл.), директором якої впродовж майже 40 років була членкор. Г.Д. Нестеренко; система розвитку креативності учнів, втілена в природничо-науковому ліцеї (м. Кривий Ріг), яким керував членкор. А.І. Сологуб. Нині здійснюється низка широкомасштабних педагогічних експериментів, серед яких можна відзначити пілотування нового змісту початкової і базової середньої освіти в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа», реалізацію компетентнісного підходу до навчання учнів у різних навчальних предметах і курсах, психолого-педагогічну підтримку обдарованої молоді в умовах інформаційно насиченого освітнього середовища, використання хмаро орієнтованих технологій в освітньому процесі тощо [5].

Упродовж усіх років існування Відділення є авангардом розбудови української школи, у тісній співпраці з педагогічною громадськістю здійснює науковий і дидактико-методичний супровід розвитку національної системи загальної середньої освіти, забезпечує її ефективне функціонування та підвищення якості освіти. Вченими Відділення за час його існування підготовлено й опубліковано понад 180 монографій, близько 1400 підручників і навчальних посібників, понад 600 методичних посібників, близько 400 навчальних програм і концепцій тощо. За результатами наукових досліджень підготовлено численні аналітичні матеріали щодо вдосконалення змісту повної загальної середньої освіти, поліпшення стану і розв'язання проблем розвитку української школи, забезпечення інформатизації та підвищення якості загальної середньої освіти та ін. Вчені Відділення як експерти постійно беруть участь у підготовці й обговоренні законодавчих актів, надають висновки і пропозиції щодо нормативно-правової бази функціонування освіти і науки, готують аналітичні матеріали про стан і розвиток освітньої сфери в Україні.

Пріоритетними напрямами діяльності Відділення на найближчу перспективу є науково-методичний супровід реформування загальної середньої освіти в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа», зокрема дидактико-методичне забезпечення освітнього процесу в початковій, базовій середній і профільній середній освіті на етапах розроблення та впровадження нових стандартів, освітніх і модельних навчальних програм, підготовка підручників і методичної літератури, розбудова інформаційно-освітнього середовища в умовах цифровізації вітчизняної освітньої системи, широке використання електронних ресурсів, новітніх засобів навчання та інноваційних технологій в загальній середній освіті, психолого-педагогічна підтримка розвитку обдарованості учнів, підготовка вчителів до освітньої діяльності в умовах реформування української школи, а також розв'язання освітніх проблем, зумовлених пандемією COVID-19 та повномасштабною війною Російської Федерації проти України.

Список використаних джерел

1. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура : наук.-аналіт. доп. / В. Г. Кремень, О. І. Ляшенко, О. І. Локшина. Київ : Пед. думка, 2020. 55 с. DOI: https://doi.org/10.32405/978-966-644-555-4-2020-49.
2. Ляшенко О.І. Про виконання Відділенням загальної середньої освіти Плану заходів НАПН України із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері формування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2019. Т. 1, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-2-4.
3. Ляшенко О. І., Коцур В. П. Академічна та університетська наука — школі. Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2020, Т. 1, № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-3-2.
4. Ляшенко О. І., Мальований Ю. І. На шляху до нової української школи: концептуальні засади і виклики. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України) : зб. наук. пр. Київ : Сам, 2017. 400 с.
5. Мальований Ю. І. П'ятнадцять років пошуків і здобутків. Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. пр. до 15-річчя АПН України : у 5 т. Київ : Пед. думка, 2007. Т. 2 : Дидактика, методика, інформаційні технології. С. 3—18.
6. Національна академія педагогічних наук України — 25 років : [інформ. довід.]. Київ : Сам, 2017. 144 с.
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. DOI: https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua.
8. Ярмаченко М. Д. Академія педагогічних наук України (п'ятиріччя становлення і розвитку). Київ : Пед. думка, 1997. 154 с.

РОЗДІЛ 7.
ВІДДІЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРОСЛИХ НАПН УКРАЇНИ

Академік-секретар Відділення — Нелля Григорівна Ничкало, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор.

Вчений секретар Відділення — Валентина Павлівна Гордієнко, кандидат педагогічних наук.

До 1997 р. проблемами науково-методичного забезпечення підготовки кваліфікованих робітників і розвитку педагогічної освіти опікувалось Відділення педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України (із 2010 р. — Національна академія педагогічних наук України) (академік-секретар — Л.О. Каніщенко). 28 січня 1997 р. Відділення реорганізовано у два відділення: педагогіки і психології професійно-технічної освіти та педагогіки і психології вищої школи.

Академік-секретар Відділення Н.Г. Ничкало

Засновниками Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти стали: акад. Ф.С. Арват — на той час ректор Ніжинського державного педагогічного інституту імені Миколи Гоголя (1928-1999 рр.); академік-секретар Н.Г. Ничкало; члени-кор. Е.С. Вільчковський, А.М. Гуржій, А.С. Нісімчук (1941-2013 рр.).

Відділення об'єднало представників педагогічних, економічних, політичних, технічних і філософських наук, які працюють у закладах різних типів багаторівневої системи професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, включно з педагогічною. Їхні інноваційні ідеї, багаторічний науково-педагогічний досвід, активна дослідницька діяльність сприяли розвитку наукових досліджень з проблем професійної педагогіки і психології, зокрема порівняльної професійної педагогіки, та пошуку ефективних шляхів науково-методичного забезпечення підготовки кваліфікованих робітників та інших фахівців — національного виробничого потенціалу — з урахуванням наступності у системі безперервної освіти.

Нині до складу Відділення професійної освіти і освіти дорослих входять 28 науковців: 11 дійсних членів (академіків), 17 членів-кореспондентів, 7 іноземних членів, 3 почесні академіки, 5 почесних докторів.

Члени Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2019 р.

Відділення і віднесені до нього наукові установи пройшли етапи становлення, визначення пріоритетних проблем досліджень і за їх результатами здобули визнання в Україні та за її межами.

Свою діяльність Відділення спрямовує на розвиток досліджень з професійної педагогіки і психології, теорії і методики професійної (професійно-технічної) освіти, ініціювало створення науково-дослідного Інституту професійно-технічної освіти (з 2022 р. — Інститут професійної освіти). Постановою Верховної Ради України «Про стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні» від 3 квітня 2003 р. на МОН України та АПН України покладалося завдання розроблення Концепції розвитку професійно-технічної освіти в Україні та створення у складі академії науково-дослідного інституту професійно-технічної освіти. Передбачалося також разом з Державною акредитаційною комісією здійснити заходи із всебічної підтримки закладів професійно-технічної освіти нового типу й особливо вищих професійних училищ; забезпечення загальнодержавного підходу до розроблення навчальних планів і програм, своєчасного оновлення змісту загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Йшлося також про підготовку і видання необхідної навчальної, навчально-методичної і науково-методичної літератури та відповідне фінансування; розроблення механізму заохочення педагогічних працівників до написання посібників і підручників для закладів професій-

но-технічної освіти разом з вченими; здійснення комплексу заходів та підготовку пропозицій щодо стимулювання навчально-виробничої діяльності; створення мережі цих закладів для дітей з особливими потребами.

Провідна ідея вдосконалення загальноосвітньої і фахової підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійно-технічної освіти полягала в інтегруванні знань із загальноосвітніх і спеціальних дисциплін, спеціальних технологій та виробничого навчання.

5 грудня 2003 р. на загальних зборах академії розглянуто питання «Про концептуальні засади та основні напрями розвитку професійно-технічної освіти в Україні». Пріоритетними напрямами розвитку цієї ланки освіти визначено: інтелектуалізацію, використання науково-технічних досягнень, упровадження новітніх технологій, формування ринку освітніх послуг; модернізацію інформаційного, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення професійної освіти; особистісно орієнтований підхід у професійному навчанні та вихованні; соціальне партнерство та міжнародне співробітництво.

5 липня 2004 р. МОН України та АПН України затвердили «Концепцію розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні», в якій визначено напрями наукового, науково-методичного та інформаційного забезпечення розвитку цієї освітньої ланки.

На дослідження регіонального компонента змісту професійно-технічної освіти спрямовувалася діяльність Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти, який з травня 1994 р. діяв як структурний підрозділ Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Центр засновано на базі двох наукових лабораторій, що діяли у Львові: з 1989 р. — лабораторії професійно-технічної педагогіки на громадських засадах (завідувач — канд. пед. наук В.П. Жук) і з 1990 р. — лабораторії проблем національної освіти, перетвореної в 1993 р. на лабораторію гуманізації професійної освіти (завідувач — канд. філол. наук Г.С. Дегтярьова).

Перший директор центру — член-кор. АПН України, канд. екон. наук Я.Г. Камінецький (2005-2014 рр.). У ті роки науковці центру виконували такі комплексні дослідження: «Науково-методичне забезпечення якісної підготовки кваліфікованих робітників в умовах регіоналізації професійно-технічної освіти»; «Теоретичні та методичні засади професійно-технічної підготовки кваліфікованих робітників за професіями, що користуються сталим попитом на ринку праці».

Згідно з постановою Президії АПН України від 17 листопада 2005 р. № 1- 7/13-23 центр виведено із складу Інституту педагогіки і психології професійної освіти, перейменовано та підпорядковано академії. У 2013 р. центр увійшов до складу Інституту професійно-технічної освіти НАПН України як відокремлений структурний підрозділ. Після реорганізації центр у 2014-2016 рр. очолив докт. пед. наук, проф. Г.П. Васянович. У січні 2016 р. на базі центру створено відокремлений структурний підрозділ Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти». Це було спричинено припиненням його діяльності відповідно до Закону України «Про державний бюджет України на 2016 р.».

Зустріч учених Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти з президентом АПН України академіком В.Г. Кременем, 29 жовтня 2007 р.

Колектив Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти НАПН України у м. Києві (директор — канд. пед. наук Д.В. Гоменюк) працював за темою «Науково-методична підготовка та професійна майстерність педагогічних працівників — запорука результативності навчально-виховного процесу». Тут успішно функціонували «Школа молодого викладача», «Школа молодого майстра», впроваджувалися результати наукових досліджень. У центрі здійснювалась підготовка кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів для автотранспортних підприємств і сфери автосервісу. Забезпеченню якісної професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки учнів сприяло створення індивідуальних робочих місць, оснащених необхідними інструментами і матеріалами, налагодження партнерських відносин з роботодавцями, оновлення матеріально-технічної бази виробничого і теоретичного навчання відповідно до вимог роботодавців, які брали участь у її зміцненні.

Постійно вдосконалювалася структура Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (з 20 вересня 2018 р. — Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України), створеного у 1993 р. під керівництвом докт. філос. наук, проф., акад. І.А. Зязюна з метою проведення фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на розв'язання актуальних теоретичних і методологічних проблем педагогіки та психології професійної освіти. Так, відповідно до постанови Президії АПН України від 24 травня 1995 р. в інституті було відкрито лабораторії: професійного навчання; методики викладання гуманітарних дисциплін і виховної роботи; порівняльної професійної педагогіки у закладах професійно-технічної освіти. На цьому етапі інститут виконував завдання науково-методичного супроводу розвитку професійно-технічної і пе-

дагогічної освіти. Наукова діяльність інституту спрямовувалася на розроблення концептуальних засад розвитку професійно-технічної освіти в Україні, виконання Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») (1993 р.) [7], Указу Президента України «Основні напрями реформування професійно-технічної освіти України» (1996 р.) [11], Національної доктрини розвитку освіти (2002 р.) [10].

Пріоритетність цінностей творчості й прагнення до прогностичного бачення проблем засвідчує, що вчені спільно з практичними працівниками значну увагу приділяли концептуальним пошукам. Розроблено й затверджено такі концептуальні документи: Концепцію державних стандартів професійно-технічної освіти (схвалено 27 травня 1998 р. рішенням Колегії МОН України та Міжгалузевої ради з професійно-технічної освіти при Кабінеті Міністрів України); Концепцію професійно-художньої освіти (схвалено 19 січня 2000 р. Президією АПН України) [9]; Концепцію розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України (затверджено МОН України та АПН України 5 липня 2004 р.).

За ініціативи директора Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка члена-кор. О.І. Щербак розроблено Концепцію професійно-педагогічної освіти. Цільову комплексну програму досліджень з професійно-художньої освіти, схвалену Президією АПН України, розроблено докт. пед. наук, проф. О.П. Рудницькою. Починаючи з 2002 р., співробітники відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України щорічно проводили мистецько-педагогічні читання, за результатами яких видано 19 випусків збірників науково-методичних матеріалів. До 2010 р. видавався збірник «Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти» (з 2011 р. — «Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей»).

Уперше в Україні підготовлено і видано навчально-методичний посібник «Педагогічна книга майстра виробничого навчання» за редакцією акад. Н.Г. Ничкало (1992, 1994 рр.), що здобув широке визнання науково-педагогічної громадськості.

Діяльність Відділення спрямовувалася на здійснення фундаментальних і прикладних досліджень з проблем професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та педагогічної освіти і освіти дорослих, зокрема: безперервного професійного розвитку вчителя та навчання впродовж життя різних категорій дорослого населення; підготовки виробничого персоналу з урахуванням євроінтеграційних і глобалізаційних процесів; науково-методичного забезпечення розвитку професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти в регіонах.

Відділення науково-методично забезпечувало реалізацію «Основних напрямів реформування професійно-технічної освіти в Україні» відповідно до Указу Президента України від 8 травня 1996 р. [11]. Приділено увагу розв'язанню традиційних і нових проблем цієї ланки освіти: забезпеченню наступності у загальноосвітній і професійній підготовці учнів; удосконаленню управління підготовкою кваліфікованих робітничих кадрів, розвитку педагогіки і психології праці; підвищенню педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти на засадах психопедагогіки з урахуванням особливостей інтеграційних процесів в освіті; впровадженню в освітній процес вищих професійних училищ нових інформаційних технологій. Президія АПН України та Відділення надавали важливого значення

вдосконаленню гуманітарної і художньої освіти учнів закладів професійно-технічної освіти, що сприяло розвитку креативності і забезпеченню необхідних педагогічних умов їхньої самореалізації.

Відповідно до плану роботи АПН України Відділенням 6 грудня 2001 р. проведено методологічний семінар «Теоретико-методологічні проблеми неперервної професійної освіти», під час якого працювали чотири секції: «Концептуальні засади розвитку неперервної професійної освіти в Україні»; «Розвиток особистості в системі неперервної професійної освіти»; «Дидактичні проблеми неперервної професійної освіти»; «Неперервна професійна освіта України — шляхи інтеграції в європейський простір».

Вагомим результатом діяльності Відділення на цьому етапі стали словник «Професійна освіта» за ред. акад. Н.Г. Ничкало (2000 р.), енциклопедичне видання «Профтехосвіта України: XX століття» (2004 р.) та інші науково-педагогічні видання з проблем професійно-технічної освіти і освіти дорослих. Наукові засади безперервної педагогічної освіти досліджувались у системі «школа — коледж — педагогічний інститут — університет».

У 2002 р. в Україні вперше видано монографію «Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика» (за ред. акад. Н.Г. Ничкало). Теоретично обґрунтовано положення щодо варіативної частини навчальних планів і програм підготовки висококваліфікованих робітників і молодших спеціалістів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; навчальні плани, програми і методичні рекомендації із загальнотехнічних предметів для підготовки у цих закладах кваліфікованих робітників зі спеціальностей, що користуються попитом на ринку праці та потребують науково обґрунтованого оновлення змісту освіти; методичні рекомендації з розроблення інтегрованих навчальних планів підготовки кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів у вищих професійних училищах і центрах професійно-технічної освіти, а також впровадження 12-бального оцінювання навчальних досягнень учнів (слухачів) з виробничого навчання.

Вагомим результатом діяльності Відділення та Інституту педагогіки і психології професійної освіти стало видання колективної монографії «Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз» за редакцією акад. В.Г. Кременя. У цьому виданні розглянуто теоретико-методологічні та методичні проблеми, проаналізовано зарубіжний і вітчизняний досвід розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в контексті процесів модернізації національної системи освіти в умовах загальноцивілізаційних трансформацій. Особливу увагу приділено проблемам філософії безперервної освіти, синергетики як сучасної методології вивчення соціально-педагогічних систем, допрофесійної і професійної підготовки молоді, розвитку особистості майбутнього кваліфікованого фахівця.

Пріоритетом діяльності підвідомчих установ Відділення від початку його становлення й донині визначено орієнтацію на інноваційну діяльність і випереджувальний підхід, що втілювалися передусім в експериментальній роботі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти різних типів та педагогічних коледжах, інститутах й університетах.

Наукові установи Відділення постійно підтримували творчі пошуки у закладах професійно-технічної освіти різних регіонів України: Вінницької, Волинської, Львівської, Полтавської, Сумської, Харківської, Хмельницької, Черкаської об-

ластей та м. Києва. Започатковано проведення виїзних засідань Відділення на базі професійно-технічних училищ різних регіонів України (с. Балині Хмельницької області, м. Ромнах Сумської області, ВПУ № 4 м. Вінниці та інших).

З-поміж ключових дослідницьких напрямів підпорядкованих Відділенню установ насамперед були: теоретичні та методичні проблеми; дидактика професійної школи; психолого-педагогічні засади технологій навчання та педагогічні умови виховання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; педагогічна майстерність викладачів і майстрів виробничого навчання; теоретичні засади безперервної професійно-мистецької освіти; становлення особистості фахівця; управління та економіка в системі професійної (професійно-технічної) освіти; особливості розвитку професійної освіти в зарубіжних країнах.

Значну увагу приділено оновленню змісту й вдосконаленню організації освітнього процесу на основі випереджувального підходу, а також науково-методичному супроводу розроблення і реалізації державних стандартів професійно-технічної освіти, створенню засобів навчання нового покоління та інформатизації цієї освітньої ланки, нормативно-правового забезпечення її функціонування.

Наукові працівники Інституту педагогіки і психології професійної освіти підготували монографію «Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти» за редакцією акад. І.А. Зязюна (2003 р.). Наукова школа педагогічної майстерності члена Відділення І.А. Зязюна високо поцінована в Україні і за кордоном. Підручник «Педагогічна майстерність» (2005 р.) за його редакцією перевидано в Польщі. Вступне слово до цієї унікальної праці написав видатний польський вчений Т. Новацький, а передмову — відомий дослідник проблем підготовки вчителя, на той час голова Комітету педагогічних наук Польської академії наук, професор звичайний, доктор ґабілітований, іноземний член НАПН України Т. Левовицький.

У листопаді 2008 р. Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти перейменовано на Відділення професійної освіти і освіти дорослих АПН України. Таке рішення Президії АПН України зумовлювалося значним розширенням функцій і завдань Відділення, необхідністю цілеспрямованого науково-методичного забезпечення розвитку професійно-технічної освіти, фахової передвищої, педагогічної освіти і освіти дорослих.

У підпорядкованих Відділенню наукових установах налічується 11 лабораторій і відділів, у яких творчу науково-педагогічну діяльність здійснюють 2 дійсні члени (академіки) НАПН України, 2 члени-кореспонденти НАПН України, 35 докторів і 41 кандидат наук.

Проблеми професійної підготовки вчителів й освіти дорослих досліджує Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (http://ipood.com.ua/) (директор — член-кор. Л.Б. Лук'янова).

Фундаментальні і прикладні дослідження з актуальних теоретичних, методологічних і методичних проблем педагогіки та психології професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти здійснює Інститут професійної освіти НАПН України (https://ivet.edu.ua/) (до 27 січня 2022 р. — Інститут професійно-технічної освіти) (директор — акад. В.О. Радкевич).

Розроблено 14 навчальних проєктів за різними напрямами: виховна робота, професійна та загальноосвітня підготовка тощо. Науковцями обґрунтовано нові

напрями досліджень з проблем професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, розширено мережу експериментальних закладів професійної освіти і педагогічних університетів різних регіонів України.

29 жовтня 2014 р. проведено методологічний семінар, за результатами якого видано збірник наукових статей «Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів» [1]. У ньому висвітлено результати наукових досліджень і практичний досвід такого розвитку. Розглянуто теоретичні, методологічні засади і тенденції професійного становлення особистості, зумовлені євроінтеграційними процесами. З'ясовано психолого-педагогічні особливості професійного розвитку і саморозвитку особистості у контексті освіти впродовж життя. Обґрунтовано роль соціального партнерства, інформаційно-комунікаційних технологій, економічних та етичних чинників у формуванні професійних якостей майбутніх фахівців.

Розроблено систему науково-методичного забезпечення розвитку професійної (професійно-технічної) освіти за такими напрямами: модернізація професійної підготовки кваліфікованих робітників; управління розвитком професійної (професійно-технічної) освіти в умовах ринкової економіки на засадах децентралізації; підготовка молоді до проєктування та реалізації професійної кар'єри; імплементація сучасного досвіду підготовки виробничого персоналу країн Європейського Союзу у національну систему професійної освіти і підготовки. Створено державні стандарти професійної (професійно-технічної) освіти на основі компетентнісного підходу, інтегровані професії для підготовки кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, а тепер і фахових молодших бакалаврів. Значну увагу приділено науковому супроводу впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та створення інформаційно-освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі — ЗП(ПТ)О) і закладів фахової передвищої освіти (далі — ЗФПО) в умовах цифровізації.

Для проведення моніторингу ефективності діяльності ЗП(ПТ)О розроблено інформаційно-аналітичну систему управління «ПРОФТЕХ», а також систему навчально-методичного супроводу її використання; створено методичну систему розвитку інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників цих закладів на основі електронних освітніх ресурсів; підготовлено та впроваджено електронні підручники для професійної підготовки кваліфікованих робітників за 49 професіями та відповідні методичні рекомендації з їх використання; розроблено та реалізовано в мережі Інтернет проєкт інформаційно-освітнього середовища, що охоплює модулі: контент-бібліотеку електронних підручників, базу навчально-методичних матеріалів, довідково-пошукову систему та інші електронні освітні ресурси; створено та впроваджено систему дистанційного професійного навчання на базі платформи Moodle, а також дистанційні курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О та структурних навчальних підрозділів підприємств; обґрунтовано та впроваджено технологію відкритого професійного навчання на модульній основі.

На виконання Постанови Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення» від 7 вересня 2016 р. № 1493 Відділенням ініційовано дослідження «Теорія і методика

розроблення державних стандартів професійної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст».

Члени Відділення спільно з науковими установами і роботодавцями обґрунтовують концептуальні засади розвитку професійної освіти і підготовки з урахуванням потреб ринку праці та світових тенденцій забезпечення різних галузей економіки виробничим персоналом. Відділення забезпечує науковий супровід науково-практичних центрів у регіонах, де здійснюється професійна підготовка фахівців за новими високотехнологічними професіями. Такі центри засновано соціальними партнерами відомих зарубіжних компаній: «KNAUF», «Henkel Bautechnik Ukraine», «БудМайстер», «BOSCH», «TRIORA», «NIBKO», «HERZ Україна», ТОВ «Акватерм-Київ», ТзОВ «Снєжка-Україна» та іншими. На засіданнях бюро Відділення заслуховуються результати експериментальної перевірки ефективності навчально-методичних комплексів з урахуванням потреб сучасного високотехнологічного виробництва, внутрішньофірмового професійного навчання персоналу.

Відділення надає важливого значення впровадженню дуального навчання у ЗП(ПТ)О. За підтримки Відділення і департаменту, а згодом — директорату професійної освіти МОН України, впродовж останнього десятиліття впровадження елементів дуальної системи професійної (професійно-технічної) освіти в Україні здійснює ТОВ «KNAUF Гіпс Київ» — український філіал відомої німецької фірми «KNAUF». Це — досвід соціального партнерства щодо створення інноваційного освітнього середовища, сприятливого для підготовки освічених, високопрофесійних фахівців будівельної справи, здатних швидко змінювати спеціалізацію за новітніми технологіями та вільно орієнтуватися в глобальному просторі сучасних будівельних технологій і матеріалів.

В Інституті професійної освіти НАПН України створено три центри: енергоефективності; сучасних професій і технологій навчання; здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу.

Вчені Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України надають великого значення дослідженням проблем оцінювання якості професійної підготовки сучасних педагогів, навчання впродовж життя різних категорій дорослого населення. Актуальними є дослідження проблем особистісного і професійного розвитку та сучасних технологій навчання дорослих, а також особливостей підготовки дорослого населення у зарубіжних країнах.

За підтримки Відділення в цьому інституті створено центр освіти дорослих, діяльність якого спрямована на супровід неформальної освіти дорослих в Україні; центр підвищення кваліфікації для працівників закладів вищої освіти (далі — ЗВО) України, керівників і спеціалістів навчальних центрів підприємств, організацій та установ, персоналу центрів освіти дорослих, громадських активістів; психологічний консультативно-тренінговий центр для надання психологічної допомоги різним категоріям дорослого населення; центри педагогічної майстерності. Діяльність цих та інших структур сприяє підвищенню інтелектуального і професійного рівня вчителя, вдосконаленню його педагогічної майстерності.

Значну увагу приділено обґрунтуванню концептуальних засад розвитку професійної (професійно-технічної), педагогічної освіти та освіти дорослих в умовах глобалізації та євроінтеграції. Це, зокрема, «Концепція багаторівневої педагогічної освіти в Україні» (2011 р.), «Концепція розвитку освіти дорослих в Україні» (2011 р., 2016 р.), затверджені президією НАПН України.

Академіки В.Г. Кремень, В.О. Радкевич, член-кор. Л.Б. Лук'янова (ліворуч) на міжнародній виставці, м. Київ, 2019 р.

Засідання Науково-методичної ради МОН України з експериментальної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, 2020 р.

Чільне місце в діяльності Відділення посідають питання впровадження концепцій та результатів наукових досліджень в освітню практику ЗП(ПТ)О, ЗФПО, педагогічних ЗВО і центрів освіти дорослих упродовж життя. На засіданнях бюро Відділення прийнято ухвали щодо впровадження 14 авторських і 8 колективних концепцій, розроблених лабораторіями Інституту професійної освіти НАПН України. Концепція професійної орієнтації молоді на робітничі професії схвалена рішенням Ради з професійної орієнтації при Кабінеті Міністрів України (протокол від 21лютого 2012 р. № 4).

За участю вчених Відділення підготовлено перший в історії України спеціальний Закон «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.) [13]. Цим законом визначено правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку професійно-технічної освіти, створення умов для професійної самореалізації особистості та забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих робітниках. Останніми роками члени Відділення і вчені підвідомчих установ брали активну участь у підготовці законопроєкту «Про професійну освіту», а також в обґрунтуванні пропозицій до Закону України «Про освіту» (стаття 15 «Професійна (професійно-технічна) освіта» та стаття 18 «Освіта дорослих»).

Проаналізовано стан законодавчого забезпечення освіти дорослих у 23-х країнах (член-кор. Л.Б. Лук'янова). З метою сприяння створенню нормативної бази навчання дорослих упродовж життя в Україні за останні кілька років підготовлено пропозиції і доповнення до 30 законопроєктів, 25 рішень Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій; надано інформацію для підготовки і щодо виконання 27 розпоряджень Кабінету Міністрів України. Особливу увагу приділено виконанню постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення» від 17 вересня 2008 р. № 842. Інформація про хід виконання цієї урядової постанови щорічно узагальнюється і надсилається до Міністерства соціальної політики України.

На виконання програми спільної діяльності МОН України та НАПН України Відділенням та Інститутом професійної освіти НАПН України проводилася системна робота щодо обґрунтування пропозицій до проєктів законодавчих актів з удосконалення освіти. Значну увагу приділено розробленню концепції і проєкту національної стандартної класифікації освіти (як Національного класифікатора України); впровадженню Національної рамки кваліфікацій; моніторингу стану позанавчальної діяльності у ЗП(ПТ)О; розробленню та впровадженню змісту, державних стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з робітничих професій на основі компетентнісного підходу; обґрунтуванню педагогічних основ управління ЗП(ПТ)О у ринкових умовах; розробленню концептуальних засад розвитку освітнього маркетингу; підготовці сучасних підручників, навчальних посібників, навчально-методичних і довідкових матеріалів, методичних рекомендацій для педагогічних працівників з організації дистанційного навчання учнів.

Розроблено стратегію розвитку педагогічної освіти в Україні, навчально-методичне забезпечення розвитку педагогічної майстерності вчителів закладів загальної середньої освіти (далі — ЗЗСО) за планом освітнього проєкту МОН України «Нова школа: простір освітніх можливостей»; науково-методичне забезпечення кар'єрного зростання учнів ЗП(ПТ)О; методичне забезпечення впровадження проєктних технологій навчання у професійній підготовці кваліфікованих робітників і методичні рекомендації щодо створення стандартів і програм професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням компетентнісного підходу.

Члени Відділення і науковці академічних інститутів брали участь у підготовці інформаційно-аналітичних видань НАПН України, що мають стратегічне значення, зокрема «Білої книги національної освіти України» (розділ 2.4. «Професійна освіта і освіта дорослих») (2009 р.). У цьому науково-аналітичному документі приділено увагу таким важливим проблемам: підготовки вчителів до забезпечення якості освітнього процесу; розвитку педагогічної майстерності як стратегічної

домінанти підготовки вчителів до підвищення якості навчання; стану, проблемам, перспективам підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 20-річчя незалежності України, 2011 р.) представлено розділи 8. «Професійно-технічна освіта за умов розвитку інноваційної економіки»; 10. «Педагогічні і науково-педагогічні кадри: добір, підготовка, створення умов для ефективної діяльності»; 11. «Освіта дорослих — невід'ємна складова освіти впродовж життя». До Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 25-річчя незалежності України, 2016 р.) підготовлено розділи 9. «Професійна освіта для потреб особистості, економіки, суспільства»; 11. «Педагогічні та науково-педагогічні працівники, їхня професійна підготовка і соціальна підтримка — головний чинник конкурентоспроможної освіти»; 12. «Освіта дорослих — невід'ємна складова освіти упродовж життя» [2; 4].

У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України, 2021 р.) здійснено цілісний аналіз розвитку професійної (професійно-технічної) освіти для потреб особистості, економіки та суспільства; проаналізовано здобутки у розвитку освіти дорослих як невід'ємної складової освіти впродовж життя, а також проблеми фахової підготовки і створення умов для ефективної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників. Привернуто увагу до прорахунків та упущень у розв'язанні цих проблем, а також обґрунтовано пропозиції щодо пріоритетних напрямів цієї діяльності [3].

Відділення спрямовує діяльність підвідомчих установ на розв'язання актуальних проблем розвитку професійної (професійно-технічної) освіти у регіонах: вивчення можливостей навчання дорослого населення в системі професійної освіти; створення на базі провідних ЗП(ПТ)О регіональної мережі закладів професійної освіти упродовж життя і формування соціально-психологічної компетентності педагогічних працівників; створення карт сертифікації роботодавців тощо. Особлива увага приділяється експериментальним дослідженням з проблем формування трудового потенціалу регіонів. Відділенням схвалено пропозицію департаменту освіти і науки, молоді та спорту Запорізької обласної державної адміністрації та Запорізької обласної федерації роботодавців щодо проведення експерименту академічного рівня «Науково-методичне забезпечення діяльності освітньо-професійного кластера з формування трудового потенціалу регіону» (керівники: В.І. Сапронов, докт. пед. наук Л.І. Короткова). Здійснюється науковий супровід цього експерименту. Відділенням схвалено також проміжні результати дослідження особливостей функціонування регіональних професійно-освітніх округів як новітньої моделі ефективної підготовки робітничих кадрів на депресивних територіях.

Вчені Відділення багато уваги приділяють організації та проведенню циклічних конференцій. Разом з Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського проведено 15 міжнародних конференцій «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми». За їх результатами видано 62 збірники наукових праць. Спільно з Хмельницьким національним університетом проведено 11 міжнародних науково-практичних конференцій «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», видано 8 збірників наукових праць. Вагомий внесок у започаткування й організацію цих конференцій зробив докт. пед. наук

І.Є. Каньковський (1956-2016 рр.). Із Львівським державним університетом безпеки життєдіяльності проведено 6 міжнародних наукових конференцій «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи», спільно з Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут» — 7 міжнародних науково-практичних конференцій «Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів». За їх результатами видано збірники наукових праць і дидактичні комплекси.

У науково-видавничій діяльності Відділення спирається не лише на свої наукові підрозділи, а й співпрацює із закладами освіти різних типів. Спільно з Київським професійно-педагогічним коледжем імені Антона Макаренка засновано збірник наукових праць «Педагог професійної школи», з польськими вченими — українсько-польський / польсько-український щорічник «Професійна освіта: педагогіка і психологія» / «Kształcenie zawodowe: pedagogica i psychologia». Його засновано за ініціативи Відділення, секції педагогіки праці Польської академії наук, Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України та Академії імені Яна Длуґоша в м. Ченстохові (Республіка Польща). Презентація першого номера видання відбулася в Посольстві Республіки Польща в Україні в листопаді 1999 р. Видано 15 томів цього міжнародного наукового щорічника. У 2017 р. Академією спеціальної педагогіки імені Марії Ґжеґожевської та Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України засновано новий польсько-український науковий щорічник «Професійна і неперервна освіта» («Edukacja zawodowa i ustawiczna»). Відтоді видано 6 щорічників.

Вченими Відділення та науковими співробітниками підвідомчих установ упродовж 1997-2021 рр. видано понад 400 монографій, близько тисячі підручників і навчальних посібників, понад 2 тис. методичних посібників і рекомендацій, 400 навчальних програм і концепцій, понад 100 словників і довідників, близько 20 тис. статей.

Нові завдання Відділення у галузі педагогічної освіти полягають в: обґрунтуванні концепції підготовки вчителя в Україні, спрямованої на розвиток його особистісного потенціалу, творчий саморозвиток професіонала; упровадженні результатів фундаментальних і прикладних досліджень, підготовку спеціальних і тренінгових курсів, методичних рекомендацій, навчальних посібників для закладів освіти різних типів; розширенні співпраці з педагогічними університетами щодо створення спільних наукових центрів і лабораторій з дослідження проблем підвищення кваліфікації вчителів.

Відділення враховує нові завдання щодо підвищення якості професійної підготовки виробничого персоналу, проведення наукових досліджень і створення сучасного науково-методичного забезпечення підготовки фахівців у ЗФПО; популяризації у суспільстві місії та здобутків професійної освіти і науки у вітчизняному й зарубіжному науково-освітніх просторах; забезпечення широкого обговорення пріоритетних напрямів практико-орієнтованих досліджень та експериментальних розробок.

Традиційними стали спільні науково-практичні заходи з Представництвом Інституту з міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів DVV International в Україні. За участі МОН України, органів місцевого самоврядування Відділенням підготовлено і проведено форум «Європейський

Союз — Україна: освіта дорослих» (Київ, 2014 р.), міжнародні дні освіти дорослих у Львівській (2015 р.), Запорізькій (2016 р.) областях.

За підтримки Відділення створено громадську спілку «Українська асоціація освіти дорослих» (2015 р.) (http://www.uaod.org.ua/), яка стала членом Європейської асоціації освіти дорослих (2016 р.), та громадську організацію «Культурно-освітня ініціатива» (2016 р.). Діяльність цих громадських організацій спрямована на розвиток формальної, неформальної та інформальної освіти, розбудову громадянського суспільства в Україні.

Упродовж понад двох десятиліть Відділення співпрацює з Науковим педагогічним товариством «Польща-Україна» (голова — докт. ґаб., проф., іноземний член НАПН України Ф. Шльосек). Організовано і проведено 9 українсько-польських/ польсько-українських наукових форумів, зокрема: «Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття» — «Rozwój nauk pedagogicznych w Ukrainie i Polsce na początku XXI wieku» (м. Черкаси, 2011 р.); «Інтердисциплінарність педагогіки та її субдисципліни» — «Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny» (м. Краків, 2013 р.); «Освіта для сучасності» — «Edukacja dla współczesności» (м. Київ, 2015 р.); «Освіта для майбутнього» — «Edukacja dla przyszłości» (м. Бидгощ, 2017 р.); «Освіта для миру» — «Edukacja dla pokoju» (м. Переяслав-Хмельницький, 2019 р.); «Дороги і бездоріжжя освіти в умовах пандемії COVID-19» — «Drogi i bezdroża edukacji w okresie pandemii COVID-19» (м. Люблін, 2022 р.).

Учасники VIII Українсько-польського / польсько-українського форуму «Освіта для миру» — «Edukacja dla pokoju» на базі Університету Григорія Сковороди в Переяславі, 2019 р.

За ініціативи Відділення професійної освіти і освіти дорослих та Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди 8-9 листопада 2021 р. відбувся Міжнародний круглий стіл «Якість сучасної освіти в контексті постнекласичної парадигми: методологія, теорія, практика» — «Jakość współczesnej edukacji w kontekście postnieklasycznego paradygmatu: metodologia, teoria, praktyka». Спі-

ворганізатори заходу — МОН України, НАПН України, Департамент науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, Департамент освіти Харківської міської ради, Академія спеціальної педагогіки імені Марії Ґжеґожевської у Варшаві (Республіка Польща), Державний інститут імені Стефана Баторія у Скєрнєвіцах (Республіка Польща), Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Учені академічних установ НАПН України і НАМН України, управлінці сфери освіти, викладачі ЗВО України і Республіки Польща, педагоги-практики, представники громадських організацій об'єднали зусилля, аби в межах фахової дискусії знайти шляхи підвищення якості освіти, що має забезпечити належну підготовку молоді до життєдіяльності в нових умовах мінливого світу. Проведення такої міжнародної зустрічі засвідчило розвиток ідей, проголошених міністром освіти і науки України Сергієм Шкарлетом у червні 2021 р. в Харкові під час Всеукраїнської стратегічної сесії «Освіта України — 30. Національний технопарк з підвищення якості освіти».

Участь членів Відділення і польських вчених у Всеукраїнській стратегічній сесії, м. Харків, червень 2021 р.

Системна співпраця з іноземними членами НАПН України (Хенрик Беднарчик, Іоланта Вільш, Стефан Міхал Квятковський, Ян Лащик, Тадеуш Левовицький, Франтішек Шльосек) та почесними докторами НАПН України (Єжи Куніковскі, Зигмунт Вятровскі, Богуслав Сліверський) з Республіки Польща забезпечує активний обмін науковими ідеями, успішне проведення міжнародних форумів, наукових і науково-практичних конференцій, методологічних семінарів та реалізацію спільних дослідницьких проєктів.

За сприяння президента НАПН України акад. В.Г. Кременя — члена Національної Комісії ЮНЕСКО — в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих

імені Івана Зязюна НАПН України відкрито кафедру ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» (http://ipood.com.ua/unesco/) (керівник — член-кор. Г.І. Сотська). Її діяльність спрямовується на підтримку системи науково-дослідної роботи, а також збір та узагальнення інформації і документації з проблем андрагогіки, що сприяє розвитку співпраці вітчизняних та зарубіжних дослідників. Основні завдання кафедри — підготовка і перепідготовка науково-педагогічного персоналу, сприяння створенню мереж для обміну знаннями і кращими взірцями практичного досвіду, поширення знань і надання підтримки у розробленні й імплементації національних стратегій і планів щодо вдосконалення професійної підготовки та розвитку вчителів, а також освіти дорослих упродовж життя.

Вчені НАПН України — учасники Міжнародного круглого столу «Якість сучасної освіти в контексті постнекласичної парадигми: методологія, теорія, практика» — «Jakość współczesnej edukacji w kontekście postnieklasycznego paradygmatu: metodologia, teoria, praktyka», 7 листопада 2021 р.

У 2017-2021 рр. наукові дослідження спрямовувалися на забезпечення європейської та світової інтеграції України, виявлення нових можливостей інформатизації та управління освітою на всіх її рівнях. Членами Відділення завершено дослідження таких проблем: обґрунтування шляхів євроінтеграції професійної освіти; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій дистанційної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; розроблення хмаро орієнтованого середовища освітньо-професійної діяльності та науково-методичних засад інформатизації ЗП(ПТ)О.

Про результати дослідження проблем професійної орієнтації різних категорій дорослого населення науковими установами Відділення поінформовано Міністерство соціальної політики України.

На засіданні бюро Відділення розглянуто проєкт Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України 1 грудня 2017 р. [13]. Підготовлено пропозиції до плану заходів з реалізації цієї Концепції (затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від

10 травня 2018 р. № 342). Результати наукового пошуку використано для розроблення навчально-методичних матеріалів і тренінгових програм Всеукраїнського центру підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

У 2018 р. спільно з МОН України розроблено Концепцію розвитку педагогічної освіти, схвалену колегією МОН України 16 липня 2018 р. [8]. Обґрунтовано також концептуальні засади, використані в проєкті Закону України «Про освіту дорослих». Запропоновано включення до державного Класифікатора професій (ДК 003:2010) професії «Андрагог» (наказ Мінекономрозвитку України від 15 лютого 2019 р. № 259).

У сфері професійної (професійно-технічної) освіти: створено педагогічну систему консультування учнівської молоді з професійної кар'єри, що сприяє розвитку кар'єрної компетентності, забезпеченню конкурентоздатності на ринку праці, мобільності і кар'єрному зростанню впродовж життя майбутніх кваліфікованих робітників. Розроблено методичну систему дистанційної підготовки кваліфікованих робітників, що дає змогу гнучко організовувати освітній процес, модернізувати зміст професійного навчання, підвищує ефективність формування професійної компетентності кваліфікованих робітників, уможливлює розвиток готовності педагогів ЗП(ПТ)О до використання методик і технологій дистанційного навчання.

Відділення спрямовувало свою діяльність на: забезпечення виконання планових науково-дослідних робіт; підготовку відповідних матеріалів до загальних зборів і методологічних семінарів, до розгляду питань на засіданнях Президії НАПН України, Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій; обґрунтування і внесення пропозицій до проєктів законів України; надання відповідної інформації та аналітичних матеріалів Кабінету Міністрів України, МОН України, Мінсоцполітики України та іншим органам державної влади.

Упродовж 2017-2021 рр. здійснювалась узгоджена з директоратом і департаментом професійної освіти МОН України робота щодо виконання рекомендацій парламентських слухань «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення», а також рішення профільного Комітету Парламенту України «Про проміжні результати впровадження програми «Розвиток людського капіталу Херсонської області на 2017-2021 роки». Вчені наукових підрозділів Відділення брали участь у виїзних засіданнях Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій у Волинській, Донецькій, Луганській, Львівській областях.

Спільно з МОН України Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України підготовлено і проведено Форум «Міста, що навчаються: нові можливості для розвитку громади» (27 жовтня 2017 р., м. Мелітополь). Це сприяло розвитку освіти дорослих, формуванню культури навчання впродовж життя, забезпеченню соціальної згуртованості та економічного зростання громад міст, які серед пріоритетів обрали курс на всебічну підтримку навчання впродовж життя.

Спільне засідання фахівців МОН України, DVV International і НАПН України з обговорення проєкту закону про освіту дорослих, 13 вересня 2017 р.

Учасники Міжнародної конференції ЮНЕСКО CONFINTEA VI Mid-Term Review 2017 «Сила освіти дорослих: перспективи 2030», м. Сувон, Республіка Корея, 2017 р.

Вченими структурних підрозділів Відділення у сфері професійної освіти розроблено концепції стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів та проєктування SMART-комплексів для ЗП(ПТ)О аграрної, будівельної та машинобудівної галузей; теоретично обґрунтовано методичну систему стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів у коледжах і технікумах, систему діагностування розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання; створено модель формування підприємницької компетентності здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти та проєктно-орієнтовану модель їх розвитку в ринкових умовах. Розроблено методики розвитку готовності викладачів фахових дисциплін до стандартизації професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів, формування самоосвітньої компетентності здобувачів освіти; технології проєктного менеджменту ЗП(ПТ)О, організації професійної підготовки кваліфікованих робітників для аграрної, будівельної і машинобудівної галузей на модульно-компетентнісній основі та із застосуванням SMART-комплексів;

обґрунтовано дидактичні положення щодо проєктування змісту компетентнісно орієнтованого навчання; розроблено технології розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання та дорожню карту для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти у виробничих умовах суб'єктів господарювання. Робочими групами підготовлено проєкти професійних стандартів на основі компетентнісного підходу: «Педагог професійного навчання», «Майстер виробничого навчання», «Методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти», що проходять громадське обговорення.

Концептуальна модель SMART-комплексу, розроблена вченими Інституту професійної освіти НАПН України, 2020 р.

Основні напрями співпраці Інституту професійної освіти НАПН України з департаментом, директоратом професійної освіти МОН України: наукове керівництво педагогічними експериментами всеукраїнського рівня («Розвиток публічно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти з використанням технологій стратегічного менеджменту», «Професійна підготовка кваліфікованих робітників для сфери обслуговування систем відновлюваної сонячної та теплової енергетики», «Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти», «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності»); науково-методичний супровід професійної підготовки фахівців у ЗФПО; розвиток проєктного менеджменту в ЗП(ПТ)О у вітчизняній і зарубіжній практиці;

участь у Міжнародному проєкті Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)».

У сфері педагогічної освіти і освіти дорослих: розроблено «Концепцію розвитку освіти і навчання дорослих в Україні» (2019 р.) і проєкт кваліфікаційної характеристики професії «Андрагог», а також технології навчання різних категорій дорослого населення, зокрема формування андрагогічної компетентності педагогічного персоналу, працівників бібліотек, творчого використання здобутків вітчизняних науково-педагогічних шкіл у формальній і неформальній освіті викладачів ЗВО; підготовлено науково обґрунтовані методики сертифікації вчителів ЗЗСО, удосконалення підходів до визначення пріоритетних цілей і способів атестації і сертифікації, підготовки цільових програм сертифікації і способів оцінювання ключових компетентностей учителів; розроблено модель психологічного супроводу навчання різних категорій дорослих та програми виявлення освітніх потреб й особливостей педагогічної взаємодії з різними категоріями дорослого населення, програми для шкільних психологів щодо психологічного супроводу вчителів на перехідних етапах професійного розвитку.

Відділенням підготовлено матеріали до загальних зборів НАПН України «Наукове забезпечення розвитку освіти дорослих в Україні» (20 листопада 2020 р.).

Відповідно до Програми спільної діяльності МОН України та НАПН України на 2021-2023 роки вчені Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України у 2021 р. брали участь у доопрацюванні проєкту Закону України «Про освіту дорослих» і проєкту Концепції підготовки педагогічного персоналу до роботи з дорослими. Спільно із закладами освіти організовано і проведено 20 науково-практичних масових заходів (науково-практичних конференцій, методологічних семінарів, вебінарів, круглих столів).

Підготовлено й внесено пропозиції до: законопроєктів «Про фахову передвищу освіту», «Про освіту дорослих», «Про професійну освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про професійні кваліфікації», «Про внесення змін до розділу XV Закону України «Про вищу освіту», а також до «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», «Положення про дистанційну форму здобуття загальної середньої освіти», «Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників», «Типового Положення про кваліфікаційний центр», «Положення про спеціальну школу в новій редакції»; «Положення про навчально-реабілітаційний центр»; «Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти»; проєктів постанов Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; «Про затвердження Положення про присвоєння професійних кваліфікацій»; «Про внесення змін до Примірного положення про порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних наукових посад державної наукової установи»; проєктів наказів МОН України «Про затвердження Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2021 році»; «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх програм»; проєкту «Стратегії розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року та плану заходів щодо її реалізації»; до наради Комітету Верховної

Ради України з питань освіти, науки та інновацій щодо проблемних питань державного супроводу наукової діяльності в Україні; до проєкту методичних рекомендацій з розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі тощо.

Підготовлено інформаційні матеріали для Офісу Президента України «Педагогічна освіта в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку», пропозиції до проєкту Закону України «Про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів щодо підтримки освіти дорослих».

Упродовж останніх п'яти років за участю Відділення проводиться всеукраїнський конкурс «Педагогічний ОСКАР» відповідно до Меморандуму про співпрацю НАПН України з Державною установою «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти». Його мета — виявлення та підтримка творчої діяльності педагогічних колективів закладів фахової передвищої освіти, підвищення ефективності організації та управління освітнім процесом і якістю підготовки фахівців, сприяння зростанню професійної майстерності педагогічних працівників, вивчення та поширення інноваційних педагогічних практик.

У подальшій діяльності Відділення об'єднуватиме зусилля для розв'язання таких невідкладних завдань *у професійній (професійно-технічній) та фаховій передвищій освіті:* інтеграція у Європейський простір професійної освіти і підготовки; організація взаємодії публічно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти з використанням технологій стратегічного менеджменту; розроблення електронного ресурсу для майстра виробничого навчання; дидактичне обґрунтування підходів до підготовки підручників і навчальних посібників для учнів ЗП(ПТ)О, що навчаються за дуальною формою здобуття освіти; удосконалення методичних рекомендацій з розроблення стандартів фахової передвищої освіти. *У вищій педагогічній освіті та освіті дорослих актуальними є*: інтеграція у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір; сприяння підвищенню якості підготовки сучасного вчителя у ЗВО шляхом використання інтерактивних форм, методів, технологій, оновлення змісту підготовки на міждисциплінарних засадах та в умовах формальної і неформальної освіти; підготовка аналітичних матеріалів з проблем організації різних видів педагогічної практики у підготовці вчителів, викладачів-дослідників; обґрунтування змісту і методичних засад організації педагогічної інтернатури як форми післядипломної практики, професійного розвитку молодого вчителя, що передбачає «входження» у педагогічну професію через наставництво досвідченого вчителя впродовж одного року після отримання кваліфікації; посиленння міжсекторної взаємодії для впровадження в Україні стратегії розвитку активного довголіття, а також розвитку культури навчання впродовж життя дітей, молоді та дорослих; налагодження співпраці з Комітетом з освіти дорослих Громадської ради при МОН України з метою здійснення фундаментальних і прикладних досліджень у сфері освіти дорослих, продуктивної взаємодії з різними стейкхолдерами, спрямованої на вирішення питань підвищення конкурентоспроможності української освіти і науки, формування нових сегментів надання освітніх послуг як закладами вищої освіти, так і науковими установами.

З-поміж невідкладних завдань Відділення, безумовно, залишається наукове і методичне забезпечення розв'язання комплексу освітніх проблем, спричинених

пандемією COVID-19 та особливо повномасштабною російською агресією проти України, необхідністю посилення спротиву агресору та відновлення економіки нашої держави у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів : зб. наук. ст. / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченка, Н. Г. Ничкало. Київ : НТУ, 2015. 768 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/106929/ (дата звернення: 22.07.2022).
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2016. 448 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analitychni-materialy/7-natsionalna-dopovid-pro-stan-i-rozvitok-osviti-v-ukraini.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / НАПН України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726223/1 (дата звернення: 22.07.2022).
4. Національна доповідь про стан та перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; за заг. ред. В. Г.Кременя. Київ : Пед. думка, 2011. 304с.
5. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : монографія / Андрющенко В. П., Зязюн І. А., Ничкало Н. Г. та ін. ; за ред. В. Г. Кременя ; АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. Київ : Наук. думка, 2003. 852 с.
6. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 125 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709906/1 (дата звернення: 22.07.2022).
7. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : постанова Кабінету Міністрів України від від 3 листопада 1993 р. № 896. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text (дата звернення 22.07.2022 р.).
8. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti (дата звернення 22.07.2022 р.).
9. Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах : наказ Міністерства освіти і науки України від 25 лютого 2004 р. № 151/11 / М-во освіти і науки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11290-04#Text (дата звернення 22.07.2022 р.).
10. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text (дата звернення 22.07.2022 р.).
11. Про Основні напрями реформування професійно-технічної освіти в Україні : Указ Президента України від 8 травня 1996 р. № 322/96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322/96#Text (дата звернення 22.07.2022 р.).

12. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 10 лютого 1998 р. № 103/98-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 22.07.2022 р.).
13. Про схвалення Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : розпорядження Кабінету Міністрів України від від 1 грудня 2017 р. № 974-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974-2017-%D1%80#Text (дата звернення 22.07.2022 р.).
14. Професійна освіта : словник : навч. посіб. для учнів і пед. працівників проф.-техн. навч. закл. / за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
15. Професійна освіта України на шляху до євроінтеграції (1992—2017) / наук. ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Інформ.-аналіт. агенство, 2018. 358 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/711208/1 (дата звернення: 22.07.2022).
16. Профтехосвіта України: XX століття : енциклопед. вид. / за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : АртЕк, 2004. 872 с

РОЗДІЛ 8.
ВІДДІЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Академік-секретар Відділення — Петро Юрійович Саух, академік НАПН України, доктор філософських наук, професор.

Вчений секретар Відділення — Микола Васильович Набок, кандидат педагогічних наук, доцент.

Діяльність Відділення бере свій початок з листопада 1993 р., коли в складі АПН України було створено Відділення педагогіки і психології професійної освіти, яке очолив акад. Л.О. Каніщенко. У 1997 р. у структурі АПН України створено Відділення педагогіки і психології вищої школи, яке з листопада 2008 р. стало називатись Відділенням вищої освіти.

З 1997 до 2017 рр. Відділення очолював докт. пед. наук, проф., акад. М.Б. Євтух. 24 березня 2017 р. академіком-секретарем Відділення обрано докт. філос. наук, проф., члена-кор. НАПН України П.Ю. Сауха. Вченим секретарем Відділення призначено канд. пед. наук, доц. М.В. Набока.

У складі Відділення наразі працюють 17 дійсних членів (академіків), 16 членів-кореспондентів, 7 іноземних членів НАПН України, 11 почесних академіків та 3 почесні доктори. До відання Відділення віднесено Інститут вищої освіти НАПН України (директор — докт. пед. наук, доц. І.І. Драч) та ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (ректор — докт. філософії, доц. М.О. Кириченко).

Відділення працює над методологічною стратегією модернізації вищої освіти; розробленням системної, прозорої і науково обґрунтованої моделі оптимізації мережі закладів вищої освіти, яка має бути

Академік-секретар Відділення вищої освіти, дійсний член (академік) НАПН України П.Ю. Саух

Дійсний член (академік) НАПН України М.Б. Євтух

реалізована в короткостроковій перспективі на основі спеціальної цільової програми; досліджує архітектоніку сучасних процесів трансформації науки та освіти, їх синергію як головний ресурс суспільства знань; здійснює пошук ефективних економіко-управлінських детермінант розвитку вищої освіти та розробляє інноваційні підходи до діяльності закладів вищої освіти в умовах цивілізаційних змін; досліджує психолого-педагогічні основи вдосконалення освітнього процесу, організаційні особливості та педагогічні фактори підвищення якості підготовки фахівців; працює над запровадженням нового алгоритму гнучкої системи безперервної освіти; розробляє базові вимоги до освітнього та професійного рівня керівників установ і закладів освіти, вибудовує можливі інноваційні моделі управлінського циклу в умовах децентралізаційних процесів і збалансованого розвитку людського капіталу; аналізує співпрацю закладів вищої освіти України із зарубіжними університетськими центрами; готує наукові експертні рекомендації щодо конкретних кроків імплементації Закону України «Про вищу освіту», розробленої МОН України за участі вчених Відділення «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр.», інших актів законодавства.

Упродовж усього періоду функціонування Відділення кількість його членів істотно змінювалася: від 22 у 1997-1999 рр. до 33 у 2001 р., від 37 у 2003 р. до 31 у 2022 р. На початковому етапі становлення дослідження членів Відділення та вчених віднесених до нього установ орієнтувалися на виконання завдань Національної доктрини розвитку освіти, Державної програми «Вчитель», Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 рр., підготовки сфери вищої освіти України до участі в Болонському процесі тощо. Основні дослідження спрямовувалися на обґрунтування філософсько-цивілізаційних засад модернізації вищої освіти (академіки В.П. Андрущенко, Л.В. Губерський, І.А. Зязюн, В.О. Пащенко), економіко-управлінських детермінант розвитку системи вищої освіти (академіки С.О. Довгий, М.З. Згуровський, Л.О. Каніщенко, А.А. Мазаракі, А.Ф. Павленко, А.Г. Слюсаренко, В.В. Скопенко, П.М. Таланчук, М.І. Шкіль, члени-кор. А.М. Бугай В.Д. Пархоменко, О.В. Чалий) та психолого-педагогічних основ удосконалення освітнього процесу у закладах вищої освіти (академіки М.Б. Євтух, В.І. Кононенко, О.Г. Мороз, Б.І. Мокін, О.В. Третяк, члени-кор. Ю.І. Горобець, В.П. Малахов А.С. Нісімчук, В.Г. Сидякін, Г.П. Шевченко, О.Ф. Явоненко та ін.).

Дослідження членів Відділення, наукових підрозділів Інституту вищої освіти НАПН України й ДЗВО «Університет менеджменту освіти» у цей період концентрувалися на широкому спектрі теоретичних і практичних проблем розвитку вищої та післядипломної освіти України в контексті розгортання світових процесів глобалізації та інтеграції, зростання конкуренції на світовому ринку освіти; теоретико-методологічному обґрунтуванні підвищення якості української освіти в контексті євроінтеграції, здійснення політики ідентичності в освіті, переосмислення освітнього ідеалу і мети української вищої освіти, урізноманітнення типів, форм надання освітніх послуг, урахування тенденцій розвитку та потреб ринку праці, зокрема розвитку транснаціональних форм вищої освіти.

Проблемами дослідження було визначено: філософські засади модернізації вищої освіти; порівняльне вивчення її розвитку в освітніх системах різних країн; теоретико-методологічні засади інформатизації, формування професійної компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників; економіко-управлінські чинники розвитку вищої освіти, психолого-педагогічні основи вдосконалення

освітнього процесу; організаційні умови та педагогічні фактори підвищення якості природничої, технічної, суспільної і гуманітарної професійної підготовки; організацію виховної роботи; процеси модернізації педагогічної та післядипломної освіти та інші. Істотна увага приділялася розв'язанню проблем розвитку, впровадження інновацій та збереження традицій національної вищої освіти в процесі реалізації принципів Болонського процесу, розробленню методологічних і методичних засад забезпечення виконання університетами своєї нової місії у сучасному демократичному суспільстві тощо.

Упродовж 2007-2011 рр. вченими Відділення отримано вагомі наукові і практично значущі результати. Зокрема:

— досліджено проблеми: трансформації вищої школи як соціального інституту в контексті радикальної модернізації українського суспільства, що здійснюється під впливом глобалізаційних та євроінтеграційних процесів; соціалізації студентської молоді в умовах перехідного стану українського суспільства та за наявності суперечностей із входженням України в сучасні європейські освітній та науковий простори, зумовлених як вимогами Болонського процесу, так і особливостями модернізації української вищої освіти; узгодження структури, обсягів і якості підготовки кадрів з потребами економіки;

— обґрунтовано: теоретико-методологічні підходи до визначення поняття «якість освіти»; системні параметри якості освіти; принцип екології освітнього процесу; концепцію закладу вищої освіти як соціального інституту і механізму соціалізації молоді в сучасних суспільних умовах України з урахуванням загальноцивілізаційного контексту; доцільність і можливість застосування Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи в освітньому процесі, зокрема в підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів; системи (моделі) підготовки керівників до оцінювання результатів діяльності закладів загальної середньої освіти;

Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу» в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за участю вчених Відділення вищої освіти НАПН України, 2016 р.

— розроблено: теоретико-методологічні засади модернізації та концепції змісту гуманітарних дисциплін і дисциплін фізичного циклу у закладах вищої освіти гуманітарного, технічного і природничого профілів; варіант структури освіти України, узгодженої з Міжнародною стандартною класифікацією освіти, що покладено в основу Національної рамки кваліфікацій; концептуальну модель процесу соціалізації особистості студента у соціокультурному середовищі закладу; концептуальні засади законодавчо-нормативного забезпечення модернізації вищої освіти в Україні; проєкт положення «Про впровадження Європейської кредитно-трансферної системи у заклад післядипломної педагогічної освіти».

На основі результатів досліджень університетських вчених розроблена цілісна система навчання і підтримки обдарованої студентської молоді, яка передбачає: а) формування і впровадження в освітній процес відповідних стратегій навчання; б) спеціальні методики, орієнтовані на розвиток здібностей та обдарувань студентів; в) організаційно цілеспрямовану підготовку викладачів до роботи з обдарованою молоддю.

Розроблено та апробовано моделі: компетентності керівника закладу загальної середньої освіти включно з оцінюванням його освітньої діяльності; атестації закладу загальної середньої освіти та його рейтингового оцінювання; оцінювання діяльності місцевого органу управління освітою з позицій кваліметричного підходу, а також технологію його використання для її моніторингу й рефлексивного розвитку управлінських компетентностей директора школи. Узагальнено досвід місцевих відділів освіти та підготовлено програму використання сучасних комп'ютерних технологій в оцінюванні діяльності закладів.

Видання «Філософія освіти: пошук пріоритетів» в 7-ми томах, 2012 р.

Вагомим підсумком цього періоду стало масштабне дослідження «Філософія освіти: пошук пріоритетів», результати якого опубліковано у 2012 р. в семи томах. Автори цього видання академіки Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, В.П. Андрущенко та група університетських вчених В.В. Ільїн, В.Л. Савельєв, М.А. Шепелєв удостоєні Державної премії України в галузі освіти.

Упродовж наступного періоду 2012-2016 рр. кількісний і якісний склад Відділення істотно змінився. Пішли з життя Д.М. Черваньов, А.С. Нісімчук, С.Ф. Поважний, М.І. Шкіль, А.Т. Авдієвський, А.М Тугай, А.Ф. Павленко, іноземні члени В.Л. Матросов та Є.В. Бондаревська. Відділення поповнилося новими членами, значно розширилася й поглибилася тематика наукових досліджень.

Знаковими подіями й орієнтирами для членів Відділення та наукових працівників його установ стали прийняття навесні 2016 р. загальними зборами НАПН України Стратегії розвитку Національної академії педагогічних наук України на період 2016-2022 рр., підготовка «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (до 25-річчя незалежності)», державна атестація наукових установ та вибори до академії.

Важливими здобутками вчених Відділення стали системні науково обґрунтовані пропозиції до проєктів законів України «Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність», які у 2014 р. та 2016 р. відповідно набули чинності. Крім того, за участі фахівців МОН України, Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, Інституту вищої освіти НАПН України, членів Відділення М.З. Згуровського, В.С. Бакірова, Л.В. Губерського та інших, низки громадських організацій, а також закордонних експертів, у стислі терміни розроблено проєкт Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. Результати наукових досліджень членів Відділення використано у діяльності робочої експертної групи з питань реформування освіти в рамках Програми реформ Президента України, робочої групи профільного Комітету Верховної Ради України з розроблення законопроєктів «Про освіту» та щодо внесення змін до низки інших законодавчих актів, робочої групи Комітету Верховної Ради України з питань праці, соціальної політики і пенсійного забезпечення щодо опрацювання проєкту Трудового Кодексу України; Колегії МОН України, національної команди експертів з реформування вищої освіти за Програмою ЄС «Еразмус+», робочої групи з підготовки Положення щодо забезпечення академічної мобільності на виконання Закону України «Про вищу освіту», робочої групи МОН України з розроблення методології та методичних рекомендацій щодо стандартів вищої освіти, експертних комісій МОН України тощо.

Ученими Відділення встановлено, що у світовій практиці і в Україні відбувається трансформація моделей університетської освіти та науки, за якими заклади та їх окремі підрозділи все більше конкурують за ресурси на регіональному, національному та світовому рівнях. При цьому кошти державних бюджетів країн, як правило, не можуть забезпечити у повному обсязі потреби розвитку університетів в умовах конкуренції, що стає все більш критичним і для України. Дослідження засвідчили, що сучасні університети активно напрацьовують нові методи та засоби розв'язання проблем функціонування, конкуренції і розвитку на засадах підприємництва, тобто досягнення результатів на засадах ініціативності, креативності та відповідальності. Водночас доведено, що науково-технологічна діяльність уні-

верситетів у вітчизняній економічній системі не підтримується інноваційною активністю суб'єктів господарювання у промисловості та сфері послуг у достатніх обсягах, а державна програма формування в Україні дослідницьких університетів і запроваджені заходи підтримки мали обмежені результати.

Обґрунтовано, що процес реформування системи вищої освіти як важливого та багатокомпонентного об'єкта соціальної реальності насамперед має спиратись на вдосконалену правову базу, яка імплементує базові засади правового поля європейського освітнього простору і зберігає та відроджує національні освітянські традиції. Це дало змогу поєднувати історичний досвід із сучасними підходами, надаючи актуальності багатьом трендам освітньої діяльності, зокрема щодо самостійності закладів освіти. Встановлено необхідність і важливість постійного осучаснення законодавчо закріплених норм, чіткої орієнтованості та очевидної спрямованості на вдосконалення освітнього процесу, гарантій відсутності надмірної політизації та бюрократизації освітньої сфери і незалежності її трансформацій від керівництва освітньою галуззю.

Особливу увагу вченими Відділення було приділено активізації розроблення науково-методичного супроводу інституційного забезпечення якості вищої освіти відповідно до Закону України «Про вищу освіту», розробленню пропозицій щодо формування й організації діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, концептуальних засад та обґрунтування розмежування підготовки фахівців за рівнями освіти. Для цього розроблено і подано аргументовані пропозиції до: Закону України «Про вищу освіту», Положення про порядок формування реєстру експертів з питань освіти за галузями знань для потреб формування галузевих та експертних рад із забезпечення якості вищої освіти, Науково-методичної ради та науково-методичних комісій МОН України; Порядку формування Науково-методичної ради та науково-методичних комісій МОН України; Положення про науково-методичну комісію з вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України; Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів освітньої діяльності та стандартів вищої освіти.

Важливим для підвищення ефективності науково-дослідницької роботи стало обґрунтування прямої залежності її ефективності від критеріїв експертного оцінювання запитів на проведення наукових досліджень і розробок і, як наслідок, їх конкурсного відбору. Здійснено аналіз критеріїв, показників і регламенту системи такого оцінювання. Встановлено, що наявна система оцінювання нечутлива до обсягів фінансування і вимагає однакових чисельних показників для проєктів, кошти на виконання яких істотно відрізняються. Доведено, що співвідношення показників доробку, змістових наукових результатів і формальних очікуваних показників є незбалансованим, що часто призводить до заниження оцінок досліджень високого рівня, у той час як проєкти з низькими показниками наукової досконалості можуть отримувати високі оцінки за рахунок формальних показників. Досліджено систему експертного оцінювання запитів на гранти світових організацій, що фінансують наукові дослідження та розробки, зокрема Національного наукового фонду та Національних інститутів здоров'я США, Європейського наукового фонду, Дослідницьких рад Великої Британії і багатьох інших. Розроблено нову систему експертного оцінювання проєктів для використання у процесі конкурсного відбору МОН України. Проєкти форм документів представлено МОН України для опрацювання та узагальнення.

Також з'ясовано, що Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО) використовується як інструмент для групування показників статистики освіти за освітніми рівнями (ступенями). Система класифікації розроблена як усеосяжний статистичний опис національних систем освіти та методології їх оцінювання з огляду на співставні освітні рівні згідно із складністю їх освітніх програм і відповідних кваліфікацій. Класифікація є багатоцільовою системою, призначеною для полегшення аналізу політики та прийняття рішень у сфері освіти. Використання стандартних класифікацій забезпечує можливість узагальнення даних для національних потреб і проведення міжнародних порівнянь.

Особливою актуальністю відзначалися результати досліджень щодо впровадження системи національної стандартної класифікації освіти, сумісної з МСКО, як шляху до інтеграції освіти України у міжнародний освітній простір.

Важливими стали результати дослідження проблем національно-патріотичного виховання студентської молоді з урахуванням сучасних тенденцій розвитку суспільних процесів. Здійснено аналіз результатів тестування під час проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників закладів загальної середньої освіти, важливий для врахування МОН України.

Виступ академіка П.Ю. Сауха перед студентами та викладачами з нагоди відзначення 50-річчя Сілезького університету, м. Катовіце (Польща), 2018 р.

Особливість науково-організаційної та науково-дослідної діяльності членів і науково-педагогічних працівників установ Відділення упродовж 2017-2021 рр. полягала насамперед у реалізації положень введеного в дію на початку 2016 р. нового Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», до прийняття яко-

го та внесення в подальшому змін активно долучилися вчені Відділення. Уточнено визначення понять «докторант», «молодий вчений», «вчена рада», удосконалено порядок обрання дійсних членів національних академій наук, порядок заміщення вакантних посад наукових працівників. Започатковано роботу рад молодих вчених в Інституті вищої освіти НАПН України та Університеті менеджменту освіти. На конкурсних засадах розпочато виділення коштів на наукові дослідження молодим вченим установ НАПН України. Вивчено і узагальнено вітчизняні та зарубіжні практики синергії науки і освіти; розроблено технологію професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки, що сприяє особистісному розвитку науково-педагогічного персоналу і здобувачів вищої освіти, підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці.

На цій основі Відділенням розгорнуто роботу зі створення спільно із закладами вищої освіти низки науково-експериментальних майданчиків (науково-методичний центр роботи з обдарованою молоддю при Житомирському державному університеті імені Івана Франка, експериментальний майданчик з реалізації проєкту «Університет 3.0» при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, науково-дослідна лабораторія нових методів навчання в сфері інформаційних технологій при Вінницькому національному технічному університеті).

Знаковою подією для вчених Відділення стало відзначення у жовтні 2017 р. 25-річчя НАПН України. У підготовці та проведенні урочистих загальних зборів «25 років Національній академії педагогічних наук України: здобутки та перспективи», виставки друкованих праць, ювілейних видань, ретроспективного фільму про історію академії взяла участь переважна більшість членів Відділення, наукових працівників Інституту вищої освіти НАПН України та науково-педагогічних працівників Університету менеджменту освіти. Крім того, Відділення брало активну участь у підготовці нової редакції Статуту НАПН України та нової редакції Пріоритетних напрямів наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в НАПН України на 2018-2022 рр., які затверджено загальними зборами академії у жовтні 2017 р.

У 2018 р. дещо змінився склад членів Відділення. Наказом президента НАПН України до складу Відділення введено члена-кор. НАПН України, докт. іст. наук, проф. В.М. Ткаченка. Рішенням загальних зборів НАПН України від 23 березня 2018 р. члена-кор. НАПН України О.В. Скрипнюка за його заявою виведено із складу НАПН України у зв'язку з обранням дійсним членом Національної академії правових наук України. Натомість рішенням цих загальних зборів його, а також Є.В. Імаса, заслуженого економіста України, докт. екон. наук, проф., ректора Національного університету фізичного виховання і спорту України, обрано почесними академіками НАПН України. Загальними зборами НАПН України 16 листопада 2018 р. почесним академіком НАПН України обрано професора Яна де Ґруфа, засновника та президента Європейської асоціації з питань освітнього права та політики, професора Коледжу Європи (м. Брюгге, Бельгія). Оновився і склад бюро Відділення. До його складу обрано академіків М.Б. Євтуха, Г.П. Шевченко, члена-кор. НАПН України М.В. Гриньову, почесного академіка НАПН України, докт. пед. наук В.І. Маслова та заступника директора Інституту вищої освіти НАПН України докт. пед. наук І.І. Драч.

Найвагомішими науковими досягненнями вчених Відділення за цей рік стали:

— обґрунтування концептуальних засад розроблення національного рейтингу закладів вищої освіти та механізмів його реалізації. На цій основі підготовлено і внесено пропозиції НАПН України щодо доповнення чинного Закону України «Про вищу освіту» статтею про національний рейтинг закладів вищої освіти. Доведено пріоритетність рейтингового механізму над акредитаційним щодо оцінювання якості вищої освіти і мотивації до її підвищення в умовах освітніх трансформацій;

Загальні збори Відділення 16 листопада 2018 р.

— розроблення на основі фундаментального дослідження «Економічні відносини у системі вищої освіти: модернізація в умовах інноваційної економіки» нової моделі економічної діяльності у сфері вищої освіти, яка передбачає перехід від фінансування «утримання» закладів вищої освіти до оплати підготовки здобувачів вищої освіти за певними рівнями та спеціальностями за визначеною ціною. Нова модель економічної діяльності у сфері вищої освіти апробована на колегіях МОН України, Мінекономрозвитку України та засіданні Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти;

— аргументування необхідності створення лідерської Асоціації українських університетів для забезпечення в українському середовищі культури формування конкурентоспроможної якості. Спільно з Британською радою Інститутом вищої освіти НАПН України створено Програму розвитку лідерського потенціалу університетів України, реалізовану впродовж 2015-2018 рр. на експериментальних майданчиках 40 вітчизняних університетів;

— розроблення та обґрунтування нової моделі сучасного університету «Університет 3.0», який продукує інтегроване освітнє, науково-дослідницьке та підприємницьке середовище, синергію «освіта — наука — інновація — комерціалізація». Доведено, що такий університет має стати центром змін, агентом розвитку регіонів, галузей, країни. Упровадження цієї моделі в практику передбачає становлення університету нової формації, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної вищої освіти у світовому освітньо-науковому просторі. Базою пілотного проєкту з апробації університету

нової формації визначено Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, де вже склалися певні умови для переходу до цієї моделі, і Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського;

— розроблення здоров'язбережувальної системи фізичного виховання учнів та студентів. Для її імплементації внесено пропозиції МОН України та Міністерству молоді і спорту України, визначено експериментальні майданчики для її реалізації;

— обґрунтування механізму реалізації дуальної «викладацько-дослідницької» функції науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, який сприяє підвищенню ефективності їх діяльності;

— розроблення механізмів оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції, які мають забезпечити доступ до якісної вищої освіти в Україні шляхом розвитку конкуренції закладів вищої освіти на основі зрозумілих стандартів, формування валідних, вірогідних, прозорих і відкритих механізмів оцінювання вищої освіти на державному, регіональному та інституційному рівнях.

Круглий стіл «Університет 3.0. Соціальна місія і реальність» у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2018 р.

У 2019 р. склад членів Відділення змінився кількісно і якісно. Рішенням загальних зборів НАПН України від 17 грудня 2019 р. дійсним членом НАПН України обрано П.Ю. Сауха, академіка-секретаря Відділення вищої освіти НАПН України. Членами-кор. НАПН України обрано Д.Г. Лук'яненка, докт. екон. наук, проф., ректора ДЗВО «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», С.А. Калашнікову, докт. пед. наук, проф., директора Інституту вищої освіти НАПН України, І.Я. Коцана, докт. біол. наук, проф. Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, почесним академіком

НАПН України — докт. техн. наук, проф., ректора Національного університету «Запорізька політехніка» С.Б. Бєлікова. Загальними зборами Відділення 5 квітня 2019 р. задоволено заяви акад. М.Б. Євтуха та почесного академіка НАПН України В.І. Маслова з проханням вивести їх зі складу бюро Відділення за власним бажанням. Натомість членами бюро Відділення обрано члена-кор. НАПН України Ю.І. Горобця, заслуженого діяча науки і техніки України, докт. фіз.-мат. наук, проф., директора Інституту магнетизму НАН України та МОН України та докт. філософії М.О. Кириченка, ректора ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Засідання Спілки ректорів ЗВО України та академічних шкіл Польщі за участі вчених Відділення, м. Луцьк, 2019 р.

Постановою Президії НАПН України від 21 лютого 2019 р. присвоєно звання «Почесний доктор НАПН України» професору кафедри красномовства та політології імені Йохана Скитта Уппсальського університету (Швеція) Лі Бенніх-Бйоркман, а 14 листопада 2019 р. присвоєно звання «Почесний доктор НАПН України» професору Вільнюського педагогічного університету Кевішасу Іонасу по Відділенню вищої освіти.

На цьому етапі найважливішими здобутками за пріоритетними напрямами досліджень стали:

— розроблення методичних рекомендацій з упровадження стратегій вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства, що має сприяти інтернаціоналізації вищої освіти України, формуванню світоглядного підґрунтя мотивації і забезпечення стійкого розвитку суспільства, підвищенню суспільної відповідальності вищої освіти і зміцненню її функції служіння суспільству;

— виявлення причини розбалансованості навчання і виховання в освітньому процесі та визначення засад його цілісності на основі синергії спеціально організованого «едукативного середовища» на зразок давньогрецького світоглядного ідеалу «пайдеї», який поєднував виховання, навчання, включеність людини у весь комплекс культури й природи і так «виходив» на освіченість;

— ідентифікація передового університетського досвіду забезпечення якості вищої освіти, що дало змогу поширити його в інших закладах вищої освіти. Зокрема, у Харківському національному економічному університеті імені Семе-

на Кузнеця (ректор — член-кор. В.С. Пономаренко) розроблено, апробовано і впроваджено модель оцінки якості контингенту вступників, яка забезпечує можливість коригувати освітній процес. Застосування математичних методів обчислення з урахуванням коефіцієнта кореляції рівня успішності забезпечило коректність моделі і підтвердило поглинаючий вплив конкурсного балу щодо всіх інших чинників. У Львівській політехніці (ректор — член-кор. Ю.Я. Бобало) розроблена і успішно апробована інформаційна система університету «Моніторинг показників якості», яка передбачає моніторинг якості контингенту студентів, освітнього процесу, науково-дослідної роботи, кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення університету, на основі яких визначаються показники результативності освітньо-наукової діяльності і формується загальна оцінка якості діяльності університету. У Херсонському державному університеті (ректор — член-кор. О.В. Співаковський) забезпечено цілісне представлення в мережі Інтернет дисертаційних робіт, інформації про публікації працівників у наукометричних базах Scopus та Google Scholar, а також результатів рейтингового оцінювання діяльності закладів вищої освіти, що сприяє вдосконаленню діяльності університету і може бути впроваджено у будь-якому закладі вищої освіти [2; 7; 18];

І Міжнародний симпозіум «Гуманітарний дискурс мультикультурного світу: наука, освіта, комунікація» в Національному авіаційному університеті, м. Київ, 2018 р.

— визначення основних тенденцій в сучасному молодіжному середовищі та обґрунтування механізмів роботи з сучасною молоддю, зокрема виявлення її характерних рис та окреслення особливостей роботи з нею у контексті реалізації Концепції Нової української школи.

Науково-практичний семінар з питань компетентнісного підходу у вищій освіті. Національний університет оборони імені Івана Черняховського, м. Київ, 2021 р.

У 2020 р. склад членів Відділення кількісно зменшився. Дочасна смерть обірвала життя акад. Я.Б. Олійника та члена-кор. М.Ф. Степка. Також за поданням Відділення рішенням загальних зборів НАПН України 20 листопада 2020 р. ректора Київського національного університету будівництва та архітектури П.М. Кулікова та ректора Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» Г.Г. Півняка обрано почесними академіками НАПН України.

Особливість науково-організаційної роботи Відділення у 2020 р. і надалі полягала в урахуванні положень наказу МОН України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» від 16 березня 2020 р. № 406, постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 20 травня 2020 р. № 392 та підготовленої Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України аналітичної записки «Про стан суспільної свідомості в Україні та заходи з його поліпшення в умовах пандемії COVID-19».

Іншим чинником, що зумовив певні корективи у діяльності вчених Відділення, став наказ НАПН України «Про заходи щодо виконання висновків та пропозицій Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій» від 20 липня 2020 р. № 36. Ученими Відділення спростовано деякі зауваження, зазначені у висновках та пропозиціях Наукового комітету за підсум-

ками проведеного 10-18 червня 2020 р. заслуховування звітів головних розпорядників бюджетних коштів, що здійснюють наукову та науково-технічну діяльність, і розроблено першочергові заходи з підвищення її актуальності та ефективності. З цією метою 30 липня 2020 р. дистанційно проведено засідання бюро Відділення, на якому розглянуто питання «Про першочергові заходи Відділення вищої освіти, Інституту вищої освіти НАПН України та ДЗВО «Університет менеджменту освіти» з підвищення актуальності та ефективності діяльності згідно з постановою загальних зборів НАПН України від 30 червня 2020 р. № 1-1/1-1 і висновків та пропозицій Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій (протокол № 5 засідання Наукового комітету від 3 липня 2020 р.)». Прийняті рішення націлили вчених Відділення, Інституту вищої освіти НАПН України та Університету менеджменту освіти на активізацію участі наукових та науково-педагогічних працівників у конкурсах Національного фонду досліджень України, розпочатих у травні 2020 р., а також на підвищення публікаційної активності та ефективності на основі наукометрії і стандартизації наукової діяльності. Крім того, розроблено та внесено до Президії НАПН України пропозиції щодо вдосконалення показників діяльності Методичних рекомендацій з підготовки звіту про діяльність підвідомчої установи НАПН України з огляду на зауваження Наукового комітету.

На цьому етапі дослідження вчених Відділення концентрувалися на широкому спектрі теоретичних і практичних проблем розвитку вищої освіти в контексті розгортання світових процесів глобалізації та інтеграції, зростання конкуренції на світовому ринку освіти, теоретико-методологічному обґрунтуванні поліпшення якості вітчизняної освіти. Зокрема:

- на основі аналізу сучасної ролі освіти і науки у стійкому розвитку суспільства в контексті інноваційного типу прогресу обґрунтовано стратегічні цілі та завдання на довгострокову перспективу з формування людського капіталу в Україні та підготовлено пропозиції до Стратегії людського розвитку;
- розроблено систему показників оцінювання ефективності діяльності українських університетів та запропоновано рекомендації щодо її оцінювання для національного, секторального та інституційного рівнів; визначено й обґрунтовано механізми розширення фінансової автономії закладів вищої освіти та окреслено шляхи руху до створення університетів світового класу [16];
- проаналізовано світовий досвід рейтингування закладів вищої освіти з метою формування стратегій розвитку вищої освіти найвищої досконалості. З'ясовано проблеми, що перешкоджають упровадженню рейтингування закладів вищої освіти. Обґрунтовано критерії і показники національного рейтингу та надано пропозиції з формування культури університетського рейтингування [6];
- розроблено і впроваджено цифровий програмно-методичний комплекс «Розвиток професійних (предметних) компетентностей педагога фахової передвищої освіти в умовах діджиталізації»;
- розроблено освітню платформу «Профосвіта» як інноваційне навчально-цифрове середовище безперервного професійного розвитку фахівців через формальну, неформальну й інформальну освіту, створено віртуальну школу

педагогічного коучингу на базі навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Рівненській області;

- здійснено філософський аналіз радикальних змістових трансформацій функцій освіти в умовах глобалізації, які зумовили новий її світоглядний ідеал, пов'язаний із культурно-національною самоідентифікацією [11];
- проаналізовано основні характерні риси духовності в добу «товарної» концептуалізації освіти, окреслено основні принципи сучасної духовної кризи, доведено, що подолання кризи духовності вимагає усунення розбалансованості в освітньому процесі навчання і виховання. Запропоновано трирівневу модель горизонту духовного виховання, живильним джерелом якого має стати ідея «нового гуманізму» в освіті.

На виконання положень Указу Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» від 3 червня 2020 р. № 210/2020 розроблено пропозиції до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр., зокрема щодо створення системи механізмів оцінювання і мотивації, забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти тощо.

Діяльність учених та науково-педагогічних працівників Відділення у 2021 р. продовжувала зазнавати впливу пандемії та зумовлених нею обмежень. Тому науково-організаційні заходи проводилися переважно дистанційно в умовах дії Тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічних заходів при здійсненні дозволених видів діяльності, які передбачають приймання відвідувачів в офісних приміщеннях на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби, затверджених постановою головного державного санітарного лікаря України від 9 травня 2020 р. № 16.

З огляду на кончину члена бюро Відділення члена-кор. Ю.І. Горобця загальними зборами Відділення 16 листопада 2021 р. членом бюро обрано члена-кор. НАПН України, докт. іст. наук, проф., головного наукового співробітника Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» В.М. Ткаченка. 17 листопада 2021 р. загальними зборами НАПН України почесними академіками НАПН України по Відділенню вищої освіти обрано докт. техн. наук, проф., в.о. ректора Українського державного університету науки і технологій О.М. Пшінька та докт. екон. наук, докт. пед. наук, проф., ректора Приватного закладу вищої освіти-інституту «Українсько-американський університет «Конкордія» О.О. Романовського.

За результатами наукових досліджень членів Відділення та віднесених до нього установ на цьому етапі:

— доведено нерозривний зв'язок філософії і освіти, в якому філософія є не лише її концептуальним ядром, а й креативною платформою, на основі якої формується новий образ освіти, з огляду на це обґрунтовано педагогічну місію філософії освіти в осмисленні освітнього процесу постковідного періоду та з урахуванням проблем доби кіберсоціалізації суспільства;

— розкрито роль і значення критичного мислення як однієї з основних навичок людини XXI століття, доведено, що розвиток критичного мислення є провідним трендом освітнього процесу, визначено основні «больові» точки розвитку критичного мислення в теорії і практиці вітчизняної педагогічної

діяльності, сформульовано чотири постулати критичного мислення та запропоновано алгоритм технології його розвитку, який передбачає конкретні методичні прийоми на різних рівнях освіти, у різних предметних галузях, видах і формах педагогічної діяльності;

— з'ясовано роль і значення гуманітарної парадигми, яка в умовах глобалізації та діджиталізації має бути життєдайною основою освіти, доведено, що саме гуманітарна парадигма як парадигма системного пізнання, яка забезпечує ціннісно-цільові орієнтири освіти, є гарантом успішної гармонізації процесів, пов'язаних з переведенням інформації та знання у цифрову форму, обґрунтовано різнопланові наслідки і ризики цифровізації освіти, аргументовано, що цифровізація освіти може бути продуктивною лише за умови опертя на антропоцентричний алгоритм;

— розроблено інноваційні та компетентнісно орієнтовані моделі розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів вищої освіти, підвищення кваліфікації в контексті формування та розвитку науково-методичної, психолого-педагогічної, цифрової, конфліктологічної та коучингової компетентностей; запропоновано функціональну модель психологічної готовності до подолання кризових ситуацій тощо;

— обґрунтовано теоретичні основи підвищення дослідницької спроможності університетів України у контексті імплементації концепції «Відкрита наука» задля мотивації розвитку вітчизняних наукових і науково-педагогічних працівників та їх колективів шляхом імплементації механізмів підвищення дослідницького потенціалу університетів; розроблено концепцію «Президентський університет» та запропоновано наукове забезпечення цього проєкту [5; 17].

Значущим досягненням науково-організаційної роботи Відділення став початок роботи Центру інноваційного розвитку вищої освіти, утвореного постановою Президії НАПН України від 21 березня 2021 р. З огляду на актуальність проблеми трансформації вищої освіти України, підвищення її якості в сучасних умовах з лютого по листопад 2021 р. цим центром та Центром соціально-гуманітарних досліджень Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за сприяння МОН України під керівництвом акад. П.Ю. Сауха вперше реалізовано загальнонаціональний дослідницький проєкт «Якість вищої освіти очима студентів». Участь в опитуванні взяли 2759 студентів 39 університетів (4 — Київ, 6 — Центральний регіон, 2 — Північний, 3 — Південний, 10 — Східний, 12 — Західний та 2 переміщені університети). Результати соціологічного дослідження засвідчили, що студенти високо оцінюють якість вищої освіти в Україні та в абсолютній більшості усвідомлюють, навіщо їм потрібна вища освіта, і знають, як її застосувати для підвищення якості майбутнього життя. Водночас результати дослідження виявили й істотні проблеми в освітньому процесі та управлінні вищою освітою. Це дало змогу виробити конкретні пропозиції для реагування органами законодавчої, виконавчої влади та керівниками закладів вищої освіти і вжиття відповідних дій.

Значна увага вчених Відділення приділялася виконанню завдань програм спільної діяльності МОН України та НАПН України. Наразі вчені Відділення беруть участь у реалізації заходів Програми спільної діяльності Міністерства освіти

і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2021-2023 роки.

Серед важливих питань у діяльності Відділення чільне місце посіли: виконання Плану заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка та 150-річчя від дня його перепоховання; виконання постанов загальних зборів НАПН України 31 жовтня 2013 р. «Концептуальні засади Національної стандартної класифікації освіти», 30 жовтня 2014 р. «Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін»; підготовка та проведення методологічних семінарів «Концептуальні засади розроблення Національного рейтингу закладів вищої освіти» 22 березня 2018 р. та «Шляхи і механізми підвищення конкурентоспроможності університетів України» 19 листопада 2020 р., а також розроблення пропозицій до проєкту та прийняття Стратегії розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2016-2022 рр. Комплексна і системна робота проведена вченими Відділення з підготовки «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр.», «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності)» та другого, оновленого видання «Енциклопедії освіти».

Вчені та установи Відділення ефективно співпрацювали з Комітетом Верховної Ради України з питань науки, освіти та інновацій, Кабінетом Міністрів України та МОН України щодо експертного супроводження підготовки законодавчих та нормативно-правових актів, насамперед з питань освіти і науки.

Упровадження результатів наукових досліджень вчених Відділення відбувалося за такими напрямами:

— підготовка і випуск підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, навчально-методичних комплексів для закладів вищої і післядипломної педагогічної освіти;

— розроблення і впровадження навчальних програм дисциплін, створених за кредитною трансферно-накопичувальною системою, пакетів відповідних тестових завдань з оцінювання успішності студентів закладів вищої освіти і слухачів закладів післядипломної освіти згідно з вимогами європейської інтеграції;

— випуск монографій та аналітичних матеріалів за новітніми напрямами розвитку вищої освіти в Україні з метою впливу на процес підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації;

— проведення масових науково-практичних заходів (конференцій, круглих столів, майстер-класів) та випуск збірників наукових матеріалів.

Найпоширенішою формою впровадження та використання результатів наукових досліджень стала публікація наукових праць. За період 1997-2021 рр. члени Відділення та вчені віднесених до нього установ академії опублікували 484 монографії, 227 підручників, 416 навчальних посібників, 432 методичні посібники, понад 400 навчальних програм і концепцій, 289 методичних посібників і рекомендацій, 826 збірників наукових праць, 78 словників і довідників та понад 11 тис. статей у наукових фахових журналах загальним обсягом понад 5 тис. друк. арк. 392 публікації розміщено у зарубіжних виданнях, що свідчить про міжнародне визнання результатів наукових досліджень вчених Відділення. Про високу результативність його наукової діяльності свідчать також бібліометричні показники наукометрич-

ної бази Scopus і Web of Science. Більшість публікацій отримала не лише науковий, але й громадський резонанс. Зокрема, це стосується перебудови освіти, яка, з одного боку, пов'язана з її змістом, якістю, організацією, доступністю, а з іншого — з методологією, активним впровадженням інноваційних навчальних (педагогічних) технологій; посиленням трансдисциплінарних зв'язків, які розвивають когнітивне мистецтво пізнання; новою концепцією синергії навчання і виховання; стратегією полікультурної освіти в контексті турбулентності процесів міжкультурної взаємодії, глобалізації, конкурентості, цифровізації, інтеграції і водночас диференціації.

Знаковою тенденцією в діяльності вчених Відділення стало щорічне зростання кількості англомовних публікацій і публікацій результатів наукових досліджень у міжнародних наукових виданнях Великої Британії, Італії, Литви, Німеччини, Польщі, Словенії, США, Угорщини та інших країн. Значне зростання кількості англомовних публікацій розпочалося з 2016 р. з огляду на Указ Президента України «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні». Враховуючи роль англійської мови як мови міжнародного спілкування, та з метою розширення доступу громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей, забезпечення інтеграції України до європейського політичного, економічного і науково-освітнього простору, до ресурсів Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», а з 2021 р. — «Горизонт Європа», вивчення англійської мови стало важливим чинником впливу на результативність наукових досліджень. Крім того, істотного поширення набула практика розміщення результатів наукових досліджень в Електронній бібліотеці НАПН України, на сайтах Інституту вищої освіти НАПН України, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» та на сайтах закладів вищої освіти за місцем роботи членів Відділення.

Згідно із Стратегією розвитку НАПН України на 2016-2022 рр. з 2016 р. розпочато впровадження орієнтовних щорічних індикаторів розвитку в частині визначення показників якості досліджень і розробок та результативності їх упровадження, а також визначення показників конкурентоспроможності, іміджу у суспільстві та освітньо-науковому просторі. Порівняння значень показників сприяє підвищенню ефективності наукових досліджень окремих учених і наукових установ. У зв'язку з цим розгорнуто масштабну роботу із створення бібліометричних профілів вчених Відділення, які визначають стан наукового середовища галузі, особливо в контексті бібліометричних показників баз Scopus і Web of Science.

Відповідно до угоди між НАПН України та Херсонською державною морською академією на 2014-2018 рр. Відділення забезпечувало наукове керівництво дослідно-експериментальною роботою за темою «Теоретико-методичні засади реалізації компетентнісного підходу в системі ступеневої підготовки фахівців морської галузі».

Згідно з угодою між Національним університетом фізичного виховання і спорту України та НАПН України з 14 листопада 2014 р. у складі Відділення утворено секцію з фізичної культури і спорту. До її складу ввійшли провідні фахівці Києва, Харкова, Львова, Дніпропетровська, Чернігова, Луцька. Секцію утворено для координації діяльності закладів вищої освіти, наукових установ та інших організацій з розв'язання наукових проблем у сфері фізичної культури та спорту, підвищення ефективності підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів і впровадження результатів досліджень у практику.

Виїзне засідання секції фізичного виховання і спорту «Здоров'язбережувальна система фізичного виховання учнів та студентів: від консерватизму до інновацій», м. Івано-Франківськ, 2020 р.

Також підписано меморандуми про співпрацю із Спілкою ректорів закладів вищої освіти України, Українським дослідницьким соціальним консорціумом, низкою зарубіжних і вітчизняних університетів, зокрема з Сілезьким університетом (Польща), Азербайджанським педагогічним університетом (Азербайджан), Таврійським національним університетом імені В.І. Вернадського, Східноєвропейським університетом імені Лесі Українки, Українською асоціацією з розвитку менеджменту та бізнес-освіти, Державною службою якості освіти України, Всеукраїнською громадською організацією «Український союз промисловців і підприємців».

Підписання Меморандуму про співпрацю між Центром інноваційного розвитку вищої освіти НАПН України та Центром академічної етики та досконалості в освіті «Етос», м. Київ, 2021 р.

Пріоритетними і актуальними завданнями Відділення на найближчу і середньострокову перспективу є: обґрунтування алгоритму реорганізації системи управління вищою освітою на сучасній інноваційній основі відповідно до завдань операційного плану реалізації у 2022-2024 рр. Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр., затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р; науково-методична підтримка модернізації структури і змісту вищої освіти та забезпечення і вдосконалення її якості; науково-методологічний супровід моніторингу громадської думки щодо реалізації нової концептуальної моделі розвитку вищої освіти; розроблення концепції національної платформи кращих практик університетів України та моделі й конкретних механізмів оптимізації мережі закладів вищої освіти з метою організації об'єктивної конкуренції між ними як запоруки високої якості вищої освіти; сприяння побудові стійкого та готового до майбутнього середовища освіти в дискурсі світових трендів розвитку вищої освіти (глобалізація, цифровізація, старіння населення); визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз зовнішнього середовища, які впливають на розвиток вищої освіти; розроблення ефективної системи інтеграції вищої освіти, науки та виробництва, національного виховання й соціалізації студентської молоді; наукове обґрунтування концепції інтернаціоналізації вищої освіти як важливого фактору її конкурентоспроможності в умовах ситуацій із загостренням; обґрунтування механізмів забезпечення експорту освітніх послуг в контексті глобалізації; аналіз стану вищої освіти в період пандемії коронавірусу, назрілих трансформацій та шляхів подолання викликів, спричинених пандемією.

Нові невідкладні дослідницькі завдання постали у зв'язку із віроломним і повномасштабним воєнним вторгненням Російської Федерації в Україну, потребою підвищення ролі вищої освіти у посиленні спротиву агресії та післявоєнному відновленні країни на високотехнологічній інноваційній основі.

Список використаних джерел:

1. Горизонт духовності виховання = The Horizon of Spirituality of Education : collective monograph / уклад.: Й. Кевішас, О. Отич. Вільнюс : Zuvedra, 2019. 584 с.
2. Конкурентні моделі управління якістю вищої освіти у XXI столітті : монографія / Д. Г. Лук'яненко, Л. Л. Антонюк, Н. В. Василькова, Д. О. Ільницький [та ін.] ; за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка та Л. Л. Антонюк. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Київ : КНЕУ, 2021. 472 с.
3. 3. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю. Освіта і наука — основа інноваційного людського розвитку. Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2020. Т. 20, № 2. DOI:
4. https://doi.org/10.37472/2707-305x-2021-3-1-11-2.
5. 4. Луговий В. Механізми оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції : монографія / за ред. Таланової Ж. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2020. DOI:
6. https://doi.org/10.31874/978-617-7486-38-0-2020.
7. Луговий В. І., Саух П. Ю., Таланова Ж. В. Наукове забезпечення проєкту «Президентський університет». Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2021. Т. 3, № 2. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/160 (дата звернення: 22.07.2022).
8. Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Вимірювання якості діяльності університетів через участь у світових (Shanghai, Times, QS) та національному рейтингах.

Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2021. Т. 3, № 2. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/206 (дата звернення: 22.07.2022).

9. Модели системного анализа в управлении экономическими процессами / под ред. В. С. Пономаренко, Т. С. Клебановой, Л. С. Гурьяновой. Братислава ; Харьков : ВШЭМ — ХНЭУ им. С. Кузнеца, 2021. 476 с. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/12345 6789/27112/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4i%D0%BB_%D0%BC%D0%BE%D0% BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84._%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B1i %D0%BD%D0%B0.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

10. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / НАПН України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О.М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726223/1 (дата звернення: 22.07.2022).

11. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 1 липня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 22.07.2022).

12. Про організацію освітнього процесу в закладах освіти під час епідемічної небезпеки : лист М-ва освіти і науки України № 1/9-558 від 21 жовтня 2021 року. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-v-zakladah-osviti-pid-chas-epidemichnoyi-nebezpeki (дата звернення: 22.07.2022).

13. Саух П. Вища освіта: портрет без фантазій і прикрас. Вища освіта України. 2021. № 1. С. 13—19.

14. Саух П. Ю., Набок М. В., Кізілов О. І., Кузіна І. І. Якість вищої освіти очима студентів. Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2021. Т. 3, № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-11-5.

15. 13. Саух П. Ю., Саух І. В. Духовність у колесі життєвого балансу сучасної людини. Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2021. Т. 3, № 2. DOI:

16. https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-14-2.

17. 14. Саух П. Ю. Стратегічне бачення нової моделі вищої освіти: рух до створення університетів світового класу. Вісник Нац. акад. пед. наук України. 2020. Т. 2, № 2. URL:

18. https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/108 (дата звернення: 22.07.2022).

19. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки. Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

20. Теоретичне обґрунтування політики і механізмів забезпечення ефективності освітньої діяльності в університетах в контексті в контексті євроінтеграції : препринт (аналітичні матеріали) / О. Базелюк, О. Воробйова, В. Ворона, Ю. Вітренко, М. Дебич, О. Слюсаренко, Ж. Таланова; за ред. Ж. Талановой. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2021. 192 с.

21. Теоретичні основи підвищення дослідницької спроможності університетів України в контексті імплементації концепції «Відкрита наука» : препринт (аналіт. матеріали) / В. Луговий, І. Драч, О. Петроє, В. Зінченко, Ю. Мєлков, І. Желяєв, І. Регейло, Н. Базелюк, В. Камишин ; за ред. В. Лугового, О. Петроє. Київ: Ін-т вищої освіти НАПН України, 2021. 206 с. URL: https://ihed.org.ua/publications/teoretychni-osnovy-pidvyshhennya-doslidnytskoyi-spromozhnosti-universytetiv-ukrayiny-v-kontekstiimplementatsiyi-kontseptsiyi-vidkryta-nauka-2021-206s/ (дата звернення: 22.07.2022).

22. Якість вищої освіти: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк [та ін.] ; НАПН України, Ун-т менеджменту освіти. Київ ; Ніжин : Лисенко М. М., 2019. 176 с.

23. Ogrodzka-Mazur E., Saukh P. Contemporary Polish and Ukrainian academic youth: a portrait without ornaments : a comparative analysis. New Educational Review. 2020. Vol. 62, no. 4. DOI: https://doi.org/10.15804/tner.2020.62.4.01. URL: https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/18025/1/Ogrodzka-Mazur_Contemporary_polish_and_ukrainian_academic_youth.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

24. Saukh P. Development of Critical Thinking as a Leading in the Modern Educational Process. Continuing Professional Education: Theory and Practice. 2021. № 2. P. 7—15. DOI: https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.2.1.

25. Sydorenko V. V., Popova A. B., Rehesha N. L., Sinenko O. O., Trynko O. Competence-Oriented Models of Professional Development of Specialists in the Context of Sustainable Education. Special Issue: Development of a Market Economy in the context of the Global Financial Crisis: Monograph. Volume 39-9, September, 2021. DOI: 10.25115/eea.v39i9.5785.

НАУКОВІ УСТАНОВИ ТА ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

РОЗДІЛ 9. ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Інститут педагогіки НАПН України — провідна державна науково-дослідна установа педагогічного профілю, яка здійснює концептуальний і науково-методичний супровід функціонування й розвитку вітчизняної системи повної загальної середньої освіти, розробляє дидактичне і методичне забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

Директор Інституту педагогіки НАПН України академік О.М. Топузов

Директор інституту — Олег Михайлович Топузов, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України, віцепрезидент НАПН України.

Інститут педагогіки засновано у 1926 р. За 96-річний період існування його назва зазнавала змін і уточнень: «Український науково-дослідний інститут педагогіки» (з 1926 р.), «Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР» (з 1955 р.), «Інститут педагогіки Академії педагогічних наук України» (з 1992 р.), «Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України» (з 2010 р.), але незмінною залишилась місія наукової установи — розвиток педагогічної науки на теренах України та збереження національних культурних і освітніх традицій, шанобливого ставлення до освіти й освіченості.

Перші співробітники Українського науково-дослідного інституту педагогіки. Харків, 1926 р.

До 1991 р. інститут сформувався і функціонував як потужний центр педагогічної науки в Україні, де було сконцентровано дослідження з різних її галузей — дидактики, методик навчання шкільних предметів, теорії і методики виховання, історії педагогіки, дефектології, порівняльної педагогіки, управління освітою тощо. Тому цілком закономірно з утворенням АПН України його науковий потенціал став основою для формування низки інститутів, які успішно працюють у її складі.

З того часу наукову увагу і творчий пошук учених інституту зосереджено на педагогічних проблемах найбільш масового складника вітчизняної освітньої сфери — повної загальної середньої освіти. Дослідницьке поле установи охоплює концептуальні засади розвитку повної загальної середньої освіти; теоретичні проблеми формування її змісту і його реалізації в навчальних програмах; питання теорії і методики навчання; підручникотворення; порівняльної педагогіки; історичної вітчизняної і зарубіжної науково-педагогічної та освітньої спадщини; управління загальною середньою освітою. Істотне місце у діяльності інституту посідає розроблення законодавчо-нормативної бази; аналітична та експертна підтримка державної освітньої політики, формування експертного середовища у сфері повної загальної середньої освіти; методичний супровід професійної діяльності вчителя в умовах інноваційного розвитку освіти в Україні; забезпечення акумуляції сучасних педагогічних технологій і методик та обміну досвідом в педагогічних спільнотах.

У структурі інституту функціонують 17 наукових відділів, науково-дослідна робота яких координується відділеннями НАПН України. Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України координує досліджен-

ня чотирьох наукових відділів інституту: історії та філософії освіти (завідувач — член-кор. Н.П. Дічек); порівняльної педагогіки (завідувач — член-кор. О.І. Локшина); економіки та управління загальною середньою освітою (завідувач — канд. пед. наук, с. наук. с. О.М. Онаць); інновацій та стратегій розвитку освіти (завідувач — канд. пед. наук, с. наук. с. С.Е. Трубачева). Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем НАПН України здійснює координацію діяльності тринадцяти наукових відділів інституту: дидактики (завідувач — докт. пед. наук, проф. О.В. Малихін); початкової освіти імені О.Я. Савченко (завідувач — докт. пед. наук, с. наук. с. О.В. Онопрієнко); навчання української мови та літератури (завідувач — докт. пед. наук, проф. О.М. Горошкіна); навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури (завідувач — докт. пед. наук, проф. Н.І. Богданець-Білоскаленко); навчання іноземних мов (завідувач — докт. пед. наук, с. наук. с. В.Г. Редько); суспільствознавчої освіти (завідувач — канд. пед. наук, с. досл. Т.О. Ремех); навчання географії та економіки (завідувач — докт. пед. наук, проф. Т.Г. Назаренко); біологічної, хімічної та фізичної освіти (завідувач — докт. пед. наук, проф. Л.П. Величко); інтеграції змісту загальної середньої освіти (завідувач — акад. В.Р. Ільченко); технологічної освіти (завідувач — канд. пед. наук, с. наук. с. В.І. Туташинський); математичної та інформатичної освіти (завідувач — акад. М.І. Бурда); моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти (завідувач — докт. пед. наук, проф. Ю.О. Жук); STEM-освіти (завідувач — канд. пед. наук В.В. Рогоза).

Робота вченої ради Інституту педагогіки НАПН України, 2022 р.

Інститут є єдиною науковою установою України, де сконцентровано науковий потенціал у галузі теорії та методики навчання шкільних предметів, що дає змогу цілісно досліджувати дидактичні і методичні проблеми всіх рівнів повної загальної середньої освіти. Кадровий потенціал установи складають 163 наукові працівники (з них 113 за основним місцем роботи), з яких 46 докторів наук, 74 кандидати наук. В інституті працюють 6 дійсних членів та 3 члени-кореспонденти НАПН України, 16 вчених віком до 35 років.

Засідання вченої ради Інституту педагогіки НАПН України, січень 2022 р.

За роки незалежності інститут зробив вагомий внесок у методологічне, теоретико-методичне і дидактичне забезпечення становлення і розвитку національної системи загальної середньої освіти в Україні. Його вчені брали активну участь у підготовці низки законодавчих актів у сфері освіти. Ними обґрунтовано концептуальні засади діяльності загальноосвітньої школи України в умовах творення незалежної української держави, системно викладені у відповідній концепції (1992 р.), визначено методологічні і теоретичні основи функціонування загальноосвітньої школи з 12-річним терміном навчання (концепція 2001 р.), обґрунтовано теоретичні засади змісту загальної середньої освіти, реалізовані у державних освітніх стандартах трьох поколінь, запропоновано методики компетентнісно орієнтованого навчання, виявлення й оцінювання освітніх результатів школярів. Важлива роль інституту у формуванні національного фонду вітчизняних шкільних підручників. За період незалежності України вченими інституту створено понад 600 підручників і навчальних посібників з різних предметів навчального плану загальноосвітньої школи, які впроваджено в масову освітню практику. Започаткована інститутом понад двадцять років тому щорічна науково-практична конференція «Проблеми сучасного підручника» стала своєрідним осередком творення теорії сучасної навчальної книги і здобула міжнародне визнання.

Період 2017-2021 рр. позначений активною і плідною участю вчених інституту у забезпеченні всебічного науково-теоретичного, дидактико-методичного і експертного супроводу трансформаційних процесів у загальній середній освіті відповідно до ідей концепції Нової української школи, досліджені фундаментальних проблем теорії і практики освітнього процесу. Найвагоміші результати дослідницьких пошуків, здійснених протягом цього періоду, характеризуються такими здобутками.

Завершено формування і створено дидактико-методичне підґрунтя реалізації нового змісту початкової освіти. За активної участі вчених розроблено новий Державний стандарт початкової освіти, який передбачає спрямування освітнього процесу на систематичний розвиток молодшого школяра як цілісної особистості з урахуванням актуальних і перспективних потреб розвитку кожного учня відпо-

відно до його вікових особливостей. Уперше запропоновано і обґрунтовано педагогічну модель випускника початкової школи у сукупності компетентностей і наскрізних умінь, якими він повинен оволодіти, як орієнтир і основу для відбору та структурування змісту початкової освіти.

Під керівництвом акад. О.Я. Савченко створено затверджені МОН України Типові освітні програми для 1-2 і 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, які конкретизують зміст початкової освіти і вимоги до результатів навчання молодших школярів. Згідно з даними загальнодержавного дослідження процесу впровадження Концепції Нової української школи в закладах загальної середньої освіти, проведеного Інститутом освітньої аналітики МОН України, за цими програмами працюють понад 55 % учителів початкової школи та понад 60 % учнів. Створено дидактико-методичне забезпечення реалізації вимог освітніх програм у навчальному процесі. Розроблено системи завдань, спрямованих на формування у молодших школярів відповідних умінь, компетентностей, запропоновано інноваційну методику навчання математики в початковій школі. Підготовлено й видрукувано низку методичних посібників і матеріалів. Організовано постійно діючий всеукраїнський семінар «Дидактико-методичний супровід компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів», до участі в якому долучилися тисячі вчителів України. Вчені інституту є авторами і співавторами понад 50 підручників, що перемогли у всеукраїнських конкурсах проєктів підручників 2018-2021 рр. і за вибором учителів видані за державні кошти, та понад 100 навчальних посібників для 1-4 класів.

За участі науковців інституту створено Державний стандарт базової середньої освіти та Типову освітню програму для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, розроблено цілісну систему забезпечення освітнього процесу в 5-9 класах закладів загальної середньої освіти, що включає:

Підручники, підготовлені науковими працівниками Інституту педагогіки НАПН України, 2022 р.

- комплект із двадцяти трьох модельних навчальних програм, що охоплює усі освітні компоненти типового навчального плану і забезпечує укладання освітньої програми закладу загальної середньої освіти;
- повний комплект підручників для 5-го класу, розроблених у єдиній системі із урахуванням міжпредметних зв'язків;

- повний комплект безкоштовних цифрових додатків до кожного підручника;
- сертифіковані програми підвищення кваліфікації вчителів.

Програми й підручники побудовано на засадах компетентнісного та діяльнісного підходів, вони реалізують вимоги Державного стандарту базової середньої освіти та спрямовані на цілісне формування ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів. Усі програми й підручники пройшли апробацію в рамках інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня.

До інших вагомих наукових результатів останнього п'ятиріччя слід віднести обґрунтовані й розроблені:

концепції: прогнозування розвитку загальної середньої освіти; дидактичної системи реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання; формування довіри в сучасній школі на дитино(людино)центристських і довірчо-партнерських засадах; навчання української мови учнів ліцею; економічної освіти в гімназії та ліцеї; компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи;

теорії: державно-громадського управління активними освітніми системами; формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантного та варіативного складників;

моделі: механізму державного управління розвитком загальної середньої освіти, системи державно-громадського управління опорним закладом освіти в умовах децентралізації, мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості; формування змісту та реалізації педагогічних технологій профільного навчання в єдності його інваріантної і варіативної складових; технології проєктування змісту спецкурсів для профільного навчання технологій у професійному ліцеї; державної підсумкової атестації випускників гімназії на засадах зовнішнього незалежного оцінювання; моніторингових систем оцінювання якості загальної середньої освіти; підсумкового оцінювання успішності учнів гімназій в умовах дистанційних форм організації освітнього процесу під час карантинних обмежень;

методики компетентнісно орієнтованого навчання базових предметів у початковій школі, гімназії і ліцеї;

технології: дослідницького навчання; розвитку критичного мислення; виявлення рівнів сформованості ключових компетентностей; розвитку вмінь учнів розв'язувати задачі з математики практичного змісту та підвищеної складності; навчання на засадах інтегративного підходу, спрямовані на формування цілісності знань і вмінь, здобутих учнями на уроках з предметів різних освітніх галузей; проєктування змісту спецкурсів для профільного навчання; розроблення тестів для оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти з української мови; підготовки учнів до ДПА у формі ЗНО; оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти в умовах дистанційного навчання; формування контрольно-оцінювальних умінь здобувачів загальної середньої освіти.

У контексті результатів Міжнародного порівняльного дослідження PISA-2018 вчені інституту підготували методичні рекомендації, у яких обґрунтовано методичні засади відбору та структурування комплексних завдань і методику пе-

ревірки сформованості читацької, математичної та природничо-наукової грамотності за технологією PISA.

Підготовлена працівниками інституту навчально-методична література широко використовується в освітній практиці. Зокрема, користувачами створених ученими підручників є понад половина всіх суб'єктів освітнього процесу (учнів та педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти).

Вчені інституту долучилися до розв'язання нагальних проблем, що постали перед вітчизняною освітою, зокрема у зв'язку із пандемією COVID-19 та карантинними обмеженнями. Підготовлено серію аналітико-методичних матеріалів щодо узагальнення та використання в системі загальної середньої освіти України досвіду країн Європи, широкого впровадження в освітню практику дистанційного навчання, стану та шляхів поліпшення якості природничо-математичної освіти.

За результатами наукових досліджень упродовж останніх п'яти років підготовлено понад 400 монографій, підручників (без урахування навчальних посібників), збірників наукових праць, документів і матеріалів, наукових довідників і покажчиків, наукових періодичних видань, випущених в Україні і за кордоном, 35 електронних освітніх ресурсів (навчальні програми, посібники, методичні рекомендації). Результати досліджень висвітлено в статтях у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, та у наукових журналах, що індексуються в Web of Science Core Collection і Scopus. Відзначається зростання середнього індексу цитувань учених установи (індекс Гірша за наукометричною базою Google Scholar), який становить h = 5,8 (у 2021 р.), і установи в цілому — h = 65.

Нагородження відзнаками інституту за досягнення в розвитку педагогічної науки, 2018 р.

В інституті сформувалися та ефективно функціонують наукові школи з пріоритетної педагогічної проблематики, які не мають аналогів в Україні та об'єднують і координують зусилля провідних науково-педагогічних працівників інших уста-

нов і закладів освіти. Зокрема: дидактики й методики початкової освіти (лідер — акад. Н.М. Бібік); дидактичних основ компетентнісно зорієнтованого навчання географії (лідер — акад. О.М. Топузов); теорії та методики навчання математики (лідер — акад. М.І. Бурда); теорії та методики навчання фізики (лідер — акад. О.І. Ляшенко); інтеграції змісту освіти (лідер — акад. В.Р. Ільченко); історії педагогіки (лідер — член-кор. Н.П. Дічек); освітньої компаративістики (лідер — член-кор. О.І. Локшина); теорії та методики навчання суспільствознавчих дисциплін (лідер — член-кор. О.І. Пометун); управління розвитком освіти (лідер — докт. пед. наук, проф. Л.М. Калініна); теорії та методики навчання хімії (лідер — докт. пед. наук, проф. Л.П. Величко); теорії та методики навчання української мови (лідер — докт. пед. наук, проф. Н.Б. Голуб); теорії та методики навчання української літератури (лідер — докт. пед. наук Т.О. Яценко).

Інститут плідно співпрацює з МОН України, центральними й регіональними органами виконавчої влади; науковці інституту беруть активну участь у підготовці законодавчих і нормативних документів у галузі загальної середньої освіти.

Особлива увага в інституті приділяється розробленню та експериментальній перевірці педагогічних інновацій. Під науковим керівництвом співробітників інституту на базі закладів загальної середньої освіти проводиться низка педагогічних експериментів всеукраїнського рівня, наймасовіші з яких такі: «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (у складі науково-методичної ради проєкту — акад. О.М. Топузов, наукові консультанти — акад. О.І. Ляшенко, докт. пед. наук Т.М. Засєкіна); «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» (наукові консультанти: акад. Н.М. Бібік, докт. пед. наук О.В. Онопрієнко); «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти» (наукові керівники: докт. пед. наук Т.М. Засєкіна, акад. В.Р. Ільченко); «Дидактико-методичне і навчальне забезпечення реалізації концептуальних засад реформування базової середньої освіти» (науковий керівник — канд. пед. наук Л.О. Попова).

Наукові надбання інституту апробуються на всеукраїнському та міжнародному рівнях: презентуються на виставках «Сучасні заклади освіти», «Інноватика в сучасній освіті», на конференціях, семінарах, круглих столах, відеоконференціях, вебінарах і «відеомостах» з регіональними й зарубіжними партнерами. Наукова продукція широко представлена в Електронній бібліотеці НАПН України та у системі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Діяльність інституту висвітлюється у засобах масової інформації, на офіційному сайті (http://undip.org.ua/) тощо.

Традиційними стали серпневі онлайн-конференції для освітян України, під час яких вчені інституту надають методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та застосування новітніх освітніх технологій. Щороку проводяться започатковані інститутом міжнародні конференції «Проблеми сучасного підручника», «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта», «Історія та філософія освіти в незалежній Україні», «Волошинські читання», «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки», «Музейна педагогіка».

Щорічна серпнева конференція, яку проводять для вчителів працівники Інституту педагогіки НАПН України напередодні нового навчального року

Результати наукової діяльності співробітників інституту визнаються педагогічною громадськістю і державою. Наукових працівників інституту відзначено державними преміями України в галузі освіти: за розроблення змісту і науково-методичного забезпечення початкової освіти (академіки О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, 2011 р.), підготовку циклу підручників з фізики для загальноосвітніх навчальних закладів (акад. О.І. Ляшенко, 2012 р.).

Наукові працівники інституту залучаються до роботи міжнародних організацій: Програмного комітету «Європа у мінливому світі — інклюзивні, інноваційні та свідомі суспільства», відповідального за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (м. Брюссель, Королівство Бельгія), Міжнародної ради Вальдорфської / Штайнер Освіти «Гаазьке Коло» при Педагогічній секції Гетеануму (Швейцарія), а також беруть участь у проєкті Ради Європи «Захист національних меншин, включаючи ромів та мови меншин в Україні»; міжнародних проєктах («EU Assosiation Lab» (організація GIZ, Німеччина), «Climate and Environmental Education for Primary Schoolers», що реалізує Local Cooperation Fund (Embassy of Finland in Ukraine); проєкті «Єврейський калейдоскоп» Всесвітньої міжнародної організації ОРТ (http://www.ort.org.ua/) у рамках підвищення кваліфікації вчителів предметів єврейського циклу закладів загальної середньої освіти; міжнародному онлайн тренінгу для спеціалістів післядипломної освіти з питань впровадження багатомовного навчання; міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика та міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка.

Відповідно до сучасних глобалізаційних викликів і нових завдань з адаптації системи освіти України до сучасних європейських реалій та мультикультурного середовища, науковці інституту активно співпрацюють з Офісом верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин.

Український педагогічний журнал

Інститут співпрацює з багатьма громадськими організаціями, які є його активними партнерами у здійсненні науково-дослідної, науково-методичної, дослідно-експериментальної та проєктної роботи, зокрема: Асоціацією керівників шкіл України (АКШУ), Агенцією з освітньої політики, громадською організацією «Вчителі за демократію», Всеукраїнською асоціацією Василя Сухомлинського, Громадською радою при Міністерстві освіти і науки України, Всеукраїнським фондом «Крок за кроком», Міжнародним фондом «Відродження», Інститутом розвитку освіти й іншими.

Наукова й освітня діяльність інституту широко відома у міжнародних наукових колах. Зарубіжними партнерами інституту є: Інститут дидактики при Аланус університеті мистецтв та соціальних наук (ФРН), Хучжоуський університет (КНР), Інститут проблем освіти Азербайджанської республіки, Інститут педагогічних наук Міністерства освіти Республіки Молдова, Інститут освітніх наук Румунії. Налагоджено плідну співпрацю з освітніми закладами та науковими установами Польщі, Туреччини, Фінляндії, ПАР.

Наукові працівники інституту є учасниками понад 10 міжнародних проєктів, зокрема за напрямом Жан Моне програми «Еразмус+», який передбачає впровадження європейських стандартів здійснення досліджень у сфері освіти.

В інституті на високому рівні здійснюється підготовка й атестація кадрів вищої кваліфікації, функціонують аспірантура і докторантура, працюють три спеціалізовані вчені ради із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата педагогічних наук (доктора філософії).

Інститут є засновником наукових видань: збірника наукових праць «Проблеми сучасного підручника», журналів «Український педагогічний журнал», «Українська мова і література в школі» та співзасновником шести науково-методичних видань, які входять до міжнародних реферативних і наукометричних баз даних.

За роки незалежності України інститут примножив свій науковий потенціал та досвід у співпраці з ученими інших галузей наукового знання і по праву посідає у нашій державі місце провідної наукової дослідницької установи педагогічного профілю.

Пріоритетами діяльності інституту на найближчу перспективу залишаються науково-методичний супровід перебудовчих процесів у повній загальній середній освіті в контексті ідей Нової української школи, інноваційні теоретичні й експериментальні пошуки моделей та технологій профільного навчання, обґрунтування і створення освітньо-методичних комплектів для забезпечення реалізації державних стандартів базової і профільної середньої освіти, дослідження тенденцій розвитку освітніх систем країн з потужним науковим і економічним потенціалом та

з'ясування можливостей використання їх досвіду у вітчизняній початковій, базовій і профільній середній освіті.

Перед науковим колективом інституту також постали нові невідкладні завдання, пов'язані із глобальною пандемією COVID-19 та повномасштабною війною Російської Федерації проти України, необхідністю засобами повної загальної середньої освіти долати ці виклики, підвищувати спротив українського народу російській агресії, забезпечувати готовність до відновлення країни на високотехнологічній основі у післявоєнний період.

Адреса: вул. Січових Стрільців, 52 д,
м. Київ, Україна, 04053.
Тел.: +38 044 4813714,
Website: https://undip.org.ua/
e-mail: nauk_org_undip@ukr.net

Список використаних джерел:

1. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2021 рік. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, Пед. думка, 2021. 236 с. URL: https://undip.org.ua/library/anotovani-rezultaty-naukovo-doslidnoi-roboty-instytutu-pedahohiky-za-2021-rik/ (дата звернення: 22.07.2022).
2. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2020 рік. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, Пед. думка, 2020. 219 с. URL: https://undip.org.ua/library/anotovani-rezultaty-naukovo-doslidnoi-roboty-instytutu-pedahohiky-za-2020-rik/ (дата звернення: 22.07.2022).
3. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2019 рік. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, Пед. думка, 2019. 264 с. URL: https://undip.org.ua/library/anotovani-rezultaty-naukovo-doslidnoi-roboty-instytutu-pedahohiky-za-2019-rik/ (дата звернення: 22.07.2022).
4. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2018 рік. Київ : Пед. думка, 2018. 248 с. URL: https://undip.org.ua/library/anotovani-rezultaty-naukovo-doslidnoi-roboty-instytutu-pedahohiky-napn-ukrainy-za-2018-rik/ (дата звернення: 22.07.2022).
5. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2017. 224 с. URL: https://undip.org.ua/library/anotovani-rezultaty-naukovo-doslidnoi-roboty-instytutu-pedahohiky-napn-ukrainy-za-2017-rik/ (дата звернення: 22.07.2022).
6. Бібліографічний покажчик наукових праць відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України (2012—2017) : довідник / за ред. Л. М. Калініної ; [упоряд : Зуєвич О. Ю.]. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2018. 48 с. URL: https://undip.org.ua/library/bibliohrafichnyy-pokazhchyk-naukovykh-prats-viddilu-ekonomiky-ta-uprav-linnia-zahalnoiu-serednoiu-osvitoiu-instytutu-pedahohiky-napn-ukrainy-2012-2017/ (дата звернення: 22.07.2022).
7. Бібліографічний покажчик наукових праць відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України (2016—2019) / Ін-т педагогіки НАПН України ; упоряд. Н. Б. Антонець ; за наук. ред. Н. П. Дічек. Київ ; Біла Церква : Авторитет, 2020. 74 с. URL: https://undip.org.ua/library/bibliohrafichnyy-pokazhchyk-naukovykh-prats-viddilu-istorii-ta-filosofii-osvity-instytutu-pedahohiky-napn-ukrainy-2016-2019/ (дата звернення: 22.07.2022).

8. Бібліографічний покажчик наукових праць відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти Інституту педагогіки НАПН України (2018—2020 рр.) [Електронне видання] : довідник / за ред. Жука Ю. О. ; [упоряд.: Науменко С. О.]. Київ : Пед. думка, 2021. 98 с. URL: https://undip.org.ua/library/bibliohrafichnyy-pokazhchyk-naukovykh-prats-viddilu-monitorynhu-ta-otsiniuvannia-iakosti-zahalnoi-serednoi-osvity-instytutu-pedahohiky-napn-ukrainy-2018-2020-rr-dovidnyk/ (дата звернення: 22.07.2022).

9. Бібліографічний покажчик наукових праць відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України за НДР (2018—2020) : довідник / за ред. О. Л. Фідкевич ; [упоряд.: Бакуліна Н. В.]. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2021. 25 с. URL: https://undip.org.ua/library/bibliohrafichnyy-pokazhchyk-naukovykh-prats-viddilu-navchannia-mov-natsionalnykh-menshyn-ta-zarubizhnoi-literatury-instytutu-pedahohiky-napn-ukrainy/ (дата звернення: 22.07.2022).

10. Бібліографічний покажчик наукових праць співробітників відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України (2011—2019 рр.) : довідник / упоряд. Т. К. Полонська; за наук. ред. В. Г. Редька. Київ : Пед. наука, 2020. 64 с. URL: https://undip.org.ua/library/bibliohrafichnyy-pokazhchyk-naukovykh-prats-spivrobitnykiv-viddilu-navchannia-inozemnykh-mov-2011-2019-roky/ (дата звернення: 22.07.2022).

11. Бібліографічний покажчик науково-методичних праць відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України (2018—2020 рр.). Київ : Пед. думка, 2021. 43 с. URL: https://undip.org.ua/library/bibliohrafichnyy-pokazhchyk-naukovo-metodychnykh-prats-viddilu-suspilstvoznavchoi-osvity-instytutu-pedahohiky-napn-ukrainy/ (дата звернення: 22.07.2022).

12. Дидактико-методичний супровід компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів : зб. матеріалів (презентацій) постійнодіючого семінару. Вип. 1. / уклад.: Онопрієнко О.В., Кондратюк Р.А. Київ : Пед. думка, 2019. 183 с. URL: https://undip.org.ua/library/dydaktyko-metodychnyy-suprovid-kompetentnisno-oriientovanoho-navchannia-molodshykh-shkoliariv-vypusk-1/ (дата звернення: 22.07.2022).

13. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи : аналіт.-метод. матеріали / кол. авт. ; за заг. ред. О. М. Топузова ; уклад. М. В. Головко. Київ : Пед. думка, 2021. 192 с. URL: https://undip.org.ua/library/dystantsiyne-navchannia-v-umovakh-karantynu-dosvid-ta-perspektyvy/ (дата звернення: 22.07.2022).

14. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура : наук.-аналіт. доп. / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України ; В. Г. Кремень, О. І. Ляшенко, О. І. Локшина ; [за участю А. П. Джурило, О. М. Шпарик (пер. з англ. додатків)]. Київ : Пед. думка, 2020. 56 с. : рис., табл. https://doi.org/10.32405/978-966-644-555-4-2020-49 URL: https://undip.org.ua/library/naukovo-analytychna-dopovid-zahalna-serednia-osvita-ukrainy-v-konteksti-osvity-krain-yevropy-tryvalist-i-struktura/ (дата звернення: 22.07.2022).

15. Інститут педагогіки: сторінками історії. Фотоальбом. URL: https://undip.org.ua/library/instytut-pedahohiky-storinkamy-istorii/ (дата звернення: 22.07.2022).

16. Літопис сучасної освіти і науки України: «Інститут педагогіки НАПН України: 90 років історії і звершень» / голов. редкол.: Ю.А. Шеремета (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Альфа-Віта, 2016. 226 с. : іл. URL: https://undip.org.ua/library/litopys-suchasnoi-osvity-i-nauky-ukrainy-instytut-pedahohiky-napn-ukrainy-90-rokiv-istorii-i-zvershen/ (дата звернення: 22.07.2022).

17. Олег Михайлович Топузов — віце-президент НАПН України : біобібліогр. покажч. / [авт. вступ. ст.: Т. М. Засєкіна, В І. Кизенко ; упоряд.: Пономаренко Л. О., Павленко Т. С., Демида Є. Ф. ; наук. ред. Березівська Л. Д.; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О., літ.

ред. Василенко Н. М.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2019. 93 с. (Серія «Ювіляри НАПН України» ; вип. 33). URL: https://undip.org.ua/library/oleh-mykhaylovych-topuzov-vitse-prezydent-napn-ukrainy-biobibliohrafichnyy-pokazhchyk/ (дата звернення: 22.07.2022).

18. Олена Ігорівна Локшина: дослідниця у галузі компаративістики в освіті : до 30річчя наук. діяльності : біобібліогр. покажч. / НАПН України, Ін-т педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Вербова В. В., Горбенко Н. А., Глушко О. З. ; наук. ред. Березівська Л. Д.]. Київ, 2019. 80 с. (Серія «Ювіляри НАПН України» ; вип. 34). DOI: https://doi.org/10.32405/978-617-7619-21-4-80. URL: https://undip.org.ua/library/olena-ihorivna-lokshyna-doslidnytsia-u-haluzi-komparatyvistyky-v-osviti/ (дата звернення: 22.07.2022).

Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія / О. М. Топузов. Київ : Ін-т педагогіки : Пед. думка, 2021. 160 с. URL: https://undip.org.ua/library/osvitnie-partnerstvo-v-systemi-zahalnoi-serednoi-osvity-teoriia-i-metodolohiia-monohrafiia/ (дата звернення: 22.07.2022).

19. Стан та шляхи підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти в Україні : аналіт.-метод. матеріали / кол. авт. ; за заг. ред. О. М. Топузова ; уклад. М. В. Головко. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України : Пед. думка, 2021. 116 с. DOI: https://doi.org/10.32405/978-966-644-605-6-116. URL: https://undip.org.ua/library/stan-ta-shliakhy-pidvyshchennia-iakosti-shkilnoi-pryrodnycho-matematychnoi-osvity-v-ukraini-analityko-metodychni-materialy-2/ (дата звернення: 22.07.2022).

20. Уроки PISA-2018 : метод. рек. / кол. авт.: Васильєва Д. В., Головко М. В., Жук Ю. О., Козленко О. Г., Ляшенко О. І., Науменко С. О., Новосьолова В. І. ; Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Пед. думка, 2020. 96 с. URL: https://undip.org.ua/library/uroky-pisa-2018/ (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 10.
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ

Директор Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України академік С.Д. Максименко

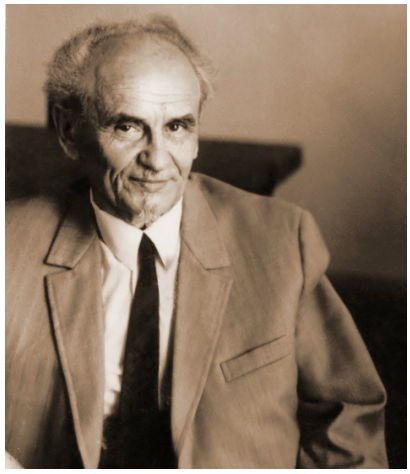

Засновник та перший директор Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України академік Г.С. Костюк

Директор інституту — Сергій Дмитрович Максименко, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор.

Інститут засновано 1 жовтня 1945 р. постановою Ради Народних Комісарів УРСР № 1573 як Науково-дослідний інститут психології УРСР. Ініціатором створення інституту та його першим директором упродовж більше ніж 25 років був видатний український психолог Григорій Силович Костюк. Постановою Кабінету Міністрів України від 16 липня 1992 р. № 335 інститут підпорядковано Академії педагогічних наук України (з 2010 р. — Національна академія педагогічних наук України).

Усі роки свого існування інститут спрямовував наукову діяльність на отримання теоретично і практично значущих результатів з основних напрямів психологічної науки: методології та історії психології, психології особистості, психології навчання, психології творчості та обдарованості, економічної та організаційної, когнітивної й екологічної психології, психофізіології і психодіагностики. Головним пріоритетом установи є розроблення проблем психічного розвитку особистості та психологічного супроводу освітніх процесів на всіх рівнях освіти, ключове завдання якого вбачається в забезпеченні оволодіння дітьми, молоддю та дорослими власною поведінкою, формуванні системи внутрішньої регуляції їхньої діяльності, здатності до самопроєктування, самореалізації, саморозвитку та життєстійкості. Дослідження цієї проблематики відкриває шляхи поєднання теоретич-

них здобутків психології із соціальними запитами на модернізацію освіти в контексті нових суспільних реалій з метою побудови системи психологічної підтримки особистісного розвитку, формування психологічного благополуччя особистості.

Інститут має стратегію розвитку, узгоджену із Стратегією розвитку НАПН України на 2016-2022 рр., основними складовими якої є гнучкість у визначенні наукової проблематики згідно з нагальними потребами суспільства та освітньої практики; впровадження комплексних наукових досліджень із залученням кваліфікованих фахівців різних наукових підрозділів інституту, закладів вищої освіти, наукових установ НАПН України, НАН та НАМН України.

У 2021 р. інститут пройшов державну атестацію та за її підсумками увійшов до класифікаційної групи І з атестаційною оцінкою 3.96/4.09, що свідчить про високий рівень його діяльності, визнання в Україні та за її межами.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СВІДОЦТВО

про державну атестацію наукової установи

Серія ДА № 00412

02 червня 2021 р.

Цим свідоцтвом визнається, що наукова установа

Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України

(вулиця Паньківська, 2, м. Київ, 01033)

ідентифікаційний код за ЄДРПОУ 02141213

за результатами державної атестації, проведеної 28 травня 2021 року, визнається такою, що пройшла державну атестацію з атестаційною оцінкою 3.96/4.09 строком на 5 роки(ів).

Наукову установу віднесено до І класифікаційної групи.

Термін дії свідоцтва до 02 червня 2026 року.

Перший заступник Міністра ***Микола КИЗИМ***

М.П.

«Свідоцтво про державну реєстрацію наукової установи» Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021 р.

Дослідження в інституті здійснюються за вісьмома напрямами: «Педагогіка і психологія освітнього процесу», «Дошкільна освіта», «Методологія, теорія та історія психології», «Вікова психологія та фізіологія», «Психологія розвитку особистості», «Соціальна і політична психологія», «Прикладна психологія. Професійна й організаційна психологія», «Соціальна педагогіка та соціальна робота».

Науково-дослідна робота в інституті виконується у 15 лабораторіях 163 науковими працівниками. У складі вчених 5 дійсних членів і 2 члени-кореспонденти НАПН України, 41 доктор і 77 кандидатів наук.

За останні 30 років інститут має вагомі теоретичні здобутки. Серед них: теорія психічного розвитку особистості, що спирається на методологічні засади генетичної психології [5; 8; 9]; системно-стратегіальний підхід до творчої діяльності [7]; психолого-герменевтична теорія розвитку особистості [2]; раціогуманістична теорія соціокультурного простору становлення особистості [14]; проєктувально-технологічна парадигма розвитку суб'єктності особистості у віртуальному просторі [16]; ціннісно-смисловий підхід до психології розвитку дитини дошкільного віку [15]. Розроблено історико-психологічну концепцію становлення провідних парадигм української психології [18]; концепції інтелектуального розвитку дорослих у віртуальному освітньому середовищі [16]; самопроєктування особистості в дискурсивному просторі [5], психологічних детермінант організаційної культури [11], професійного самоздійснення особистості як однієї з найважливіших форм життєвого самовизначення [13]; цілісної організації процесу самотворення особистості [12]. Створено та апробовано концептуальні підходи до визначення механізмів адаптації девіантів до вимог соціальних норм [10] та до побудови розвивального освітнього середовища, сприятливого для прояву та повноцінної реалізації обдарованості особистості на різних етапах онтогенезу [1]. Побудовано оригінальну структурно-функціональну модель економічного виховання учнівської і студентської молоді [17]; концептуальні моделі забезпечення екологічно орієнтованого способу життя особистості [6].

Зазначені концепції та теорії розробляються в межах наукових шкіл академіків С.Д. Максименка, В.О. Моляка, Н.В. Чепелєвої, М.Л. Смульсон, Л.М. Карамушки та членів-кор. О.М. Кокуна і Т.О. Пироженко.

Основними напрацюваннями інституту, спрямованими на психологічний супровід освітніх процесів і забезпечення національної системи освіти відповідно до пріоритетів державної освітньої політики, є психологічне обґрунтування та аналіз педагогічних інновацій, експертна оцінка нових концепцій та підходів до організації освітнього простору, оцінка їх потенціалу та можливостей упровадження з позицій психологічного знання; психологічний аналіз навчальних програм, підручників; проведення соціально-психологічних тренінгів з розвитку базових компетентностей учнів, педагогічних працівників і керівників закладів загальної середньої освіти у межах Концепції Нової української школи; розроблення методичних рекомендацій, практичних занять і тренінгів з метою запобігання руйнівному впливові різних форм деструктивної взаємодії (залякування, психологічне насилля, знущання та цькування (булінг) на психологічний клімат освітнього простору.

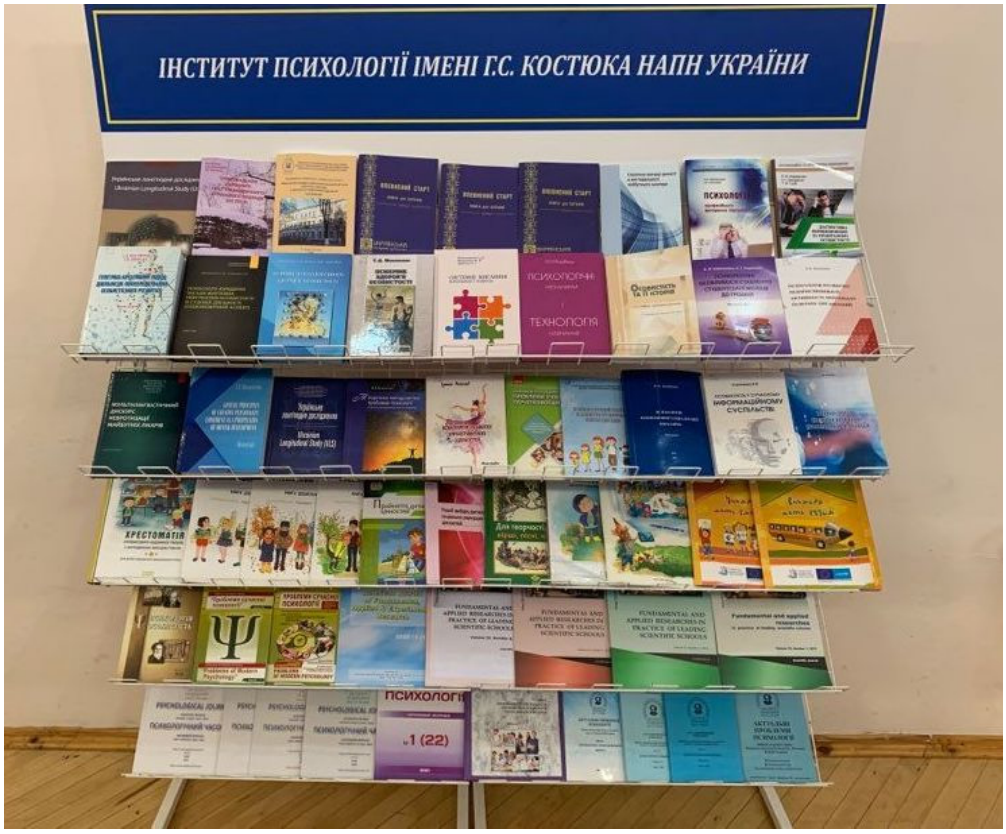

Публікації Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2017-2021 рр.

Істотними результатами завершених фундаментальних і прикладних досліджень є нові діагностичні та корекційні методики, технології, тренінгові програми. Зокрема:

— розроблено й застосовано авторські методики вивчення особливостей аксіогенезу обдарованої особистості в освітньому просторі;

— створено систему психодіагностичних методик, орієнтованих на визначення схильності дитини до соціально дезадаптованої поведінки та виявлення ступеня її соціальної дезадаптації, а також методики визначення психологічних чинників девіантної поведінки, що дало змогу з'ясувати порушення у структурі особистості девіантів, які відбуваються в умовах соціальних перетворень;

— стандартизовано опитувальник професійної життєстійкості, що надає можливість визначити загальний рівень професійної життєстійкості, а також ступінь вираженості усіх його складових і компонентів, розроблено та апробовано опитувальник вивчення якості життя особистості;

— запропоновано методику діагностики деструктивності впливу складних життєвих обставин на особистість постраждалих та членів їх сімей;

— створено систему методик діагностики мотивації до навчання в умовах сучасного інформаційного суспільства, побудовано модель технології активізації творчого мислення студентів;

— розроблено систему дистанційних навчальних курсів для інтелектуально-творчого розвитку, формування комунікаційної компетентності, умінь долати конфлікти, розвитку суб'єктності та проєктного мислення всіх учасників освітнього процесу;

— створено методичний комплекс для визначення психолого-організаційних детермінант забезпечення психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в умовах соціальної напруженості;

— розроблено психолого-педагогічні програми: психокорекції невротичних розладів молодших школярів; супервізії як засобу вдосконалення професійної взаємодії суб'єктів освітнього простору; цілеспрямованого формування морально-психологічної стійкості учнівської молоді.

Упродовж останніх 30 років інститут активно залучався до виконання державних і міжгалузевих цільових програм, зокрема: «Діти України», розвитку і функціонування української мови, підтримки сім'ї, «Здоров'я нації» та ін.

Експериментальна робота завжди була невід'ємною складовою науково-дослідної діяльності інституту. За результатами експериментів ученими обґрунтовувалися психолого-педагогічні концепції, визначалися психологічні закономірності, створювався психодіагностичний інструментарій. Саме в експериментальних дослідженнях перевірена ефективність пропонованих розвивальних, корекційних та реабілітаційних програм. Вагомі експерименти супроводжували практично кожне наукове дослідження інституту. Останніми роками успішно завершено два експерименти всеукраїнського рівня: «Психолого-педагогічні засоби оцінки рівня сформованості компетентностей молодших школярів як чинник управління якістю навчання в системі розвивальної освіти» (2014-2018 рр.) та «Психологічні засади інноваційних технологій розвитку особистості» (2015-2019 рр.), а також 26 експериментів рівня наукової установи і НАПН України. Продовжується експеримент всеукраїнського рівня «Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій дітей в ігровій та навчальній діяльності освітньої системи «Радість розвитку» (2015-2025 рр.). Експериментальна робота проводилася на базі 202 експериментальних закладів освіти різних типів, установ, організацій. Нині експериментами охоплено всі складники та рівні освіти.

У відповідь на виклики часу в лютому 2014 р. інститутом створено постійно діючий Кризовий центр медико-психологічної допомоги. Організовано відбір, навчання і стажування волонтерів для роботи в кризовому центрі та відкрито гарячу лінію «Телефон довіри» з надання психологічної, психотерапевтичної допомоги [19] громадянам на безкоштовних засадах. Сформовано волонтерську групу з надання науково-психологічної та практичної допомоги ЗСУ включно з мобільними групами психологів-волонтерів центру для виїзду у місця постійної дислокації військових частин.

Наукові працівники інституту систематично залучаються до експертизи проєктів актів центральних органів виконавчої влади, готують експертні висновки на запити народних депутатів, брали участь у підготовці трьох видань «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (до 20-річчя, 25-річчя та

30-річчя незалежності України). Вчені здійснюють науково-експертну діяльність у 33 експертних радах, комісіях, комітетах, робочих групах тощо. Також зусилля наукових підрозділів інституту спрямовані на підготовку комплексних аналітико-прогностичних матеріалів з найважливіших проблем психологічного розвитку особистості.

Консультанти Кризового центру медико-психологічної допомоги

Науковий доробок інституту отримав визнання як у широкому науковому середовищі, так і в суспільстві у цілому. Свідченням його високої якості стало відзначення Державною премією України в галузі науки і техніки 2010 р. унікального циклу робіт «Психологічні механізми зародження, становлення і здійснення особистості» авторського колективу на чолі з акад. С.Д. Максименком. У 2018 р. колективу лабораторії психології дошкільника (члену-кор. Т.О. Піроженко, канд. психол. наук С.О. Ладивір, канд. психол. наук О.Ю. Хартман) присуджено Державну премію України в галузі освіти у номінації «Дошкільна і позашкільна освіта» за комплексну науково-прикладну роботу «Освітня технологія «Радість розвитку» — партнерська взаємодія дорослих та дітей».

Отримано також премію Президента України для молодих учених (докт. психол. наук Л.М. Литвинчук, 2019 р.), стипендію Верховної Ради України для молодих учених — докторів наук (Л.М. Литвинчук, 2021 р.), стипендію Кабінету Міністрів України для молодих учених (Є.В. Степура, 2020 р.), державну іменну стипендію найкращим молодим ученим для увічнення подій Революції Гідності та вшанування подвигу Героїв України — Героїв Небесної Сотні (докт. психол. наук М.М. Павлюк, 2020 р.).

Вручення Державної премії України в галузі освіти у номінації «Дошкільна і позашкільна освіта» керівнику наукового колективу професору Тамарі Піроженко, 2018 р.

Постійну увагу адміністрація та колектив інституту приділяють упровадженню наукових розробок в освітню та інші види соціальної практики. Практичне використання результатів наукових досліджень здійснювалося на базі 237 об'єктів, серед яких 148 закладів освіти (19 — дошкільної, 57 — загальної середньої, 3 — позашкільної, 69 — вищої), 12 органів державної влади і органів місцевого самоврядування, 8 підвідомчих установ НАПН України, 69 інших установ, підприємств, організацій.

Також упровадження результатів завершених наукових досліджень здійснювалося в роботі Кризового центру інституту у ході проведення науково-практичних семінарів, психологічних майстерень і тренінгів для освітян і практичних психологів; шляхом розміщення наукових праць за завершеними дослідженнями в Електронній бібліотеці НАПН України та відстеження їх використання тощо.

Результати діяльності інституту представлено в основних інтернет-ресурсах: на сайті інституту (http://psychology-naes-ua.institute), у соціальних мережах (на офіційний сторінці інституту у Facebook, а також на офіційних сторінках у Facebook Кризового медико-психологічного центру та Ради молодих вчених інституту). Крім цього, інформація про діяльність інституту представлена на додаткових інтернет-ресурсах (4 інтернет-ресурсах дирекції інституту та 33 інтернет-ресурсах окремих лабораторій (сторінках у соцмережах, YouTube-каналах, вебсайтах, інтернет-спільнотах, дистанційних навчальних курсах, тренінгах тощо).

В інституті, що є провідним центром підготовки фахових психологів вищої кваліфікації в Україні, функціонують аспірантура і докторантура, які готують фахівців вищої кваліфікації. Розроблено освітньо-наукову програму «Психологія

розвитку особистості у соціально-культурному та освітньому просторі» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з підготовки докторів філософії.

До 1995 р. в інституті працювала одна спеціалізована вчена рада із захисту кандидатських дисертацій. В 1996 р. відкрито раду із захисту докторських дисертацій. Вже близько 15 років в інституті функціонують дві докторські спеціалізовані вчені ради, які проводять захисти за шістьма спеціалізаціями: «загальна психологія, історія психології»; «психофізіологія (психологічні науки)»; «соціальна психологія»; «психологія соціальної роботи»; «медична психологія»; «педагогічна та вікова психологія»; «організаційна психологія»; «економічна психологія» (психологічні науки). За останні 30 років у спеціалізованих вчених радах інституту захищено понад 200 докторських і 600 кандидатських дисертацій [20]. З 2020 р. розпочато захист дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю «053 — Психологія».

Провідну роль у здійсненні науково-організаційної діяльності інституту відіграє вчена рада, на засіданнях якої розглядаються актуальні питання функціонування та розвитку колективу. Очолює вчену раду акад. С.Д. Максименко, вчений секретар — канд. психол. наук Г.В. Гуменюк.

У доробку інституту — 7 наукових фахових видань, які входять до міжнародних наукометричних та реферативних баз даних і до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б», психологічні спеціальності — 053 та педагогічні спеціальності — 011), а саме: «Психологічний часопис», «Проблеми розвитку інтелекту», «Організаційна психологія. Економічна психологія», «Проблеми сучасної психології», «Психологія і особистість», «Освіта та розвиток обдарованої особистості», а також збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». Із зарубіжними партнерами випускаються журнали: «Fundamental And Applied Researches In Practice of Leading Scientific Schools» та «American Journal of Fundamental, Applied & Experimental Research». За участю працівників інституту випущено 9 інформаційних бюлетенів Європейської мережі організаційних психологів та психологів праці (ENOP Newsletters), які розповсюджуються серед фахівців з організаційної психології у провідних європейських університетах 32 країн.

Основними завданнями міжнародного співробітництва інституту є: укладання та виконання угод із зарубіжними науковими установами, закладами освіти та освітніми організаціями; ралізація спільних проєктів щодо стажування в зарубіжних організаціях; спільна підготовка психологічних наукових видань; співпраця із міжнародними психологічними асоціаціями; участь у міжнародних наукових заходах за кордоном тощо. Наразі інститут реалізує 26 угод про міжнародне наукове співробітництво з науковими установами та освітніми організаціями, які працюють у сфері гуманітарних наук, психології та психотерапії, закладами освіти 11 країн (Австрія, Іран, Китай, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Німеччина, Польща, Франція, Узбекистан). Учені інституту активно взаємодіють з 28 міжнародними громадсько-професійними організаціями, зокрема з Global Union of Scientists for Peace, International Association of Applied Psychology (IAAP), European Federation of Psychologists' Associations (EFPA), European Association of Work and Organizational Psychology (EAWOP), World Association for Positive and Transcultural Psychotherapy (WAPP), The European Association for Psychotherapy (EAP) та ін.

За останні 5 років відбулося стрімке збільшення кількості публікацій співробітників інституту у наукових журналах, що індексуються у наукометричних базах

Scopus і Web of Science Core Collection — з двох таких статей у 2017 р. до 30 статей у 2021 р. (разом 72 статті у 2017-2021 рр.).

Міжнародний круглий стіл «Виклики для соціальної науки в крос-культурних вимірах: Україна-Індія», 17 січня 2019 р.

Здійснено 32 міжнародні освітні проєкти. Зокрема упродовж 2019-2021 рр. реалізовано міжнародний українсько-литовський проєкт «Сприяння соціальній інтеграції громадян, постраждалих від конфлікту на Сході України», який є спільним проєктом Інституту психології імені Г.С. Костюка та Клайпедського університету (Республіка Литва).

Керівники та експерти українсько-литовського проєкту «Сприяння соціальній інтеграції громадян, постраждалих від конфлікту на Сході України» Інституту психології імені Г.С. Костюка та Клайпедського університету, 2019-2021 рр.

Нині з урахуванням потреб і перспектив розвитку суспільства перед інститутом постали вагомі завдання, спрямовані на створення умов для повноцінного психічного і соціального розвитку дітей та молоді не тільки з метою засвоєння ними необхідної навчальної інформації, а й подальшого саморозвитку й самовизначення учнів, що забезпечуватиме успішну адаптацію до мінливих умов ринку праці, цивілізаційних та культурних вимог суспільства. Актуальним і перспективним є з'ясування основних напрямів забезпечення інтеграції психологічного знання у психологічній теорії та практиці; дослідження психологічних умов сприяння та спонукання творчих особистісних виявів; експертне дослідження існуючих методик та підбір і укладання комплексу методичних засобів діагностики особистісного розвитку, формування особистісної готовності до включення в систему безперервної освіти та розроблення системи психологічної допомоги в цьому процесі, а також з'ясування умов, основних вимірів і форм становлення суб'єктності та розгортання самореалізації і самоздійснення особистості, забезпечення її життєстійкості та психологічного благополуччя, особливо в період пандемії COVID-19 [19], в умовах війни [3; 4] та післявоєнного відновлення України.

Адреса: вул. Паньківська, 2,
м. Київ, Україна, 01033.
Тел.: +38 044 288 33 20,
Website:: http://psychology-naes-ua.institute/
e-mail: 2883320@gmail.com

Список використаних джерел:

1. Аксіогенез обдарованої особистості в освітньому просторі : монографія / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, О. О. Музика, Н. О. Никончук [та ін.]; за ред. О. Л. Музики. Київ : Слово, 2020. 160 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/723153/ (дата звернення: 22.07.2022).
2. Дискурсивні технології самопроектування особистості : монографія / [Н. В. Чепелєва, М. Л. Смульсон, С. Ю. Рудницька, О. В. Зазимко [та ін.] ; за ред. Н. В. Чепелєвої. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2019. 170 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/717132/ (дата звернення: 22.07.2022).
3. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : метод. рек. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 52 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730974/ (дата звернення: 22.07.2022).
4. Кокун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій : метод. посіб. Київ ; Одеса : Фенікс, 2022. 88 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730971 (дата звернення: 22.07.2022).
5. Максименко С. Д. Генетична психологія учіння людини : монографія. Київ : Слово, 2017. 206 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/709727/
6. Особистісні детермінанти еколого-орієнтованої життєдіяльності : монографія / Ю. М. Швалб, О. Л. Вернік, О. О. Вовчик-Блакитна, О. В. Рудоміно-Дусятська [та ін.] ; за ред. Ю. М. Швалба. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 330 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/712888 (дата звернення: 22.07.2022).
7. Перцептивно-мисленнєві стратегії творчого конструювання інформаційних систем у навчальній та трудовій діяльності : монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.] ; за ред. В. О. Моляко. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 194 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/712092/ (дата звернення: 22.07.2022).
8. Подолання медико-психологічних наслідків пандемії COVID-19: генетичний підхід : практ. посіб. / С. Д. Максименко, Л. М. Литвинчук, В. Є. Луньов, Т. І. Мельничук, М.

О. Мойзріст, Л. А. Терещенко, Б. М. Ткач ; за наук. ред. С. Д. Максименка. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2021. 106 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/729338/ (дата звернення: 22.07.2022).

9. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми : монографія / за наук. ред. С. Д. Максименка. Київ : Слово, 2020. 220 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/723176/ (дата звернення: 22.07.2022).

10. Психологічні механізми ресоціалізації осіб з девіантною поведінкою в умовах суспільних змін : монографія / Н. Ю. Максимова, А. М. Грись, І. Ф. Манілов [та ін.] ; за ред. Н. Ю. Максимової. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 272 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/712821 (дата звернення: 22.07.2022).

11. Психологічні технології підготовки освітнього персоналу до розвитку організаційної культури в умовах соціальної напруженості : монографія / Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко [та ін.] ; за ред. Л. М. Карамушки. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 240 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/712691/ (дата звернення: 22.07.2022).

12. Психолого-педагогічні основи процесу самотворення особистості : монографія / Л. З. Сердюк, Т. М. Яблонська, І. В. Данилюк, О. І. Пенькова, Н. Д. Володарська [та ін.] ; за ред. Л. З. Сердюк. Київ : Пед. думка, 2015. 197 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/10211/ (дата звернення: 22.07.2022).

13. Психофізіологічне забезпечення професійного самоздійснення фахівця в умовах соціально-економічних перетворень : монографія / О. М. Кокун, В. В. Клименко, О. М. Корніяка [та ін.] ; за ред. О. М. Кокуна. Київ : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 298 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/712848 (дата звернення: 22.07.2022).

14. Раціогуманістичні студії : зб. тез наук. доп. методол. семінару, присвяченого 47-річчю лабораторії методології і теорії психології Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / відп. ред. В. Зливков. Київ : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 138 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720513/ (дата звернення: 22.07.2022).

15. Регулююча дія ціннісних орієнтацій у житті дитини : монографія / [Т. О. Піроженко, І. І. Карабаєва, О. Ю. Хартман та ін.] ; за ред. Т. О. Піроженко. Київ : Слово, 2020. 222 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722164 (дата звернення: 22.07.2022).

16. Розвиток суб'єктної активності дорослих у віртуальному просторі : монографія / М. Л. Смульсон, П. П. Дітюк, І. Г. Коваленко-Кобилянська, Д. С. Мещеряков, М. М. Назар [та ін.] ; за ред. М. Л. Смульсон. Київ : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 180 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/712119 (дата звернення: 22.07.2022).

17. Соціально-психологічне забезпечення економічної соціалізації молоді : монографія / Н. М. Дембицька, І. К. Зубіашвілі, О. В. Лавренко, Т. І. Мельничук ; за ред. Н. М. Дембицька. Київ : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 346 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/712474 (дата звернення: 22.07.2022).

18. Становлення базових парадигм української психології : кол. монографія / В. В. Турбан, Л. З. Сердюк, Н. М. Бугайова [та ін.] ; за ред. В. В. Турбан. Київ : Слово, 2017. 257 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/709226/ (дата звернення: 22.07.2022).

19. Технології психотерапевтичної допомоги постраждалим у подоланні проявів посттравматичного стресового розладу : монографія / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос [та ін.] ; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ : Слово, 2020. 178 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722181 (дата звернення: 22.07.2022).

20. Шинкаренко А. В., Щербатюк В. В. Анотований каталог дисертацій, захищених у спеціалізованих вчених радах Д 26.453.01 та Д 26.453.02 Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (2014—2018 рр.) : інформ.-довід. видання / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2019. 188 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/716698/ (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 11. ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРОСЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ

Директор інституту
член-кореспондент НАПН України
Л.Б. Лук'янова

Директор інституту — Лариса Борисівна Лук'янова, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України створено 24 листопада 1993 р. на базі лабораторії професійно-технічної освіти Українського науково-дослідного інституту педагогіки як Інститут педагогіки і психології професійної освіти. Фундатори Інституту — доктор філософських наук, професор, дійсний член НАПН України І.А. Зязюн (1938-2014 рр.) і доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України Н.Г. Ничкало.

За роки цілеспрямованого наукового поступу та інноваційних наукових досліджень в інституті започатковано різні види наукової, міжнародної, організаційної діяльності. Результатом дослідницьких пошуків вчених інституту є: визначення філософських, психологічних, аксіологічних, культурологічних, естетичних та етичних засад розвитку педагогічної освіти і освіти дорослих, безперервної освіти впродовж життя; обґрунтування теоретико-метологічних та методичних основ педагогічної майстерності; створення концептосфери педагогічної аксіології; вивчення зарубіжного досвіду освіти дорослих та впровадження його конструктивних ідей у вітчизняну освітню практику; психолого-педагогічний супровід навчання різних категорій дорослого населення; створення інноваційних технологій та тренінгових програм з особистісного і професійного розвитку й саморозвитку вчителів; варіативні, різнорівневі, диверсифіковані за профілем і терміном програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників тощо.

Сучасна структура інституту представлена п'ятьма відділами (андрагогіки, теорії і практики педагогічної освіти, змісту і технологій педагогічної освіти, пси-

Керівний склад інституту розв'язує проблеми

хології праці, зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих), наукова діяльність яких спрямована на дослідження проблем особистісного і професійного розвитку дорослого населення; нормування й оцінювання якості педагогічної освіти; технологій навчання дорослих; педагогічних проблем професійної підготовки вчителів і дорослого населення у зарубіжних країнах [14].

За результатами науково-дослідної діяльності підготовлено понад 16 тис. одиниць наукової і науково-виробничої продукції, з них: 317 монографій, 683 підручники і навчальні посібники, 323 методичні рекомендації, 177 збірників наукових праць, а також 25 бібліографічних покажчиків. Понад 14 % наукових статей опубліковано в зарубіжних виданнях, близько 12 % — іноземними мовами, 16 % публікацій — у виданнях, які входять до провідних наукометричних баз даних. Станом на 2021 р. загальна кількість публікацій наукових співробітників у наукових періодичних виданнях, що індексуються базами даних Scopus та Web of Science Core Collection, становила 58, а у 2017 р. їх було 4.

Щороку кандидатури кращих учених інституту висувалися на здобуття премій НАПН України, які присуджено акад. Н.Г. Ничкало (1994 р.), акад. С.У. Гончаренку, акад. В.О. Радкевич, Г.М. Пащенко (1997 р.), докт. пед. наук О.П. Рудницькій (1997, 1998, 2002 рр.), акад. С.О. Сисоєвій (2006 р.), докт. пед. наук Т.В. Івановій (2007 р.), канд. пед. наук М.К. Козію (2005 р.), канд. пед. наук О.А. Макаренко (2007 р.), докт. психол. наук В.В. Рибалці (2013 р.), докт. пед. наук Н.М. Авшенюк (2014, 2018 рр.), докт. психол. наук О.М. Ігнатович (2015 р.).

Науковці інституту, 2022 р.

За наукові здобутки акад. Н.Г. Ничкало і члену-кор. Л.Б. Лук'яновій присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». За багаторічну сумлінну працю Л.Н. Штомі присвоєно Почесне звання «Заслужений працівник культури України».

У 2021 р. інститут пройшов державну атестацію, відповідно до якої його віднесено до І класифікаційної групи (атестаційна оцінка 3,54/4,31, строк атестації — 5 років). За результатами атестації отримано свідоцтво про внесення інституту до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави до 2024 р.

Колектив інституту успішно здійснює експериментальну роботу в 29 закладах освіти України. Експериментальні заклади є активними учасниками та призерами всеукраїнських і міжнародних освітянських виставок. Інститут є співорганізатором і учасником освітянських виставок та виставкових заходів з проблем розвитку особистості, педагогічної майстерності вчителя, розвитку освіти дорослих в Україні. Про якісний рівень підготовленої в інституті продукції свідчить її відзначення у конкурсах виставок золотими медалями і дипломами. Починаючи з 2010 р., вчених інституту відзначено 17 золотими, 2 срібними медалями та понад 40 дипломами. Інститут має звання лауреата національного виставкового конкурсу «Видатні наукові досягнення».

Особливу увагу приділено впровадженню результатів завершених наукових досліджень і здійсненню моніторингу їх ефективності щодо збагачення педагогічної теорії та соціальної практики.

Інститут виступив ініціатором й основним розробником важливих для української освіти концептуальних документів, що визначають стратегію й тактику її розвитку. Зокрема це «Концепція педагогічної освіти» (1998 р.), «Концепція розвитку освіти дорослих» (2011 р., 2016 р.), «Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні» (2011 р.). Співробітники інституту взяли участь у розробленні Державної програми «Вчитель» (1997 р.), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р., та інших [4; 5; 6; 7; 8; 9; 10].

З метою модернізації професійної підготовки педагога в умовах створення Нової української школи розроблено проєкт «Стратегії розвитку педагогічної освіти в Україні: концептуальні положення» (2016 р.). Науковці інституту брали участь у створенні Концепції розвитку педагогічної освіти, затвердженої 18 липня 2018 р. МОН України [3]. Підготовлено аналітичні матеріали про зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів і науково-аналітичну доповідь щодо професійної підготовки вчителів [1; 13].

З початку 2018 р. співробітники інституту беруть участь у розробленні та обговоренні проєкту Закону України «Про освіту дорослих» за участі МОН України, Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих», Представництва DVV International в Україні.

Вченими інституту ініційовано та підготовлено пакет документів для обґрунтування професії «Андрагог», яка наказом Мінекономрозвитку України від 15 лютого 2019 р. № 259 внесена до Національного класифікатора професій ДК 003:2010 [11]. Розроблено проєкт кваліфікаційної характеристики професії (посади) «Андрагог» для педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти до «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників».

У 2020 р. у взаємодії з академічними спільнотами університетів і вчителями-практиками завершено підготовку нового професійного стандарту за професіями

«Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», який затверджено Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 29 грудня 2020 р. [12].

Створена та впроваджена наукова продукція дала змогу інституту посісти високі позиції у рейтингу університетів і науково-дослідних інституцій України.

Співробітники інституту пройшли конкурсний відбір і беруть участь у роботі: Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (докт. пед. наук Н.М. Авшенюк); експертної групи з оцінювання ефективності наукових установ; експертних груп з проведення акредитації освітніх програм; консультативної групи проєкту «Фінська підтримка реформи української школи» («Навчаємось разом»).

Інститут здійснює наукову консультативно-дорадчу діяльність, спрямовану на співпрацю з Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, Директоратом фахової передвищої, вищої освіти МОН України, Державною службою якості освіти України, а також з Київською міською державною адміністрацією.

Інститут активно співпрацює з громадськими організаціями та центрами освіти дорослих.

Значним науковим здобутком інституту стало започаткування фахових збірників наукових праць і періодичних видань: «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Неперервна професійна освіта: теорія і практика», «Педагогічний процес: теорія і практика», «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» (http://www.adult-education-journal.com.ua/), «Естетика і етика педагогічної дії» (http://aesthetethicpedaction.pnpu.edu.ua/about http://ipood.com.ua/aesthetics-and-ethics-of-pedagogical-action/) у співпраці з Полтавським національним педагогічним університетом імені В.Г. Короленка; «Порівняльна професійна педагогіка» / «Comparative professional pedagogy» (http://ipood.com.ua/comparative-professional-pedagogy/ та http://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?r=2&p=7000) спільно з Хмельницьким національним університетом; «Імідж сучасного педагога» (http://isp.poippo.pl.ua/) у співпраці з Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти імені М.В. Остроградського; Вісника «Неперервна професійна освіта XXI століття» (https://www.unesco-journal.com.ua/index.php/journal) кафедри ЮНЕСКО Національної академії педагогічних наук України на базі інституту.

Обговорення проєкту Закону України «Про освіту дорослих», МОН України, 2017 р.

Останні п'ять видань є науковими фаховими, їх віднесено до категорії Б. Архіви випусків представлено на сайтах наукових періодичних видань, інституту, Національної бібліотеки

України імені В.І. Вернадського та інших бібліотек-партнерів. Користувачі мають вільний доступ до ознайомлення, завантаження, копіювання розміщених матеріалів видань, пошуку контенту та посилань на опубліковані статті, поширення їх повних текстів і використання з будь-якою законною некомерційною метою.

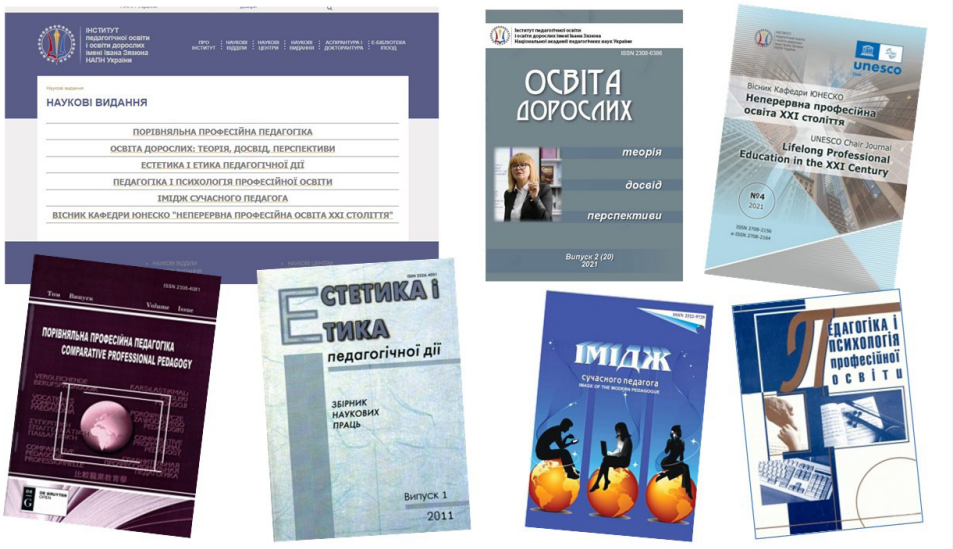

Фахові видання інституту

Здійснено 15 видань польсько-українського / українсько-польського щорічника «Професійна освіта: педагогіка і психологія» / «Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia». У 2016 р. у співпраці з Академією спеціальної педагогіки імені Марії Ґжеґожевської у Варшаві засновано періодичне наукове видання — польсько-український науковий щорічник «Професійна і неперервна освіта / Edukacja zawodowa i usyawiczna».

Широке визнання наукової педагогічної громадськості здобули циклічні заходи — українсько-польські / польсько-українські форуми, науково-практичні конференції тощо. Проведено 55 науково-практичних заходів, присвячених пам'яті видатних науковців, які працювали в інституті, зокрема: всеукраїнські педагогічні читання, присвячені пам'яті акад. І.А. Зязюна, «Педагогіка добра у вимірах педагогічної майстерності» (з 2016 р.); міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О.П. Рудницької (з 2003 р.); міжнародні психолого-педагогічні читання, присвячені пам'яті Б.О. Федоришина, «Профорієнтація: стан і перспективи розвитку» (з 2011 р.); психолого-педагогічні читання, присвячені пам'яті Є.О. Мілеряна і П.С. Перепелиці, «Проблеми психології праці в освіті різних категорій дорослого населення» (з 2013 р.); всеукраїнські педагогічні читання пам'яті О.С. Дубинчук (з 2010 р.); всеукраїнські педагогічні читання, присвячені пам'яті академіка С.У. Гончаренка, «Особистісний і професійний розвиток дорослих: проблеми і перспективи» (з 2014 р.).

Науковці в Посольстві України
у Республіці Польща, Варшава, 2017 р.

Інститут активно співпрацює із закладами вищої освіти України, результатом чого є підписання 9 угод. Особливим результатом цієї співпраці є створення спільних науково-методичних лабораторій. На початок 2022 р. функціонували три такі лабораторії: андрагогіки, техніки голосу, теорії і практики навчання дорослих — із закладами вищої освіти Вінниці, Житомира, Харкова. Діяльність лабораторій спрямована на вирішення питань професійного розвитку та саморозвитку, вдосконалення психолого-педагогічної взаємодії і педагогічної майстерності вчителя, розвитку освіти дорослих.

На базі інституту створено Центр освіти дорослих, в структурі якого діють:

— Центр підвищення кваліфікації (для працівників закладів вищої освіти України, керівників і фахівців навчальних центрів підприємств, організацій та установ, персоналу центрів освіти дорослих, громадських активістів). Основні завдання і функції центру: організація освітнього процесу з підвищення кваліфікації, стажування наукових, педагогічних, науково-педагогічних працівників закладів вищої та післядипломної освіти, підприємств та установ; координація програмно-методичного змісту освітнього процесу з підвищення кваліфікації; залучення кваліфікованих наукових та науково-педагогічних кадрів до організації стажування; впровадження результатів науково-дослідної роботи інституту; розроблення навчальних програм з підвищення кваліфікації, стажування; забезпечення організаційно-методичного супроводу підвищення кваліфікації, стажування;

— Психологічний консультативно-тренінговий центр, створений з метою надання психологічної допомоги різним категоріям дорослого населення, проведення тренінгів особистісного і професійного розвитку і саморозвитку для наукових, науково-педагогічних працівників, психологів та керівників шкіл

з проблем організації психодіагностичної роботи в закладах освіти, а також роботи з переселенцями із східних територій України тощо;

Психолого-консультативний тренінговий центр. Заняття проводить проф. Е.О. Помиткін, 2021 р.

— центри педагогічної майстерності, які відкрито з метою сприяння розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності вчителів. У цих центрах здійснюється навчання щодо формування і розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів та вчителів-практиків. Науковці проводять науково-практичні масові заходи, тренінгові заняття з вихователями закладів дошкільної освіти, вчителями, викладачами закладів освіти Києва, Ірпеня, Івано-Франківська, Миколаєва, Ніжина, Одеси, Херсона, Чернігова; оприлюднюють результати роботи у друкованих та електронних виданнях, вітчизняних медійних засобах, на регіональних телевізійних каналах. Традиційними стали наукові семінари з міськими і районними методичними службами на базі музею-садиби академіка І.А. Зязюна Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова у с. Пашківці Ніжинського району Чернігівської області, майстер-класи з удосконалення педагогічної майстерності, воркшопи з техніки мовлення, режисури педагогічної дії, майстерності внутрішньої і зовнішньої педагогічних технік;

— Центр порівняльної професійної педагогіки, створений у 2010 р. спільно з Хмельницьким національним університетом. Центр об'єднав дослідників, які здійснюють порівняльний аналіз сучасних систем професійної освіти, вивчають та рекомендують для впровадження адаптовані ідеї та практичні напрацювання на основі зарубіжного досвіду. Мета і зміст діяльності центру полягають в екстраполяції конструктивних надбань зарубіжної теорії і практики педагогічної освіти і освіти дорослих на сучасну освітню практику України;

Центр педагогічної майстерності в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу. Семінар проводить проф. О.А. Лавріненко, 2019 р.

Методологічний семінар у Центрі порівняльної професійної педагогіки, м. Хмельницький, 2016 р.

— різнопрофільні центри неформальної освіти дорослих, провідною метою яких є особистісний розвиток дорослого населення в умовах неформальної освіти.

Інститутом здійснюється системна взаємодія з місцевими громадами, громадськими організаціями, що спрямовують свою діяльність на реалізацію освітніх ініціатив для дорослих (Західноукраїнським ресурсним центром, Інформаційно-дослідним центром «Інтеграція та розвиток», комунальною установою «Обласний молодіжний центр Полтавської обласної ради», благодійною організацією «Світло надії», громадськими організаціями «Центр Поділля-Соціум», «Імпульс», «Громада «Козацька варта», Товариство краєзнавців Яворівщини «Гостинець» та ін.).

В інституті сформувалися наукові педагогічні і психологічні школи, діяльність яких сприяє перетворенню установи на один із провідних центрів України з підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації. Серед них наукові школи: докторів педагогічних наук Н.Г. Ничкало, Л.Б. Лукянової, Л.О. Хомич; докторів психологічних наук В.В. Рибалка, Е.О. Помиткіна.

В інституті успішно діє докторська спеціалізована вчена рада Д 26.451.01 педагогічного профілю, у 2004-2007 рр. функціонувала спеціалізована вчена рада із захисту кандидатських дисертацій із психології К 26.451.02, діяльність якої поновлено з 2017 р. Загалом в інституті прийнято до розгляду та захищено 648 дисертацій: 176 — на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних/психологічних наук; 472 — кандидата педагогічних/психологічних наук.

Засідання спеціалізованої вченої ради в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна. Захист докторської дисертації І.Г. Герасимової, 2016 р.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 в інституті відкрито дві нові спеціальності: у галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» — «011 Освітні, педагогічні науки»; у галузі знань «05 Соціальні та поведінкові науки» — «053 Психологія». За рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (від 27 липня 2021 р., протокол № 13) акредитовано освітньо-наукові програми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» / «Педагогічна освіта і освіта дорослих в Україні і зарубіжжі» («Pedagogical and Adult Education in Ukraine and Worldwide») та за спеціальністю «053 Психологія» (на 5 років).

Важливим напрямом діяльності інституту є участь у підготовці і реалізації освітніх проєктів. У 2020 р. вчені інституту перемогли у конкурсі «Наука для безпеки людини та суспільства» проєкту «Психологічна підтримка літніх осіб у період карантину» (реєстраційний номер проєкту: 2020.01/0221), який рекомен-

довано до реалізації у 2020-2021 рр. за рахунок грантової підтримки Національного фонду досліджень України (https://nrfu.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/konkurs-1_peremozhczi_publikacziya.doc.pdf). За результатами виконання проєкту у 2021 р. підготовлено 5 вебінарів, 3 радіопередачі, програму семінару-практикуму для осіб, які професійно взаємодіють з літніми людьми; навчальний посібник [2] тощо.

У 2021 р. науковці інституту здобули перемогу у конкурсі прикладних наукових досліджень з проблем розвитку освіти, що потребують невідкладного розгляду, та виконали наукове дослідження «Організаційно-педагогічні умови діяльності Університету третього віку».

Важливим напрямом діяльності наукового колективу інституту є робота, спрямована на розвиток євроінтеграційних процесів і міжнародного співробітництва. Плідні творчі й наукові зв'язки поєднали інститут із закладами освіти і науковими установами Республіки Польща. У 1998 р. засновано польсько-українську асоціацію дослідників проблем професійної освіти, у 2002 р. її зареєстровано як Міжнародне наукове товариство «Польща-Україна».

Підтвердженням міжнародного визнання інституту є стажування, захисти дисертацій іноземними вченими в його спеціалізованій вченій раді, участь українських науковців у багатьох міжнародних форумах [15]. Інститутом укладено міжнародні угоди про співпрацю та розпочато роботу із закладами вищої освіти та іншими інституціями, які досліджують проблеми педагогічної освіти і освіти дорослих в Україні, Німеччині, Польщі, Угорщині, Мексиці.

Важливим напрямом міжнародної наукової співпраці є реалізація проєктів. У 2015-2019 рр. інститут брав участь у 6 міжнародних проєктах: міжнародному німецько-українському науково-дослідному проєкті «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і неперервна освіта» в Україні» (м. Аугсбург, Німеччина), 2016-2017 рр.; у проєкті «Професіоналізація освіти дорослих», спрямованому на підготовку викладачів-андрагогів і педагогічного персоналу для роботи з дорослими, 2016-2017 рр.; у пілотному проєкті «Розроблення та впровадження уніфікованої аналітичної системи моніторингу проєктів DVV International в Україні» з моніторингу проєкту «Regional Voices — Building Bridges for Democracy» («Регіональні голоси — Створюємо мости для демократії»), ініційованого Німецькою асоціацією народних університетів (DVV International), 2017 р.; міжнародному проєкті «Центр освіти дорослих як осередок навчання демократії в Україні» (Projekt «Zentrum fur Erwachsenenbildung als Ort des Demokratielernens in der Ukraine») за підтримки Міністерства закордонних справ ФРН, 2018 р.; у міжнародному україно-німецькому освітньому проєкті міст-побратимів Ірпеня (Україна) — Borna (Deutschland) «Розвиваємо освіту разом — навчаємось разом — навчаємо один одного», 2018 р.; у міжнародній програмі CiSEP (Civic School for Sound EU Practice) у сфері освіти дорослих з проєктного менеджменту європейських грантів (EU Project cycle), ініційованій Інститутом європейської політики (Institut für Politik Europäische (IEP), Берлін, Німеччина), 2019 р.

У 2015 р. засновано Українську Асоціацію освіти дорослих (офіційний сайт: www.uaod.org.ua), яка 2016 р. стала членом Європейської асоціації освіти дорослих. Організовано і проведено Міжнародні дні освіти дорослих у Запорізькій області (5-9 жовтня 2016 р.); надруковано 4 випуски журналу «Територія успіху:

практико-орієнтований додаток до збірника наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи»; взято участь у Літній академії країн Східного партнерства (2-9 червня 2015 р., с. Старе Село, Львівська обл.; 21-22 серпня 2016 р., м. Рига (Латвія).

Учасники Міжнародних днів освіти дорослих на Львівщині, 2015 р.

Інститут активно співпрацює з міжнародними організаціями, зокрема: DVV International — Інститутом з міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (Deutscher Volkshochschulverband e. V, DVV), Асоціацією міжнародної освіти (Association for World Education (AWE), Європейським співтовариством з досліджень у галузі освіти дорослих (European Society for Research on the Education of Adults (ESREA), Міжнародним співтовариством порівняльних досліджень в освіті дорослих (International Society for Comparative Adult Education (ISCAE), Центром освіти дорослих «Researcher FMJ NonProfit» (м. Будапешт, Угорщина), Deutche jugend in Europa, Центром педагогіки праці Державного дослідницького Інституту — Інституту технології експлуатації (м. Радом, Польща), Академією спеціальної педагогіки імені Марії Ґжеґожевської у Варшаві (Польща), Сучавським університетом «Штефан чел Маре» (м. Сучава, Румунія).

У 2016 р. на базі інституту створено Кафедру ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», яка розпочала свою роботу відповідно до Угоди між ЮНЕСКО та НАПН України від 25 жовтня 2016 р. Метою діяльності кафедри є забезпечення інтегрованої системи здійснення досліджень, професійної підготовки, а також збір інформації та документації з проблем педагогіки та освіти дорослих, що сприяє розвитку співпраці між дослідниками, визнаними на міжнародному рівні, та викладачами академії й інших інституцій в Україні, Європі, Північній

Америці, а також в інших регіонах світу. Створено вебсторінку кафедри (www.ipood.com.ua/unesco/) з метою висвітлення результатів діяльності. Видано буклет кафедри англійською та українською мовами з метою популяризації її діяльності. У 2019 р. засновано «Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» (свідоцтво № 23441-13281Р від 22 червня 2018 р.).

Предметом особливої уваги керівництва інституту є робота з кадрами, підтримка талановитої молоді. Про це свідчить творчий доробок стипендіатів Кабінету Міністрів України: докт. психол. наук Е.О. Помиткіна, Т.О. Гончарук, канд. пед. наук О.А. Макаренко, докт. пед. наук М.П. Вовк; здобуття Премії Президента України для молодих учених канд. пед. наук Л.Ю. Султановою. З метою сприяння професійному зростанню та захисту соціальних інтересів молодих науковців в інституті створено Раду молодих вчених.

Визначальним принципом діяльності Ради молодих вчених інституту є «наука в дії». Члени ради здійснюють планові наукові дослідження, а також займаються практико-орієнтованою освітньо-дослідною діяльністю, яка має дві складові: проєктну, у тому числі міжнародну; волонтерську щодо надання освітніх послуг різним категоріям дорослого населення. Основою ефективної діяльності ради є командотворення, коли досягнення успіху відбувається на засадах взаємодії рівноправних фахівців за принципами ініціативності, активності й відповідальності кожного в колективі. Рада стала платформою професійного та особистісного зростання молодих учених. За ініціативи ради 19 квітня 2016 р. підписано угоду про наукову співпрацю між інститутом та Центром освіти дорослих Researcher FMJ NonProfits (м. Будапешт, Угорщина). Молоді науковці інституту співпрацюють з благодійними фондами і громадськими організаціями, серед яких: Міжнародний благодійний фонд «Карітас»; Угорсько-український благодійний фонд «У наших руках майбутнє»; Громадська організація «Сімейна унія»; Громадська організація «Верітас».

Важливим проєктом інституту є розроблення теорії та інноваційних форм і методів музейної педагогіки в Україні. У 2016 р. між інститутом і Національним Києво-Печерським історико-культурним заповідником укладено меморандум про співпрацю, відповідно до якого здійснюються заходи щодо узагальнення набутого музейно-педагогічного досвіду та пошуку нових методів і форм діяльності у музейній педагогіці; популяризації застосування інтерактивних методів музейної педагогіки; визначення напрямів співпраці музеїв із закладами освіти. У межах проєкту щорічно проводиться конференція «Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи», до дискусій якої залучаються академічні науковці, викладачі вищої школи, працівники музеїв, керівники, педагоги і методисти закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, спеціальних закладів освіти, представники громадських організацій. Основна мета щорічного заходу — проєктування та створення віртуальних музеїв, виставок і каталогів, дистанційних музейно-освітніх послуг; формування музейно-педагогічних спільнот, клубів та партнерських груп у соціальних мережах; використання PR-технологій у науково-освітніх проєктах музеїв; формування всебічно освіченої особистості, виховання патріотів Української держави засобами музейної педагогіки; використання потенціалу музеїв в організації навчання різних категорій дорослих, підготовці сучасного вчителя.

IX Міжнародна конференція «Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи» у Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику, 2021 р.

У діяльності інституту широко використовуються інформаційно-комунікаційні технології; є офіційний сайт (www.ipood.com.ua), де розміщується інформація про діяльність усіх структурних підрозділів, портфоліо наукових співробітників, результати наукових досліджень, експериментів, роботи наукових центрів, електронна бібліотека та ін. У 2016 р. сайт інституту оновлено, створено профілі й групи у Facebook, Google+.

Результати діяльності відділів інституту висвітлюються в мережі Інтернет, на сайтах НАПН України (http://naps.gov.ua/), Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (info@ipood.com.ua), у соціальній мережі Facebook (https://www.facebook.com/ipood.napn) та в Електронній бібліотеці НАПН України (http://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/ins=5Fpeea/), електронній бібліотеці інституту (http://ipood.com.ua/e-library/).

Сьогодні фонд бібліотеки інституту налічує понад 25 тис. примірників, більшість з яких складає література з питань педагогіки і психології професійної освіти, підготовки вчителя, довідникова, суспільно-політична, науково-популярна література, періодичні видання. У її фондах зберігається понад 600 докторських і кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованих вчених радах.

Стратегічними напрямами розвитку інституту є педагогізація українського суспільства; законодавче, нормативно-правове, науково-методичне забезпечення та експертний супровід педагогічної освіти і освіти дорослих; професійна взаємодія з державними установами і громадськими організаціями з питань розвитку педагогічної освіти і освіти дорослих; співпраця з міжнародними інституціями з проблем безперервної освіти; осучаснення інфраструктури науково-інноваційної діяльності. У цьому контексті актуальним є розв'язання таких завдань: сприяння інтеграції української педагогічної науки в європейський освітньо-науковий простір; спрямування зусиль на забезпечення єдності досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології, розширення співпраці з МОН України з питань підготовки і професійного розвитку вчителя та освіти дорослих; цілісне дослідження проблем

якості підготовки вчителя; обґрунтування можливостей розвитку освіти дорослих в умовах європейської інтеграції; подальший розвиток партнерства з міжнародними організаціями.

Нові завдання перед науковим колективом інституту постають через глобальні виклики, пов'язані з пандемією COVID-19 і особливо — з війною Російської Федерації проти України та необхідністю післявоєнного відновлення країни.

Адреса: вул. М. Берлінського, 9,
м. Київ, Україна, 04060.
Тел.: +38 044 440-62-86
website: ipood.com.ua
e-mail: ipood2008@ukr.net

Список використаних джерел:

1. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналіт. матеріали / [Авшенюк Н. М., Дяченко Л. М., Котун К. В., Марусинець М. М., Огієнко О. І., Сулима О. В., Постригач Н. О.]. Київ : ДКС «Центр», 2017. 83 с. URL: http://ipood.com.ua/e-library/naukovo-analitichni-materiali/zarubijniy-dosvid-profesiyno-pidgotovki-pedagogiv/ (дата звернення: 22.07.2022).
2. Коваленко О., Лук'янова Л., Помиткін Е., Московець, Л. Психологія людей літнього віку : навч. посіб. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України. Київ : Геопринт, 2021. 288 с. URL: https://bit.ly/3vaGxTk (дата звернення: 22.07.2022).
3. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні : наказ Мва освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. *Міністерство освіти і науки України* : офіц. сайт URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti (дата звернення: 22.07.2022).
4. Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Асоц. ректорів пед. ун-тів України. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 15 с.
5. Кучерявий О. Г. Стратегія розвитку педагогічної освіти в Україні: концептуальні положення. Київ : ДКС-Центр. 2016. 54 с.
6. Лук'янова Л. Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід / Укр. Асоц. освіти дорослих. Київ : ДКС-Центр, 2017. 147 с. URL: http://ipood.com.ua/e-library/naukovo-analitichni-materiali/zakonodavche-zabezpechennya-osviti-doroslih-zarubijniy-dosvid/ (дата звернення: 22.07.2022).
7. Лук'янова Л. Б. Законодавче забезпечення освіти дорослих в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : наук. співдоп. на загальних зборах НАПН України 20 листопада 2020 р. *Вісник Нац. акад. пед. наук України.* 2020. Т. 2, № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-1-2
8. Лук'янова Л. Б. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні. 2-ге. вид. Київ : ДКС-Центр, 2016. 25 с.
9. Лук'янова Л. Б. Концепція діяльності університетів третього віку в Україні. Київ : Юрка Любченка, 2021 70 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730357/1/koncepciy%D0%B0_%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%81%D1%96%D1%8F.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
10. Лук'янова Л. Б. Концепція підготовки педагогічного персоналу для освіти дорослих. Київ : Юрка Любченка, 2021.

11. Про затвердження Зміни №8 до національного класифікатора ДК 003:2010 : наказ М-ва екон. розвитку і торгівлі України 10.02.2019 № 259. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0259731-19 (дата звернення: 22.07.2022).

12. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : наказ М-ва розвитку економіки, торгівлі та сіл. госп-ва України 23 грудня 2020 № 2736-20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20 (дата звернення: 22.07.2022).

13. Ничкало Н. Г., Лук'янова Л. Б., Хомич Л. О. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. Київ : Юрка Любченка,. 2021. 54 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726268/ (дата звернення: 22.07.2022).

14. Не зміряти у вік славетні справи інституту: до 25-річчя Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (1993—2018 рр.) : довід. вид. / [уклад.: Л. О. Хомич, Г. І. Сотська ; за ред. Н. Г. Ничкало, Л. Б. Лук'янової] ; Інт пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України. Вінниця : Т. П. Барановська, 2018. 50 с.

15. Ничкало Н. Г. VIII Українсько-польський/Польсько-український форум «Освіта для миру/Edukacja dla pokoju». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2019. Т. 1, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-3-1. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/10 (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 12.
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ

Директор інституту дійсний член (академік) НАПН України І.Д. Бех

Директор Інституту — Іван Дмитрович Бех, доктор психологічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України.

Інститут проблем виховання НАПН України створено у грудні 1996 р. у складі АПН України (з 2010 р. — НАПН України). В інституті функціонувало 11 лабораторій, в яких працювали 125 наукових працівників.

Становлення інституту відбувалося на тлі фундаментальних соціокультурних, політичних, економічних перетворень і трансформаційних процесів у сфері освіти, що окреслило загальну стратегію і предметне поле наукових досліджень. Першими науково-практичними здобутками інституту стали: Концепція превентивного виховання дітей та молоді [6]; Концепція художньо-естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи і Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх і позашкільних закладах [12]; Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи [3]; перша в Україні Програма розвитку і виховання дитини раннього віку «Зернятко» з методичним супроводом [14] тощо.

Інститут є знаним і суспільно затребуваним закладом, відповідальним за модернізацію ідейного змісту, гуманізацію цілей, осучаснення виховних технологій сімейного, дошкільного, фізичного, трудового, морального, громадянського, патріотичного, екологічного й естетичного виховання. Основними напрямами наукової діяльності інституту є створення теоретико-методологічних засад виховного процесу та дослідження актуальних проблем модернізації його змісту, оновлення форм і методів виховання дітей та учнівської молоді; розроблення інноваційних методико-технологічних засобів розв'язання виховних проблем дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти; науково-методичне забезпечення громадянського, національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання, попередження булінгу у молодіжному середовищі.

Тепер у структурі інституту функціонують 7 наукових лабораторій і Центр раннього розвитку та дошкільної освіти, діяльність яких координується Відділенням філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України. Це лабо-

раторії: дошкільної освіти та виховання Центру раннього розвитку та дошкільної освіти; громадянського, морального та міжкультурного виховання; естетичного виховання та мистецької освіти; інституційного виховання; позашкільної освіти; виховання готовності до ринку праці; фізичного розвитку та здорового способу життя; соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Колектив науковців Інституту проблем виховання НАПН України на VI Міжнародних психолого-педагогічних Челпанівських читаннях, 2017 р.

Наукові дослідження вчених інституту здійснюються відповідно до Пріоритетних напрямів (тематики) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок НАПН України: теорія і технології виховання, позашкільна освіта; дошкільна освіта; соціальна педагогіка та соціальна робота. У науковому полі цих трьох напрямів проведено та здійснюються дванадцять наукових досліджень, зокрема: «Проєктування освітнього середовища закладу дошкільної освіти для індивідуального розвитку старшого дошкільника» (2019-2021 рр., керівник — докт. пед. наук, доц. О.Д. Рейпольська), «Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів» (2019-2021 рр., керівник — докт. пед. наук, проф. Н.В. Гавриш); «Розроблення сучасних моделей соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота» (2019-2021 рр., керівник — канд. пед. наук, с. наук. с. Н.В. Харченко), «Виховання художніх цінностей учнів в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти» (2019-2021 рр., керівник — докт. пед. наук, проф.

О.А. Комаровська), «Виховання смисложиттєвих цінностей у підлітків в умовах євроінтеграційного поступу України» (2020-2022 рр., керівник — докт. пед. наук, проф. К.О. Журба), «Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства» (2020-2022 рр., керівник — докт. пед. наук, доц. В.М. Шахрай); «Формування в учнів професійно-ціннісних орієнтацій до трудової діяльності» (2020-2022 рр., керівник — канд. пед. наук З.В. Охріменко); «Військово-патріотичне виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації» (2020-2022 рр., керівник — канд. пед. наук О.І. Остапенко); «Формування соціально успішної особистості старшокласника у системі загальної середньої освіти» (2020-2022 рр., керівник — докт. пед. наук, проф. Т.Є. Федорченко), «Аксіологічні засади формування екологічної компетентності школярів» (2020-2022 рр., керівник — докт. пед. наук, доц. С.В. Толочко), «Моніторинг соціальних очікувань сучасної учнівської молоді» (2021-2023 рр., керівник — канд. пед. наук Т.Ю. Куниця), «Науково-методичне забезпечення інноваційного розвитку позашкільної освіти в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» (2021-2023 рр., керівник — канд. пед. наук, с. наук. с. В.В. Мачуський).

За підсумками фундаментальних та прикладних наукових досліджень отримано низку важливих теоретичних і практичних результатів, які не мають аналогів в Україні, зокрема розроблено та впроваджено:

— особистісно орієнтовані технології національно-патріотичного виховання;

— структурно-функціональну модель формування у підлітків національно-культурної ідентичності у закладах загальної середньої освіти;

— концептуальну модель соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей вимушених переселенців;

— технологію соціально-педагогічного супроводу формування відповідальної громадянської позиції у дітей із сімей вимушених переселенців у закладі загальної середньої освіти;

— педагогічні умови та методику формування мистецьких уподобань учнів основної і старшої школи;

— технології виховання художніх цінностей учнів закладу загальної середньої освіти;

— середовищну модель та принципи організації освітньо-виховного процесу в групах раннього віку закладів дошкільної освіти різних типів;

— педагогічний інструментарій і навчально-методичне забезпечення роботи вихователів у групах раннього віку закладів дошкільної освіти;

— структурно-функціональну модель проєктування освітнього середовища розвитку старшого дошкільника;

— методику формування соціальної компетентності у старших дошкільників;

— методики, спрямовані на підвищення у вихованців інтернатних закладів рівня сформованості громадянської відповідальності та ініціативності;

— змістово-методичний інструментарій формування цінності життя у молодших і старших підлітків у взаємодії школи і сім'ї;

— зміст, форми та методи трудового виховання учнів початкової школи;

— методику формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій;

— структурно-функціональну модель та відповідні методики формування в старшокласників готовності до захисту Вітчизни в процесі вивчення предмета «Захист України»;

— моделі соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота;

— змістовно-методичне забезпечення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти за декоративно-ужитковим, соціально-реабілітаційним, гуманітарним, еколого-натуралістичним напрямами позашкільної освіти;

— тренінговий курс «Методика формування умінь протидії насильству у здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти»;

— тренінги, спрямовані на розвиток соціально-психологічних компетентностей молоді для запобігання та боротьби із насиллям у навчальному середовищі.

Нині в лабораторіях інституту працюють 63 наукові співробітники, з них 19 докторів та 30 кандидатів наук. Загалом наукові результати досліджень вчених відображено більш ніж у 1,6 тис. публікацій, з них за останні п'ять років: 10 планових монографіях, 12 методичних посібниках, 4 навчально-методичних посібниках, 14 методичних рекомендаціях, 57 публікаціях у виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus / Web of Science.

Усім науково-методичним надбанням інституту притаманна практична орієнтованість. Вчені інституту на основі нових методологічних підходів створюють навчальні та виховні програми, підручники, посібники, методичні рекомендації для різних категорій педагогічних працівників і широкої громадськості. Це дає змогу шляхом експериментального опрацювання пришвидшити оновлення технологічного забезпечення освітнього процесу в закладах дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, удосконалити методичний інструментарій соціально-виховної роботи. Зокрема, у відповідь на виклики часу та широкий суспільний запит співробітниками інституту розроблено Програму виховання «Нова українська школа у поступі до цінностей» [13], Концепцію освіти дітей раннього та дошкільного віку [5], Концепцію виховання дітей та молоді в цифровому просторі [4]. Вчені інституту здійснюють науково-методичний супровід реалізації державної освітньої політики шляхом участі у створенні й фаховій експертизі нового покоління нормативних документів, що регулюють сферу освіти. Зокрема вчені: активно долучилися до оновлення Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти); взяли участь у розробленні Державного стандарту початкової освіти і Типових освітніх програм початкової освіти, Державного стандарту базової середньої освіти і відповідних модельних навчальних програм; ініціювали і взяли участь у розробленні Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні.

На сучасному етапі інститут проводить 18 експериментів у різних регіонах України на базі 243 експериментальних закладів й організацій. Зокрема, здійснює 6 експериментів на всеукраїнському рівні за темами: «Реалізація Програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей», «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання», «Концептуальні основи модернізації змісту позашкільної освіти» на базі Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець», «Організаційно-педагогічні умови екологічного виховання дітей дошкільного віку в закладі позашкільної освіти еколого-натуралістичного напряму», «Розвиток креативної особистості в

художньо-освітньому просторі ліцею мистецтв», «Педагогічні умови становлення і розвитку особистості на ранніх етапах онтогенезу».

Ефір радіопрограми «Батьківська кухня»

Учасники тренінгу «Цінності», організованого Інститутом проблем виховання НАПН України і Школою амбасадорів та соціального ініціативного проєктування майбутнього Happy Ukraine, Lika-School, м. Київ, 18 жовтня 2019 р.

Всеукраїнський експеримент «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання», 2019-2024 рр.

За результатами експериментів в інституті розроблено:

— структурно-функціональні моделі формування у підлітків національно-культурної ідентичності у закладах загальної середньої освіти та проєктування освітнього середовища розвитку старшого дошкільника;

— інноваційні моделі соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота;

— середовищну модель організації освітньо-виховного процесу в закладах дошкільної освіти різних типів;

— зміст, форми і методи формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни;

— моделі соціального партнерства у вихованні громадянина-патріота; формування гармонійних відносин з природою в учнів основної школи та вихованців закладів позашкільної освіти;

— зміст, форми і методи трудового виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти;

— науково-методичне забезпечення модернізації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти;

— технології проєктування освітнього середовища для індивідуального розвитку старшого дошкільника, соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей вимушених переселенців, формування просоціальної поведінки підлітків;

— педагогічні умови формування у підлітків цінності життя у взаємодії школи і сім'ї та змістово-методичного забезпечення їх реалізації, національно-культурної ідентичності у закладах загальної середньої освіти та особистісно орієнтовану методику формування національно-культурної ідентичності у дітей підліткового віку.

Інноваційним практико-орієнтованим проєктом, що відповідає викликам часу, є створення і впровадження інститутом моделі національно-патріотичного середовища. У ході реалізації проєкту здійснено:

— змістове спрямування тем науково-дослідних робіт вчених інституту;

— розгортання широкомасштабного експерименту у Дніпропетровській області (за темами: «Педагогічні умови виховання свідомого громадянина-патріота у загальноосвітньому навчальному закладі» та «Етнокультурне виховання учнів засобами декоративно-ужиткового мистецтва в умовах позашкільного навчального закладу») та Луганській області (за темою «Система національно-патріотичного виховання учнів в умовах східного регіону України»);

— розроблення й апробування інтерактивних (тренінгових) технологій підготовки фахівців до національно-патріотичного виховання дітей та молоді; методичне забезпечення цього процесу (підготовка посібників «З Україною в серці», «Окрилені Україною»); сприяння об'єднанню тренерів з національно-патріотичного виховання та участь у проведенні Школи тренерів;

— проведення на партнерських засадах низки інноваційних заходів національно-патріотичного спрямування (Форум українських патріотичних справ «Ми — українці», вебінари, презентації тощо); розроблення й апробування концепцій військово-патріотичного виховання учнів (Концепції військово-патріотичного виховання в системі освіти України й Концепції військово-патріотичного виховання молоді в Товаристві сприяння обороні України), підготовка методичних рекомендацій щодо вивчення предмета «Захист України».

З 2002 р. в інституті функціонують аспірантура та докторантура, що готують наукові та науково-педагогічні кадри вищої кваліфікації для наукових установ НАПН України, закладів вищої освіти, системи післядипломної педагогічної освіти, закладів загальної середньої освіти різних типів, а також керівників освіти всіх рівнів для багатьох регіонів України за спеціалізаціями «соціальна педагогіка», «теорія і методика виховання», «дошкільна педагогіка».

З 1998 р. в інституті успішно діяла спеціалізована вчена рада, де проходили атестацію здобувачі наукового ступеня кандидата педагогічних наук. У 2008-2021 рр. функціонувала спеціалізована вчена рада з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) педагогічних наук за спеціалізаціями «соціальна педагогіка», «теорія і методика виховання». Упродовж 1998-2021 рр. у спеціалізованих вчених радах інституту захищено 41 докторську і 418 кандидатських дисертацій. У 2021 р. відбулися разові захисти дисертацій докторів філософії (з них 3 — за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» та 2 — за спеціальністю «231 Соціальна робота»).

Форум українських патріотичних справ «МИ –УКРАЇНЦІ», 2021 р.

У 2016 р. інститут отримав ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні у галузях знань «23 Соціальна робота» за спеціальністю «231 Соціальна робота» та «01 Освіта/ Педагогіка» за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки». У 2021 р. відповідні освітньо-наукові програми акредитовано (рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 30 вересня 2021 р., протокол № 16 (59).

Заслуженою популярністю серед учених і практиків України та зарубіжжя користуються наукові фахові періодичні видання інституту: збірник наукових праць «Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді», включений до наукометричної бази Індекс Коперникус (видається з 1997 р.), та науково-методичний журнал «Мистецтво і освіта».

Для розширення кола партнерської взаємодії в інституті функціонують консультативні об'єднання; здійснюється співпраця з громадськими організаціями для використання їхнього потенціалу під час виконання наукових досліджень. Це дає можливість розширити дослідницький спектр, широко впровадити теоретичні і практичні доробки спів-

Підписання угоди про співробітництво з Київським Палацом дітей та юнацтва

робітників інституту, вивчати міжнародний досвід роботи з дітьми та молоддю. Зарекомендувала себе партнерська взаємодія із Всеукраїнською радою жінок України, Всеукраїнською федерацією Хортингу, Українським фондом «Благополуччя дітей», міжнародною громадською організацією «Партнерство «Кожній дитині» та іншими громадськими організаціями щодо впровадження нових технологій виховної і соціальної роботи.

Вагомим аспектом діяльності інституту є міжнародне наукове співробітництво. Прикладом у цій сфері є підписання угод про співпрацю з Казахським національним педагогічним університетом імені Абая (Казахстан), Університетом Думлупинар Кютах'ї (Туреччина). Важливим напрямом міжнародної діяльності інституту є входження його співробітників до складу спеціалізованих вчених рад зарубіжних закладів вищої освіти. Зокрема, завідувач лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти О.А. Комаровська є членом дисертаційної ради із захисту дисертацій доктора філософії (PhD) зі спеціальності 6D010600 «Музична освіта» Казахського національного університету мистецтв.

Учасники патріотичного квесту «Козацькі забави» для українських дітей біженців, проведеного Інститутом проблем виховання НАПН України за сприяння волонтерської організації «Wonen Plus Welzijn», м. Херхюговард, Нідерланди, 2022 р.

З метою посилення соціального ефекту впровадження результатів науково-дослідних робіт, успішної реалізації нових завдань з інтегрування в Європейський дослідницький простір інститут планує стати: консолідуючим центром науково-методичної допомоги різним соціальним інституціям, які опікуються дітьми та учнівською молоддю; осередком педагогічної експертизи виховних програм і

проєктів; базою підвищення кваліфікації педагогічних працівників і фахівців соціальної сфери.

В умовах соціокультурних трансформацій та реформування сфери освіти України пріоритетними напрямами досліджень інституту є: національно-патріотичне та громадянське виховання дітей і молоді; розвиток дитини раннього віку; особистісні художні цінності і мистецька освіта в сучасному інформаційному просторі; інноваційні технології соціально-педагогічної допомоги вразливим групам населення; виховний потенціал позашкільної освіти у розвитку компетентностей особистості; екологічна освіта дітей та молоді у контексті забезпечення сталого розвитку суспільства. Сьогодні наукова діяльність інституту підпорядкована насамперед забезпеченню перемоги у війні, розв'язаній Російською Федерацією проти України, та післявоєнного відновлення країни.

Адреса: вул. М. Берлінського, 9,
м. Київ, Україна, 04060.
Тел.: +38 044 455-53-38
website: https://ipv.org.ua/
e-mail: ipv_info@ukr.net

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д., Кириченко В. І., Петрочко Ж. В. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посібник. Харків : Мадрид, 2016. 140 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/705133/ (дата звернення: 22.07.2022).
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ ; Чернівці : Букрек, 2018. 320 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717891/ (дата звернення: 22.07.2022).
3. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загально-освітньої школи / І. Бех, Н. Ганнусенко, К. Чорна. Українське релігієзнавство. 2005. № 36. С. 265—281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrr_2005_4_51 (дата звернення: 22.07.2022).
4. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / НАПН України. Київ, 2021. 52 с. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
5. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / НАПН України. Київ : Ференець В. Б., 2020. 44 с. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/publications/concept (дата звернення: 22.07.2022).
6. Концепція превентивного виховання дітей та молоді : затв. Президією АПН України 25.02.98 р. Протокол № 1-7/3-21. Учитель. 2000. № 1/3. С. 6—11.
7. Комаровська О. А., Миропольська Н. Є., Ничкало С. А., Руденко І. В. Виховання художніх цінностей учнів в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти : метод. посіб. / за ред. О. А. Комаровської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 179 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729236 (дата звернення: 22.07.2022).
8. Методика формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в різних типах закладів освіти : метод. посіб. / О. І. Остапенко, М. Д. Зубалій, М. В. Тимчик. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2019. 167 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717905/ (дата звернення: 22.07.2022).
9. Мистецтво (рівень стандарту, профільний рівень) : підруч. для 10 (11) кл. закл. загал. серед. освіти / О. А. Комаровська, Н. Є. Миропольська, С. А. Ничкало, І. В. Руден-

ко. Харків : Ранок, 2018. 192 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/712387/ (дата звернення: 22.07.2022).

10. Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти : метод. посіб. / А. Е. Бойко, В. В. Вербицький, А. В. Корнієнко, О. В. Литовченко ; за ред. В. В. Мачуського. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 223 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723075 (дата звернення: 22.07.2022).
11. Особистісно орієнтована методика виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості : метод. рек. / К. О. Журба, С. В. Коновець, І. М. Шкільна. Харків : Мадрид, 2016. 176 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/704957/ (дата звернення: 22.07.2022).
12. Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах : наказ МОН України від 25.02.2004 N 151/11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11290-04#Text (дата звернення: 22.07.2022).
13. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей / І. Д. Бех (керівник) та ін. Київ, 2018. 28 с. URL: https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/
14. Програма розвитку та виховання дитини раннього віку «Зернятко» / наук. керівник О. Л. Кононко. Київ : Кобза, 2004. 192 с.
15. Трудове виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти : монографія / Л. А. Гуцан, Л. І. Гриценок, О. Л. Морін, З. В. Охріменко ; за ред. Л. А. Гуцан. Київ, 2019. 152 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718610 (дата звернення: 22.07.2022).
16. Формування екологічно доцільної поведінки школярів : наук.-метод. посіб. / Н. А. Пустовіт, О. О. Колонькова, О. Л. Пруцакова. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 140 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/7370/ (дата звернення: 22.07.2022).
17. Формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу : навч.-метод. посіб. / О. О. Єжова та ін. ; за заг. ред. В. М. Оржеховської. Кіровоград : Імекс ЛТД, 2014. 172 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/7864/ (дата звернення: 22.07.2022).
18. Ціннісні орієнтири навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах : метод. посіб. / А. Е. Бойко та ін. ; за ред. В. В. Мачуського. Київ: Артмедіа прінт, 2017. 272 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/708455/ (дата звернення: 22.07.2022).
19. Цінність життя підлітка: світоглядні орієнтири : монографія / В. М. Шахрай та ін. ; за ред. В. М. Шахрай. Київ, 2019. 136 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718601 (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 13. ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА НАПН УКРАЇНИ

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України — провідна наукова установа в сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, що визначає стратегію розвитку і здійснює науково-теоретичне та навчально-методичне забезпечення функціонування цієї сфери.

Директор інституту — знаний фахівець у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами, доктор психологічних наук, професор Леся Іванівна Прохоренко. Інститут пройшов 30-річний шлях становлення і розвитку, відповідно до змісту діяльності створювалися нові відділи, розширювалися напрями і тематика досліджень.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 1992 р. та відповідними рішеннями Президії АПН України від 24 листопада 1993 р. було створено Інститут дефектології АПН України, який у травні 2001 р. перейменовано на Інститут спеціальної педагогіки АПН України, а з вересня 2018 р. — на Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Інститут очолювали відомі вчені: акад. Віталій Іванович Бондар (1993-2008 рр.), акад. В'ячеслав Васильович Засенко (2009-2020 рр.).

Директор інституту — доктор психологічних наук, професор Леся Прохоренко

Академік Віталій Іванович Бондар

Академік В'ячеслав Васильович Засенко

Нині наукову структуру інституту формують 7 відділів: інклюзивного навчання, психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами, освіти дітей з порушеннями зору, освіти дітей з порушеннями слуху, навчання жестової мови, освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та логопедії.

Науковий потенціал інституту складають 48 наукових працівників, серед яких дійсний член НАПН України, член-кореспондент НАПН України, 12 докторів наук (4 професора), 27 кандидатів наук.

Вчені інституту є постійними членами Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України, Науково-методичної ради МОН України та ін. [1; 7].

Провідними напрямами досліджень інституту є: розроблення науково-теоретичних засад навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами; розроблення та впровадження інноваційних технологій і моделей освіти таких дітей; впровадження результатів наукових досліджень у практику роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; підготовка наукових кадрів через аспірантуру, докторантуру та участь у перепідготовці педагогічних кадрів; консультування вчених, практиків, батьків осіб з особливими освітніми потребами; популяризація знань про особливості розвитку і навчання таких осіб тощо [2; 9].

В останнє десятиріччя наукову діяльність інституту спрямовано на подальше розроблення концептуальних засад розвитку системи освіти осіб з особливими освітніми потребами в Україні, інноваційних технологій їх навчання в умовах спеціальних та інклюзивних закладів освіти, що враховують сучасні запити державної освітньої політики, зокрема концептуальні положення Нової української школи [4; 6; 11].

Вченими інституту розроблено низку концепцій, а саме: дошкільної освіти дітей з розумовою відсталістю; розвитку дітей з порушеннями слуху; науково-методичного забезпечення формування навчальної діяльності дітей із затримкою психічного розвитку; психолого-педагогічного супроводу дітей з глибокими порушеннями зору раннього віку (від 0 до 3-х років); реалізації змісту дошкільної освіти дітей з порушеннями зору; навчання іноземної мови дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку; розвитку та навчання дітей з розладами аутистичного спектра; жестової мови та ін.

Науковим колективом інституту обґрунтовано новітні положення методології спеціальної освіти та психології, зокрема: теоретичні основи інклюзивного та білінгвального (двомовного) навчання, раннього втручання, змісту дошкільної, початкової та середньої освіти дітей з особливими освітніми потребами [5; 8; 9].

Водночас визначено теоретичні та методичні засади реалізації освіти дітей з інвалідністю та інклюзивної освіти в Україні, основні принципи організації навчально-виховної роботи у спеціальних закладах освіти та закладах з інклюзивною формою навчання; визначено основні науково-теоретичні засади та концептуальні підходи до вдосконалення змісту освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку різних вікових груп тощо [3; 10; 11].

Згадані та інші дослідження і розробки змінюють стереотипи у розумінні проблем навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, зумовлюють необхідність відходу від концентрації уваги на порушеннях розвитку осо-

бистості і акцентування на особливостях і можливостях кожної дитини. Фактично обґрунтовано необхідність перегляду існуючого підходу до освіти, мети, завдань, структури і змісту підготовки учнів з особливими освітніми потребами до самостійного життя.

Серед важливих напрямів діяльності інституту — дослідження актуальних проблем упровадження інклюзивної моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами, надання методичної допомоги закладам та установам нового типу, зокрема інклюзивно-ресурсним центрам, що забезпечують різноманітний спектр послуг дітям з особливими освітніми потребами та їхнім сім'ям [2; 9].

Науковими працівниками інституту розроблено теоретико-методологічні та організаційно-методичні засади інклюзивної освіти, які представлено в монографіях, навчально-розвивальних програмах, науково- та навчально-методичних посібниках для педагогів і батьків.

Результати проведених досліджень знайшли відображення у сучасних документах нормативно-правового регулювання сфери освіти, зокрема у Законі України «Про освіту» (ст. 19-20), «Порядку інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», «Положенні про функціонування інклюзивно-ресурсного центру», «Порядку інклюзивного навчання у дошкільних навчальних закладах» та ін. [2; 9]. Теоретичні та методичні засади корекційно-розвивальної роботи покладено в основу розроблення нових навчальних програм з усіх освітніх галузей. До навчальних планів закладів спеціальної освіти всіх типів вперше введено курси «Я і Україна» та «Основи здоров'я», які відіграють важливу корекційно-розвивальну роль і готують учнів до самостійного життя [3; 12].

Працівники Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2021 р.

Навчально-методичне забезпечення освіти дітей з особливими освітніми потребами

Розроблені вченими інституту підвалини корекційно-розвивальної роботи стали підґрунтям сучасного модернізованого програмно-методичного забезпечення, у тому числі: типових освітніх програм початкової школи для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; низки практичних посібників серії «Інклюзивне навчання» для інклюзивно-ресурсних центрів; корекційно-розвивальних програм для всіх дітей шкільного віку з особливими освітніми потребами (з порушеннями слуху, зору, мовлення, інтелекту, затримкою психічного розвитку), що дало змогу створити каталогічний перелік додаткових освітніх послуг, які мають надаватися таким дітям в інклюзивних умовах. Підготовлено та опубліковано серію підручників з рідної мови для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, в яких реалізовано психолого-лінгвістичний підхід до вивчення предметів мовного циклу; обґрунтовано нові дидактико-методичні принципи, покладені в основу підручників для дітей із сенсорними порушеннями (порушеннями слуху, тяжкими порушеннями зору) та ін. [1; 2; 9].

Значущим стало визначення теоретико-методологічних й методичних засад жестової мови та окреслення шляхів подальшого її вивчення не лише як засобу комунікації осіб з порушеннями слуху та їхнього навчання, але й як навчальної дисципліни. Саме завдяки цим розробкам українську жестову мову вперше введено до освітніх програм закладів, де здобувають освіту такі особи, і як окрему дисципліну, і як засіб навчання.

Важливим з огляду на потреби сьогодення стало й визначення науковими працівниками інституту освітніх труднощів у осіб з особливими освітніми потребами та розроблення рівнів їх необхідної освітньої підтримки, що принципово змінило підхід і бачення (відповідно до біо-психо-соціальної моделі) шляхів і можливостей розвитку таких осіб не лише на державному рівні (постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 15 вересня 2021 р. № 957), але й у повсякденній практичній діяльності як спеціальних, так і інклюзивних закладів освіти [3; 11].

Результати експериментальних досліджень покладено в основу концептуальних засад теорії спеціальної педагогіки та психології й удосконалення педагогічної практики.

Насамперед йдеться про концепції: реабілітації дітей-інвалідів; спеціальної освіти осіб з фізичними та психічними вадами в Україні на найближчі роки та перспективу; державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами та ін.

Результатом втілення концептуальних засад у практику навчання таких дітей стало розроблення Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 607) та започаткування нового напряму наукових досліджень, спрямованого на оновлення змісту і науково-методичного забезпечення початкової освіти дітей з особливими освітніми потребами.

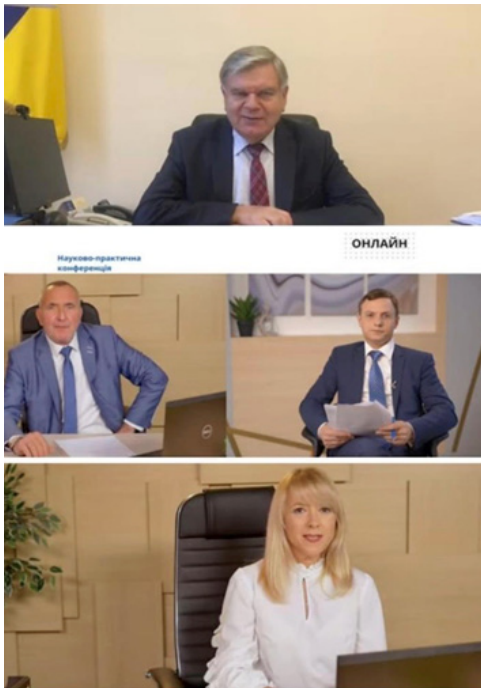

Всеукраїнська науково-практична конференція «Рівні серед рівних: інноваційні підходи до навчання дітей з особливими освітніми потребами», Київ, 2021 р.

Результати наукових досліджень інституту (програми, підручники, концепції, посібники, методичні рекомендації тощо) використовуються в освітній діяльності та повсякденній практиці управлінських структур усіх рівнів, наукових установ, громадських організацій, батьківської спільноти і, що важливо, закладів освіти усіх типів, рівнів і підпорядкування.

Чільне місце у науковій діяльності інституту посідала робота з виконання державних та національних програм (насамперед таких, як «Діти України», «Здоров'я нації», «Учитель» та ін.), за результатами якої підготовлено і видано тритомний посібник «Порадник для батьків дітей з особливими потребами»; розроблено змістове, методичне й організаційне забезпечення навчально-виховного та корекційно-розвивального процесів як умови сприяння життєдіяльності дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю; розроблено й апробовано методики, спрямовані на формування базисних соціально-побутових, комунікативних, поведінкових, навчальних навичок і навичок інтелектуальної діяльності, на підвищення соціальної компетентності, оптимізації процесу соціалізації дітей з розладами аутистичного спектра [1; 2; 4; 12].

Відповідно до програм спільної діяльності МОН України та НАПН України інститут брав активну участь у розробленні нормативно-правового забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами. Вчені долучилися до розроблення низки проєктів законів, положень, інструктивно-методичних листів стосовно впровадження інклюзивного навчання, розроблення організаційно-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів тощо [5; 8].

На виконання спільних заходів МОН України і НАПН України розроблено: Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами; типові освітні програми для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку для початкової та середньої ланок освіти; стандартний зміст освіти дітей

з порушеннями зору та когнітивними порушеннями; зміст реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями; педагогічні технології формування навичок спілкування глухих дошкільників засобами бімодального білінгвізму та української жестової мови як мови вивчення та мови навчання [2; 9].

Інститут є знаною установою не лише на теренах України, а й за її межами. Цьому сприяють тісні зв'язки із освітніми закладами і науковими установами багатьох країн світу (Естонія, Канада, Латвія, Польща, Словаччина, США, Чехія та ін.), реалізація спільних проєктів, досліджень і масових заходів [12].

У цьому контексті, зокрема:

— модернізовано систему освіти осіб з порушеннями слуху різних вікових груп у ході реалізації проєкту для батьків глухих дітей «Poland-Ukraine Sign Camp» (2016-2017 рр.);

— спільно з Українським ресурсним центром розвитку Університету Грента МакЮена (Ukrainian Resource and Development Centre-MacEwan University) вивчено та адаптовано до українських реалій досвід роботи шкіл, коледжів, реабілітаційних центрів та інших установ, що працюють з дітьми та підлітками з особливими освітніми потребами на теренах Канади (2016-2017 рр.);

— у ході реалізації міжнародного проєкту імені Леонардо да Вінчі — «Spread the Sign» («Поширимо жест») створено інтернет-ресурс (www.spreadthesign.com) з базової лексики національних жестових мов країн Європи (2016-2017 рр.);

— обґрунтовано соціальне призначення освіти дітей з порушеннями інтелекту та формування життєвої компетентності впродовж життя у ході реалізації україно-голландського експерименту «Перспектива 21/3: Інтеграція дітей з синдромом Дауна в освітнє середовище» (2016-2019 рр.);

— розроблено класифікацію (профілі) дітей з особливими освітніми потребами відповідно до параметрів усіх сфер життєдіяльності, що передбачені моделлю надання допомоги у контексті інклюзивно-ресурсних центрів і відповідають біо-психо-соціальній моделі розвитку дитячого організму за проєктом «The Use of ICF to Ensure Inclusiveness of Education» («Використання Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ) для забезпечення освіти для всіх») (розпочато у 2019 р.);

— у ході виконання проєкту «Удосконалення процесу опанування навичок читання шляхом упровадження адаптивного кириличного шрифту Inclusion UKR у навчально-виховний процес учнів 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» розроблено технології формування навичок читання з використанням такого шрифту в учнів 1-2 класів загальноосвітніх (інклюзивне навчання) та спеціальних загальноосвітніх (для дітей з тяжкими порушеннями мовлення) закладів освіти (2020-2022 рр.) та ін.

У 2021 р. спільно з Університетом Конкордія (м. Едмонтон) започатковано українсько-канадський проєкт з порівняльного аналізу компетентностей вчителів і кращих практик реалізації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти України та Канади [2; 9].

Міжнародна конференція щодо супроводу дітей з інвалідністю та підтримки їхніх родин «Кращий старт» (під патронатом депутата Європейського парламенту Марека Плюри), м. Київ, 2019 р.

Триває співпраця з Шяуляйським педагогічним університетом (м. Шяуляй, Литва) у контексті надання допомоги магістрам; з Академією спеціальної педагогіки імені Марії Ґжеґожевської у Варшаві (Польща), якою передбачено обмін науковою інформацією, аналітичними матеріалами, обговорення питань побудови та модернізації системи освіти осіб з порушеннями слуху різних вікових груп, технологій навчання та здійснення корекційно-розвиткової роботи; керівником клінічної програми «AgapeMinistries», доктором наук у галузі нейропсихології Терезою Сіансіоло щодо проблем супроводу осіб з розладами аутистичного спектра, синдромом Дауна, розладами поведінки та порушеннями інтелекту тощо.

Результати всеукраїнських науково-педагогічних експериментів, проведених інститутом, також дали змогу визначити принципово важливі інноваційні підходи і розробити відповідні моделі й технології, що набули розвитку у галузі спеціальної педагогіки та психології, зокрема:

— розроблено і реалізовано механізм інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в заклади загальної середньої освіти, ранньої інтеграції таких дітей в соціальне середовище з урахуванням їх типологічних та індивідуальних особливостей (науково-педагогічний експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах» (2001-2007 рр.) (наказ МОН України від 10 серпня 2001 р. № 586);

— впроваджено інклюзивне навчання, апробовано структурно-організаційну модель інклюзивного освітнього середовища у Запорізькій області (науково-педагогічний експеримент «Розвиток інклюзивного освітнього середовища у Запорізькій області» (2017-2019 рр.) (наказ МОН України від 5 липня 2017 р. № 836);

— розроблено діагностичну складову психолінгвістичного інструментарію для диференційованого задоволення особливих мовленнєвих потреб школярів з тяжкими порушеннями мовлення (науково-педагогічний експеримент «Удосконалення процесу опанування навичок читання шляхом упровадження адаптивного кириличного шрифту Inclusion UKR у навчально-виховний процес учнів 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» (2020-2022 рр.);

— розроблено модель психологічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами та їхнім родинам, які знаходяться в умовах ізоляції, спричинених наслідками пандемії COVID-19 (науково-педагогічний експеримент у рамках дослідження молодих вчених «Діагностика емоційних станів дітей з особливими освітніми потребами засобами біоімпедансометрії» (2020 р.) та ін.

Співпраця щодо реалізації програм академічної мобільності між установами НАПН України. На фото: директор Інституту обдарованої дитини НАПН України М.С. Гальченко (у центрі) та директор і співробітники Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (зліва направо) – О.В. Орлов, В.В. Засенко, Л.І. Прохоренко, Т.М. Костенко

Інститут традиційно співпрацює з науковими установами НАПН України у спільних науково-практичних заходах, закладами вищої освіти, спеціальними та інклюзивними закладами освіти.

Наукові підрозділи інституту активно співпрацюють з низкою громадських організацій, які опікуються дітьми з особливими освітніми потребами та особами з інвалідністю, — Українським товариством глухих, Українським товариством сліпих, Національною асамблеєю людей з інвалідністю тощо.

Вчені інституту є співорганізаторами та активними членами громадських організацій «Сонячна Сова», «Бачити серцем», «Даун Синдром», «Маленький принц».

Показовим у діяльності інституту є практично стовідсоткове впровадження результатів наукових досліджень — адресатами такого впровадження є: понад

1,6 тис. закладів дошкільної освіти для дітей із особливими освітніми потребами; 7,6 тис. закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням; 310 спеціальних закладів загальної середньої освіти; 80 навчально-реабілітаційних центрів для дітей із складними порушеннями розвитку; близько 700 закладів професійної (професійно-технічної) освіти; понад 30 педагогічних університетів і закладів безперервної освіти; 673 інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ); понад 50 центрів соціально-психологічної реабілітації, а також громадські організації, органи державної влади та місцевого самоврядування та ін.

Підготовлена навчальна і науково-виробнича продукція забезпечує заклади освіти для осіб з особливими потребами, що підтверджується отриманими рекомендаціями МОН України, схваленням Науково-методичної ради МОН України.

В інституті здійснюється ефективна підготовка здобувачів наукового ступеня. Функціонують дві спеціалізовані вчені ради із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора філософії та доктора наук зі спеціальностей: «016 Спеціальна освіта» (спеціалізація — «спеціальна педагогіка») і «053 Психологія» (спеціалізація — «спеціальна психологія»), в яких захищено близько 40 докторських та понад 200 кандидатських (доктора філософії) дисертацій [2; 9].

Роботі з молоддю в інституті сприяє наявність наукових шкіл (керівники: акад. В.В. Засенко, член-кор. А.А. Колупаєва, докт. психол. наук, проф. Л.І. Прохоренко, докт. пед. наук, проф. С.В. Кульбіда, докт. психол. наук, проф. Т.В. Сак, докт. пед. наук, проф. Є.Ф. Соботович, докт. психол. наук В.В. Кобильченко, канд. пед. наук Г.М. Мерсіянова, канд. пед. наук Л.С. Вавіна), які охоплюють такі напрями досліджень: проблеми інклюзивного навчання, жестової мови, раннього втручання, психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами та ін. Саме в них підготовлено більшість нині працюючих в інституті докторів і кандидатів наук.

Інститут провадить освітню діяльність з підвищення кваліфікації педагогічних працівників спеціальних та інклюзивних закладів дошкільної і загальної середньої освіти, фахівців ІРЦ та ін.

Відповідно до ліцензії МОН України (наказ МОНмолодьспорту України від 27 квітня 2012 р. № 1485-Л) підвищення кваліфікації здійснюється за напрямами:

- управління спеціальними закладами загальної середньої освіти;
- організація інклюзивного навчання у закладах освіти;
- українська жестова мова як предмет вивчення і засіб навчання;
- психолого-педагогічний супровід дітей з аутизмом у закладах освіти;
- організаційно-методичні умови діяльності інклюзивно-ресурсних центрів;
- технології навчання та розвитку дітей з комплексними порушеннями розвитку;
- технології розвитку адаптивних можливостей дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі;
- технології корекційно-розвивальної роботи та навчання дітей із сенсорними порушеннями;
- технології навчання дітей з порушеннями мовлення;

— психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти;

— психолого-педагогічні технології навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями [2; 3].

У 2021 р., з огляду на карантинний режим, запроваджено дистанційні курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Водночас в інституті на постійній основі безкоштовно консультуються родини, які мають або планують всиновлення дітей з особливими освітніми потребами. В рамках цієї роботи вченими підготовлено серію методичних посібників «Поради батькам і педагогам», які виховують «особливу» дитину.

Спільно з інклюзивно-ресурсними центрами шляхом проведення навчальних семінарів, круглих столів, фахових консультацій здійснюється робота щодо визначення потреб громади у відповідних спеціальних освітніх послугах і ресурсах, у тому числі професійних кадрах, необхідних для супроводу дітей та їхніх сімей.

Здійснюється розроблення діагностики та впровадження інноваційних технологій і моделей психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, методик проведення оцінки потреб дітей, які перебувають у закладах інституційного догляду, спеціальних та інклюзивних закладах освіти [10; 11].

В інституті ефективно працює вчена рада, яка розглядає важливі питання розширення тематики досліджень, участі установи у проєктній діяльності, фахової підготовки співробітників, актуальні питання спеціальної педагогіки та спеціальної психології тощо.

При інституті функціонує Рада молодих вчених. Діяльність ради зосереджено переважно на організації різнопланових міжнародних і всеукраїнських масових заходів, співпраці з молодими вченими установ НАПН України та ін.

Інститут є засновником періодичних науково-методичних видань: науково-методичного інформаційного часопису «Особлива дитина: навчання та виховання»; збірника наукових праць «Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови», які внесено до переліку наукових фахових видань України і входять у світовий науковий інформаційний простір.

Функціонують двомовні (українська, англійська) сайти:

— журналу «Особлива дитина: навчання та виховання» (http://csnukr.in.ua/);

— збірника наукових праць «Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови» (https://spp.org.ua/index.php/journal).

У діяльності інституту широко використовуються інформаційно-комунікаційні технології, функціонує офіційний сайт (http://ispukr.org.ua/), де розміщуються: інформація про діяльність усіх структурних підрозділів, результати наукових досліджень, експериментів, діяльність курсів підвищення кваліфікації, аспірантури, портфоліо наукових працівників, електронна бібліотека та ін.

З метою впровадження сучасних наукових підходів до освіти дітей з особливими освітніми потребами та висвітлення результатів науково-дослідної і освітньої діяльності інститутом систематично поширюються інформаційні повідомлення через сторінки установи в соціальних мережах Facebook, Twitter, Gmail, LinkedIn, LiveJournal, Telegram, Viber, Yammer.

Інститут підтримує тісні зв'язки із засобами масової інформації, зокрема освітянськими виданнями «Освіта України», «Педагогічна газета», «Освіта і суспільство», журналами «Початкова школа», видавництвом «Шкільний світ», спеціалізованими видавництвами «Педагогічна преса», «Ранок», «Мандрівець», «Букрек», ДСВ «Освіта», «Генеза» та ін., у публікаціях та на сайтах яких широко висвітлюються результати наукових досліджень та експериментальних розробок і їхнє практичне втілення, розміщуються навчальні та корекційно-розвивальні програми, навчальні, методичні та наочні посібники, методичні рекомендації, дидактичні матеріали.

Актуальним завданням діяльності установи є інформування та акцентування уваги громадськості на проблемах якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп, їхньої реабілітації та інтеграції в соціум [2; 11].

З метою презентації науково-практичних результатів досліджень в міжнародному науково-освітньому просторі інститут проводить роботу із включення наукових публікацій вчених у вітчизняні та міжнародні електронні бібліотеки, каталоги та наукометричні бази Scopus, Web of Science та інші. За роки незалежності опубліковано понад 2000 статей у виданнях, які індексуються провідними міжнародними наукометричними базами, зокрема 25 наукових праць розміщено у базах Scopus, Web of Science. Водночас для підвищення показників індексування та цитування кожним науковим співробітником інституту створено індивідуальні профілі в наукометричних системах Google Scholar, ORCID iD, ResearcherID. Також створено корпоративний профіль інституту в системі «Бібліометрика української науки» (http://www.nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php?familie=&ustanova=175&gorod=0&vidomstvo=%C2%F1%B3&napryam=0&napryam_google=0), бібліометричні профілі його вчених у Google Scholar та в системі «Бібліометрика української науки».

Продукція інституту представлена на сайтах МОН України (http://mon.gov.ua/), Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (http://www.imzo.gov.ua/), Google Scholar, Електронної бібліотеки НАПН України (http://lib.iitta.gov.ua).

Посилання на підготовлену наукову та навчальну продукцію також широко представлено на сайтах освітніх ресурсів (http://osvita.ua/; http://education-inclusive.com/ та ін.), сайтах обласних департаментів освіти і науки, районних відділів освіти, закладів загальної середньої освіти із спеціальною та інклюзивною формами навчання, навчально-реабілітаційних центрів.

З 2015 р. інститутом запроваджено щорічні міжнародні конгреси із спеціальної педагогіки та психології, метою яких є створення фахової платформи для обговорення важливих питань і шляхів розв'язання проблем організації навчання дітей з особливими освітніми потребами в Україні. За цей час проведено 7 міжнародних конгресів [2; 9].

Загалом за останні п'ять років інститутом організовано та проведено понад 500 масових науково-практичних заходів, у тому числі 200 міжнародних, з яких 85 заходів включено до Плану роботи НАПН України: понад 30 конференцій, більше 50 наукових семінарів, 170 круглих столів, понад 130 вебінарів та ін.

Поряд з позитивними змінами, які відбуваються в системі освіти в останнє десятиріччя, і роллю, яку відіграє у їх перебігу інститут, існують і нерозв'язані проблеми. Адже освіта дітей з особливими освітніми потребами в Україні переживає

новий етап, який потребує зміни парадигми, що сприяла би наближенню освіти до вимог сучасної цивілізації з метою найповнішого задоволення соціокультурних, життєво важливих потреб цих осіб. Йдеться про те, щоб набутий на попередніх етапах розвитку досвід пов'язати з основними принципами нової філософії освіти, побудованої на засадах гуманізації, фундаменталізації і соціокультурної інтеграції, дитиноцентризму [4; 5; 6; 8].

У цьому сенсі система освіти осіб з особливими освітніми потребами потребує подальших зусиль як управлінських структур, практиків, так і науковців, з метою оптимізації і розв'язання існуючих проблем:

— подальшого оновлення законодавчої та правової бази з метою забезпечення прав, соціального захисту і зайнятості означеної категорії громадян;

— створення стандартного вітчизняного алгоритму діагностики з урахуванням сучасних досягнень науки, що дасть змогу раціоналізувати моделювання подальшого освітнього маршруту дитини, створити умови для успішного формування технологічної культури співробітництва фахівців альтернативних закладів, озброїть їх уніфікованою професійною лексикою та забезпечить наступність у роботі, що визначає соціальний ефект подальшого упровадження результатів наукових досліджень;

— розроблення програм раннього втручання та розвитку й виховання дитини з особливими потребами раннього віку;

— подальшого розроблення психолого-педагогічних засад навчання, розвитку і соціалізації дітей із складними порушеннями розвитку;

— удосконалення фахової підготовки педагогічних працівників закладів спеціальної освіти та з інклюзивним навчанням;

— подальшого розроблення інноваційних технологій супроводу учнів з особливими освітніми потребами дистанційно, в умовах кризових ситуацій.

Необхідним є впровадження профільного навчання як на рівні спеціальних й інклюзивних закладів, так і в окремих класах, на основі особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів.

Потребує перегляду перелік медичних протипоказань, який є суттєвою перепоною при виборі професій особами з особливими освітніми потребами.

На окрему увагу заслуговує створення системи багатоаспектної допомоги батькам таких дітей (психологічної, педагогічної, соціальної на базі наукових установ, інклюзивно-ресурсних центрів, закладів освіти) та ін.

Здійснення роботи за означеними напрямами дасть змогу, з одного боку, наблизити освітні вимоги до загальноприйнятих міжнародних стандартів, а з іншого — сприятиме оптимізації процесів здобуття освіти і соціалізації найвразливішої категорії населення України.

Отже, перед Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України стоять важливі і нагальні завдання, з метою якісного виконання яких передбачається: розширення тематики досліджень, підвищення фахового рівня наукових працівників, зокрема в аспірантурі та докторантурі, організація наукового стажування, подальший розвиток наукових шкіл, підтримка ради молодих вчених, розширення мережі наукових зв'язків інституту з науковими установами країн ЄС, підготовка та реалізація проєктів у рамках наукових про-

грам ЄС, формування власних баз даних, забезпечення входження періодичних наукових видань інституту до міжнародних наукометричних баз даних, урахування в діяльності складних обставин війни Російської Федерації проти України.

Колектив інституту має всі передумови (кваліфікований склад науковців, відповідну матеріально-технічну базу, належний організаційний досвід), твердо переконаний в успішності виконання поставлених завдань, готовий відповідати на нові виклики сучасності і вмотивований до подальшої творчої праці.

Адреса: вул. М. Берлінського, 9
м. Київ, Україна, 04060.
Тел./факс: + 38 044 468 14 81
website: https://ispukr.org.ua/
e-mail: isenaesu@gmail.com

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / НАПН України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726223/1 (дата звернення: 22.07.2022).
2. Засенко В. В. Про наукову і науково-організаційну діяльність інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за 2016—2020 рр. та перспективи його розвитку : наук. доп. на засіданні Президії НАПН України 18 листопада 2020 р. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2020. Т. 2, № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-2-4.
3. Засенко В. В., Прохоренко Л. І.. «Особливі діти» в умовах особливого навчального року : наук. доп. на веб-конференції «Учені НАПН України — українським вчителям», 27 серпня 2020 р. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2020. Т. 2, № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-12-4.
4. Кремень В. Г. Національна академія педагогічних наук України — 25 років / редкол.: В. Г. Кремень (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Альфа-Віта, 2017. 316 с.: іл. Укр., англ. URL: https://undip.org.ua/library/natsionalna-akademiia-pedahohichnykh-nauk-ukrainy-25-rokiv/ (дата звернення: 22.07.2022).
5. Про виконання у 2021 р. програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки україни та Національної академії педагогічних наук України на 2021—2023 рр. : наук. доп. на засіданні Президії НАПН України 17 листопада 2021 р. / Кремень В. Г., Луговий В. І., Топузов О. М., Регейло І. Ю., Базелюк Н. В., Гудим І. М., Смола Л. М. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2021. Т. 3, № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-2-4/.
6. Куліш Т.І. Теоретичні основи стандартизації початкової освіти України у працях вітчизняних вчених періоду 90-х рр. XX ст. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 4. С. 72—78. URL: https://lib.iitta.gov.ua/719493/ (дата звернення: 22.07.2022).
7. Луговий В. І. Модернізація фінансування вищої освіти україни: баланс досконалості механізмів, можливостей і мережі : Пропозиції підгрупі № 11 «Фінансування вищої освіти» робочої групи з розроблення проєкту Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2020. Т. 2, № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-11-4.
8. Луговий В. І., Куліш Т. І. Розроблення проєкту програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук Украї-

ни на 2020-2022 роки : доповідь на засіданні Президії НАПН України 14 листопада 2019 р. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2019. Т. 1, № 1. С. 1—3. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-2-3.

9. Прохоренко Л. І. Наука — практиці: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4110.

10. Прохоренко Л. І. Наука і освіта в умовах війни: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4133.

11. Прохоренко Л. І., Орлов О. В. Діти з особливими потребами в умовах кризових викликів: навчання і супровід : наук. доп. на вебконф. «Учені НАПН України — українським учителям», 25 серпня 2021 р., м. Київ, Україна. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2021. Т. 3, № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-11.

12. Zasenko V., Prokhorenko L. Dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Edukacja w czasie pandemii. *Annales Universitatis Mariae Curie-Sk odowska*. Sectio J. Paedagogia-Psychologia. 2022. Vol. 35, No. 1. 123—130. URL: https://journals.umcs.pl/j/article/view/13513 (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 14.
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України створено у 1994 р. як Науково-практичний центр політичної психології АПН України. У 1996 р. установа отримала статус інституту — єдиної в Україні наукової установи такого профілю. Директор інституту — Микола Миколайович Слюсаревський, член-кореспондент НАПН України, кандидат психологічних наук.

Директор інституту член-кор. М.М. Слюсаревський під час урочистостей з нагоди 25-річчя установи. Київ, 2019 р.

Відповідно до Стратегії розвитку інституту на 2020-2025 рр., схваленої зборами колективу 27 лютого 2020 р., його діяльність зорієнтовано на виконання в системі НАПН України провідної ролі щодо формування лідерського бачення мети і шляхів соціально-психологічного супроводу трансформаційних процесів у суспільстві та освіті. Головні зусилля наукового колективу спрямовані на оновлення відповідно до викликів сьогодення теоретичних засад і методичного інструментарію соціально-психологічної науки, розвиток її прогнозного потенціалу, пошук шляхів якомога повнішого задоволення нею суспільних запитів, протидію негативним психічним явищам, спричиненим зовнішньою воєнною агресією проти України та пандемією COVID-19, формування позитивної громадської думки щодо освітніх реформ, утілення в життя концепції Нової української школи (НУШ),

упровадження в освітній процес психологічно обґрунтованих інновацій, зокрема пов'язаних з потребою кардинального підвищення рівня медіаграмотності дітей, молоді та суспільства загалом [2; 5].

Наукові дослідження в інституті здійснюються у 8 лабораторіях 73 науковими працівниками. У складі колективу — дійсний член НАПН України Т.М. Титаренко, 4 члени-кор. (М.М. Слюсаревський, В.О. Татенко, Л.А. Найдьонова, П.І. Гнатенко), 15 докторів і 39 кандидатів наук. До наукової роботи залучені докторанти, аспіранти, наукові кореспонденти і здобувачі.

Науковий колектив інституту. Київ, 2016 р.

У процесі виконання наукових досліджень інститутом отримано науково та практично значущі результати, найбільш вагомі з яких відповідають світовому рівню. Це засвідчує передусім робота «Життєвий світ і психологічна безпека людини в умовах суспільних змін», за яку семи вченим інституту — члену-кор. М.М. Слюсаревському, акад. Т.М. Титаренко, членам-кор. Л.А. Найдьоновій, В.О. Татенку, докт. психол. наук П.П. Горностаю, докт. психол. наук О.М. Кочубейник, канд. філос. наук Б.П. Лазоренку — присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки за 2019 рік (Указ Президента України від 13 січня 2020 р. № 4/2020). У цій роботі узагальнено багаторічний досвід фундаментальних досліджень колективу установи, спрямованих на виявлення потенціалу особистісного розвитку людини та визначення шляхів підвищення її психологічної захищеності в умовах суспільних змін різного масштабу — від глобальних цивілізаційних зрушень до процесів у сфері міжгрупових і міжособових відносин, спричинених реформами, що здійснюються в суспільстві, та викликами розв'язаної проти України спочатку гібридної, а тепер і повномасштабної війни. Застосовано спеціальні методи системного аналітико-прогностичного пояснення та емпіричного підтвердження закономірностей набуття людиною психологічного благополуччя в суперечливих і складних умовах сучасності. Сформульовані висновки та пропозиції використано при підготовці підручників і навчальних посібників, упроваджених у системі освіти, для розроблення навчальних програм, діагностичного та корекційного психологічного інструментарію, технологій надання психологічної допомоги різним категоріям на-

селення, розгортання в країні медіаосвітнього руху. Отримані результати також знайшли своє практичне впровадження в багатьох інформаційно-аналітичних матеріалах, поданих до центральних і місцевих органів державної влади, експертних висновках, зауваженнях та пропозиціях до законопроєктів [3].

Істотними науковими надбаннями інституту також стали соціально-психологічні теорії особистісного життєконструювання (акад. Т.М. Титаренко), соціальної напруженості (член-кор. М.М. Слюсаревський), кіберсоціалізації (член-кор. Л.А. Найдьонова), соціально-психологічної детермінації бідності як стилю життя (докт. психол. наук В.О. Васютинський), етнокультурної міфотворчості (докт. психол. наук О.В. Яремчук), новаторські наукові розвідки з питань історіогенезу соціально-психологічного знання (член-кор. М.М. Слюсаревський, канд. психол. наук Ю.С. Кальницька).

Значущими є концепції паралельності процесів свідомого і несвідомого в малих групах (докт. психол. наук П.П. Горностай), становлення та розвитку політико-правової свідомості особистості (канд. юр. наук З.Ф. Сіверс), соціально-психологічного відновлення проблемної молоді із середовища комбатантів (канд. філос. наук Б.П. Лазоренко), реалізації почуття власності в соціальних практиках (докт. психол. наук І.Г. Губеладзе), дискурсивного виробництва аномії (докт. психол. наук О.М. Кочубейник), формування і функціонування соціальних норм як форм соціально-психологічного мислення (докт. психол. наук В.В. Жовтянська); конструктивно-дискурсивний підхід до трансформування комунікативних практик як механізму національної та громадянської самоідентифікації молоді (канд. психол. наук І.В. Жадан); психологічно обґрунтовані моделі медіаосвіти (член-кор. Л.А. Найдьонова), консолідаційних та конфронтаційних аспектів українського націєтворення (докт. наук з держ. упр. О.В. Суший), суб'єктно-вчинкової інтерпретації та регулювання процесів націєтворення (член-кор. В.О. Татенко), культури поколінної єдності (докт. психол. наук Н.О. Довгань), реконструкції типів рольової взаємодії в соціально-психологічному просторі малої групи (канд. психол. наук Л.Г. Чорна), інкорпорації мобільних застосунків до реабілітаційного процесу (канд. психол. наук М.С. Дворник), протидії негативним психологічним явищам у політико-правовій сфері, пов'язаним зі збройним протистоянням на Сході країни (канд. психол. наук В.М. Духневич), взаємодії у віртуальних групах (канд. психол. наук О.Л. Вознесенська), феноменології та динаміки соціального конфлікту (канд. психол. наук І.В. Петренко) та ін.

Широкий науковий і суспільний резонанс отримали напрацювання установи з питань наскрізної медіаосвіти. Результати цих досліджень забезпечили інституційну підтримку заходів, спрямованих на захист дітей та молоді від деструктивних інформаційних впливів, що знайшло відображення, зокрема, в ухваленні Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення Спільного акта узгодження № 2 щодо врегулювання питань висвітлення засобами масової інформації теми суїциду. Не менш значущими стали результати всеукраїнського експерименту «Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій» (наказ МОН України від 4 березня 2016 р. № 219), у рамках якого успішно впроваджено комплекс технологій роботи з громадською думкою, спрямований на формування в процесі запровадження Нової української школи позитивного ставлення педагогічних працівників, учнівської молоді, батьків і широкої громад-

Апробація соціально-психологічних технологій підтримки педагогічною спільнотою та громадськістю освітніх реформ у рамках дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій» (2016-2020 рр.). Кушугумський навчально-виховний комплекс «Школа І-ІІІ ступенів — гімназія «Інтелект» Запорізької області, 2019 р.

До здобутків завершених наукових досліджень слід віднести також нові діагностичні та корекційні методики, стратегії, технології і тренінгові програми: стратегії ціннісного порозуміння в умовах травмованого війною суспільства (докт. психол. наук В.О. Васютинський), індивідуальних і колективних засобів підвищення здоров'язберігальної адаптивності спільноти до умов і наслідків воєнного конфлікту (канд. психол. наук Л.М. Коробка), соціально-психологічні технології підвищення емоційної стійкості особистості (докт. психол. наук О.Р. Малхазов) та відновлення ресурсів життєздатності (канд. психол. наук Т.О. Ларіна); освітньо-тренінгову програму трансформації комунікативних бар'єрів національної та громадянської самоідентифікації з використанням вебквестів та креолізованих текстів (коміксів) (канд. психол. наук І.В. Остапенко); комплексну інтерактивну технологію підтримки освітніх реформ «КІТ-ПРО» (канд. психол. наук Л.М. Капустюк, Л.І. Гриценок); тест медіатизованого соціального оптимізму і песимізму (канд. психол. наук О.Л. Вознесенська) тощо.

В інституті послідовно здійснюється курс на оновлення тематики наукових досліджень, що дає змогу якнайповніше своєчасно враховувати динаміку суспільних та освітніх запитів, подій і процесів, які відбуваються в країні. У відповідь на виклики гібридної війни та пандемічної загрози започатковано виконання важли-

вих досліджень: «Медіапсихологічні засоби профілактики та подолання наслідків деструктивних інформаційних впливів на дітей і молодь» (науковий керівник — член-кор. Л.А. Найдьонова), «Психологічні чинники готовності індивідуальних і колективних суб'єктів до конструктивної поведінки у надзвичайних ситуаціях» (науковий керівник — канд. психол. наук В.М. Духневич), «Психологічні феномени групової взаємодії в складних соціальних ситуаціях» (науковий керівник — канд. психол. наук Л.Г. Чорна), «Соціально-психологічний супровід постраждалих від воєнних дій у період переходу до умов мирного життя» (науковий керівник — акад. Т.М. Титаренко), «Психологічні підходи до прогнозування соціальних процесів» (науковий керівник — докт. наук з держ. упр. О.В. Суший).

Міждисциплінарний круглий стіл «Посилення взаємодії державних інституцій для превенції і постренції суїциду в закладі освіти». Київ, 2021 р.

У межах виконання планових досліджень інститутом нагромаджено значний досвід усеукраїнських репрезентативних опитувань, що проводяться переважно в моніторинговому режимі. Центральне місце серед них посідає унікальний моніторинг громадської думки щодо проблем освіти та заходів з її реформування, який здійснюється щорічно впродовж понад 20 років відповідно до програм спільної діяльності академії з МОН України. У моніторинговому режимі вивчаються також довіра населення до суспільних інститутів (зокрема й інституту освіти), масові політичні настрої та рівень соціальної напруженості в суспільстві. Про результати цих опитувань інститут систематично інформує Офіс (Адміністрацію) Президента України, Верховну Раду України, МОН України, інші органи державної влади.

Напрацьовані освітні інновації проходять апробацію в процесі експериментальної роботи, до якої залучено 322 заклади освіти різних рівнів та інші установи й організації, із яких 210 затверджено наказами МОН України. Інститутом нині проводяться 2 експерименти всеукраїнського рівня: «Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій» (науковий керівник — докт. психол. наук Г.М. Бевз), «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику» (науковий керівник — член-кор. Л.А. Найдьонова). Тривають також експеримент академічного

рівня «Розробка системи підвищення психологічної готовності учасників освітнього процесу до дій у разі загрози, виникнення і подолання наслідків надзвичайної ситуації» (науковий керівник — канд. психол. наук В.М. Духневич) та 10 експериментів рівня структурного підрозділу наукової установи.

Поряд із розробленням галузевої тематики інститут проводить окремі дослідження, надаючи послуги на договірній основі. Замовниками цих робіт у різні часи були Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, Рада Європи, Німецьке товариство технічного співробітництва, Громадська організація «Інститут лідерства, інновацій та розвитку» та ін.

Наукові дослідження вчені інституту ефективно поєднують з науково-практичною діяльністю, яка здійснюється переважно на базі Навчально-практичного центру психологічних інновацій, що став правонаступником Методичного реабілітаційного центру, створеного у 2014 р. з метою надання оперативної професійної підтримки практичним психологам та іншим фахівцям, котрі працюють з постраждалими в зоні АТО/ООС та на війні.

Майстер-клас з використання арттерапевтичних методик «Мандрівка» та «Безпечне місце» в роботі з дітьми вимушених переселенців» на Всеукраїнському психологічному фестивалі «ПАРОСТОК». Київ, 2015 р.

У 2020 р. з перших днів карантину і локдауну центр об'єднав зусилля вчених інституту в рамках відкритого волонтерського проєкту психологічної допомоги населенню в часи пандемії COVID-19, що дістав назву «Онлайн-коло». Заходами проєкту охоплено понад 335 тис. осіб. Нині центр спеціалізується на психологічній реабілітації та психосоціальній підтримці учасників бойових дій, членів їхніх сімей та осіб, які постраждали внаслідок війни; запобіганні підлітковим суїцидам у закладах освіти, що включає серію навчальних курсів для психологів системи освіти, організаційно-методичну роботу спільно з інститутами післядипломної педагогічної освіти; просвітницьких лекціях та семінарах циклу «Наука для всіх» [1; 4].

У полі зору дирекції та колективу інституту повсякчас перебуває впровадження результатів наукових досліджень у педагогічну та інші види соціальної практики. Налагоджено співпрацю з освітнім омбудсменом України, регіональни-

ми управліннями Державної служби якості освіти з питань соціально-психологічного супроводу реформи Нової української школи, посилення взаємодії державних інституцій для превенції і поственції самогубств у закладах освіти, захисту учнівської молоді від деструктивних інформаційних впливів. Результати наукової роботи реалізуються також при підготовці пропозицій до проєктів законів України, постанов Кабінету Міністрів України, інших документів і довідкових матеріалів, що були надані органам державної влади.

ІІ Міжнародна конференція «Психічне здоров'я: глобальні виклики XXI століття». Київ, 2018 р.

Інститут щороку організовує десятки масових заходів різного масштабу. На регулярній основі проводяться: Всеукраїнський конгрес із соціальної психології; Всеукраїнська наукова конференція «Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави»; щорічна наукова конференція «Соціальна і політична психологія сьогодні: здобутки, проблеми, нові рубежі»; міжнародні конференції «Простір арттерапії», «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». У 2016 р. інститут спільно з факультетом психології та Військовим інститутом Київського національного університету імені Тараса Шевченка за участі фахівців Військового медичного інституту Міністерства національної оборони Республіки Польща започаткував проведення в Україні щорічної всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи». Із 2017 р. інститутом ініційовано проведення міжнародних конференцій «Mental Health: Global Challenges of XXI Century». Відтоді відбулося п'ять конференцій (Київ, Україна, 2017, 2018, 2020; Бухарест, Румунія, 2019; Агріджento, Італія, 2021). Серед гостей та спікерів — представники Всесвітньої організації охорони здоров'я, Світової федерації психічного здоров'я, Міжнародного медичного корпусу, Офісу НАТО, Посольства США, Національного інституту здоров'я (Italy, Istituto Superiore di Sanit ISS), EMDR Europe Association, Асоціації Балканських університетів. У 2021 р. старшого наукового співробітника інституту

В.І. Вуса вперше в історії України обрано членом Ради правління Світової федерації психічного здоров'я (WFMH).

Учені інституту здійснили першопрохідницький внесок у розвиток в Україні медіаосвітнього та арттерапевтичного рухів, мають наукові контакти з ученими 32 країн світу (від Польщі до Індонезії) та беруть участь у реалізації низки міжнародних наукових проєктів.

Інститут брав участь у 4-х міжнародних проєктах, які реалізуються міжнародними консорціумами: «Євразійським обміном з вивчення миру» (2017-2019 рр.) за участі 5 країн-партнерів; Erasmus+ DocHub «Structuring Cooperation in Doctoral Research, Transferrable Skills Training, and Academic Writing Instruction in Ukraine's Regions» за участі 15 закладів вищої освіти 5 країн (Франція, Фінляндія, Литва, Велика Британія, Ірландія); «Political and Economic Self-constitution» за участі 10 закладів 10 країн; міжнародним консорціумом з психічного здоров'я, до якого увійшли Асоціація організацій у сфері нейророзвитку «New DSA Network» (Італія), Університет Манітоби, Інститут вивчення миру і конфліктів (Канада), Університет Фессалії (Греція), Бухарестський університет економічних студій, Департамент навчання педагогів (Румунія), Канадський центр досліджень обмеженостей та спеціальних потреб, Регуляторний комітет Греції з питань охорони здоров'я, неурядова організація «Промоут Юкрейн» (Бельгія). Спільно з Vrije University (м. Амстердам, Нідерланди) проведено два опитування (2 лютого — 27 березня 2020 р. та 7 — 22 травня 2020 р.) з питань ставлення до здоров'я у груповому контексті і з питань здоров'я студентів в умовах карантину. Також інститут приєднався до міжнародного консорціуму з 25 установ 19 країн для подання грантової заявки «Citizenship Education for European Values» програми Erasmus+ Jean Monnet Network. Загалом співпраця здійснюється з науковими установами та неурядовими організаціями понад 20-ти країн.

Представники установи активно долучаються на громадських засадах до роботи органів державної влади. Директор інституту член-кор. М.М. Слюсаревський брав участь як експерт у роботі конкурсних комісій з проведення конкурсів на заміщення вакантних посад у Директораті з питань внутрішньої та гуманітарної політики Офісу Президента України (лютий-березень 2020 р.), заступник директора з наукової роботи член-кор. Л.А. Найдьонова впродовж кількох термінів є членом громадської ради при Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення. Інші відомі вчені очолюють громадські організації, є їхніми співзасновниками, входять до складу їх керівних органів. На постійній основі здійснюється співпраця з майже 50-ма об'єднаннями громадян.

Кожен третій працівник установи регулярно виступає в засобах масової інформації, близько половини працівників мають хоча б мінімальний медійний досвід.

Активно розвивається видавнича діяльність інституту. Збірники «Наукові студії із соціальної та політичної психології», «Проблеми політичної психології» та журнал «Психологічні перспективи» (видається спільно із Волинським національним університетом імені Лесі Українки) включено до переліку наукових фахових видань (категорія «Б») у галузі психологічних наук (наказ МОН України від 2 липня 2020 р. № 886). Статті у виданнях індексуються міжнародними наукометричними базами даних CrossRef, ROAD, ResearchBib, Index Copernicus, CiteFactor,

SciLit, DOAJ, Harzing's Publish or Perish. Збірник «Наукові студії із соціальної та політичної психології» має імпакт-фактор 1.9.

Науковий доробок інституту становить понад 7 тис. праць. За даними офіційного сайту «Бібліометрика української науки», індексуються 60 вчених інституту, 95 % наукових працівників мають позитивні значення індексу Гірша (порівняно із 71 % у 2016 р.). У 10 вчених інституту h-індекс становить понад 10. Акад. Т.М. Титаренко має найвищий h-індекс (32) серед усіх соціальних психологів країни (галузь — соціальні науки, рубрика Google Scholar — Social Psychology). Разом з нею ще 5 працівників інституту продовжують становити більшість у першій десятці найбільш рейтингових учених у галузі соціальної психології.

В установі проводиться постійний аналіз і поліпшення процедур оцінювання ефективності наукової та освітньої діяльності, зокрема шляхом удосконалення відповідних показників з опорою на нові нормативно-правові документи та Стратегію розвитку НАПН України на 2016-2022 рр. за цільовими, діяльнісними, предметно-галузевими та організаційними пріоритетами. Щорічно стратегічні завдання інституту оновлюються за результатами їх обговорення на загальних зборах колективу.

Наукові здобутки інституту стали можливими, зокрема, завдяки добре налагодженій науково-організаційній діяльності. Провідну роль у її здійсненні відіграє вчена рада, яку очолює акад. Т.М. Титаренко, вчений секретар — канд. пед. наук, доц. Л.В. Григоровська.

Значна увага в інституті приділена освітній діяльності, чіткій орієнтації на виконання норм Закону України «Про освіту», постанов Кабінету Міністрів України «Про присудження ступеня доктора філософії», «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», що дало змогу своєчасно пройти акредитацію освітньо-наукової програми (рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 13 жовтня 2020 р., протокол № 18(35)). Наприкінці 2020 р. відбувся успішний захист першої дисертації на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань «05 Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю «053 Психологія».

Предметом неослабної уваги дирекції і вченої ради інституту є робота з кадрами. В інституті діє система моральної та матеріальної мотивації праці вчених. Зокрема, щорічно у трьох номінаціях проводиться конкурс на кращу наукову та науково-методичну працю, переможці якого нагороджуються відповідними дипломами і преміюються за рахунок економії фонду заробітної плати та з інших джерел.

Надається всіляка підтримка здібній молоді, що сприяє її успіхам, які знаходять визнання на державному рівні. Працівники інституту двічі відзначені Премією Президента України для молодих учених (докт. психол. наук, с. досл. І.Г. Губеладзе, 2018 р.; канд. психол. наук М.С. Дворник, К.В. Мирончак, 2021 р.), тричі — Стипендією Кабінету Міністрів України для молодих учених (канд. психол. наук Ю.С. Чаплінська, 2016 р.; канд. психол. наук М.С. Дворник, 2019 р., докт. психол. наук, с. досл. І.Г. Губеладзе, 2020 р.), Державною іменною стипендією найкращим молодим вченим для увічнення подій Революції Гідності та вшанування подвигу

Героїв України — Героїв Небесної Сотні на 2022 рік (канд. психол. наук К.В. Мирончак). Активно працює Рада молодих учених інституту.

У 2021 р. інститут успішно пройшов державну атестацію наукових установ, за результатами якої його віднесено до найвищої (І) класифікаційної групи (наказ МОН України від 2 червня 2021 р. № 615).

Перспективи подальшого розвитку інституту визначаються нагальною необхідністю пошуку наукових засад формування консолідованої та адекватної відповіді Української держави і суспільства на сучасні виклики війни та кібернебезпеки, пандемії, глобальних кліматичних змін тощо. Соціальна та політична психологія має потужний потенціал щодо наукового забезпечення вирішення найважливіших питань національного порядку денного, зокрема європейської інтеграції суспільства і освіти, післявоєнного відновлення України.

Адреса: вул. Андріївська,15,
м. Київ, Україна, 04070.
Тел.: +38 044 4163382,
факс: +38 044 4254556,
website: ispp.org.ua
e-mail: info@ ispp.org.ua

Список використаних джерел:

1. Слюсаревський М. М. «Онлайн-Коло»: досвід психологічної підтримки і допомоги населенню під час пандемії COVID-19. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2020. Т. 2, № 1. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/62 (дата звернення: 22.07.2022).
2. Слюсаревський М. М. Про наукову і науково-організаційну діяльність Інституту соціальної та політичної психології НАПН України за 2017—2021 рр. та перспективи його розвитку : наук. доп. на засіданні Президії НАПН України 16 грудня 2021 р. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2021. Т. 3, № 2. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/232 (дата звернення: 22.07.2022).
3. Слюсаревський М. М. Психологічна безпека людини в онтологічному та гносеологічному вимірах : післямова до роботи, відзначеної Держ. премією України в галузі науки і техніки. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2020. № 45(48). С. 7—26.
4. Слюсаревський М. М., Григоровська Л. В. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/259 (дата звернення: 22.07.2022).
5. Чуніхіна С. Л. Здобутки і перспективи розвитку соціальної та політичної психології в Україні: досвід Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. С. 1—6. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/247 (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 15.
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

Інститут вищої освіти НАПН України створено постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 1999 р. № 988 та рішенням Президії Академії педагогічних наук України від 16 червня 1999 р. № 1-7/6-61. Знаковим є те, що інститут є ровесником Болонського процесу. Фундаторами інституту були відомі вчені: акад. В.Г. Кремень, акад. В.П. Андрущенко. Очолювали інститут: акад. В.П. Андрущенко (1999-2005 рр.), член-кор. В.М. Ткаченко (2005-2006 рр.), акад. В.І. Луговий (2006-2012 рр.), член-кор. М.Ф. Степко (2012-2014 рр.), член-кор. С.А. Калашнікова (2014-2021 рр.), докт. пед. наук І.І. Драч (з 2021 р.).

Директор інституту — Ірина Іванівна Драч, докт. пед. наук, доц.

Нині інститут активно розвивається як одна з провідних наукових установ, що досліджує стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, оптимальні шляхи її інтеграції у європейський і світовий освітньо-наукові простори. Діяльність інституту спрямовано на розв'язання актуальних і ключових проблем розвитку вищої освіти і на цій основі — загальне піднесення українського суспільства.

В інституті функціонують чотири наукові відділи:

— дослідницької діяльності університетів (завідувач — докт. наук з держ. управл. О.М. Петроє);
— інтеграції вищої освіти і науки (завідувач — канд. філос. наук Л.М. Червона);
— забезпечення якості вищої освіти (завідувач — докт. пед. наук М.А. Дебич);
— взаємодії університетів і суспільства (завідувач — докт. філос. наук В.І. Рябченко).

Першим заступником директора інституту обрано докт. пед. наук О.М. Слюсаренко, заступником директора з наукової роботи — докт. пед. наук Ю.А. Скибу, вченим секретарем — канд. пед. наук Г.П. Чорнойван.

В інституті працюють 35 науковців з них 18 докторів і 15 кандидатів наук.

За результатами проведеної у 2021 р. державної атестації наукових установ інститут віднесено до І класифікаційної групи.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СВІДОЦТВО

про державну атестацію наукової установи

Серія ДА № 00403

02 червня 2021 р.

Цим свідоцтвом визнається, що наукова установа

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

(вулиця Бастіонна, 9, м. Київ, 01024)

ідентифікаційний код за ЄДРПОУ 21707620

за результатами державної атестації, проведеної 28 травня 2021 року, визнається також, що пройшла державну атестацію з атестаційною оцінкою 4,26/4,49 строком на 5 роки(ів).

Наукову установу віднесено до I класифікаційної групи.

Термін дії свідоцтва до 02 червня 2026 року.

Перший заступник Міністра Михайло КИЗИМ

Свідоцтво про державну атестацію Інституту вищої освіти НАПН України, 2021 р.

Місія інституту — сприяння стійкому та інноваційному розвитку університетів України задля зростання їх впливу на суспільний прогрес і утвердження модерної Української держави у європейському та світовому співтовариствах.

Місія інституту реалізується через здійснення дослідницької, освітньої та експертної діяльності на засадах академічної свободи, доброчесності, досконалості, соціальної відповідальності і розподіленого лідерства та відповідно до кращих національних і міжнародних взірців.

Візія інституту — провідний національний науковий, освітній та експертний центр України з питань розвитку вищої освіти, колектив якого формують фахівці міжнародного рівня, які об'єднані цінностями довіри, творення і гідності та спрямовують свої зусилля на реалізацію місії інституту.

Базові цінності колективу інституту — довіра, творення, гідність.

Ключові принципи діяльності інституту: академічна свобода, доброчесність, досконалість, соціальна відповідальність, розподілене лідерство.

Співробітники інституту є членами та експертами:

— Національної команди експертів з реформування вищої освіти в Україні Програми ЄС ERASMUS+ (акад. В.І. Луговий, член-кор. С.А. Калашнікова);

— робочої групи з розроблення проєкту Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022-2032 роки (акад. В.І. Луговий, член-кор. С.А. Калашнікова, докт. пед. наук Ж.В. Таланова, канд. екон. наук Ю.М. Вітренко);

— галузевої експертної ради «01 Освіта/Педагогіка» Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (канд. пед. наук Г.П. Чорнойван);

— експертних груп Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (акад. О.Г. Ярошенко, докт. пед. наук І.І. Драч, докт. пед. наук О.М. Слюсаренко, докт. пед. наук Ю.А. Скиба, докт. пед. наук М.А. Дебич, канд. політ. наук К.А. Трима);

— Науково-координаційної ради Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України (акад. В.І. Луговий);

— Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (академіки В.І. Луговий, О.Г. Ярошенко, докт. пед. наук Ю.А. Скиба, докт. пед. наук О.М. Отич);

— робочої групи з розроблення та впровадження заходів забезпечення відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям Європейської рамки кваліфікацій навчання впродовж життя та Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (канд. фіз.-мат. наук В.В. Ковтунець);

— Науково-методичної ради (сектор вищої освіти) МОН України (член-кор. С.А. Калашнікова, докт. пед. наук Ю.А. Скиба, докт. пед. наук Ж.В. Таланова);

— Національного агентства кваліфікацій (канд. фіз.-мат. наук В.В. Ковтунець, канд. екон. наук С.В. Мельник);

— експертної групи з оцінювання ефективності діяльності наукових установ за науковим напрямом соціогуманітарних наук (член-кор. С.А. Калашнікова (голова), докт. пед. наук І.І. Драч, докт. пед. наук О.М. Слюсаренко, докт. пед. наук О.М. Отич);

— експертної комісії з проведення державної атестації наукових установ (член-кор. В.В. Камишин);

— комісії з питань Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави (член-кор. В.В. Камишин);

— Комітету «Безпечні суспільства — захист свободи та безпеки Європи та її громадян» Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (до 2021 р. — докт. наук з держ. управл. О.Ю. Оржель);

— об'єднаної Конкурсної комісії з присудження Премії Верховної Ради України молодим вченим та іменних стипендій Верховної Ради України для молодих вчених — докторів наук (акад. В.І. Луговий, докт. екон. наук І.Б. Жиляєв, докт. пед. наук Ю.А. Скиба);

— робочих підгруп «Освіта» (докт. пед. наук І.І. Драч, докт. пед. наук Ж.В. Таланова) та «Наука» (акад. В.І. Луговий) робочої групи «Освіта і наука» Національної ради з відновлення України від наслідків війни;

— Комітету з Державної премії України в галузі освіти (акад. В.І. Луговий);

— робочої групи МОН України з розроблення Закону України «Про освіту дорослих» (акад. В.І. Луговий);

— конкурсної комісії конкурсу з присудження премії Київського міського голови за особливі досягнення молоді у розбудові столиці України — міста-героя Києва (докт. наук з держ. управл. О.М. Петроє);

— секції гуманітарних наук Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (канд. пед. наук Н.В. Базелюк);
— робочої групи Національної ради з питань розвитку науки і технологій з підготовки пропозицій щодо змін до законодавства для забезпечення реформи Національної академії наук та національних галузевих академій наук (акад. В.І. Луговий);
— Ради ректорів Київського регіону (акад. В.І. Луговий).
— експертної комісії конкурсу НАПН України на кращі наукові роботи (акад. О.Г. Ярошенко, канд. пед. наук Н.В. Базелюк).

Національна команда експертів з реформування вищої освіти, 2016 р.

Спільний захід Національної команди експертів з реформування вищої освіти та Інституту вищої освіти НАПН України, 2019 р.

Інститут активно співпрацює з Британською радою в Україні та Національним Еразмус+ офісом в Україні (Програма ЄС ERASMUS+). Дослідницько-інноваційну діяльність інституту спрямовано на аналіз та узагальнення світових досягнень у сфері вищої освіти, їх опрацювання та створення інновацій в освітніх,

педагогічних науках, а також на імплементацію результатів досліджень задля сприяння прогресу вітчизняної вищої освіти.

Ученими інституту зроблено вагомий внесок у підготовку та впровадження низки інноваційних нормативно-правових актів, що регулюють систему вищої освіти: законів України «Про вищу освіту» (2014 р.) [9], «Про освіту» (2017 р.) [11], «Про наукову та науково-технічну діяльність» (2015 р.) [10], Національної рамки кваліфікацій; Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти; «Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти»; Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність, а також у створення ключових методичних документів для розбудови системи забезпечення якості вищої освіти в контексті підходів Європейського простору вищої освіти: «Методичних рекомендацій з розроблення освітніх програм», «Національного освітнього глосарію: вища освіта» (2011, 2014, 2021 рр.) [5; 6], «Національного освітньо-наукового глосарію» (2018 р.) [7], «Енциклопедії освіти» (2008, 2021 рр.) [1; 2].

Зустріч з експертами QAA (Велика Британія), 2016 р.

Спільно з МОН України інститутом організовано та проведено тренінги з питань розроблення стандартів вищої освіти для 420 членів науково-методичних комісій МОН України, постійно здійснюється методична експертиза проєктів стандартів вищої освіти.

Інститут має широку мережу організацій-партнерів як в Україні, так і за кордоном: Advance HE (Велика Британія), Остравський університет (Чеська Республіка), Університет Вітовта Великого (Литва), Університет Байройта (Німеччина), Університет Версаль-Сен-Кантен-ан-Івелін (Франція), Вроцлавський технічний університет (Польща), Університет Тампере (Фінляндія), Університет Вільнюса (Литва).

Взаємодія інституту із організаціями інших держав полягає в:

— організації та проведенні спільних освітніх і наукових заходів та досліджень;
— стажуванні наукових працівників і аспірантів;
— ініціюванні та реалізації спільних освітніх і наукових проєктів.

В інституті організовано і проведено стажування науково-педагогічних працівників кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка. За період стажування науково-педагогічні працівники ознайомилися з роботою відділів та найвагомішими науковими результатами співробітників інституту. Стажисти відзначили інноваційність та високий рівень наукових праць учених інституту, особливий інтерес викликали монографії та аналітичні матеріали, в яких висвітлено глобальні інституційні трансформації у сфері вищої освіти, трансформативні та комунікаційні стратегії вищої освіти, проблеми забезпечення якості вищої освіти, розвиток науково-педагогічного потенціалу університетів в контексті євроінтеграції. Результати наукових досліджень інституту імплементовано у зміст навчальних дисциплін «Педагогіка і психологія вищої школи», «Парламентаризм у системі публічного управління», «Методика викладання у вищій школі», «Стратегічний менеджмент у публічному управлінні» освітньо-наукової програми «Парламентаризм і парламентська діяльність» спеціальності «281 Публічне управління та адміністрування» Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Фахівці інституту є членами міжнародних фахових організацій, зокрема Європейської асоціації освітнього права і політики (Бельгія), Центрально-європейської асоціації філософів освіти (Чеська Республіка), Асоціації філософської педагогіки (Польща), Товариства Берталанфі (Австрія) тощо, а також редакційних рад міжнародних і зарубіжних наукових видань «Journal of Youth Studies» (Велика Британія), «Kultura i Wychowanie» (Польща), «EduKacia MiedzKulturowa» (Польща), «Scientific Studies» (США), «International Journal of University and Leadership» (Україна) та ін.

Інститут є співорганізатором Україно-британського форуму «Досконалість викладання і навчання у вищій освіті» та щорічної Міжнародної конференції «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу» (спільно з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка), під час яких за участі провідних українських і міжнародних фахівців обговорюються такі актуальні питання: досконалість викладання та шляхи її досягнення, професійний розвиток викладачів університету, баланс зусиль університету і викладачів, взаємодія між студентами та викладачами, трансформація викладання, студентоорієнтоване викладання і його особливості, досвід Великої Британії та України щодо вдосконалення викладання у вищій освіті, забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти, сучасні підходи та інструменти оцінювання й вимірювання якості діяльності закладів вищої освіти у світлі тенденцій та пріоритетів розвитку Європейського простору вищої освіти.

Реалізація в інституті 9 міжнародних проєктів [4] сприяє використанню результатів досліджень для розвитку як системи вищої освіти України, так і інституційного потенціалу закладів вищої освіти через удосконалення політик і практик управління та викладання.

Проєкт Програми ЄС ERASMUS+ «Центри сертифікації викладачів: інноваційні підходи до досконалості викладання» (UTTERLY) (2021-2024 рр.).

Мета проєкту — демонополізування формальних систем професійного розвитку та сертифікації викладачів університетів шляхом створення чотирьох незалежних національних центрів сертифікації викладачів і десяти їхніх філій, об'єднаних у мережу та зосереджених на підвищенні якості викладання в університетах.

Завдання проєкту — сприяти модернізації систем вищої освіти в програмних країнах шляхом впровадження національних центрів сертифікації викладачів для просування європейських освітніх інновацій шляхом сертифікації професійних університетських викладачів.

За результатами реалізації проєкту проведено тренінги для 8 університетів з розроблення стратегії та моделі викладацької майстерності.

Проєкт ЄС «Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад» (REDU) (2020-2024 рр.). Інститут є грантоотримувачем і координатором проєкту, який реалізується у партнерстві з Британською радою в Україні та переміщеними університетами Донбасу.

Мета проєкту — підвищити привабливість та конкурентоспроможність переміщених університетів шляхом посилення їх інституційної спроможності, розбудови ефективного врядування, вдосконалення викладання і навчання та розвитку інтернаціоналізації.

Цілі проєкту:

— вдосконалити інфраструктуру переміщених університетів задля надання якісної освіти та динамічного залучення громад;

— посилити інституційний потенціал переміщених університетів через розвиток спроможності їх керівництва, персоналу і студентів краще відповідати на виклики, що постають перед університетами, місцевими громадами та Донецькою і Луганською областями;

— підвищити соціальну відповідальність переміщених університетів через залучення академічної спільноти до розв'язання соціальних, економічних, екологічних, культурних та інших проблем.

Цільовими групами проєкту є студенти та персонал переміщених університетів, місцеві громади і бізнес Донецької та Луганської областей.

За результатами реалізації проєкту науковими працівниками інституту здійснено інституційний аудит цих університетів та надано рекомендації щодо вдосконалення стратегій їх розвитку; проведено 28 тренінгів для викладачів та управлінців.

Проєкт «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» (2019-2023 рр.) реалізується інститутом у партнерстві з Британською радою в Україні, Advance HE (Велика Британія) за підтримки МОН України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Мета проєкту — підвищення якості вищої освіти України шляхом розвитку інституційної спроможності вітчизняних університетів щодо вдосконалення викладання і навчання.

Тренінг для учасників проєкту, серпень 2020 р.

Завдяки реалізації проєкту очікується досягнення таких результатів:

— створення національної платформи фахового обговорення та обміну кращими практиками з удосконалення викладання у вищій освіті;

— формування мережі викладачів й управлінців, готових до втілення змін та обміну ефективними практиками вдосконалення викладання і навчання як у власному університеті, так і між університетами України;

— підтримка університетів у реалізації інституційних проєктів з удосконалення викладання.

Програма складається з двох компонентів: для викладачів університетів і для управлінців — керівників структурних підрозділів, відповідальних за вдосконалення викладання і навчання, забезпечення якості, розроблення інституційної стратегії/програми професійного розвитку викладачів.

Компонент для викладачів включає засвоєння новітніх підходів до викладання і навчання у вищій освіті. Основний акцент програми полягає в тому, щоб умотивувати та заохотити її учасників до використання студентоцентрованих підходів у власній викладацькій практиці та поширення набутих знань і досвіду серед колег.

Компонент для управлінців передбачає розроблення інституційних стратегій викладання і навчання та створення центрів для забезпечення системного професійного розвитку викладачів у закладах вищої освіти України.

Результатом реалізації Програми є розроблення проєктів інституційних стратегій вдосконалення викладання для 10 університетів.

Проєкт «Формування мережі експертів із забезпечення якості вищої освіти» (2018-2019 рр.) реалізовувався інститутом у партнерстві з Центром досліджень вищої освіти (Чеська Республіка) та МОН України, його мета — розбудова національної мережі експертів із забезпечення якості вищої освіти.

За результатами реалізації проєкту розроблено методичні рекомендації для підготовки експертів із забезпечення якості вищої освіти, підготовлено 46 тренерів та 1272 експерти.

Проєкт Програми ЄС ERASMUS+ «Імплементація системи забезпечення якості освіти через співпрацю Університет — Бізнес — Уряд у ЗВО» (2017-2020 рр.).

Мета проєкту — вдосконалення систем забезпечення якості вищої освіти шляхом розроблення та впровадження ефективних внутрішніх стандартів якості, націлених на підвищення можливостей працевлаштування випускників університетів країн-партнерів Болонського процесу.

За результатами реалізації проєкту апробовано механізм оцінювання внутрішніх систем забезпечення якості закладів вищої освіти, розроблено рекомендації для самооцінювання університетів у процесі проходження акредитаційних процедур.

Проєкт Програми ЄС ERASMUS+ з міжнародної академічної мобільності з Остравським університетом (Чеська Республіка) (2016-2021 рр.). Мета проєкту — сприяння міжнародній мобільності студентів, викладачів і науковців з країн ЄС та країн-партнерів. Завдання проєкту — організація науково-дослідницького стажування та викладацької діяльності аспірантів і викладачів. Цільовою групою проєкту були аспіранти, докторанти, наукові працівники інституту.

Результатом реалізації проєкту стало стажування 4 аспірантів та 3 наукових працівників інституту в Остравському університеті (Чехія).

Проєкт Програми ЄС ERASMUS+ «Структурована співпраця в області докторських досліджень (підготовки), професійних навичок і академічного письма в регіонах України» (DocHub) (2016-2020 рр.). Мета проєкту — прискорення національної імплементації програм 3-го циклу Болонського процесу в Україні шляхом створення сприятливих структур та акумулювання ресурсів науково-дослідницьких інститутів, університетів для підготовки докторів філософії. Співробітництво між науковими установами та закладами вищої освіти в галузі підготовки докторів філософії (PhD) спрямовувалося на створення п'яти науково-дослідницьких навчальних кластерів DocHubs (регіональних докторських шкіл).

За результатами реалізації проєкту апробовано навчальну дисципліну «Політика та врядування у вищій освіті» для підготовки докторів філософії за освітньо-науковою програмою «Політика і лідерство у вищій освіті».

Проєкт «Програма розвитку лідерського потенціалу університетів України» (2016-2019 рр.). Інститут був національним координатором проєкту, що реалізовувався у партнерстві з Британською радою в Україні, Фундацією лідерства для вищої освіти (Велика Британія) та МОН України. У проєкті взяли участь 40 університетів України.

За результатами реалізації проєкту:

— створено національну мережу «агентів змін» — фахівців, готових упроваджувати інноваційні зміни у своїх закладах вищої освіти;

— здійснено 36 партнерських обмінів між університетами України та Великої Британії;

— введено механізми розповсюдження, співпраці та обміну ефективною практикою розвитку лідерського потенціалу університетів;

— відбувається ефективне застосування лідерського потенціалу агентів змін у системі вищої освіти та окремого закладу через визначення їх статусу і покращення індикаторів досягнень університету;

— університети розуміють свою роль і відповідальність в умовах розширеної автономії через оновлення університетських стратегій.

Учасники проєкту «Програма розвитку лідерського потенціалу університетів України»

Оцінку впливу «Програми розвитку лідерського потенціалу університетів України» на інституційні зміни у вітчизняних закладах вищої освіти представлено у звіті за результатами незалежної експертизи на замовлення Британської ради в Україні. У звіті зазначено, що «практичний досвід керування змінами допоміг у критично важливих галузях реформи вищої освіти — 40 проєктів інституційних змін стали основою експертного досвіду для України» [8].

Проєкт Програми ЄС TEMPUS «Освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту» (ELITE) (2013-2016 рр.). Інститут виконував функції національного координатора проєкту, за результатами реалізації якого в інституті та семи університетах України створено центри лідерства — підрозділи, обладнані спеціальним технічним устаткуванням, необхідним програмним забезпеченням для надання послуг з діагностики та розвитку лідерського потенціалу. Підготовлено навчальні посібники [12]: «Розвиток індивідуального лідерства в університеті» (канд. психол. наук О.В. Боднарук); «Викладання в університеті на засадах лідерства» (канд. пед. наук О.Ф. Паламарчук); «Формування командного лідерства в університеті» (канд. пед. наук І.П. Прохор); «Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти» (членкор. С.А. Калашнікова); «Рейтинги як інструмент розвитку лідерського потенціалу університетів» (докт. філос. наук С.В. Курбатов); «Інтернаціоналізація вищої освіти і лідерство» (докт. філос. наук І.В. Степаненко); «Дослід-

ницьке лідерство в сучасному університеті» (докт. пед. наук І.І. Драч, кандидати пед. наук В.М. Муромець, Г.П. Чорнойван); «Університетська соціальна відповідальність у контексті університетського лідерства» (докт. наук з держ. управл. О.Ю. Оржель); «Підготовка та розвиток молодих дослідників в університеті на основі парадигми лідерства» (канд. пед. наук І.О. Линьова). Цільовою аудиторією центрів лідерства є керівники та науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти.

В інституті функціонує аспірантура і докторантура. Інститутом розроблено та з 2016 р. реалізуються дві освітньо-наукові програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії: «Політика і лідерство у вищій освіті» та «Викладання і навчання у вищій освіті» галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки», які у 2021 р. акредитовані Національним агентством із забезпечення якості вищоїосвіти із визначенням «зразкова».

За період діяльності інституту у спеціалізованих учених радах із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) педагогічних наук та доктора (кандидата) філософських наук, спеціалізованих учених радах з правом присудження наукового ступеня доктора філософії загалом захищено 419 дисертацій, із них 104 докторські і 315 кандидатських. Випускниками аспірантури та докторантури інституту захищено 52 докторські та 152 кандидатські дисертації.

Спеціалізована вчена рада ДФ 26.456.002 з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки». Здобувач ступеня доктора філософії — В.В. Поберецька. Науковий керівник — докт. пед. наук, доц., директор Інституту вищої освіти НАПН України І.І. Драч.

Інститут здійснює випуск двох наукових фахових періодичних видань [3]*:* «Філософія освіти. Philosophy of Education» та Міжнародного наукового журна-

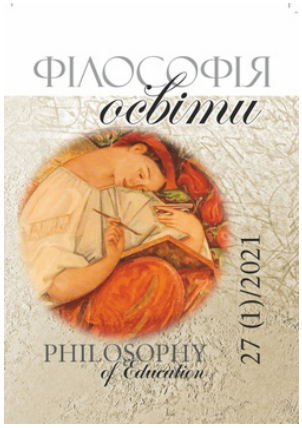

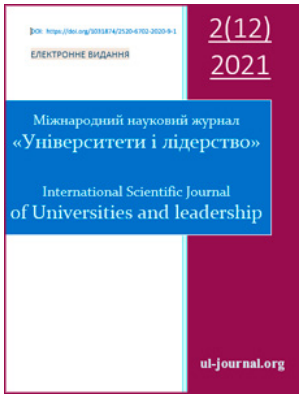

лу «Університети і лідерство» («International Journal of University and Leadership»), які використовують спеціалізоване програмне забезпечення для управління періодичними виданнями Open Journal System 3.X і мають міжнародний цифровий ідентифікатор DOI.

Науковий журнал «Філософія освіти. Philosophy of Education» зареєстровано у таких наукометричних і реферативних базах даних: Наукова періодика України (Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), CITEFACTOR, MIAR, ROAR (Registry of Open Access Repositories), OCLC WorldCat, ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences), GoogleScholar, BASE (індексація в базі), Ulrichsweb (база даних Ulrich's Periodicals Directory), CrossRef, PhilPapers та інших базах даних: DSpace at library NPU, Dragomanova, ENPUIR, Філософія в Україні, Бібліометрика української науки, OUCI (Open Ukrainian Citation Index).

Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство» розміщено у наукометричних, бібліометричних, реферативних базах даних: Наукова періодика України (Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Educational Research Abstracts Online (ERA), The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH), Index Copernicus International World of Journals, Index Copernicus International Journals Master List, Google Scholar, Crossref, Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Dimensions, Unpaywall, Library of Science (University of Warsaw, bibliotekanauki.pl) та інших базах даних: Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD), OCLC WorldCat, у соціальних наукових мережах, зокрема ResesrchGate.

Стратегічними цілями Інституту є:

— визначення та обґрунтування орієнтирів розвитку університетів України у контексті європейської інтеграції;

— посилення інституційної спроможності університетів України, розвиток їх лідерського потенціалу;

— творення мережі лідерів змін у вищій освіті України;

— розбудова національної платформи кращих практик університетів України;

— підтримка переміщених університетів в умовах війни, розв'язаної Російською Федерацією проти України, та післявоєнного відновлення України.

Адреса: вул. Бастіонна, 9,
м. Київ, Україна, 01014.
Тел.: +38 044 286 68 04,
website: www.ihed.org.ua
e-mail: ihed@ihed.org.ua

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. URL: https://yurincom.com/book/encyklopediya-osvity/ (дата звернення: 22.07.2022).
2. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України ; [голов. ред. В.Г. Кремень ; заст. голов. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М .О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с. URL: https://yurincom.com/book/entsyklopediia-osvity/ (дата звернення: 22.07.2022).
3. Журнали. Інститут вищої освіти НАПН України : веб-сайт. URL: https://ihed.org.ua/zhurnaly/ (дата звернення: 22.07.2022).
4. Інтернаціоналізація. Інститут вищої освіти НАПН України : веб-сайт. URL: https://ihed.org.ua/internationalization/ (дата звернення: 22.07.2022).
5. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш та ін. ; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. Київ : Плеяди, 2011. 100 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/293632087_Nacionalnij_osvitnij_glosarij_visa_osvita (дата звернення: 22.07.2022).
6. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова ; за ред. В. Г. Кременя. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Плеяди, 2014. 100 с. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/nauk%20method%20rada/glossariy.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
7. Національний освітньо-науковий глосарій / редкол.: В. Г. Кремінь (голова) [та ін.] ; НАПН України. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2018. 272 с. Бібліогр.: с. 115—121. URL: https://lib.iitta.gov.ua/715512/1/Glosariy_Full_Fin.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
8. Кіллінглі П. **Програма** розвитку лідерського потенціалу університетів України: оцінка впливу / Британська Рада в Україні. [Б. м.], 2019. 54 с. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/evalution_of_impact_ukr.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
9. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 22.07.2022).
10. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text (дата звернення: 22.07.2022).
11. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 22.07.2022).
12. Проєкт «Освіта для лідерства, інновацій та розвитку талантів» (2013—2016 роки). Інститут вищої освіти НАПН України : веб-сайт. URL: https://ihed.org.ua/internationalization/proekt-osvita-dlya-liderstva-innovatsij-ta-rozvytku-talantiv-2013-2016-roky/ (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 16.
ІНСТИТУТ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

Директор інституту, академік НАПН України В.Ю. Биков

Директор інституту — Валерій Юхимович Биков, доктор технічних наук, професор, дійсний член НАПН України, Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Інститут інформаційних технологій і засобів навчання (з 2022 р. — Інститут цифровізації освіти) НАПН України створено 16 червня 1999 р. рішенням Президії Академії педагогічних наук України (з 2010 р. — Національна академія педагогічних наук України) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 7 червня 1999 р. з метою проведення фундаментальних і прикладних досліджень з актуальних теоретико-методологічних і науково-методичних проблем забезпечення розвитку інформатизації національної системи освіти та впровадження новітніх засобів навчальної, наукової й управлінської діяльності в науково-освітню практику. Заснування і розвиток інституту зумовлені необхідністю розв'язання завдань розбудови і вдосконалення освіти України, створення науково-теоретичного та практико-технологічного фундаменту її інформатизації, формування якісно нового навчального середовища, що відповідає сучасним освітнім потребам людини, гнучко реагує на появу новітніх технічних розробок, ураховує досягнення психологічної та педагогічної наук, вітчизняних і міжнародних освітніх практик. У цілому створення інституту відіграло виключно важливу роль у теоретико-методологічному і науково-методичному забезпеченні формування й розвитку кадрового складника інформатизації України [16].

У структурі інституту функціонують 5 наукових відділів. Інститут проводить цілеспрямовану наукову та науково-організаційну роботу з розв'язання теоретико-методичних і психолого-педагогічних проблем інформатизації освіти і науки, формування освітньо-наукового інформаційного середовища, розвитку цифрової компетентності всіх учасників освітнього процесу, вдосконалення технологій дистанційного навчання, розроблення цифрових освітніх ресурсів, упровадження новітніх засобів навчання.

Основні напрями діяльності інституту: науково-дослідний, науково-експериментальний, проєктно-технологічний, науково-координаційний, науково-методичний, науково-освітній, навчально-просвітницький, міжнародний, видавничий.

Інноваційний розвиток освіти України, її інтеграція у світовий освітній простір неможливі без розроблення психолого-педагогічних та організаційних основ

відкритої освіти, без упровадження її принципів в освітню практику. Це зумовлює потребу формування комп'ютерно-технологічної платформи відкритої освіти, створення в закладах освіти відкритих освітніх середовищ, що базуються на інноваційних засобах навчання та інформаційно-комунікаційних технологіях [3].

Колектив Інституту цифровізації освіти НАПН України, 2019 р.

Інститут є головною науковою установою НАПН України з питань цифрової трансформації освітніх систем, зокрема науково-методичного забезпечення цифровізації закладів освіти. Актуальність здійснюваних вченими інституту досліджень зумовлена загальними тенденціями імплементації цифрових технологій в освітній процес, зокрема посиленням уваги до використання хмаро орієнтованих технологій для виконання різних освітніх завдань [8; 9]. Дослідження відзначаються єдністю концептуальних засад науково-методичного забезпечення освітнього процесу, поєднанням фундаментального характеру здобутих результатів з їх вираженою практичною спрямованістю.

Значну увагу в інституті приділено організаційно-технологічному супроводу цифрової трансформації діяльності академії. Регулярно проводяться семінари-тренінги з питань формування і розвитку фонду цифрових інформаційних ресурсів Електронної бібліотеки НАПН України [11], створення профілів наукових працівників, колективів установ, структурних підрозділів, наукових тем у наукометричних базах, зокрема у системі Google Scholar та на платформі «Бібліометрика української науки». Інститут є засновником і співзасновником наукових фахових видань, включених до міжнародних наукометричних баз даних.

Фундаментальні і прикладні наукові результати, соціальний ефект проведених в інституті досліджень відповідають парадигмі відкритої освіти з визнанням її системоутворювальної ролі. Як свідчать численні дослідження, реалізація принципів відкритої освіти є магістральним шляхом формування глобальних освітніх

систем, розвитку і модернізації навчально-наукових середовищ освітніх закладів і наукових установ, перспективним шляхом розвитку національної сфери освіти. Інститут є вітчизняним флагманом упровадження ідей створення інформаційних баз відкритої науки як парадигми відкритих інновацій та входження України до Європейського дослідницького простору.

Упродовж 2002-2011 рр. співробітниками інституту здійснювалися дослідження на виконання національних, державних цільових програм, проєктів. Зокрема, тривалим (2005-2011 рр.) і масштабним став проєкт з реалізації «Комплексної програми забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін» спільно з МОН України, НАН України (Інститутом прикладної фізики, Науково-дослідним центром навчально-наукових приладів подвійного підпорядкування).

В інституті виконано 37 науково-дослідних робіт. Важливе значення для розвитку освіти і науки мають роботи, що здійснюються нині: «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» (керівник — докт. пед. наук М.П. Шишкіна), «Проєктування навчального середовища з використанням засобів доповненої та віртуальної реальностей в закладах загальної середньої освіти» (керівник — канд. пед. наук Н.В. Сороко), «Розвиток інформаційно-цифрового навчального середовища української школи» (керівник — докт. пед. наук О.В. Овчарук), «Методика використання інформаційно-цифрових технологій для оцінювання результативності педагогічних досліджень» (керівник — канд. пед. наук С.М. Іванова), «Проєктування і технологічне забезпечення функціонування відкритої Інтернет-платформи «Українська електронна енциклопедія освіти» (керівник — акад. В.Ю. Биков). Серед установ НАПН України інститут вирізняється значною часткою фундаментальних і прикладних досліджень за напрямом «Інформатизація освіти».

Соціальний ефект упровадження результатів наукових досліджень вбачається, зокрема, в: модернізації освітнього процесу, забезпеченні його результативності; створенні умов для використання у процесі навчання і професійного розвитку вчителів кращих зразків електронних освітніх ресурсів і сервісів; удосконаленні підготовки і професійного розвитку вчителів шляхом використання в освітньому процесі засобів і сервісів хмарних технологій; ширшому впровадженні в закладах освіти передових педагогічних технологій; удосконаленні науково-методичного та інформаційно-технологічного забезпечення теоретичних й експериментальних наукових досліджень, що здійснюються різними науковими установами з використання та впровадження інформаційно-цифрових технологій (ІЦТ) в освіті; підвищенні ефективності застосування ІЦТ учителями та учнями закладів загальної середньої освіти для формування компетентностей учнів з природничо-математичних предметів; підвищенні мотивації педагогічних і керівних кадрів закладів загальної середньої освіти до активного використання ІЦТ; удосконаленні процесу оцінювання інформаційно-цифрових компетентностей учнів та педагогічних працівників у системі загальної середньої освіти [13].

До значущих наукових здобутків інституту слід віднести: розроблені концептуальні засади побудови й функціонування мережі ресурсних центрів дистанційної освіти закладів загальної середньої освіти (акад. В.Ю. Биков, канд. техн. наук Ю.М. Богачков) [12], формування хмаро орієнтованого навчально-науково-

го середовища педагогічного закладу освіти (докт. пед. наук М.П. Шишкіна) [19], створення та використання електронних науково-освітніх бібліотечних і відкритих журнальних систем (член-кор. О.М. Спірін, канд. пед. наук Л.А. Лупаренко) [10], створення інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж (канд. пед. наук О.П. Пінчук) [17], оцінювання та моделювання впливу людського чинника та ергономіки інформаційних систем (докт. техн. наук О.Ю. Буров); проєктування, впровадження і використання систем комп'ютерного моделювання та інноваційних, проривних цифрових технологій в закладах загальної середньої освіти (докт. пед. наук С.Г. Литвинова) [7]; класифікацію електронних освітніх ресурсів; нові методики використання хмарних сервісів у науковій і педагогічній діяльності закладів вищої освіти, визначення результативності дистанційного навчання в умовах використання мережі ресурсних центрів, дистанційного моніторингу і діагностики рівнів інформаційно-комунікаційних компетентностей учителів й учнів, використання електронних соціальних мереж як засобів спільної навчальної діяльності та розширення соціальної взаємодії всіх учасників освітнього процесу [6], формування соціальної компетентності обдарованої особистості, використання Інтернет орієнтованих педагогічних технологій у процесі здійснення шкільного навчального експерименту з предметів природничого циклу [4], формування обчислювально-аналітичних умінь і навичок учнів, діагностування рівнів розвитку в учнів контрольно-оцінювальних умінь, оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з фізики в умовах комп'ютерно орієнтованого навчального середовища; технології розгортання хмаро орієнтованого середовища закладу загальної середньої освіти, впровадження інформаційної системи менеджменту наукових досліджень, інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу, відповідні навчальні й тренінгові програми.

З 2000 р. у межах виконання заходів з інформатизації НАПН України інститутом упроваджено низку електронних освітніх ресурсів підтримки наукових психолого-педагогічних досліджень, зокрема Електронну бібліотеку НАПН України (2009 р., http://lib.iitta.gov.ua), що є важливим цифровим ресурсом популяризації наукових результатів і представлення доробку вчених НАПН України світовій громадськості у відкритому доступі. Станом на січень 2022 р. в Електронній бібліотеці НАПН України розміщено понад 26 тис. повнотекстових цифрових ресурсів (монографії, посібники, підручники, методичні рекомендації, навчальні матеріали, дисертації, статті, збірники матеріалів конференцій, інформаційно-аналітичні матеріали та ін.), які можна завантажити з сайту бібліотеки.

Працівниками інституту здійснюється безперервне адміністрування та техніко-технологічне підтримування в актуальному стані Електронної бібліотеки НАПН України. Згідно із статистичними даними служби Google Analytics за період 2018-2021 рр. розширилася географія та зросла кількість користувачів бібліотеки.

Кількість внесених повнотекстових цифрових ресурсів (усього за роками):
2017 р. — 12 тис.; 2018 р. — 15 тис.; 2019 р. — 19 тис.; 2020 р. — 23 тис.;
2021 р. — 26 тис.
Кількість завантажень (усього за роками):
2017 р. — 1 млн; 2018 р. — 3 млн; 2019 р. — 5 млн; 2020 р. — 7 млн;
2021 р. — 8 млн.

Країн (усього за роками):
2017 р. — 161; 2018 р. — 169; 2019 р. — 175; 2020 р. — 179; 2021 р. — 182.
Користувачів (усього за роками):
2017 р. — 28 тис.; 2018 р. — 37 тис.; 2019 р. — 47 тис.; 2020 р. — 175 тис.;
2021 р. — 220 тис.
Переглядів (усього за роками):
2017 — 2 млн; 2018 р. — 3,4 млн; 2019 р. — 4 млн; 2020 р. — 4,7 млн;
2021 р. — 5,3 млн.

Важливою умовою забезпечення якості наукових досліджень є наявність належної експериментальної бази здійснення педагогічних експериментів за рівнями організації освітнього процесу, зокрема у сфері шкільної, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти, дистанційного навчання. На постійній основі відбувається пошук однодумців — науковців та викладачів, які досліджують ІЦТ в освіті, формується мережа наукових центрів, спільних лабораторій, експериментальних майданчиків, пілотних закладів освіти з проблематики досліджень інституту.

Експериментальна робота здійснюється працівниками інституту на всеукраїнському, регіональному та підвідомчому рівнях.

Співробітниками інституту за підтримки провідних закладів освіти України ще в 2009-2011 рр. уперше в Україні проведено широкомасштабний педагогічний експеримент (керівник — канд. техн. наук Ю.М. Богачков) щодо організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти із забезпеченням автоматизованого збору та аналізу даних про процес та результати дистанційної навчальної діяльності всіх учасників експерименту. Їх загальна кількість становила понад 1100 учнів і вчителів 41 закладу загальної середньої освіти. Експериментальна робота проводилася в межах проєктів, зініційованих ученими інституту: «Дистанційне навчання учнів» (наказ МОН України від 29 грудня 2009 р. № 1231, наказ МОН України від 1 грудня 2010 р. № 1030); «Упровадження елементів дистанційного навчання школярів у закладах загальної середньої освіти міста Києва» (наказ Головного управління освіти і науки м. Києва від 28 грудня 2009 р. № 228). Для проведення педагогічного експерименту здійснено підготовку тьюторів та учнів шляхом навчання на семінарах, вебінарах та дистанційних курсах. Залучено учителів 10 базових шкільних предметів. Отримані результати стали основою для проєктування систем дистанційного навчання. Водночас ефективному впровадженню технологій дистанційного навчання в той період перешкоджала недосконала нормативно-правова база національної освіти.

Інститутом укладено низку угод про взаємодопомогу, співпрацю та науково-технічне співробітництво з провідними закладами освіти і науковими установами України та зарубіжжя.

Створення спільних науково-дослідних лабораторій сприяло поширенню досвіду організації наукової роботи та інформації про її результати; проведенню спільних наукових масових заходів; покращенню механізмів упровадження результатів науково-дослідних робіт; практичному використанню результатів фундаментальних наукових досліджень. В інституті діють спільні науково-дослідні лабораторії з провідними університетами України: Херсонським державним уні-

верситетом, Криворізьким національним університетом, Тернопільським національним педагогічним університетом імені Володимира Гнатюка, Житомирським державним університетом імені Івана Франка, Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського, Державним університетом «Житомирська політехніка», Університетом Григорія Сковороди в Переяславі, Центральноукраїнським державним педагогічним університетом імені Володимира Винниченка.

До основних напрямів науково-експериментальної роботи, що виконується інститутом спільно з освітніми установами, належать: консультативна та науково-методична підтримка закладів освіти з метою вдосконалення педагогічної роботи, підвищення якості освіти, демократизації та гуманізації освітнього процесу [2], впровадження інноваційних технологій та педагогічних ідей; здійснення експериментальної перевірки та впровадження навчально-методичних матеріалів; підготовка публікацій за результатами педагогічних експериментів та рецензування навчально-методичних матеріалів; проведення спільних науково-практичних заходів (конференцій, семінарів, тренінгів та ін.); висвітлення у фахових виданнях результатів спільної роботи.

З 2014 р. розпочався новий етап широкомасштабних експериментальних досліджень моделей використання комп'ютерно і хмаро орієнтованих освітніх середовищ у закладах загальної середньої освіти, створення умов використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і електронних освітніх ресурсів під час навчання учнів, зокрема початкової школи. Слід відзначити дослідно-експериментальні роботи всеукраїнського рівня — всеукраїнські педагогічні експерименти, що проводилися упродовж останніх років за ініціативи та під керівництвом докт. пед. наук С.Г. Литвинової («Хмарні сервіси в освіті», 2014-2017 рр. на базі 18 закладів загальної середньої освіти; «Розумники», 2014-2017 рр. на базі закладів загальної середньої освіти; «Технологія навчання учнів початкової школи «Smart Kids»», 2017-2022 рр. на базі 100 закладів загальної середньої освіти), а також всеукраїнський педагогічний експеримент під керівництвом канд. пед. наук О.О. Гриб'юк — «Варіативні моделі комп'ютерно-орієнтовного середовища навчання предметів природничо-математичного циклу в загальноосвітньому навчальному закладі», 2016-2019 рр. на базі закладів загальної середньої та дошкільної освіти.

Експериментальну базу інституту сьогодні складають: заклади загальної середньої освіти — 192, вищої освіти — 40, дошкільної освіти — 4. Широкий науковий і суспільний резонанс отримали напрацювання інституту з питань використання хмарних технологій в закладах загальної середньої та вищої педагогічної освіти. За результатами дослідно-експериментальної роботи науковців з метою підвищення цифрової грамотності вчителів і впровадження інноваційних методів та форм навчання МОН України затверджено дорожню карту впровадження хмарних сервісів в освітній процес закладів загальної середньої освіти, координатором якої став інститут. Також свідченням авторитету інституту в межах країни є укладені договори, узгоджені програми спільної діяльності.

Співробітники інституту працюють над розв'язуванням проблем створення у закладах освіти навчальних середовищ, що адекватно відповідають стану технологічного розвитку суспільства, зокрема розгортання хмаро орієнтованих навчальних середовищ, а також розвитку цифрових компетентностей всіх учасників

освітнього процесу тощо. Для впровадження результатів наукових досліджень у практику та їх апробації щорічно проводяться різні науково-практичні, методологічні, навчальні масові заходи: конференції, семінари, вебінари, майстер-класи, тренінги та ін.

Інститут є організатором та співорганізатором вітчизняних і міжнародних освітніх науково-практичних заходів, у тому числі тих, що проводяться англійською мовою.

Серед заходів, що проводяться щорічно і отримали широкий розголос та здобули популярність у колах науковців академічних установ і викладачів університетів, міжнародні конференції і семінари: «ICT in Education, Research, and Industrial Applications: Integration, Harmonization, and Knowledge Transfer» (ICTERI). Матеріали конференції друкуються у міжнародних виданнях CEUR-WS та Springer, що індексуються у наукометричних базах DBLP, EI-Compendex, Mathematical Reviews, SCImago, Scopus та ін. У рамках цієї конференції вчені інституту ініціювали та щорічно проводять міжнародні семінари, зокрема «Семінар з професійної перепідготовки та навчання впродовж життя за допомогою ІКТ: особистісно орієнтований підхід» (3L-Person), «Комп'ютерне моделювання в освіті» (CoSinE 2021) і «Методи, ресурси та технології для відкритого навчання та досліджень» (MROL 2021). Також проводяться конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми»; «Засоби і технології сучасного навчального середовища»; «Інформаційні технології в освіті, науці і техніці» (ІТОНТ); «Moodle Moot Ukraine. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle»; «Цифрова освіта в природничих університетах»; «Міжнародна конференція з математичної, природничо-технічної освіти (ICon-MaSTEd)»; «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи»; «Математика. Інформаційні технології. Освіта»; «Інформаційні технології в освіті та науці»; «Адаптивні технології управління навчанням (ATL)»; «Актуальні аспекти розвитку STEM-освіти у навчанні природничо-наукових дисциплін»; «ICSF: Міжнародна конференція зі сталого майбутнього: екологічні, технологічні, соціальні та економічні питання»; «ICHTML: Міжнародна конференція з історії, теорії та методики навчання»; «Інформаційно-комп'ютерні технології»; «Імерсивні технології в освіті»; «International Workshop on Augmented Reality in Education (AREdu)»; Міжнародний науково-методичний Інтернет-семінар «Хмарні технології в освіті» (CTE)»; «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації».

Систематично проводяться всеукраїнські конференції і семінари*:* науково-практична конференція молодих вчених «Наукова молодь»; науково-практична конференція з міжнародною участю «Сучасні інформаційні технології в освіті та науці»; «Теоретико-практичні проблеми використання математичних методів та комп'ютерно-орієнтованих технологій в освіті та науці»; «Цифрові технології в освітньому процесі закладів освіти»; «Мультимедійні технології в освіті та інших сферах діяльності»; «Цифрова компетентність вчителя нової української школи; літні школи: «Використання ІКТ у початковій школі» в рамках дослідно- експериментальної роботи за темою «Розумники» (Smart kids)» (2017-2019 рр., м. Залізний порт, Херсонська обл.); «Хмарні сервіси в освіті» в рамках дослідно-експериментальної роботи «Хмарні сервіси в освіті» на базі закладів загальної середньої освіти України» (2017, 2018 рр., м. Залізний порт, Херсонська обл.); «Clever: School of

Natural and Mathematical Sciences» для експертів проєкту в рамках дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня «Варіативні моделі комп'ютерно-орієнтованого середовища навчання предметів природничо-математичного циклу в загальноосвітньому навчальному закладі» (2018, 2019, 2021 рр., м. Луцьк, м. Одеса); «Clever: School of Natural and Mathematical Sciences» для учнів (2019 р. на базі Волинського наукового ліцею-інтернату, м. Луцьк).

Учені інституту залучалися до організації та проведення методологічних семінарів НАПН України: «Інформаційно-комунікаційні технології навчання: стратегія розвитку і досвід упровадження» (2011 р.); «Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку» (2019 р.). З 2011 р. на базі інституту діє щоквартальний Всеукраїнський науково-методичний семінар «Системи освіти і навчання у комп'ютерно орієнтованому середовищі» під науковим керівництвом акад. В.Ю. Бикова.

Колективом інституту виголошено сотні доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових масових заходах і підготовлено численні матеріали до парламентських слухань та національних доповідей.

Колектив інституту плідно працює над створенням монографій, посібників та іншої наукової продукції. Високий науковий рівень та практична значущість публікацій учених установи засвідчує відзначення кращих із них на щорічних конкурсах наукових праць НАПН України. Для висвітлення результатів теоретичних наукових досліджень та їх впровадження в освітню практику функціонують чотири наукові видання: міжнародне електронне наукове фахове видання «Інформаційні технології і засоби навчання» (засноване 2006 р., 6 випусків на рік, категорія А); збірник наукових праць «Information Technologies in Education» (заснований 2008 р., 4 випуски на рік, категорія Б); науково-методичний журнал «Комп'ютер у школі та сім'ї» (заснований 1998 р., 8 випусків на рік, фаховий до 2020 р.); науково-практичний журнал «Лідер. Еліта. Суспільство» (заснований 2017 р., 4 випуски на рік).

З метою популяризації наукового доробку за межами України, вивчення й використання зарубіжного досвіду, підвищення рівня міжнародної комунікації і взаємодії у сфері науки та освіти у межах виконання заходів з цифрової трансформації НАПН України інститутом упроваджено низку електронних освітніх ресурсів підтримки наукових психолого-педагогічних досліджень.

Провідним електронним науковим фаховим виданням є журнал «Інформаційні технології і засоби навчання» (сайт: http://journal.iitta.gov.ua).

Журнал функціонує на міжнародній видавничій платформі Open Journal Systems. У 2007 р. його внесено до «Переліку електронних наукових фахових видань» з педагогічних наук (постанова Президії Вищої атестаційної комісії України від 2007 р. № 1-05/4); з 2009 р. журнал випускається 6 разів на рік; з 2010 р. видання функціонує на базі видавничої системи Open Journal Systems (OJS), розробленої Public Knowledge Project (Канада); у 2012 р. його включено до каталогів баз даних та бібліотек; з 2016 р. індексується Web of Science (ESCI); у 2018 р. перереєстрований МОН України і отримав категорію «А».

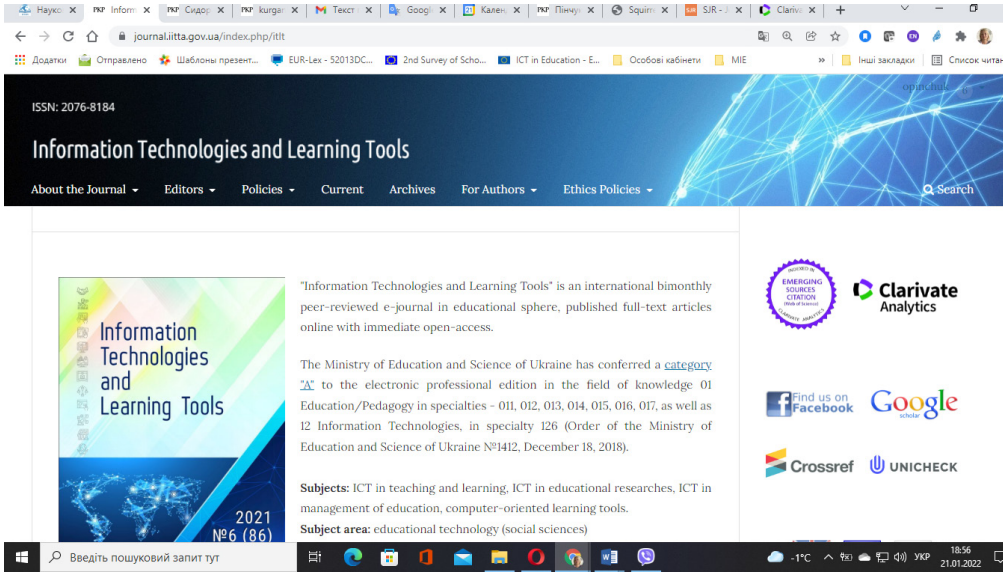

Головна сторінка сайту наукового фахового видання «Інформаційні технології і засоби навчання»

Журнал індексують наукометричні бази даних (Web of Science (ESCI), США; Google Scholar; США) та реферативні бази даних (Directory of Open Access Journals, Швеція; PKP Index, Канада; Academic Journals Database, Швейцарія; Національна реферативна база даних «Україніка наукова», Україна; Український реферативний журнал «Джерело», Україна; The search in public archives of Ukraine). Журнал посідає 1 місце у рейтингу топ 100 «Найкращі публікації — українська» (Google Scholar). За даними Google Scholar станом на кінець 2021 р. кількість цитувань статей журналу становила 12 тис.; h-індекс — 42; i10-індекс — 337, квартиль JCI-Q3.

Згідно із статистичними даними служби Flag Counter за період 2017-2021 рр. істотно зросли географія і кількість користувачів видання.

Країн (усього за роками):
2017 р. — 98; 2018 р. —156; 2019 р. — 165; 2020 р. — 193; 2021 р. — 198.
Користувачів (усього за роками):
2017 р. — 10,8 тис.; 2018 р. — 22 тис.; 2019 р. — 35 тис.; 2020 р. — 103 тис.; 2021 р. — 265 тис.
Переглядів (усього за роками):
2017 р. — 168 тис.; 2018 р. — 312 тис.; 2019 р. — 296 тис.; 2020 р. — 994 тис.; 2021 р. — 1,5 млн.

Значна увага в інституті приділяється роботі з науковими кадрами, поліпшенню їхнього якісного складу, підтримці здібної молоді. Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації здійснюється через аспірантуру та докторантуру. За ініціативи інституту вперше в Україні розроблено паспорт та відкрито нову наукову спеціальність «13.00.10 — інформаційно-комунікаційні технології в освіті» із захисту кандидатських та докторських дисертацій. Відпо-

відно до паспорту спеціальності дисертаційні роботи спрямовані на дослідження проблем розроблення та використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, управлінні та підтримці наукових досліджень. У 2010 р. уперше в Україні в інституті відкрито аспірантуру, а з 2011 р. — докторантуру за спеціальністю «13.00.10 — інформаційно-комунікаційні технології в освіті».

У 2016 р. отримано ліцензію МОН України на підготовку докторів філософії у галузі знань «01 Освіта/Педагогіка». Стабільно працює спеціалізована вчена рада з інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, на засіданнях якої з 2011 по 2021 рр. захищено 11 докторських і 50 кандидатських дисертацій.

Робота спеціалізованої вченої ради, спеціальність «13.00.10 — Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»

З метою вдосконалення підготовки аспірантів, докторантів інституту й обговорення результатів досліджень щомісяця проводиться Всеукраїнський методологічний семінар для молодих учених «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті та наукових дослідженнях» [20].

Для якісної підготовки аспірантів і докторантів важливим є залучення до наукового керівництва провідних учених і фахівців галузі. В інституті функціонують наукові школи, очолювані відомими вченими: «Системи навчання і освіти в комп'ютерно орієнтованому середовищі» (керівник — акад. В.Ю. Биков); «Електронні відкриті системи та інформатична підготовка вчителя» (керівник — членкор. О.М. Спірін); «Мобільно орієнтовані технології навчання» (керівник — докт. пед. наук С.О. Семеріков); «Майстерність вчителя і науковця у відкритих науково-освітніх системах» (керівник — докт. пед. наук М.П. Лещенко); «Людський чинник та ергономіка інтелектуальної діяльності» (керівник — докт. техн. наук О.Ю. Буров). В інституті підготовлено плеяду молодих учених, здатних самостійно виконували складні наукові завдання, що є актуальними для національної освіти, та інтегрувати результати науково-дослідної роботи у світову науку.

З 2016 р. в інституті функціонує Рада молодих вчених, що регулярно організовує і проводить заходи для наукової молоді, зокрема з 2018 р. розпочато проведення щорічного конкурсу «Кращий аспірант і молодий вчений Інституту цифровізації освіти НАПН України». Досягнення молодих учених інституту відзначені преміями Президента України (докт. пед. наук А.В. Яцишин, канд. пед. наук М.В. Мар'єнко, канд. пед. наук А.С. Сухіх), стипендіями Кабінету Міністрів України для молодих вчених (докт. пед. наук А.В. Яцишин, канд. пед. наук М.В. Мар'єнко).

У різних аспектах здійснюється співпраця інституту із зарубіжними закладами освіти та міжнародними освітянськими організаціями, науковими установами, компаніями та фірмами. Одним із пріоритетних напрямів діяльності інституту є розширення й активізація міжнародного наукового співробітництва із зарубіжними спорідненими установами та центрами. Активність інституту з розвитку міжнародної наукової співпраці останніми роками істотно підвищилася. У 2017 р. вчені інституту разом із зарубіжними партнерами працювали в межах науково-технологічної платформи NEM (New European Media) (http://nem-initiative.org/http://nem-initiative.org). Вивчався досвід роботи Європейських технологічних платформ підтримки інноваційних розробок у сфері ІКТ і досліджувалось їх застосування у різних сферах соціально-економічного життя суспільства. З 2017 р. науковцями інституту розпочато роботу у складі робочої групи з формування Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (наказ МОН України «Про створення робочої групи з формування Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору» від 11 вересня 2017 р. № 1273). По сьогодні продовжуються консультації в межах «Академічного дослідницького консорціуму з інтеграції баз даних, робототехніки та мовних технологій» з питань використання хмаро орієнтованої платформи відкритого навчання та досліджень для співробітництва у віртуальних колективах цифрових платформ майбутнього.

У 2019 р. успішно завершено й підбито підсумки міжнародного проєкту «V4+ Академічний дослідницький консорціум з інтеграції баз даних, робототехніки та мовних технологій» (V4+ Academic Research Consortium integrating databases, robotics and languages technologies). Партнерами проєкту виступили 5 наукових і освітніх установ Словаччини, Чехії, Польщі, Угорщини та України. Інститут є одним із виконавців цього проєкту. Для забезпечення ІКТ-підтримки спільних досліджень компанія «IBM Slovakia» надала Консорціуму V4+ хмаро орієнтовану платформу для проєктного менеджменту «BOX WPad».

У Вроцлавському університеті природничих наук (Польща) у 2019 р. проведено VI Міжнародну конференцію «Цифрова освіта в природничих університетах» (6-th International Conference: Digital Education at Environmental Universities). Співорганізаторами конференції від України виступили: Інститут цифровізації освіти НАПН України та Національний університет біоресурсів та природокористування України.

У 2019 р. директор інституту акад. В.Ю. Биков як міжнародно визнаний вчений був запрошений організаторами до активної участі у Міжнародному Форумі Чжунгуаньцунь «Scientific and Technological Innovation and Cooperation by Global Academicians» (м. Пекін), де виступив з доповіддю. По завершені форуму його залучено до роботи Всесвітнього саміту молодих учених у м. Веньчжоу, на якому він виступив з науковою доповіддю та керував роботою секції.

Участь у VI Міжнародній конференції «Цифрова освіта в природничих університетах», м. Вроцлав, Польща, 2019 р.

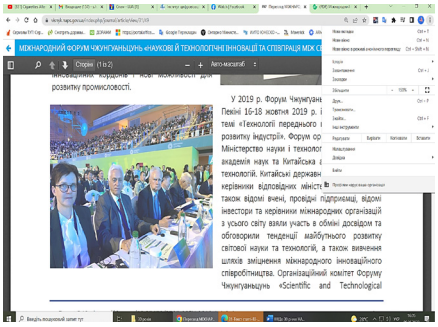

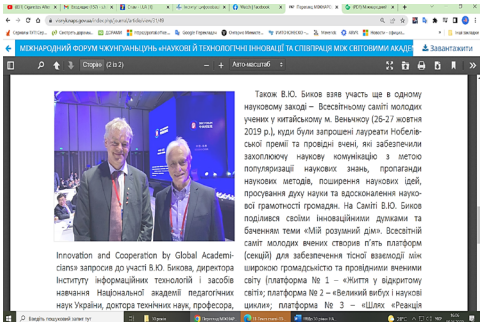

Участь В.Ю. Бикова у Міжнародному Форумі «Scientific and Technological Innovation and Cooperation by Global Academicians» (м. Пекін, Китайська Народна Республіка, 2019 р.)

Укладено угоду про співробітництво з Педагогічним університетом імені Комісії народної освіти в Кракові (Польща). У 2021 р. укладено міжнародні договори й угоди: про академічну співпрацю з Університетом економіки в Бидгощі (Польща) та з Національною академією освіти імені І. Алтинсаріна (Казахстан); про надання інформаційно-консультаційних послуг з проведення міжнародного стажування за програмою підвищення кваліфікації «Фандрейзинг та організація проєктної діяльності в закладах освіти: європейський досвід» (Польща) для педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Набули розвитку міжнародні стажування працівників Інституту: 2017 р. — річне наукове стажування (підвищення кваліфікації) в університеті імені Адама Міцкевича (м. Познань, Польща); 2020 р. — стажування за програмою «Нові та інноваційні методи підготовки майбутніх фахівців з фізики та математики» у Куявській вищій школі (м. Влоцлавек, Польща); 2020 р. — стажування за програмою «Сучасні методи навчання та інноваційні технології у вищій освіті: європейський досвід та світові тенденції» у Вищій соціально-економічній школі (м. Пшеворськ, Польща); 2020-2021 рр. — стажування в рамках програми «Тренінг тренерів для участі дітей та молоді» в рамках проєкту «Make It Happen! Розширення можливостей участі молоді у Східній Європі» («Trainer for Participation of Children and Young People») за сприяння Люнебурзького університету та Інституту добробуту молоді та громадських консультацій (University Leuphana of L neburg, Institute for Youth Welfare and Community Counselling) (м. Берлін, Німеччина); 2021 р. — онлайн-стажування в рамках угоди про академічну співпрацю з Університетом економіки (м. Бидгощ, Польща); 2021 р. — онлайн-стажування, організоване Фундацією «Зустріч» (м. Краків, Польща) та Кафедрою польсько-українських студій Ягеллонського університету (м. Краків, Польща).

В інституті склалася ефективна система впровадження результатів науково-дослідних робіт в освітньо-наукову практику та його моніторингу, що включає: безпосереднє їх використання у навчально-виховному процесі, управлінні та проведенні науково-педагогічних досліджень; оприлюднення та розповсюдження друкованої продукції, цифрових копій наукових публікацій і навчально-методичних матеріалів; дієве залучення об'єктів упровадження за угодами про співпрацю; апробацію наукового доробку на семінарах, тренінгах і круглих столах; експертну діяльність; участь в освітянських виставках; навчально-просвітницьку діяльність в соціальних мережах; використання інституційних електронних освітніх ресурсів (офіційний сайт, електронна бібліотека, система онлайн конференцій, електронне фахове видання, інформаційні бюлетені) і профілів учених та наукових колективів інституту в міжнародних наукометричних базах.

Дослідники приділяють велику увагу міжнародній презентації отриманих наукових результатів, підвищують публікаційну активність. Протягом останніх п'яти років динамічно збільшується кількість англомовних публікацій та публікацій у журналах з високим імпакт-фактором, представлення результатів досліджень науковців у періодичних та електронних виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних (Web of Science і Scopus).

Важливою формою впровадження наукових розробок, практичного використання результатів досліджень є експертно-аналітична робота, здійснення наукової експертизи документів на замовлення Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, МОН України.

Учені інституту входили до складу і є членами творчих колективів з розроблення низки програмних і нормативних документів освітянської сфери, зокрема Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., Національної рамки кваліфікацій, Положення про дистанційне навчання, Положення про електронні освітні ресурси, Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес закладів загальної середньої освіти інформаційно-комунікаційних технологій

«Сто відсотків» на період до 2015 р., Концепції 12-річної школи, Концепції шкільного підручника. Науковці установи беруть участь у роботі Координаційної ради з науки та інновацій Держкомінформнауки України за стратегічним напрямом інноваційної діяльності «Широке застосування сучасних інформаційних технологій», Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України, експертних комісій з проведення ліцензійних експертиз підготовки фахівців у закладах вищої освіти, науково-методичних комісій МОН України (з інформатики; інформатизації і електронних засобів навчання). Інститут залучається до підготовки вітчизняного освітнього законодавства нового покоління в контексті сучасних цивілізаційних змін.

Сьогодні інститут є провідним науковим центром, діяльність якого зосереджується на розв'язанні актуальних проблем цифровізації освіти і науки України. Співробітники інституту регулярно стають лауреатами щорічних конкурсів виставок-презентацій «Інноваційні технології навчання», «Інноватика в сучасній освіті» та «Сучасні заклади освіти» і нагороджені дипломами, золотими і срібними медалями. Наукові розробки працівників інституту неодноразово відзначені за результатами щорічного конкурсу на кращу наукову роботу НАПН України дипломами першого і другого ступенів.

Останнім часом діяльність інституту скоригована викликами, пов'язаними з глобальною пандемією COVID-19 та особливо — з повномасштабною війною, розв'язаною Російською Федерацією проти України, а також необхідністю повоєнного інноваційного високотехнологічного відновлення України.

Адреса: вул. М. Берлінського, 9,
м. Київ, Україна, 04060.
Тел./факс: +38 044 4539051
website: iitlt.gov.ua
e-mail: iitlt@iitlt.gov.ua

Список використаних джерел:

1. Адаптивна хмаро орієнтована система навчання та професійного розвитку вчителів закладів загальної середньої освіти : монографія / за наук. ред. М.П. Шишкіної. Київ : Пед. думка, 2020. 183 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/723245/ (дата звернення: 22.07.2022).
2. Биков В., Лещенко М., Тимчук Л. Цифрова гуманістична педагогіка. Київ : Астрая, 2017. 180 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/705203 (дата звернення: 22.07.2022).
3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/845/ (дата звернення: 22.07.2022).
4. Інтернет орієнтовані педагогічні технології у шкільному навчальному експерименті : монографія / О. М. Соколюк, Н. П. Дементієвська та ін. Київ : Атіка, 2014. 196 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/7675 (дата звернення: 22.07.2022).
5. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті : словник. Київ : ЦП «Компринт», 2019. с.134. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718706 (дата звернення: 22.07.2022).
6. Коваленко В. В., Яцишин А. В. Інформаційно-комунікаційні технології для формування соціальної компетентності молодших школярів : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 164 с.

7. Комп'ютерне моделювання пізнавальних завдань для формування компетентностей учнів з природничо-математичних предметів : монографія / за наук. ред. С. Г. Литвинової. Київ : Пед. думка, 2020. 214 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722871/ (дата звернення: 22.07.2022).

8. Литвинова С. Г. Проектування хмаро орієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2016. 354 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106829 (дата звернення: 22.07.2022).

9. Литвинова С. Г. Теоретико-методологічні основи моделювання і використання хмаро орієнтованого середовища для навчання учнів закладу загальної середньої освіти : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 240 с.

10. Лупаренко Л. А. Теорія і досвід використання електронних відкритих журнальних систем : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 195 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720375/ (дата звернення: 22.07.2022).

11. Науково-організаційні засади проектування мережі електронних бібліотек установ НАПН України : монографія / за наук. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна. Київ : Атіка, 2014. 120 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8534 (дата звернення: 22.07.2022).

12. Організація та функціонування мережі ресурсних центрів дистанційної освіти загальноосвітніх навчальних закладів : монографія / Богачков Ю. М., Биков В. Ю. та ін. Київ : Атіка, 2014. 184 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/7648 (дата звернення: 22.07.2022).

13. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів в умовах хмаро орієнтованого навчального середовища : метод. посіб. / за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. В. Овчарук. Київ : Літера ЛТД, 2019. 128 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717978 (дата звернення: 22.07.2022).

14. Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення : монографія /за ред. М. І. Жалдака. Київ : Атіка, 2014. 172 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/7570 (дата звернення: 22.07.2022).

15. Сухіх А. С. Здоров'язбережувальне використання програмно-апаратних засобів учнями 5—9 класів у закладах загальної середньої освіти : монографія. Кривий Ріг : Видавн. від. Криворіз. нац. ун-ту, 2018. 250 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719044 (дата звернення: 22.07.2022).

16. Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України : монографія / наук. ред.: В. Ю. Биков, С. Г. Литвинова, В. І. Луговий. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 214 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718652 (дата звернення: 22.07.2022).

17. Формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж : монографія / наук. ред. О. П. Пінчук. Київ : Пед. думка, 2018. 160 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/712171/ (дата звернення: 22.07.2022).

18. Цифрова трансформація відкритих освітніх середовищ : монографія / за ред. В. Ю. Бикова, О. П. Пінчук. Київ : Ямчинський О. В., 2019. 186 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720740/ (дата звернення: 22.07.2022).

19. Шишкіна М. П. Науково-методичні засади проектування хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища у закладі вищої освіти : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 265 с.

20. Яцишин А. В. Цифрові відкриті системи у підготовці аспірантів і докторантів аспірантів і докторантів : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2020. 416 с.

РОЗДІЛ 17.
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

Директор інституту — Валентина Олександрівна Радкевич, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України.

Інститут професійної освіти НАПН України є правонаступником Інституту професійно-технічної освіти Академії педагогічних наук України, створеного відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2006 р. № 160-р. та постанови Президії АПН України від 20 квітня 2006 р. № 1-7/5-135. Перейменування інституту відбулося 31 січня 2022 р. на підставі рішення Президії НАПН України.

Директор інституту академік НАПН України В. О. Радкевич

У 2006-2008 рр. інститут очолював докт. пед. наук, проф., член-кор. НАПН України В.К. Сидоренко.

Інститут є єдиною в Україні науковою установою в галузі професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Місія інституту: від наукових досліджень — до кращих освітніх практик. Інститут як наукова установа нового типу, що здійснює фундаментальні й прикладні наукові дослідження, сприяє науково-технічному, технологічному та культурно-моральному розвитку суспільства шляхом поєднання освіти, науки й інновацій, інтеграції до світового освітньо-наукового простору, здійснює підготовку фахівців, здатних комплексно розв'язувати проблеми у професійно-педагогічній, інноваційній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі — ЗП(ПТ)О) та закладів фахової передвищої освіти (далі — ЗФПО). Візія інституту як провідної наукової установи у сфері професійної (професійно-технічної) освіти полягає в гармонійному поєднанні наукової діяльності, освітнього процесу і науково-методичного супроводу підготовки фахівців інноваційного типу — особистостей, громадян, професіоналів. Базові цінності інституту: людиноцентризм, розвиток особистості, гуманізм, демократизм, академічна свобода, академічна доброчесність, академічна культура, самоврядність, лідерство, партнерство, відкритість, інноваційність, прогностичність (https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4115).

Упродовж 16 років структура інституту оновлювалася. У 2006-2007 рр. діяло вісім наукових лабораторій: економіки і прогнозування розвитку професійно-технічної освіти (завідувач — канд. пед. наук В.В. Паржницький); інноваційно-інформаційних систем і технологій та дистанційного навчання (завідувач — докт. пед. наук, проф. Н.Т. Тверезовська); загальнотехнічної підготовки (завідувач — докт. пед. наук, проф. Є.В. Кулик); промисловості і будівництва (завідувач — канд. пед. наук, доц. Л.Л. Сушенцева); аграрного виробництва (завідувач — М.Г. Шевцов); транспорту, зв'язку і поліграфії (завідувач — канд. пед. наук, доц. В.В. Васенко); легкої промисловості і народних промислів (завідувач — канд. пед. наук В.С. Локшин); сфери послуг і туризму (завідувач — докт. пед. наук, проф. В.Т. Лозовецька).

Згідно з постановою Президії АПН України від 18 березня 2008 р. № 1-7-103 структуру інституту змінено, зокрема створено такі лабораторії: змісту професійної освіти і навчання (завідувач — канд. пед. наук Н.О. Ковтуненко); методик професійної освіти і навчання (завідувач — канд. пед. наук, доц. Л.В. Нестерова); управління професійно-технічною освітою (завідувач — канд. пед. наук, доц. Л.Л. Сушенцева); професійного навчання на виробництві (завідувач — канд. пед. наук, с. наук. с. Д.О. Закатнов); професійної орієнтації і виховання (завідувач — докт. пед. наук, проф. В.Т. Лозовецька); Всеукраїнський інформаційно-аналітичний центр ПТО (завідувач — І.М. Савченко). 1 лютого 2011 р. створено лабораторію підручникотворення для системи професійно-технічної освіти (завідувач — канд. військ. наук, доц. В.Л. Шевченко).

У січні 2015 р. відбулася реорганізація інституту, в результаті якої було створено п'ять нових лабораторій: зарубіжних систем професійної освіти і навчання (завідувачі: докт. пед. наук, член-кор. О.В. Бородієнко, канд. пед. наук С.Г. Кравець); технологій професійного навчання (завідувачі: докт. пед. наук, проф. Г.М. Романова; докт. пед. наук, доц. Н.В. Кулалаєва; докт. пед. наук, с. наук. с. Т.М. Герлянд); дистанційного професійного навчання (завідувачі: канд. пед. наук О.В. Базелюк; докт. пед. наук, доц. В.А. Кручек); професійної кар'єри (завідувачі: канд. пед. наук, с. наук. с. Д.О. Закатнов; канд. екон. наук, доц. Г.В. Сохацька); електронних навчальних ресурсів (завідувачі: канд. пед. наук О.Д. Гуменний; докт. пед. наук, проф. М.А. Пригодій; канд. пед. наук Л.В. Липська). У 2017 р. відкрито ще одну лабораторію — науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах (завідувачі: докт. пед. наук, проф. А.А. Каленський; канд. пед. наук О.В. Лапа), а у 2019 р. — науково-організаційний відділ (завідувач — канд. пед. наук А.Г. Кононенко). В інституті функціонують три наукові центри (енергоефективності, здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу, сучасних професій і технологій навчання).

Станом на 1 січня 2022 р. в інституті працюють 44 науковці, двоє з яких — дійсні члени (академіки) НАПН України (А.М. Гуржій, В.О. Радкевич), один — член-кор. НАПН України (О.В. Бородієнко), 15 докторів наук, 21 кандидат наук, троє — заслужені працівники освіти України (А.М. Гуржій, В.О. Радкевич, М.Т. Теловата).

Упродовж 2006-2021 рр. проведено 31 наукове дослідження. Наукові пошуки вчених інституту спрямовувалися на дослідження таких проблем: проєктування змісту і створення стандартів професійно-технічної освіти на основі компетентнісного підходу; розроблення технологій маркетингового управління; розвитку

енергоефективної, здоров'язбережувальної, кар'єрної, підприємницької, самоосвітньої компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників і педагогічних працівників; вивчення систем професійної освіти і підготовки у країнах Європейського Союзу; запровадження дистанційної і дуальної форм здобуття професійної освіти; розвитку проєктного менеджменту; створення електронних підручників і SMART-комплексів навчальних дисциплін.

Нині в інституті здійснюються сім наукових досліджень: «Методичні засади оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти» (2020-2022 рр.), «Методичні засади застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників» (2021-2023 рр.), «Теоретичні й методичні основи консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» (2022-2024 рр.), «Методичні основи розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства» (2022-2024 рр.), «Методичні основи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної, аграрної галузей та сфери послуг в умовах змішаного навчання» (2022-2024 рр.), «Тенденції розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти» (2022-2024 рр.), «Методологія і технології моніторингових досліджень у професійній освіті» (2022 р.).

Науковцями інституту розроблено і впроваджено в ЗП(ПТ)О, ЗФПО та закладах вищої освіти (ЗВО) 30 концепцій і моделей, 50 методик і технологій, інші наукові розробки; підготовлено 1,9 тис. одиниць наукової продукції, зокрема 145 — виробничо-практичної, 84 — навчальної, 73 — довідкової (https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.4-18). До Електронної бібліотеки НАПН України завантажено понад 2 тис. ресурсів і зафіксовано більше 307 тис. їх скачувань. У Google Scholar індекс Гірша інституту зріс до 48, а «10-індекс» — до 290.

Основні наукові здобутки інституту:

- концепції (професійної орієнтації молоді на робітничі професії (https://lib.iitta.gov.ua/2674/); підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах за дистанційною формою навчання (http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723483); стандартизації професійної підготовки фахових молодших бакалаврів (авт. свід. № 90632); оцінювання якості підготовки фахівців у ЗФПО (авт. свід. № 102552); досліджено професійну освіту і навчання в країнах Європейського Союзу (http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711545),
- моделі маркетингового управління ЗП(ПТ)О (http://lib.iitta.gov.ua/165975/));
- методики і технології (застосування дистанційного навчання (https://lib.iitta.gov.ua/713159/);

Публікації співробітників інституту

створення системи консультування з професійної кар'єри (https://doi.org/10/32835/2223-5752.2018); створення дистанційних курсів для навчання кваліфікованих робітників (http://surl.li/ampmp); розвитку професійної компетентності педагогів ЗП(ПТ)О (http://surl.li/cmmdn), розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання (http://surl.li/cmmdv), розвитку самоосвітньої компетентності студентів ЗФПО (https://lib.iitta.gov.ua/717655/), проєктного навчання майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей (http://surl.li/vvaw), розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у процесі проєктної діяльності (https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/639), розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників з використанням елементів самоменеджменту (https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/601/600), формування в учнів ЗП(ПТ)О інтересу до підприємницької діяльності (https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/614));

професійні стандарти («Методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти», «Педагог професійного навчання», «Майстер виробничого навчання»);

контент-бібліотека, що охоплює 35 електронних підручників для підготовки майбутніх фахівців різних галузей;

репозиторій, що містить понад 300 електронних навчальних ресурсів для підготовки кваліфікованих робітників.

Зустріч із заступником міністра освіти і науки України П.М. Коржевським (праворуч) (зліва направо: Г.М. Романова, Л.М. Єршова, А.М. Гуржій, Д.В. Гоменюк, Н.Г. Ничкало, В.О. Радкевич), 2019 р.

Учені інституту співпрацюють з Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, МОН України, навчально(науково)-методичними центрами ПТО, органами місцевого самоврядування, загальнонаціональними професійними об'єднаннями і спілкам (зокрема із Всеукраїнською асоціацією працівників професійно-технічної освіти), вирішуючи завдання: модернізації професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти; експертизи освітнього законодавства і педагогічних інновацій; розроблення проєктів державних стратегій, цільових програм і концепцій; здійснення інформаційно-аналітичної діяльності; виконання програм спільної діяльності НАПН України з МОН України та НАН України тощо (https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-8-1).

В інституті сформовано п'ять наукових шкіл: з науково-методичного забезпечення управління розвитком професійної освіти і підготовки (керівник —акад. В.О. Радкевич); упровадження інформаційних технологій в освітній процес (акад. А.М. Гуржій); особистісного і професійного розвитку майбутніх фахівців у системі П(ПТ)О (докт. пед. наук, проф. В.Ф. Орлов); теорії і методики забезпечення якості П(ПТ)О та ФПО (докт. пед. наук, проф. П.Г. Лузан); педевтологічних засад підготовки педагогічного персоналу (докт. пед. наук, проф. М.А. Пригодій).

Здобутки наукових шкіл сприяють реалізації стратегії розвитку інституту, зокрема підготовці кадрів вищої кваліфікації для систем професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. З 2007 р. в інституті функціонують аспірантура й докторантура; з 2011 р. — спеціалізована вчена рада Д 26.458.01

Дискусія професорів інституту (зліва направо: В.Ф. Орлов, О.В. Діденко, П.Г. Лузан), 2013 р.

(з правом прийняття до розгляду та захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора педагогічних наук за спеціальністю «13.00.04 — теорія та методика професійної освіти»). З 2016 р. інститут отримав ліцензію МОН України на підготовку здобувачів вищої освіти ступенів доктора філософії та доктора наук у галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» за спеціальністю «015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Цього ж року для забезпечення досягнення освітніх цілей інституту створено кафедру теорії і методики професійної освіти. З 2018 р. здійснюється підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти в галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки». У разових спеціалізованих учених радах з 2020 р. проводиться атестація здобувачів ступеня доктора філософії. Підготовлено 48 магістрів, 52 кандидати наук, 13 докторів філософії, 20 докторів наук. З 2018 р. в інституті здійснюється освітня діяльність у сфері післядипломної освіти за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки». За цей час видано 580 сертифікатів про підвищення кваліфікації наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників системи професійної (професійно-технічної) освіти.

У 2018 р. для забезпечення ефективного науково-інформаційного супроводу всіх напрямів діяльності інституту створено науково-організаційний відділ (завідувач — канд. пед. наук А.Г. Кононенко). Основними функціями відділу є: відкриття, адміністрування, забезпечення безпеки та розвиток сайту інституту; інформаційно-аналітичний супровід виконання наукових досліджень, оприлюднення їх результатів та моніторинг якості використання; розроблення й адміністрування сайтів періодичних фахових видань; організація систематичної взаємодії з організаціями, що надають цифрові ідентифікатори об'єкта (наприклад, Crossref DOI Display); налагодження постійної комунікації з вітчизняними та зарубіжними наукометричними базами, е-каталогами, бібліотечними е-архівами з метою повного представлення результатів наукової діяльності інституту у вітчизняному та світовому наукометричному просторі; здійснення систематичного моніторингу наукових рейтингів інституту та його наукових працівників; сприяння розвитку інформаційної компетентності молодих дослідників; технічна підтримка вебінарів, інтернет-конференцій; забезпечення функціонування дистанційних платформ тощо. Відділ забезпечує представлення результатів діяльності інституту в інформаційному науково-освітньому просторі: наукові й науково-педагогічні працівники мають бібліометричні профілі в Google Scholar, у системі «Бібліометрика української науки» та міжнародних наукометричних базах Scopus і Publons (Web of Science), відкрито доступ до повнотекстових ресурсів порталу Springer Link.

З 2009 р. в інституті функціонує наукова бібліотека (завідувач — В.О. Маркова) як важливий структурний підрозділ, що сприяє фаховому зростанню наукових працівників і здобувачів освіти. Бібліотека стала також сучасним науково-інформаційним центром. На офіційному сайті інституту створено розділ «Бібліотека», де системно представлено всі кінцеві результати наукових досліджень (https://ivet.edu.ua/index.php/repozytarii/produktsiia-ndr); бази магістерських, кандидатських і докторських дисертацій та авторефератів з проблем теорії й методики професійної освіти; базові джерела з навчальних дисциплін для опанування освітньо-професійною та освітньо-науковою програмами; електронні ресурси для ЗП(ПТ)О; матеріали конференцій, довідкова література, наукові публікації вчених інституту, представлені в базах Scopus та Web of Science, що є джерелом інформації для по-

тенційних рецензентів та опонентів для здійснення атестації докторів філософії за спеціальністю «015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

На засіданнях вченої ради інституту (голова — акад. В.О. Радкевич, учений секретар — докт. пед. наук, доц. Л.О. Базиль) щорічно розглядається понад 200 питань щодо: визначення стратегічних напрямів розвитку інституту; обговорення проєктів прогнозних та програмних документів (доктрин, концепцій, стратегій тощо), інших матеріалів стратегічного планування розвитку вітчизняної педагогічної науки, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, проєктів законів, державних рішень і програм; проведення незалежної наукової і науково-технічної експертизи тематики та результатів наукових досліджень, рукописів підручників, навчальних посібників, іншої навчальної літератури для отримання грифів МОН України; здійснення інноваційної освітньої діяльності та впровадження її результатів; забезпечення управлінсько-стратегічного рівня розподілу відповідальності всіх структурних підрозділів і посадових осіб інституту для успішної реалізації цілей освітніх програм, ухвалення стратегії й політики внутрішнього забезпечення якості освіти тощо.

У 2019 р. для підтримки талановитої наукової молоді в інституті створено раду молодих учених (голови: докт. пед. наук, старш. досл. О.П. Радкевич, аспір. Л.О. Шестерікова), яка забезпечує дотримання їхніх прав та інтересів щодо розвитку наукомістких ідей, інновацій та обміну знаннями на засадах свободи наукової творчості, наукової етики, добровільності, колегіальності, гласності, відкритості, демократичності тощо. Магістри й аспіранти є партнерами в забезпеченні якості освітніх програм інституту, зокрема: формуванні індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти, розвитку в них академічної доброчесності, забезпеченні доступності освітніх програм та їх модернізації, збиранні та врахуванні інформації щодо кар'єрного шляху і траєкторії працевлаштування випускників. Результатом діяльності ради стала перемога молодих учених інституту під науковим керівництвом докт. пед. наук О.Б. Кошука в конкурсному відборі наукових досліджень з темою «Новітні підходи до професійного самовдосконалення педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації» (2020 р.). У процесі наукового дослідження підготовлено програму «Професійне самовдосконалення педагогічних працівників закладів професійної освіти», цикл тренінгів («Тайм-менеджмент», «Професійне самовдосконалення», «Педагогічні можливості кейс-методу») та вебсайт «Педагог-інноватор» (https://innovation.ivet.edu.ua/).

Важливий напрям діяльності інституту — організація експериментальної роботи, що відповідає його місії. В інноваційній освітній діяльності різних рівнів (всеукраїнського, регіонального, підвідомчої установи НАПН України) беруть участь лабораторії і центри інституту, а також педагоги й керівники майже 100 закладів освіти з усіх областей України. У 2021 р. завершено 11 експериментів всеукраїнського рівня, тривають ще три всеукраїнські і два регіональні. Під керівництвом учених педагоги-практики створюють авторські методики, здійснюють їх експериментальну перевірку, узагальнення та оприлюднення результатів під час масових заходів інституту, в його наукових і науково-методичних виданнях. Важливе наукове значення мають результати щодо: організації дистанційного професійного навчання учнівської молоді та дорослих, які проживають на тимчасово окупованій території України та в населених пунктах лінії зіткнення (керів-

ник — докт. пед. наук, проф. М.А. Пригодій); упровадження проєктного навчання (докт. пед. наук, проф. Г.М. Романова); створення і функціонування Центру професійної кар'єри (канд. пед. наук, с. наук. с. Д.О. Закатнов); розвитку кар'єрної компетентності (докт. пед. наук, проф. В.Ф. Орлов); професійної підготовки кваліфікованих робітників для сфери обслуговування відновлювальних систем сонячної і теплової енергетики (акад. В.О. Радкевич); підготовки молоді до підприємницької діяльності (докт. пед. наук, доц. Л.М. Єршова); розвитку публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти з використанням технологій стратегічного менеджменту (член-кор. О.В. Бородієнко); організації професійної підготовки кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти (докт. пед. наук, доц. Н.В. Кулалаєва); вдосконалення професійної підготовки кухарів на основі компетентнісного підходу (канд. пед. наук, с. досл. С.Г. Кравець) та багато інших (https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.125-143).

Результатами інноваційної освітньої діяльності всеукраїнського рівня стали важливі для професійної (професійно-технічної) освіти й вітчизняної економіки педагогічні інновації: концепція створення і функціонування центру кар'єри, моделі (маркетингового управління ЗП(ПТ)О, взаємодії ЗП(ПТ)О із соціальними партнерами з використанням технологій стратегічного менеджменту); методики (створення інформаційно-освітнього середовища, розроблення електронних навчальних ресурсів, технічної підтримки дистанційного навчання, формування готовності молоді до проєктної та підприємницької діяльності); робочий навчальний план та освітня програма для перепідготовки робітників за новою професією 8169 «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики»; навчальні модулі для здійснення сертифікованої підготовки робітників за частковими професійними кваліфікаціями тощо.

Засідання робочої групи експерименту всеукраїнського рівня «Вдосконалення професійної підготовки кухарів на основі компетентнісного підходу», 2021 р.

Системні зв'язки інституту із закладами П(ПТ)О сприяють розширенню тематики і географії проведення експериментальної роботи на всеукраїнському та регіональному рівнях. Зокрема, з Одеським вищим професійним училищем торгівлі та технологій харчування, Вищим професійним училищем № 11 та Вищим професійним училищем № 25 м. Хмельницького, Хмельницьким центром професійно-технічної освіти і сфери послуг, Роменським вищим професійним училищем Сумської обл., Вінницьким центром професійно-технічної освіти переробної промисловості, Дніпровським центром професійно-технічної освіти, Мелітопольським багатопрофільним центром професійно-технічної освіти, Колківським центром професійної освіти Волинської обл., Дніпрорудненським професійним ліцеєм; закладами фахової передвищої освіти (відокремленими структурними підрозділами): Професійно-педагогічним фаховим коледжем Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Фаховим коледжем інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету, Бурштинським торговельно-економічним фаховим коледжем Київського державного торговельно-економічного університету, а також навчально (науково)-методичними центрами професійно-технічної освіти у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Сумській, Хмельницькій, Харківській, Чернігівській, Чернівецькій та ін. областях України. Науково-методичне співробітництво дає змогу не лише знати проблеми сучасних ЗП(ПТ)О та ЗФПО, але й бути представником їхніх інтересів у законотворчому процесі країни. Для багатьох педагогів експерименти стають стимулом для самостійних наукових досліджень і подальшого розвитку наукової кар'єри.

Інститут є засновником наукового фахового журналу (категорія «Б») «Професійна педагогіка» / «Professional pedagogics») (до 2011 р. — «Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка») та співзасновником науково-методичного журналу «Професійна освіта», в яких друкуються матеріали з питань дидактики й історії професійної школи, виховання, професійної орієнтації, сучасних методик і технологій вивчення загальноосвітніх та спеціальних дисциплін у ЗП(ПТ)О та ЗФПО, коментарі та статті педагогів-новаторів. У 2021 р. ініційовано заснування електронного продовжуваного видання «Інноваційна професійна освіта» з метою оприлюднення результатів теоретичних і практичних напрацювань учених інституту та педагогів-інноваторів, що є актуальними для модернізації вітчизняної професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Упродовж багатьох років здійснюється співпраця з міжнародними організаціями, науковими установами і закладами освіти, а саме: Німецьким товариством технічного співробітництва (GTZ), Федеральним інститутом професійної освіти Німеччини (Bundesinstitutf r Berufsbildung — BIBB), Інститутом техніки та освіти в Технічному університеті м. Бремена (ITB, Федеративна Республіка Німеччина), Університетом м. Констанца (Німеччина), Університетом м. Валенсії (Іспанія), Віденським університетом економіки та бізнесу (Австрія), Інститутом підвищення кваліфікації «Міжнародна професійна академія «ТуранПрофі» (Республіка Казахстан); Вищою лінгвістичною школою у Ченстохові (Польща); Академією імені Яна Длуґоша у Ченстохові (Польща). Міжнародна наукова діяльність постійно зміцнюється завдяки активній участі співробітників інституту в міжнародних проєктах, зокрема: «Ефективне управління трудовою міграцією та її кваліфікаційними аспектами» в межах співпраці з Субрегіональним Бюро МОП для країн

Східної Європи і Центральної Азії (2013 р.); «Модернізація державних стандартів та принципів освіти і навчання впродовж життя відповідно до політики Європейського Союзу» (2012-2014 рр.); «ЕкоБРУ» (2013-2016 рр.); «Joker — my business, my identity» (Joker — moja firma, moje ja)» (2015 р.); «Розвиток трудового потенціалу в Україні» (2013-2014 рр.); «Професійна спрямованість вивчення іноземних мов у професійно-технічних навчальних закладах» (2015 р.); «Удосконалення практико-орієнтованої підготовки викладачів професійної освіти і навчання» (2016-2018 рр.) та нині діючому проєкті ЕРАЗМУС+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» (2020-2023 рр.).

У процесі міжнародної проєктної діяльності підготовлено: програми дистанційних курсів для викладачів ЗП(ПТ)О («Культура екологічної безпеки професійної діяльності у будівельній галузі», «Енергоефективна компетентність педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю», «Екоорієнтовані педагогічні технології»); виробничо-практичні видання («Дайджест курсів підвищення екологічної компетентності викладачів, учнів та студентів», «Екоорієнтовані технології професійного навчання. Збірник екологічних проєктів»); аналітичні довідки за результатами порівняльного аналізу навчальних планів підготовки викладачів економіки для системи професійної (професійно-технічної) освіти у ЗВО України та зарубіжжя; модель практико-орієнтованої підготовки викладачів професійної освіти і навчання та методичні рекомендації з її вдосконалення; результати загальнонаціонального опитування щодо сучасного стану управління підготовкою педагогів професійного навчання; дорожню карту змін управління професійною підготовкою викладачів для сучасної системи професійної (професійно-технічної) освіти України, науково-аналітичні матеріали щодо європейської та національної політик у сфері П(ПТ)О (http://surl.li/ciyjj) тощо. У 2021 р. укладено угоду про співпрацю з Європейським інститутом безперервної освіти (EIDV) Словаччини, відповідно до якої здійснюється наукове стажування співробітників інституту, підвищення їхньої кваліфікації за міжнародними програмами та з отриманням сертифікатів європейського зразка.

Упродовж п'ятнадцяти років інститут був організатором і співорганізатором понад тисячі масових заходів, з них майже 100 — міжнародного рівня. Широке визнання серед науково-педагогічної громадськості здобули циклічні масові науково-практичні заходи:

— міжнародні конференції «Професійне навчання персоналу — європейський вибір», «Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства», «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми», «Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи»;

— всеукраїнські науково-практичні конференції «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (звітна), «Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті», «Фахова передвища освіта: сучасні виклики та перспективи розвитку»;

— веб-конференція «Актуальні проблеми професійного розвитку майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти»;

— всеукраїнські науково-практичні семінари «Розвиток дослідницької компетентності молодих науковців у контексті гармонізації систем підготовки Ph.D в ЄС», «Модернізація освітніх програм: досвід і виклики сучасності», «Підготовка педагогів професійного навчання: проблеми та перспективи».

У ході масових науково-практичних заходів обговорюються здобутки, проблеми і перспективи розвитку професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти; обґрунтовуються наукові підходи до забезпечення якості професійної підготовки здобувачів освіти; презентуються технології запровадження дистанційної і дуальної форм здобуття освіти; розглядаються теоретичні та методичні аспекти становлення і розвитку педагогів сучасного ЗП(ПТ)О; окреслюються перспективи співпраці із закладами освіти країн Європейського Союзу у формі нетворкінгу та ефективні методики і технології підвищення якості професійної підготовки педагогів професійного навчання.

На вебінарах і тренінгових заняттях особлива увага приділяється пошуку ефективних теорій і практик розвитку ділової активності суб'єктів освітніх процесів; винайденню цікавих способів і алгоритмів педагогічного проєктування в інноваційному освітньому просторі України та особливостей використання цифрових технологій; обґрунтуванню практичних аспектів професійного становлення і кар'єрного зростання здобувачів освіти, педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах ринкової економіки. Учасники творчих дискусій та круглих столів аналізують тенденції сучасної професійної і фахової передвищої освіти, обговорюють моделі й методики професійної підготовки конкурентоспроможних кваліфікованих робітників і педагогів професійного навчання тощо. Це сприяє визначенню перспективних векторів забезпечення цілісного науково-методичного супроводу випереджувального розвитку ЗП(ПТ)О; обґрунтуванню пріоритетних напрямів взаємодії науки й освітньої практики, досвіду впровадження проєктного менеджменту у професійну підготовку кваліфікованих робітників; визначенню пріоритетних напрямів забезпечення професійного становлення й кар'єрного зростання суб'єктів освітнього процесу, розвитку партнерства закладів освіти України і зарубіжних країн, які здійснюють підготовку виробничого персоналу, тощо.

Із 2016 р. інститут організовує й успішно проводить всеукраїнський конкурс на кращий електронний освітній ресурс «Планета-ІТ» за такими номінаціями: електронні підручники, посібники, практикуми; курси дистанційного навчання; SMART-комплекси.

Інноваційність і професіоналізм колективу установи сприяли забезпеченню вагомого внеску в модернізацію національної системи професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, що підтверджується багатьма нагородами й відзнаками міжнародних виставок, серед яких: 18 медалей, 23 дипломи, почесна відзнака «Національне визнання наукових досягнень» та звання «Лідер сучасної освіти».

Перспективними напрямами подальшого розвитку інституту є:

- розвиток різних форм наукової діяльності (системна інтеграція освіти, науки та практики; укладання угод про науково-технічне співробітництво, впровадження результатів наукових досліджень у діяльність суб'єктів господарювання; створення педагогічних інновацій, їх просування та комерці-

алізація; збільшення кількості публікацій учених інституту в журналах, що індексуються провідними міжнародними наукометричними базами даних; інтеграція діяльності інституту в міжнародний науковий простір);

- започаткування нових фундаментальних і прикладних наукових досліджень (розвиток державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці кваліфікованих робітників, її забезпечення в умовах змішаного навчання, розроблення теоретичних і методичних основ консультування з молодіжного підприємництва в ЗП(ПТ)О, цифровізація ЗП(ПТ)О тощо);

Нагородження переможців конкурсу «Національне визнання наукових досягнень» (зліва направо: Н.В. Кулалаєва, В.Г. Кремень, Т.М. Герлянд), 2019 р.

- здійснення експертизи наукових праць щодо дотримання вимог академічної доброчесності; підвищення рівня наукових досліджень з актуальних проблем теорії і методики професійної (професійно-технічної) освіти; збільшення кількості угод з фаховими коледжами, експериментів на їх базі;
- удосконалення освітніх програм підготовки магістрів у галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» зі спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки» та докторів філософії в галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» зі спеціальності «015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)» (спеціалізація — «теорія та методика професійної освіти»);
- запровадження модульних програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О та ЗФПО;
- сприяння розвитку персоналу та корпоративної культури інституту (впровадження сучасних інструментів освітнього менеджменту; оптимізація його структури та розвиток матеріально-технічної бази; вдосконалення електронного інформаційно-комунікаційного середовища інституту; участь у міжнародних освітніх програмах з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців різних галузей економіки);
- розвиток міжнародної співпраці (участь у програмах наукового стажування; інтернаціоналізація освітніх програм; запровадження освітніх програм подвійного дипломування; участь у міжнародних програмах академічної мобільності; активізація участі в міжнародних освітніх і наукових проєктах тощо);

- продовження діяльності із наукового і методичного забезпечення подолання викликів, спричинених глобальною пандемією COVID-19 та повномасштабною російською агресією проти України, у сфері професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Адреса: пров. Віто-Литовський, 98-а,
м. Київ, Україна, 03045.
Тел.: +38 044 2527175,
факс: +38 044 2594553,
e-mail: ipto_info@ukr.net
website: ivet-ua.science

Список використаних джерел:

1. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу : монографія / Алєксєєва С. В., Базиль Л. О., Гриценок І. А. Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., Сохацька Г. В. Житомир : Полісся, 2020. 292 с. DOI: https://doi.org10.32835/978-966-655-964-0/2020.
2. Базиль Л. О., Єршова Л. М. Ефективні вектори співпраці Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з навчально(науково)-методичними центрами (кабінетами) професійно-технічної освіти. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2020. Т. 2, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-8-1.
3. Гуменний О. Д. Розвиток інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів : навч. метод. посіб. Київ : ІПТО НАПН України, 2013. 85 с. URL: http://surl.li/ciykp (дата звернення: 22.07.2022).
4. Розроблення та використання мережевих навчально-методичних комплексів для підготовки кваліфікованих робітників : навч.-метод. посіб. / Гуржій А. М., Пригодій М. А., Липська Л. В., Гуменний О. Д., Гуменна Л. С., Зуєва А. Б., Кононенко А. Г., Криворот Т. Г. Житомир : Полісся, 2020. 214 с. DOI: https://doi.org10.32835/978-966-655-963-3/2020.
5. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти : монографія / авт. кол.: О. В. Базелюк, І. І Голуб, С. Г. Кравець, Л. А. Майборода, А. В. Мищишен, Л. М. Петренко, В. Л. Шевченко, В. В. Ягупов та ін. ; за наук. ред. В. В. Ягупова. Житомир : Полісся, 2019. 234 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723483 (дата звернення: 22.07.2022)..
6. Закатнов Д. О. Концепція професійної орієнтації молоді на робітничі професії. Професійно-технічна освіта. 2011. № 1. С. 39—42 URL: https://lib.iitta.gov.ua/2674/ (дата звернення: 22.07.2022).
7. Інноваційні методи управлінської діяльності керівників ПТНЗ : посібник / В. І. Свистун, Г. В. Єльникова, Л. М. Петренко, Л. Д. Кузьмінська, Ю.С. Палькевич. Київ : ІПТО НАПН України, 2015. 188 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/165975/ (дата звернення: 22.07.2022).
8. Кулалаєва Н. В. Формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю : метод. рек. Київ : Компринт, 2019. 188 с. URL: http://surl.li/ciybb (дата звернення: 22.07.2022).
9. Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти : метод. посіб. / П. Г. Лузан, А. А. Каленський, Т. М. Пащенко, І. А. Мося, О. Ю. Ямковий. Київ, 2021. 288 с. URL: http://surl.li/ciyfu (дата звернення: 22.07.2022).

10. Методичні основи професійного навчання кваліфікованих робітників : метод. посіб. / [В. А. Кручек, О. Б. Кошук, С. Г. Кравець, Н. В. Колісник, Л. А. Майборода, Т. В. Пятничук, І. І. Голуб, Н. Ю. Самойленко, Г. В.Одноріг]. Житомир : Полісся, 2020. 274 с. DOI: https://doi.org10.32835/978-966-655-965-7/2020.

11. Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти : практ. посіб. / Т. М. Герлянд, І. А. Дрозіч, Н. В. Кулалаєва, Г. М. Романова, М. М. Шимановський ; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. Житомир : Полісся, 2019. 304 с. DOI: https://doi.org/10.32835/978-966-655-926-8/2019.

12. Педагог-інноватор : веб-сайт / О. П. Радкевич. URL: https://innovation.ivet.edu.ua/

13. Пригодій М. А. Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та машинобудівної галузей : наук. доп. на засіданні Президії НАПН України 17 червня 2021 р. Вісник *Нац. акад. пед.* наук України. 2021. Т. 3, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-8.

14. Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу) : наук.-аналіт. матеріали / В. О. Радкевич, О. В. Бородієнко, С.Г. Кравець ; НАПН України, Ін-т проф.-техн. освіти. Київ : ТРОПЕА, 2021. 32 с. URL: http://surl.li/ciyjj (дата звернення: 22.07.2022).

15. Радкевич V., Єршова L., Базиль L. Діяльність Інституту професійно-технічної освіти НАПН України в умовах сучасних викликів. *Professional Pedagogics*. 2021. Т. 2, № 23. 125—143. DOI: https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.125-143.

16. Професійне навчання кваліфікованих робітників в умовах високотехнологічного виробництва: теорія і практика : монографія / Радкевич В. О., Аніщенко В. М., Кулалаєва Н. В., Лук'яненко Г. І., Михайличенко А. М., Скульська В. Є. ; за ред. В. О. Радкевич. Київ : Поліграфсервіс, 2014. 248 с. URL: http://surl.li/pery (дата звернення: 22.07.2022).

17. Радкевич В. Модернізація професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб суспільства та вимог ринку праці. *Professional Pedagogics*. 2021. Т. 2, № 23. С. 4—18. DOI: https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.4-18.

18. Радкевич В. О. Інститут професійної освіти НАПН України: від наукових досліджень — до кращих освітніх практик. *Вісник Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Т. 4, № 1. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4115.

19. Радкевич О. П. Розвиток правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: теорія і практика : монографія. Київ : Майстер Книг. 2020. 400 с. URL: http://surl.li/ciybn (дата звернення: 22.07.2022).

20. Система консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів [Електронний ресурс] : монографія / [Алєксєєва С. В., Величко Н. О., Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Кузьмінська Л.Д., Лозовецька В. Т., Орлов В. Ф.] ; за ред. Д. О. Закатнова. Київ : ІПТО НАПН України, 2018. 221 с. DOI: https://doi.org/10/32835/2223-5752.2018.

21. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід : монографія / В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк, Н. М. Корчинська, С. О. Леу, В. В. Артемчук ; за заг. ред. В. О. Радкевич. Житомир : Полісся, 2018. 208 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711545 (дата звернення: 22.07.2022).

22. Теорія і практика проєктного навчання у професійно-технічних навчальних закладах : монографія / В. М. Аніщенко, М. В. Артюшина, Т. М. Герлянд, Н. В. Кулалаєва, Г. М. Романова, М. М. Шимановський та ін. ; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. Житомир : Полісся, 2019. 208 с. URL: http://surl.li/vvaw (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 18.
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ

Директор інституту — Максим Сергійович Гальченко, доктор філософських наук.

Інститут обдарованої дитини НАПН України створено згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 р. № 635-р.

У різні роки інститут очолювали канд. пед. наук С.О. Макаренко (2007-2008 рр.), член-кор., докт. пед. наук В.В. Камишин (2008-2017 рр.), докт. філос. наук М.С. Гальченко (з 2017 р. і дотепер).

Директор інституту М.С. Гальченко

Діяльність інституту забезпечують 6 наукових відділів:

- філософсько-методологічних проблем інноваційного розвитку людини;
- діагностики обдарованості;
- проєктування розвитку обдарованості;
- інноваційних технологій в освіті обдарованих;
- інтелектуального розвитку обдарованої особистості;
- педагогічної підтримки обдарованості.

Інститут вбачає свою місію в дослідженні проблем обдарованості та розробленні науково-методичних засад її ідентифікації, розвитку й освіти обдарованої особистості та впровадженні отриманих результатів в освітню практику.

Основними завданнями інституту є:

- дослідження феномену обдарованості та розроблення програм і технологій розвитку обдарованої особистості на різних вікових етапах у системі безперервної (дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої) освіти;
- здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в напрямі виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей і молоді;
- здійснення експериментальної діяльності, організація та координація роботи експериментальних закладів освіти;

— розроблення методичного забезпечення діагностики та розвитку обдарованості, реалізація проєктів і програм фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку обдарованих дітей, їх правового і соціального захисту;

— впровадження наукових розробок, спрямованих на розв'язання актуальних проблем освіти обдарованих дітей і молоді;

— інтеграція в міжнародний освітній та інформаційний простір з питань роботи з обдарованими особистостями;

— провадження видавничої діяльності;

— заснування (співзаснування) в установленому порядку наукових видань, освітніх і наукових електронних ресурсів і баз даних;

— здійснення незалежної наукової експертизи проєктів прогнозних документів (концепцій, стратегій тощо), освітніх інновацій і навчальної літератури, а також проведення наукової експертизи проєктів законів, державних актів і програм з питань обдарованості дітей і молоді;

— розроблення наукових основ розвитку освіти з урахуванням науково-технічного та соціально-економічного прогресу суспільства, національно-культурних традицій, а також світових тенденцій розвитку та досвіду зарубіжних країн з питань роботи з обдарованими дітьми;

— здійснення підготовки та атестації здобувачів вищої освіти, зокрема кваліфікаційних рівнів магістра, доктора філософії, доктора наук, а також надання інших освітніх послуг;

— розроблення науково-методичного забезпечення реалізації стандарту спеціалізованої освіти наукового спрямування;

— скликання наукових методологічних і практичних семінарів, конгресів, конференцій і нарад, зокрема міжнародних, для обговорення наукових проблем і координації науково-дослідницької роботи з питань виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей і молоді;

— сприяння розвитку та збереженню наукової інфраструктури;

— сприяння розвитку мережі інституцій та організацій щодо роботи з обдарованою молоддю.

У 2021 р. інститут відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Порядку проведення державної атестації наукових установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 540, пройшов державну атестацію. За її результатами інститут зараховано до І кваліфікаційної групи (наказ МОН України «Про результати державної атестації наукових установ» від 2 червня 2021 р. № 615).

Наукові дослідження в інституті провадяться відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-111, Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942, 23 серпня 2016 р. № 556; 21 квітня 2021 р. № 380), Пріоритетних напрямів (тематики) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок Національної академії педагогічних

наук України на 2022-2026 рр., схвалених загальними зборами НАПН України 19 листопада 2021 р. № 1-1/2-4.

Ученими інституту виконано 33 наукові дослідження, з них 4 фундаментальні і 24 прикладні. У процесі реалізації фундаментальних і прикладних наукових досліджень отримано низку важливих теоретичних і практичних результатів, які не мають аналогів в Україні, зокрема:

— визначено методологічні принципи формування творчої особистості в контексті розвитку сучасного суспільства. Розроблено рекомендації щодо методів формування та розвитку обдарованої особистості [11];

— узагальнено дидактичні засади організації освітнього процесу у наукових ліцеях [2];

— визначено теоретичні засади розроблення та реалізації освітніх програм для обдарованих дітей [9];

— розроблено:

• методологію та інструментарій виявлення інтелектуально обдарованих старшокласників, схильних до дослідницької діяльності [1];

• методи інтелектуального розвитку учнів в освітньому процесі закладів спеціалізованої освіти наукового спрямування [3];

• модель STEM-середовища освітнього закладу спеціалізованої освіти наукового спрямування [14];

• модель соціально-психологічної адаптації обдарованих учнів в інформаційно-освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти [10];

• модель діагностики когнітивних та особистісних чинників самовизначення щодо майбутньої професії обдарованих учнів ліцею, що охоплює вивчення мотиваційної сфери особистості та структури задатків і здібностей [13];

• профорієнтаційно-діагностичну тестову систему «Інтереси та здібності» [5];

— створено онлайн систему діагностики обдарованості та професійного самовизначення особистості (http://tests.iod.gov.ua);

— розроблено та впроваджено програму підвищення рівня соціально-психологічної адаптованості обдарованих учнів закладів загальної середньої освіти [8];

— створено проєкт освітньої програми та дидактичні матеріали для закладів спеціалізованої освіти наукового спрямування [6; 7; 12].

В інституті проведено 31 експеримент, серед яких: на всеукраїнському рівні — 5; на рівні підвідомчої установи НАПН України — 18; за угодою із закладом освіти — 8. За цей період інститутом укладено 400 договорів про співробітництво щодо проведення психолого-педагогічних експериментів із закладами загальної середньої та позашкільної освіти України.

У процесі експериментальної роботи здійснено апробацію: діагностичного інструментарію виявлення обдарованості та рівнів її розвитку; системи профорієнтаційних діагностичних методик; моделі STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів; системи соціально-психологіч-

ної адаптації обдарованих учнів в інформаційно-освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти. Проведено моніторинг розвитку обдарованої особистості за програмами та методиками, розробленими вченими інституту.

STEAM-урок в музеї. Проєкт реалізовано за участі Інституту обдарованої дитини НАПН України, Національного центру МАН України, Музею світового мистецтва Богдана та Варвари Ханенків

Відповідно до програм спільної діяльності МОН України та НАПН України інститутом:

— здійснюється наповнення онлайн-ресурсу для діагностики інтересів, здібностей, цінностей за методикою професійної спрямованості (http://tests.iod.gov.ua);

— реалізовано пілотний проєкт — «STEAM-урок в музеї» — за участі Інституту обдарованої дитини НАПН України, Національного центру МАН України, Музею світового мистецтва Богдана та Варвари Ханенків, школи I-III ступенів №70 Шевченківського району і школи I-III ступенів №90 Печерського району м. Києва;

— проведено науково-практичні семінари на курсах підвищення кваліфікації вчителів;

— щорічно здійснюється відбір і спеціальна підготовка обдарованих учнів для участі у щорічній Міжнародній конференції молодих учених «ICYS»;

— щорічно проводяться всеукраїнські конкурси закладів загальної середньої освіти України «Школа — джерело талантів» та вчителів «Творчий учитель — обдарований учень».

Підготовка обдарованих учнів до участі в щорічній Міжнародній конференції молодих учених «ICYS»

Відбір і спеціальна підготовка обдарованих учнів для участі в щорічній Міжнародній конференції молодих учених «ICYS»

Співробітники інституту щорічно проводять семінари-практикуми для керівників делегацій і наукових керівників учнів МАН України, розробляють тренінги та заняття для програми стажування вчителів природничих дисциплін різних регіонів України в лабораторії Національного центру МАН України «МАНЛаб».

Наукові доробки співробітників інституту користуються попитом серед наукової та вчительської спільноти, що засвідчено значною кількістю цитувань, переглядів в електронних бібліотеках інституту та НАПН України, звернень до електронних каталогів національних бібліотек тощо. Зокрема, індекс Гірша провідних вчених інституту сягає понад 17 пунктів.

Наукові результати впроваджено в освітній процес на локальному, регіональному та державному рівнях, зокрема в 15 закладах вищої освіти, 84 закладах загальної середньої освіти, 17 закладах професійно-технічної освіти, 17 закладах позашкільної освіти, 5 закладах дошкільної освіти.

У 2018 р. інститут отримав ліцензію МОН України на освітню діяльність у сфері вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні (наказ МОН України від 18 січня 2018 р. №53-л, у 2021 р. ліцензію переоформлено наказом МОН України від 27 вересня 2021 р. № 189-л) у галузі знань «01 Освіта/Педагогіка» за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки», спеціалізацією «Освіта та розвиток обдарованої особистості» з ліцензійним обсягом 7 осіб.

Якість освітньої та наукової підготовки здобувачів вищої освіти в аспірантурі належить до пріоритетних напрямів діяльності інституту. В освітньому процесі впроваджується індивідуальний супровід освітньої програми, індивідуальні консультації, компетентнісно-професійний підхід. Завідувачем випускового відділу інституту докт. пед. наук І.С. Волощуком підготовлено та запропоновано аспірантам цикл семінарів з онлайн-супроводом за спеціалізацією «Освіта та розвиток обдарованої особистості».

Інститут є засновником періодичного видання «Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи» та співзасновником двох наукових періодичних видань: науково-методичного журналу «Освіта та розвиток обдарованої особистості» і науково-методичного журналу «Мистецтво та освіта». Усі періодичні видання інституту включено до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України. Окремі видання інституту входять до таких наукометричних і реферативних баз даних: Index Copernicus International, Polska Bibliografia Naukowa, World Catalogue of Scientific Journals, Research Bib, ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences), Art & Architecture Complete (EBSCO Publishing, Inc.).

За роки існування інституту захищено 12 докторських і 34 кандидатські дисертації. У 2012 р. за цикл робіт «Всеукраїнський освітній Інтернет-портал «Острів знань» співробітникам інституту докт. філос. наук М.С. Гальченку, канд. техн. наук К.Д. Гуляєву, акад. НАН України і НАПН України С.О. Довгому, члену-кор. НАПН України В.В. Камишину, В.М. Міленіну, Г.В. Онопченко, О.Л. Сухому, Т.А. Юрченко присуджено Державну премію України в галузі освіти. У 2017 р. за роботу «Цивілізаційний вибір України і соціальний прогрес» член-кор. НАПН України В.В. Ільїн став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки.

В інституті створено Раду молодих вчених, представники якої входять до Ради молодих вчених НАПН України. Члени ради отримували стипендію Кабінету Міністрів України для молодих вчених, були лауреатами премії Верховної Ради України для найталановитіших молодих учених у галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок.

З метою вивчення міжнародного досвіду розв'язання проблем розвитку обдарованості та його врахування в науковій діяльності інститут налагодив зв'язки і поглиблює співробітництво з науковими установами та окремими вченими зарубіжних країн. Проведено робочі зустрічі з провідними фахівцями США, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Китаю, Литви, які досліджують проблеми обдарованості. Інститут є партнером міжнародних проєктів розвитку обдарованості.

Інститут є організатором і координатором циклу семінарів «Сучасний погляд на обдарованість та розвиток талантів» за участі видатних педагогів сучасності, визнаних фахівців у галузі обдарованості, які перебували в Україні на запрошення інституту, — професорів Університету Коннектикуту Дж. Рензулі та С. Ріс (США), професора Кеслтонського державного коледжу Тревора Дж. Теббса (США), професора Радбоудського університету Неймегену Франса Монкса (Нідерланди) та визнаного фахівця в супроводженні обдарованих і талановитих дітей/підлітків з важкими соціальними та емоційними проблемами доктора Ґанса ван Елтена (Нідерланди), лекцій за участю віцепрезидента Міжнародної ради філософських до-

сліджень з дітьми, генерального секретаря Корейської академії, професора Національного університету Південної Кореї Жионгсанг Парк Джин-Вана та інших.

Зустріч з професором Франсом Монксом та доктором Ґансом ван Елтеном

З 2017 р. інститут зареєстровано в Рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Установі присвоєно персональний ідентифікаційний номер і призначено офіційного представника юридичної особи.

Інститут є членом робочої групи Європейської федерації академій наук (ALLEA), Всесвітньої ради для обдарованих і талановитих дітей (WCGTC) та Європейської ради з питань високих здібностей.

Перспективними напрямами діяльності інституту визначено: методологічні основи дослідження розвитку обдарованості в осіб різного віку; психолого-педагогічний супровід організації взаємодії з обдарованими дітьми в родині, закладах освіти різних типів, неформальних об'єднаннях, соціальних мережах тощо; методичні та технологічні основи наукової освіти для різних вікових періодів; теоретико-методологічне забезпечення спеціалізованої освіти наукового та мистецького спрямування; методичне забезпечення інтеграції формальної та неформальної освіти обдарованих учнів; науково-методичні засади реалізації особистісного потенціалу обдарованих учнів у закладах спеціалізованої освіти наукового спрямування; методичне забезпечення освітньої діяльності обдарованих осіб в умовах реалізації STEM/STEAM-освіти в закладах спеціалізованої освіти наукового спрямування в умовах посталих перед українським суспільством нових викликів, пов'язаних з необхідністю подолання пандемії COVID-19 і наслідків війни, розв'язаної Російською Федерацією проти України.

Адреса: вул. Січових Стрільців, 52-д;
м. Київ, Україна, 04053.
Тел.: (044) 481-27-27,
тел./факс (044) 483-14-67;
website: https://www.iod.gov.ua
e-mail: iod.napn@ukr.net

Список використаних джерел:

1. Бєльська Н. А. Типологія та методи виявлення інтелектуально обдарованих старшокласників, схильних до дослідницької діяльності : метод. посіб. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2018. 128 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/712406/ (дата звернення: 22.07.2022).
2. Дидактико-методичні засади організації навчального процесу в закладах освіти для інтелектуально обдарованих учнів : метод. рек. / І. С. Волощук, В. О. Киричук, В. М. Мадзігон, В. В. Мелешко, Я. М. Рудик, О. С. Шуленок, Л. А. Яременко. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 70 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728951 (дата звернення: 22.07.2022).
3. Дидактичні засади креативного розвитку інтелектуально обдарованих учнів ліцеїв: метод. посіб. / І. С. Волощук, В. О. Киричук, В. М. Мадзігон, В. В. Мелешко, Я. М. Рудик, О. С. Шуленок, Л. А. Яременко. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 282 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728954 (дата звернення: 22.07.2022).
4. **Діагностика креативності у профорієнтаційній роботі : метод. рек.** / Н. А. Бєльська, М. Ю. Мельник, М. М. **Новогородська**. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 72 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726784/ (дата звернення: 22.07.2022).
5. Діагностика самовизначення щодо майбутньої професії обдарованих учнів ліцею : метод. рек. / Н. А. Бєльська, М. Ю. Мельник, М. М. Новогородська. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2020. 36 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723037 (дата звернення: 22.07.2022).
6. **Основи** наукових досліджень : робоч. зошит / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 72 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/728919/ (дата звернення: 22.07.2022).
7. Проєкт освітньої програми для закладів спеціалізованої освіти наукового спрямування / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Л. В. Горбань. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 48 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726216/ (дата звернення: 22.07.2022).
8. Психологічні та соціальні чинники адаптації обдарованої особистості в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів загальної середньої освіти : метод. посіб. / К. А. Андросович, Г. В. Ільїна, Л. І. Ткаченко, І. О. Якимова. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 138 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729017/ (дата звернення: 22.07.2022).
9. Розроблення та реалізація освітніх програм спеціалізованої освіти наукового спрямування : метод. рек. / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Л. В. Горбань. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 68 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/729020/ (дата звернення: 22.07.2022).
10. Соціальна адаптація обдарованої особистості: від дитинства до юності : метод. посіб. / К. А. Андросович, Л. І. Ткаченко, Г. В. Ільїна, І. О. Якимова, В. М. Шульга. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 106 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/728920/ (дата звернення: 22.07.2022).
11. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми : кол. моногр. / авт. кол.: В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, Є. Р. Борінштейн, М. С. Гальченко, М. В. Ліпін, Д. В. Погрібна, Н. В. Савчук, О. А. Федорчук. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/723034/ (дата звернення: 22.07.2022).
12. **Стратегії** дослідницького пошуку : навч. посіб. / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Л. В. Горбань ; за заг. ред. М. С. Гальченка. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 144 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/728913/ (дата звернення: 22.07.2022).

13. Теоретико-методичні засади діагностики когнітивних та особистісних чинників самовизначення щодо майбутньої професії обдарованих учнів ліцею : метод. посіб. / Н. А. Бєльська, Ю. М. Ковальчук, М. Ю. Мельник, М. М. Новогородська, М. А. Садова. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2021. 144 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/728956/ (дата звернення: 22.07.2022).

14. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів : метод. рек. / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718661/ (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 19.
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»

Ректор університету — Микола Олексійович Кириченко, доктор філософії, доц., член-кор. Національної академії наук вищої освіти України.

Проректори — Наталія Петрівна Муранова, проректор з науково-педагогічної, освітньої роботи та міжнародних зв'язків, докт. пед. н., проф.; Олег Михайлович Спірін, проректор з наукової роботи та цифровізації, докт. пед. н., проф., член-кор. НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України; Дмитро Іванович Стецюк, проректор з організаційних питань та адміністративно-господарської роботи.

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» — це галузевий заклад вищої освіти, що функціонує у системі НАПН України, провадить інноваційну освітню діяльність за рівнями вищої освіти: першим (бакалаврським), другим (магістерським), третім (освітньо-науковим), і є провідним науковим та методичним центром у галузі післядипломної освіти в Україні.

Університет засновано у 1952 р. як навчальний заклад післядипломної освіти — Центральний інститут підвищення кваліфікації керівних працівників народної освіти. У 1962 р. його реорганізовано у Центральний інститут удосконалення вчителів Міністерства освіти УРСР, у 1992 р. перейменовано на Український інститут підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти, у 1997 р. реорганізовано у Державну академію керівних кадрів освіти.

У 1999 р. Державна академія керівних кадрів освіти увійшла до структури АПН України як Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України. У 2007 р. на основі злиття цього інституту та Донецького інституту

Ректор М.О. Кириченко

Ректор В.В. Олійник (1999-2018 рр.)

післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників утворено Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти», що став провідним у підготовці вітчизняних керівних кадрів освіти та проведенні інноваційних досліджень у галузі дистанційного навчання, післядипломної та відкритої освіти. У 2019 р. заклад перейменовано на Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти».

У роки незалежності України заклад очолювали: Василь Миколайович Мадзігон, академік НАПН України, докт. пед. н., проф. (1992-1993 рр.); Микола Іванович Дробноход, докт. геолог.-мінерал. н., проф. (1993-1999 рр.); Віктор Васильович Олійник, академік НАПН України, докт. пед. н., проф. (1999-2018 рр.).

Основну діяльність університету сфокусовано на реалізації Стратегії розвитку до 2024 р., яку розроблено з урахуванням його унікальних особливостей в системі післядипломної освіти та освіти дорослих; викликів інформаційно-цифрового суспільства знань; специфіки формальної, неформальної та інформальної освіти; матриці SWOT-аналізу його діяльності та визначених можливостей і загроз. Останніми роками посилено основні напрями, заходи та механізми (нормативно-правові, управлінські, кадрові, інноваційного розвитку, наукові та науково-методичні, фінансово-економічні, інформаційні) з реалізації Стратегії університету [1, 2].

Випуск здобувачів вищої освіти магістерського рівня, 2021 р.

В університеті здійснюється всебічний, системний і послідовний науковий і методичний супровід реформування та розвитку національної системи вищої та професійної освіти, забезпечення її якості. Розроблено дієву інтегративну багаторівневу педагогічну систему наукового і методичного супроводу, яка гарантує досягнення стратегічної мети, — підготовки конкурентоспроможних фахівців на ринку праці, які мають ключові і фахові компетентності, здатні вирішувати комплексні

задачі, створювати висококласні та інноваційні інтелектуальні продукти, швидко адаптуються до змін і розвитку в соціально-культурній сфері [2].

Сформована система наукового і методичного супроводу реалізується через визначену послідовність дій, змісту, методів, спроєктованих для досягнення проміжних цілей і визначеного кінцевого результату, забезпечує максимальну активність учасників освітнього процесу з використанням сучасних цифрових, андрагогічних, інтерактивних, акмеологічних технологій тощо.

Посвята в першокурсники, М.О. Кириченко, В.Г. Кремень, П.Ю. Саух, Н.Г. Ничкало, Н.П. Муранова, О.М. Спірін, 2021 р.

Університет здійснює підвищення кваліфікації, перепідготовку 163 категорій педагогічних і науково-педагогічних працівників, керівних кадрів освіти, працівників органів державної влади та підготовку фахівців за галузями знань: «01 Освіта/Педагогіка», «05 Соціальні та поведінкові науки», «07 Управління та адміністрування», «28 Публічне управління та адміністрування».

Університет має розвинену інфраструктуру навчальних і наукових підрозділів, зокрема: три інститути (Центральний інститут післядипломної освіти, директор — докт. пед. н., проф. Т.М. Сорочан; Навчально-науковий інститут менеджменту та психології (ННІМП), директор — канд. пед. н., доц. Т.Є. Рожнова; відокремлений структурний підрозділ Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти (БІНПО), директор — докт. пед. н., проф. В.В. Сидоренко); 12 кафедр; 16 відділів і центрів; аспірантуру, докторантуру та наукову бібліотеку.

Освітній процес і науково-дослідну діяльність в університеті забезпечують кафедри: відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій; психології управління; філософії і освіти дорослих; професійної та вищої освіти; менеджменту освіти та права (у структурі Центрального інституту післядипломної освіти); психології та особистісного розвитку; економіки, підприємництва та менеджменту; публічного управління і проєктного менеджменту; педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти (у структурі Навчально-наукового інституту менеджменту і психології); методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін; педагогіки, психології та менеджменту; технологій навчання, охорони праці та дизайну (у структурі Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти).

Робоча зустріч ректорату з Радою молодих вчених і Студентською колегією УМО; в центрі: начальник відділу наукової роботи І.Г. Отамась, проректор Н.П. Муранова, ректор М.О. Кириченко, 2021 р.

В університеті освітній процес здобувачів вищої освіти та слухачів підвищення кваліфікації максимально компетентнізовано, переглянуто традиційний арсенал засобів, принципів, технологій, надається перевага суб'єктній активності та творчості науково-педагогічного працівника, який самостійно моделює та реалізує індивідуальну освітню траєкторію, визначає параметри процесу навчання (зміст, тривалість, форми, методи, програми, засоби тощо), здійснює цілепокладання і конструктивне коригування в принципово нових умовах, варіативно прогнозує результати професійно-педагогічної діяльності тощо. Успішно здійснюються програми зовнішньої та внутрішньої мобільності, стажування як викладачів, так і здобувачів вищої освіти [2].

Запроваджено Програму «подвійного дипломування» для здобувачів вищої освіти магістерського рівня за галуззю знань «07 Управління та адміністрування» та бакалаврського — за спеціальностями «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Менеджмент», «Економіка» / «Економіка підприємства» спільно з Вищою школою суспільно-природничих наук імені Вінцента Поля в Любліні (Республіка Польща).

Створено студентоцентроване освітнє середовище за різними моделями і формами навчання, в якому замовник освітніх послуг є суб'єктом з власними унікальними інтересами, потребами й досвідом, спроможним бути самостійним і відповідальним учасником освітнього процесу [3].

Здобувачі вищої освіти активно долучаються до наукових досліджень та апробації їх результатів на міжнародних і вітчизняних конференціях; є учасниками всеукраїнських конкурсів студентських робіт, олімпіад, Всеукраїнського конкурсу студентських команд LoNG (Look of New Generation / Погляд нового покоління), беруть участь у роботі фокус-груп у рамках проєкту Еразмус + Жан Моне.

Студентська колегія УМО, доцент О.В. Дубініна (в центрі)

Ефективній організації наукових досліджень сприяє кадровий потенціал університету, що створює сприятливі інноваційні перспективи для розвитку його науково-освітньої діяльності.

До складу 144 науково-педагогічних працівників входять: 5 дійсних членів (академіків) НАН України і НАПН України, 2 члени-кореспонденти НАПН України; 44 доктори наук, професори; 80 кандидатів наук, професорів і доцентів, 19 старших викладачів. Серед них мають почесні звання: Заслужений працівник народної освіти України — 1; Заслужений працівник освіти України — 4; Заслужений діяч науки і техніки України — 4; Заслужений працівник соціальної сфери України — 1; Заслужений юрист України — 2 та нагрудний знак МОН України «Відмінник освіти України» — 14.

Академік П.Ю. Саух — член Ради із забезпечення якості освіти БІНПО, директор — В.В. Сидоренко

У різні роки в університеті читали лекції видатні вчені та діячі освіти В.О. Сухомлинський, Б.Є. Патон, І.К. Білодід, В.Я. Глушков, Г.С. Костюк, С.К. Всехсвят-

ський, М.Д. Ярмаченко, Є.С. Березняк, О.В. Киричук, О.Я. Савченко, М.І. Жалдак та багато інших.

Бібліотечний фонд наукової бібліотеки університету налічує понад 14 тис. примірників, а репозитарій — понад 2 тис. електронних ресурсів в Електронній бібліотеці НАПН України, що завантажувалися користувачами понад 350 тис. разів.

У світовій системі наукових комунікацій діяльність вчених університету представлено у профілі Google Scholar, в системі «Бібліометрика української науки», у реєстрі ORCID iD. Загальна кількість цитувань наукових праць викладачів університету досягла показника понад 18,3 тис. за даними Google Scholar, а загальне значення h-index (індекса Гірша) — 50. За останні 5 років загальна кількість публікацій науково-педагогічних працівників у наукових виданнях, які індексуються у наукометричних базах даних Scopus та Web of Science, досягла показника 150. Загальна кількість здобувачів вищої освіти становить близько 1,1 тис. осіб, що навчаються за рівнями «бакалавр», «магістр», «доктор філософії». Підготовка здобувачів вищої освіти здійснюється за спеціальностями: «011 Освітні, педагогічні науки» (освітньо-професійні програми (ОПП) «Педагогіка вищої школи», «Християнська педагогіка»), «015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)» (ОПП «Охорона праці», «Дизайн»), «016 Спеціальна освіта» (ОПП «Спеціальна освіта (за нозологіями)», «051 Економіка» (ОПП «Управління персоналом та економіка праці»), «053 Психологія» (ОПП «Психологія»), «073 Менеджмент» (ОПП «Менеджмент організацій і адміністрування», «Управління проєктами», «Управління навчальним закладом», «Адміністративний менеджмент»), «076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» (ОПП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»), «281 Публічне управління та адміністрування» (ОПП/освітньо-наукова програма «Публічне управління та адміністрування»).

Контингент слухачів, які щороку підвищують кваліфікацію за державним замовленням, складає 5 тис. працівників системи освіти. Зростає кількість споживачів послуг з підвищення кваліфікації за кошти фізичних і юридичних осіб, інших джерел фінансування, зокрема субвенцій на реалізацію реформи загальної середньої освіти «Нова українська школа» та підвищення кваліфікації державних службовців. Щорічно цей контингент складає близько 3,5 тис. осіб. Підвищенням кваліфікації у системі післядипломної освіти охоплено всі області України та м. Київ. Якість освіти забезпечується впровадженням інноваційних моделей на основі цифрових технологій післядипломної освіти і трансформації професійного розвитку всіх категорій фахівців [3].

Результатом інноваційної діяльності Центрального інституту післядипломної освіти стало створення на його базі системи неформальної післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» і цифрового «двійника» університету — «Українського відкритого університету післядипломної освіти» (2020 р.) з розробленням й впровадженням платформи для дистанційного навчання «Adult Learning» (розробники — доц. М.О. Кириченко, акад. В.В. Олійник, проф. Т.М. Сорочан, проф. Л.А. Карташова, С.В. Ларін). Крім здійснення освітнього процесу, діяльність Українського відкритого університету спрямовано на об'єднання широких кіл педагогічної, науково-педагогічної й наукової громадськості у професійні спільноти віртуальних кафедр, що здійснюють науково-методичний супровід актуальних питань післядипломної освіти, створюють сучасне науково-методичне

забезпечення освітнього процесу, а також на формування освітнього діджитал-хабу. Нині за сучасними авторськими програмами в Українському відкритому університеті щорічно підвищують кваліфікацію понад 2 тис. осіб.

Університет є засновником Всеукраїнської громадської організації «Консорціум закладів післядипломної освіти» (2010 р.).

В освітній процес здобувачів освіти успішно впроваджено змішане навчання. Так, у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти створено єдину освітньо-цифрову екосистему, що включає: LMS «Професвіта», хмарний сервіс Microsoft Teams платформи Office 365, Віртуальну школу педагогічного коучингу, онлайн консультпункт «Новітні виробничі технології», Консалтинговий центр, інформаційно-аналітичний ресурс «Методична скарбничка», цифрові навчальні курси, персональні веб-ресурси викладачів, цифрові програмно-методичні комплекси, сайт, Ютуб-канал тощо [3].

Випуск здобувачів вищої освіти БІНПО,
у центрі — директор В.В. Сидоренко, 2021 р.

У відділені підготовки іноземних громадян до вступу у заклади вищої освіти України щорічно навчаються понад 90 слухачів з Алжиру, Азербайджану, Індії, Ізраїлю, Кореї, Лівії, Нігерії тощо.

В університеті функціонує аспірантура і докторантура за науковими спеціальностями «011 Освітні, педагогічні науки»; «053 Психологія»; «281 Публічне управління та адміністрування», де щорічно здобувають освіту 90 осіб. Утворено спеціалізовану вчену раду за спеціалізаціями «теорія і методика професійної освіти», «теорія і методика управління освітою» та успішно проводяться засідання разових спеціалізованих вчених рад з присудження наукового ступеня доктора філософії. Відтак в університеті захищено 18 докторських, 185 кандидатських дисертацій та 15 дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Для підготовки молодих науковців та сприяння їхній науково-дослідній роботі успішно функціонує Школа молодого вченого та Рада молодих учених.

Зустріч віцепрезидента НАПН України О.М. Топузова (у центрі), проректора Н.П. Муранової, заступника директора ННІМП В.В. Драгунової (праворуч) з іноземними студентами, 2021 р.

Дослідження науково-педагогічних працівників університету сконцентровані на широкому спектрі теоретичних і практичних проблем розвитку вищої та післядипломної освіти України в контексті розгортання світових процесів глобалізації та інтеграції, зростання конкуренції на світовому ринку освіти, теоретико-методологічному обґрунтуванні підвищення якості вітчизняної освіти в умовах євроінтеграції. Результати дослідження успішно впроваджуються в закладах та установах освіти різних регіонів України. З метою апробації освітніх інновацій університетом проводяться педагогічні експерименти регіонального та всеукраїнського рівнів, рівня закладу освіти, якими охоплено початкову, базову та профільну середню освіту, професійну (професійно-технічну), фахову передвищу та післядипломну освіту. Науково-педагогічні працівники брали участь у виконанні державних цільових програм «Підтримка сім'ї», «Здоров'я нації», «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2010 рр. та реалізації реформи загальної середньої освіти «Нова українська школа», Державної програми розвитку і функціонування української мови тощо [2].

Результати наукових досліджень використовувались у ході розроблення державних стандартів освіти, освітніх програм, навчальних планів, спецкурсів та авторських тематичних курсів. Подано пропозиції до: проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження національної рамки кваліфікацій»; Плану заходів на 2020-2027 рр. із запровадження Концепції реалізації державної політики в сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 р.; Концепції розвитку громадянської освіти до 2024 р.; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Реалізації державної політики розвитку українських е-інфраструктур до 2023 р. та затвердження Плану заходів щодо її реалізації»; Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти тощо [2].

Науково-педагогічні працівники брали участь у громадському обговоренні законопроєктів «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», «Про освіту» та ін. Вчені працювали у складі робочих груп МОН України з розроблення проєкту Закону України «Про освіту дорослих», «Концепції Національної освітньої електронної платформи», Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» [2]. Проводиться цілеспрямована і системна робота з виконання Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України.

Співпраця УМО з Державною службою якості освіти України, ректор М.О. Кириченко, голова служби Р.В. Гурак, заступник голови служби А.В. Бондар, 2021 р.

Підписання Угоди про співпрацю з благодійним фондом «Освіта в Україні від доктора Гош» (Республіка Індія). Проректор Н.П. Муранова, представник благодійного фонду з набору іноземних громадян та осіб без громадянства для навчання Гош Прітвіраджс, ректор М.О. Кириченко, директор Центру міжнародного співробітництва та освіти С.Ю. Грицай, 2021 р.

Науково-педагогічні працівники університету є членами науково-методичних комісій Науково-методичної ради МОН України та секцій Наукової ради МОН України, експертами Національного фонду досліджень України, експертами з акредитації освітніх програм Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, членами об'єднаної Конкурсної комісії з присудження Премії Верховної Ради України молодим ученим та іменних стипендій Верховної Ради України для докторів наук, членами експертної групи МОН України з оцінювання діяльності наукових установ, Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України тощо.

Результати планових досліджень і наукові надбання апробуються на всеукраїнському та міжнародному рівнях: презентуються на виставках «Сучасні заклади освіти», «Інноватика в сучасній освіті», «Освіта та кар'єра», на конференціях, семінарах, круглих столах, відеоконференціях, вебінарах з регіональними й зарубіжними партнерами. Наукову продукцію широко представлено в Електронній бібліотеці НАПН України, у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського та інших наукових бібліотеках [2].

Високий авторитет університету як закладу вищої освіти неодноразово підтверджено його визнанням у номінаціях виставкових конкурсів «Лідер післядипломної освіти», «Лідер наукової і науково-технічної діяльності», «Лідер міжнародної діяльності». Університет є лауреатом конкурсів «Національне визнання наукових досягнень», «Соціальне партнерство в контексті модернізації національної освіти». Колектив університету також є переможцем Національного рейтингу «Золота Фортуна», лауреатом і переможцем багатьох міжнародних і всеукраїнських виставок у тематичних номінаціях. За останні п'ять років університет отримав понад 50 відповідних відзнак та дипломів.

Неодноразово науково-педагогічні працівники отримували нагороди у конкурсі НАПН України на кращі наукові роботи, створені вченими академії за напрямами наукових досліджень: управління освітніми закладами та менеджмент освіти; соціальна психологія і психологія управління; педагогічна та вікова психологія; теорія і практика організації післядипломної освіти та навчання дорослих; проєктування інноваційних технологій управління системою післядипломної педагогічної освіти в умовах суспільних змін; застосування інформаційно-комунікаційних технологій у системі відкритої освіти; психолого-педагогічні засади підготовки конкурентоздатних фахівців в умовах післядипломної освіти.

В університеті сформувалися та успішно працюють дев'ять знаних в Україні та за її межами наукових шкіл з управлінських, педагогічних і психологічних проблем й післядипломної освіти: акад. В.В. Олійника — «Становлення, функціонування та розвиток системи післядипломної педагогічної освіти України»; членакор. О.М. Спіріна — «Електронні відкриті системи та інформатична підготовка вчителя»; проф. Т.М. Сорочан — «Професійний розвиток фахівців у формальній, неформальній, інформальній післядипломній освіті в умовах цифровізації суспільства»; проф. О.І. Бондарчук — «Управління педагогічними системами підвищення кваліфікації фахівців», «Психологічні засади вдосконалення управління освітніми організаціями»; проф. Л.А. Карташової — «Цифровізація освіти: сутність та перспективи»; проф. П.В. Лушина — «Екологічна психологічна допомога та фасилітативний супровід розвитку особистості майбутнього фахівця»; проф. Л.М. Сер-

геєвої — «Праксеологічні засади управління розвитком закладу професійної (професійно-технічної) освіти»; проф. З.В. Рябової — «Маркетингове управління закладами освіти»; проф. Л.М. Петренко — «Теоретико-методологічні та методичні проблеми розвитку професійної освіти» [2].

Наукова школа В.В. Олійника

Університет є засновником і співзасновником 7 наукових періодичних видань, серед яких: електронний фаховий журнал категорії «А» «Інформаційні технології і засоби навчання»; фахові видання категорії «Б»: «Вісник післядипломної освіти» за серіями «Педагогічні науки», «Соціальні та поведінкові науки», «Управління та адміністрування», науковий журнал «ScienceRise» за серією «Педагогічні науки», а також інші наукові видання — «Простір арт-терапії» та електронне науково-практичне видання «Науковий вісник УМО» [2].

Інтернаціоналізація освіти розглядається як ключовий пріоритет діяльності університету та є невід'ємним складником зміцнення авторитету закладу в освітньому та науковому міжнародних просторах. Розвиток міжнародної академічної мобільності передбачає підвищення конкурентоспроможності здобувачів вищої освіти та викладачів на внутрішньому і міжнародному ринках праці шляхом: міжнародного стажування в контексті глобальних освітніх трендів розвитку науки; залучення до кращих світових практик; підвищення якості освіти відповідно до європейських стандартів і рекомендацій; реалізації результатів професійного наукового дискурсу; стратегічного співробітництва, партнерства і нарощування потенціалу в доменах освіти, науки, практичної діяльності; участі в міжнародних заходах, зокрема конференціях, форумах, виставках, майстер-класах, семінарах, вебінарах; участі в міжнародних наукових дослідженнях, проєктах тощо. Науково-педагогічні працівники беруть участь у виконанні програм і проєктів у сфері міжнародного наукового і науково-технічного співробітництва. У межах цих проєктів відбуваються виїзди викладачів і здобувачів вищої освіти за межі України з метою стажування, навчання, підвищення кваліфікації, викладання тощо [2].

Міжнародне співробітництво університету спрямовано на розвиток співпраці з міжнародними організаціями й установами, зарубіжними освітянськими

фондами і професійними організаціями, з профільними академіями та закладами освіти різних країн. Університет співпрацює з 26 зарубіжними країнами, серед яких: Австрія, Азербайджан, Болгарія, Бразилія, Велика Британія, Грузія, Індія, Естонія, Казахстан, Камбоджа, Канада, Китай, Латвія, Молдова, Німеччина, Південна Корея, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, США, Таїланд, Туреччина, Узбекистан, Чехія, Фінляндія [2].

Університет бере участь у роботі Європейської асоціації освіти дорослих (EAEA), European Association of Work, and Organizational Psychology (EAWOP); International Association of Applied Psychology Division (Work and Organizational Psychology); International Coach Federation (ICF), DVV-International, Товариства психологів України, Української асоціації організаційних психологів і психологів праці, Всеукраїнської асоціації освіти дорослих, International Political Science Association тощо. У рамках взаємодії з цими організаціями науково-педагогічні працівники залучаються до інноваційних проєктів, спрямованих на розвиток післядипломної освіти і освіти дорослих в Україні, зокрема: «Створення інноваційної системи післядипломної педагогічної освіти» (спільно з Європейською асоціацією освіти дорослих (EAEA), «Формування компетентності проєктного менеджменту для інноваційного розвитку шкіл для керівників шкіл України» та «Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні» (спільно з проєктним бюро КультурКонтакт, Австрія), «Компетентності лідерства та менеджменту для ефективного розвитку якості в опорних школах» і «Цифровізація викладання закладів підвищення кваліфікації вчителів» (спільно з OeAD GmbH (Австрійська агенція з питань міжнародної співпраці в освіті і науці), фінського проєкту «Навчаємося разом. Підтримка Нової української школи», «Громадянська освіта в контексті європейських цінностей» програми Еразмус + Жан Моне, програмі «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України» (Фінський консорціум за підтримки МОН України), міжнародного проєкту «Професіоналізація освіти дорослих в Україні», що реалі-

Наукові видання колективу УМО

зувався німецькою неурядовою організацією «Німецьке об'єднання народних університетів» (DVV International) та ін. [2].

Викладачі та здобувачі вищої освіти є учасниками міжнародних заходів у рамках проєкту Еразмус+ Жан Моне.

Науково-педагогічні працівники входять до редакційних колегій міжнародних наукових видань, у тому числі видань, що входять до наукометричних баз даних: електронного фахового видання «Інформаційні технології і засоби навчання» (Web of Science Core Collection); міжнародного наукового фахового видання «Польсько-український рочник» (Республіка Польща); «Europska Veda» (European Science) (Словацька Республіка); «Public Administration and Law Review», «Theory and Practicle of Modern Psychology (Естонія) [2].

Пріоритетними завданнями на сучасному етапі колектив університету вбачає: формування інноваційного середовища підготовки фахівців; професійний й особистісий розвиток педагогічних та науково-педагогічних працівників, керівників закладів освіти у системі формальної, неформальної та інформальної освіти завдяки модернізації форм і змісту їх навчально-методичного та наукового супроводу; активне використання можливостей відкритої освіти, системи мотивації особистісного й професійного розвитку науково-педагогічних працівників; інтернаціоналізацію освіти; забезпечення якості освіти та освітньої діяльності; дотримання принципу студентоцентризму; запровадження дуальної освіти; розвиток проєктної діяльності; реалізацію Стратегії та Концепції цифровізації університету.

Перспективним для університету є також: систематичне вдосконалення організації підготовки та підвищення кваліфікації фахівців; пошук нових форм співпраці із стейкхолдерами як замовниками потенційних наукових продуктів закладу освіти, бізнес-партнерів у підготовці сучасних фахівців; оновлення та постійне вдосконалення наукової компоненти діяльності, що має стати запорукою стратегічної конкурентоспроможності фахівців нової генерації та реалізуватися через інтегральну сукупність науки і практики, активізацію молодіжної науки та інтенсифікацію міжнародного наукового співробітництва; забезпечення системної роботи з потенційним і наявним контингентом слухачів курсів підвищення кваліфіка-

Лекція засновниці освітньої екокомпанії KUNO Leadership Community Еви-Лотти Шьостедт (США), 2021 р.

ції шляхом вивчення освітніх потреб, використання баз даних замовників освітніх послуг і стейкхолдерів, виокремлення цільових груп споживачів і диференціації освітніх послуг відповідно до їхніх запитів; участь у написанні проєктних заявок, у підготовці власних дисциплін (програм) іноземною мовою; активізація роботи по залученню іноземних науковців до діяльності віртуальних кафедр Українського відкритого університету післядипломної освіти; розроблення і запровадження в освітній процес спільних програм навчальних дисциплін для здобувачів вищої освіти з міжнародними закладами-партнерами; сприяння розвитку єдиного цифрового середовища; формування мобільно орієнтованого середовища діяльності користувачів та забезпечення їх доступу до електронних даних; вивчення кращих світових освітніх практик розроблення й запровадження цифрових навчальних курсів за новими технологіями; здійснення наукових досліджень проблем удосконалення науково-методичного та психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців [2, 3].

За 70 років існування ДЗВО «Університет менеджменту освіти» створив потужний науково-педагогічний потенціал і здобув визнання в Україні й за її межами, впливає на формування державної політики у галузях післядипломної освіти, освіти дорослих та відкритої освіти, має прогресивну динаміку розвитку і високий якісний рівень отриманих результатів науково-освітньої діяльності, що важливо для забезпечення гідних відповідей на складні виклики сьогодення, зокрема пов'язані із світовою пандемією COVID-19 та повномасштабною війною Російської Федерації проти України, необхідністю повоєнного відновлення країни.

Адреса: вул. Січових Стрільців, 52-а;
м. Київ, Україна, 04053.
Тел: +38 (044) 481-38-00
факс: +38 (044) 484-10-96
website: http://umo.edu.ua/
e-mail: rector@umo.edu.ua

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку ДЗВО «Університет менеджменту освіти» на період до 2024 року / ДЗВО «Університет менеджменту освіти» : (затв. 18 березня 2020 № 01-01/172). Київ, 2020. URL: http://umo.edu.ua/images/content/strategiya/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93I%D0%AF_2020_p.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
2. Звіт ректора університету «Про роботу за період з лютого 2021 року по лютий 2022 року та завдання на наступний рік» : (затв. 09 лютого 2022) / ДЗВО «Університет менеджменту освіти». URL: http://umo.edu.ua/images/content/kerivnytstvo/%D0%94%D0%9E%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%AC_%D0%97%D0%91%D0%9E%D0%A0%D0%98_2022.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
3. Кириченко М. О. Про підготовку і підвищення кваліфікації фахівців у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України в умовах змішаного навчання. *Вісник Нац. акад. пед. наук України.* 2021. Т. 3, № 2. URL: https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/207 (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 20.
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Директор бібліотеки — Лариса Дмитрівна Березівська, докт. пед. наук, проф., член-кор. НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України.

Директор бібліотеки член-кор. НАПН України Л.Д. Березівська

Державну науково-педагогічну бібліотеку України імені В.О. Сухомлинського засновано 30 жовтня 1999 р. відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про створення Державної науково-педагогічної бібліотеки України» № 2018 шляхом об'єднання двох спеціальних педагогічних бібліотек: наукової бібліотеки Інституту педагогіки НАПН України та Центральної освітянської бібліотеки Міністерства освіти України. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2003 р. № 664-р бібліотеці присвоєно ім'я Василя Олександровича Сухомлинського. ДНПБ є науково-дослідною установою в складі НАПН України, що позитивно вирізняє її серед інших книгозбірень [9, с. 118].

Приміщення бібліотеки — вул. М. Берлінського, 9, м. Київ

Перший директор ДНПБ канд. іст. наук П.І. Рогова (1947-2014 рр.)

Першим директором бібліотеки постановою Президії АПН України від 17 листопада 1999 р. було призначено канд. іст. наук Павлу Іванівну Рогову [9, с. 118].

Із 22 січня 2015 р. ДНПБ очолює докт. пед. наук, проф., член-кор. Л.Д. Березівська [9, с. 118].

За понад два десятиріччя бібліотека пройшла складний еволюційний шлях становлення й розвитку як науково-дослідна установа, національне галузеве книгосховище, всеукраїнський науково-інформаційний, науково-методичний, культурно-освітній центр. Структура бібліотеки змінювалася згідно з напрямами її діяльності. Із 2020 р. у складі ДНПБ функціонують 6 відділів — 3 наукові (науково-освітніх інформаційних ресурсів; педагогічного джерелознавства та біографістики, наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти) та 3 бібліотечні (формування інформаційних ресурсів; зберігання фонду та обслуговування користувачів; науково-методичної, соціокультурної та міжнародної діяльності) [10, с. 2]. Із 2016 р. функціонує Рада молодих вчених, яка здійснює роботу, спрямовану на розвиток потенціалу наукової молоді установи.

Нині ДНПБ провадить наукову й науково-організаційну діяльність відповідно до Статуту, «Стратегії розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського на 2017-2026 роки» з урахуванням положень чинних нормативно-правових актів України, поєднуючи її з науково-інформаційною, науково-методичною, соціокультурною роботою [7].

Колектив ДНПБ

Пріоритетним напрямом діяльності ДНПБ є проведення наукових досліджень з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства, педагогічного джерелознавства, біографіки, історії освіти, сухомлиністики для науково-інформаційного забезпечення сфери освіти. За час функціонування бібліотекою виконано 13 комплексних наукових досліджень міждисциплінарного характеру [1, с. 7]. Нині здійснюються 3 прикладні наукові дослідження.

Актуальність наукових досліджень зумовлена потребою інформаційного забезпечення процесів реформування, модернізації та підвищення якості освіти України в контексті міжнародних інтеграційних процесів, цифровізації суспільства, розроблення інноваційних підходів до формування галузевих бібліотечно-інформаційних ресурсів і способів надання доступу до них, запитом на вдосконалення системи науково-інформаційного забезпечення сфери освіти, системи науково-методичного супроводу мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України тощо. Бібліотека розробила теоретико-методологічні й організаційні засади системи науково-інформаційного забезпечення освіти України, модель всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу на базі ДНПБ, методику створення галузевих бібліотечно-інформаційних ресурсів для освітянської галузі України тощо.

Одержані наукові результати відображено в понад 2,5 тис. праць (монографіях, хрестоматіях, словниках, методичних рекомендаціях, практичних посібниках, оглядових та бібліографічних виданнях, аналітичних й реферативних матеріалах, статтях тощо). За останні п'ять років значно зросла кількість статей передусім у виданнях, що входять до наукометричних баз даних, зокрема Scopus і Web of Science Core Collection [10, с. 3].

Видавничий доробок фахівців ДНПБ представлено на її вебпорталі в розділі «Наші видання» (http://dnpb.gov.ua/ua/?post_type=ourpublications) та в Електронній бібліотеці НАПН України (http://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/vsssplu/). Установа видає: три серії біобібліографічних покажчиків (загалом 80 видань), із них: «Академіки НАПН України» (33), «Ювіляри НАПН України» (35), «Видатні педагоги світу» (12); щорічний «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки» (20); серію «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» (25). Упродовж 2015-2021 рр. підготовлено збірники матеріалів науково-практичних історико-педагогічних заходів (11), щорічної звітної науково-практичної конференції ДНПБ «Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України» (7) [10, с. 3]. Крім того, у 2017 р. бібліотека отримала грант Київської міської державної адміністрації, на кошти якого підготовлено й опубліковано збірку дитячої патріотичної поезії «З Україною в серці» [4, с. 2-3].

Свою продукцію бібліотека презентує на міжнародних виставках. Дипломами лауреатів відзначено окремі наукові розробки, зокрема методичні рекомендації «Патріотичне виховання у шкільних бібліотеках: методи та підходи» (2017 р.), біобібліографічний покажчик «Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження» (2018 р.). Це видання з-поміж 70 інших відзначено дипломом І ступеня в номінації «Персональний покажчик» Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу — 2018», проведеного Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського [4, с. 2].

Видання ДНПБ

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. № 177 та наказу МОН України від 26 червня 2017 р. № 929 щодо впровадження Універсальної десяткової класифікації в практику роботи освітянських бібліотек фахівці ДНПБ уклали методичні рекомендації «Упровадження Універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек закладів загальної середньої та професійно-технічної освіти» (2018 р.) [4, с. 4; 10, с. 3].

Висвітленню результатів наукових досліджень сприяють електронні наукові періодичні видання бібліотеки: до 2017 р. — «Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського» (http://journals.dnpb.gov.ua/about/index), із 2017 р. — «Науково-педагогічні студії» (наказом МОН України від 29 червня 2021 р. № 735 журнал внесено до Переліку наукових фахових видань України, категорія «Б», спеціальність «011 Освітні, педагогічні науки», головні редактори: члени-кор. Л.Д. Березівська, І.М. Шоробура, http://npstudies.dnpb.gov.ua/).

ДНПБ приділяє велику увагу популяризації досягнень видатних педагогів, освітніх і громадських діячів, прагнучи зробити доступною інформацію про їхнє життя, діяльність і творчу спадщину не лише в традиційній, але й в електронній формі. Із цією метою з 2008 р. формується цифровий інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу» (https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/), де інтегровано відомості про видатних українських і зарубіжних педагогів [3; 4, с. 2; 6; 13, с. 256-257; 14]. Нині зазначений ресурс, який постійно доповнюється та оновлюється, містить 76 персоналій. Він є вагомим внеском у розвиток освіти, педагогіки, педагогічної біографіки, сприяє відновленню національної педагогічної пам'яті [14].

Сьогодні бібліотека є інтегратором і поширювачем сухомлиністики в інформаційному просторі України та за її межами, зокрема вона взяла активну участь у

відзначенні 100-річчя від дня народження В.О. Сухомлинського під егідою ЮНЕСКО. На базі читального залу Фонду В.О. Сухомлинського організовано та проведено низку заходів: культурно-освітніх (оглядові екскурсії, тематичні лекції для працівників і здобувачів закладів освіти, бібліотечних працівників; інсценування казок та оповідань; виставки творчих робіт дітей за творами В.О. Сухомлинського, презентація проєкту «Я і моя родина — казковий дивосвіт»; читання казок та оповідань дітьми разом з бібліотекарем тощо); науково-практичних (семінари, круглі столи тощо); науково-інформаційних (презентація книжкових виставок). Сформовано інформаційні ресурси, зокрема електронні: поповнено базу даних «Сухомлиністика» електронного каталогу ДНПБ, колекцію «Сухомлиністика» Науково-педагогічної електронної бібліотеки, запроваджено онлайн-проєкти. Читальний зал відвідують освітяни, науковці з різних куточків України та зарубіжжя, зокрема делегації Республіки Польща й Китайської Народної Республіки [1, с. 11]. Із 2021 р. діє віртуальний читальний зал Фонду В.О. Сухомлинського з метою цілісного представлення розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі України та світу (https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chytalni-zaly/virtualnyy-chytalnyy-zal-fondu-v-o-sukhomlynskoho/) [2, с. 4; 5, с. 15].

Вихованці закладу дошкільної освіти № 428 м. Києва у читальному залі Фонду В.О. Сухомлинського, 2 жовтня 2019 р.

Для впровадження результатів наукових досліджень широко використовуються можливості науково-практичних заходів. За останні п'ять років ДНПБ про-

ведено 255 масових науково-практичних заходів, у тому числі 10 міжнародних. Визнання серед педагогічної та бібліотечної громадськості здобули заходи з проблем інформаційного забезпечення сфери освіти, книгознавства, історії освіти, сухомлиністики тощо.

Науково-практичний семінар «Василь Сухомлинський і сучасне дошкілля», 2018 р.

Із 2020 р. ДНПБ реалізуються онлайн-проєкти («Читаймо Сухомлинського онлайн» (https://www.facebook.com/240019389383740/posts/2991199357599049/), «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (https://www.facebook.com/240019389383740/posts/3019645038087814/), «Афоризми Сухомлинського» (https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4333021856750119/), «Казки В.О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О.Я. Савченко» (https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4744694975582803/), «Sukhomlinsky News» (https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4096674477051526/), головною метою яких є впровадження результатів наукових досліджень та ознайомлення освітян з важливою інформацією з історії української та зарубіжної освіти [2, с. 4; 5, с. 18; 6; 8, с. 125].

Результати наукових досліджень упроваджуються в процесі науково-інформаційної діяльності, спрямованої на формування галузевого інформаційного ресурсу. Універсальний книжковий фонд ДНПБ налічує майже 600 тис. документів на традиційних й електронних носіях, 50 % якого становлять фахові видання, 5 % — рідкісні та цінні видання XVII-XX ст. Особливу частину фонду становить 28081 документ педагогіко-психологічного та історико-культурного напряму XIX — початку XX ст. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19 грудня 2001 р. № 1709 видання 1850-1917 рр. віднесено до національного культурного надбання України. Їх сформовано в п'ять тематичних зібрань: «Педагогіка» (праці українських педагогів і діячів освіти, науки, культури Г. Ващенка, М. Пирогова,

С. Русової, К. Ушинського, Я. Чепіги та ін.), «Психологія» (праці вітчизняних і зарубіжних психологів В. Бехтерєва, А. Богданова, О. Введенського, О. Гіляревського, М. Ланге та ін.), «Шкільні підручники і навчальні посібники», «Колекція документів іноземними мовами», «Колекція часописів XIX — початку XX ст.» [9, с. 118].

З огляду на вагому соціокультурну значущість й унікальність цього наукового об'єкта і відповідно до програми його зберігання, обліку та введення до наукового обігу оцифровано 1299 видань, мікрофільмовано 123, відновлено та реставровано — 7863 прим. З 2010 р. формуються база даних «Рідкісні книги» (містить понад 12 тис. записів, з них 1603 — іноземними мовами) і колекція «Книжкові пам'ятки» (1299 повнотекстових документів) [10, с. 5].

До здобутків належить і відкриття у 2016 р. кімнати-музею рідкісної книги [1, с. 10; 11, с. 45]. На її базі здійснюється науково-дослідна, культурно-освітня та виставково-експозиційна діяльність. Загалом проведено 40 книжкових виставок-презентацій, присвячених видатним вітчизняним і зарубіжним педагогам, ученим, а також визначним подіям, що характеризують розвиток української та зарубіжної освіти, відбуваються лекції, екскурсії. Активними відвідувачами кімнати-музею є педагогічні, наукові, науково-педагогічні й бібліотечні працівники, слухачі інститутів післядипломної педагогічної освіти, здобувачі освіти тощо [10, с. 5].

У кімнаті-музеї рідкісної книги, 2019 р.

У бібліотеці є читальні зали: загальний, дисертаційний, Фонду В.О. Сухомлинського, кабінет бібліотекознавства. До послуг користувачів персональний і міжбібліотечний абонементи. На вебпорталі бібліотеки функ-

ціонують віртуальні читальні зали: освітянина (https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chytalni-zaly/virtualnyy-chytalnyy-zal-osvityanyna/), кімната-музей рідкісної книги (https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chytalni-zaly/virtualna-kimnata-muzey-ridkisnoyi-knyhy/) та ін. [5, с. 18; 10, с. 5].

З огляду на актуалізацію дистанційного навчання в умовах пандемії COVID-19 підготовлено бібліографічні списки («Коронавірус COVID-19», «Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19», «Законодавче та нормативно-правове забезпечення сфери освіти України для протидії поширенню COVID-19», «Психолого-педагогічна підтримка громадян в умовах пандемії COVID-19» та ін., http://dnpb.gov.ua/ua/bibliohrafichni-resursy/bibliohrafichni-posibnyky/na-dopomohu-naukovo-pedahohichnym-pra/). Аналітичні огляди головних подій у науковій та освітній сферах подано у рубриці «Моніторинг ЗМІ з питань освіти і науки» (https://dnpb.gov.ua/ua/monitorynh-zmi/) [8, с. 125-126].

ДНПБ широко використовує інформаційно-комунікаційні технології, зокрема глобальні хмарні сервіси. Оновлений у 2016 р. офіційний вебпортал (http://dnpb.gov.ua/ua/) як веборієнтована технологічна платформа, доступна також і з мобільних пристроїв, інформує про всі напрями діяльності бібліотеки, представляє її ресурси, інноваційні послуги, різні види бібліографічної, реферативної й аналітичної інформації, що сприяє підвищенню оперативності та якості науково-інформаційного забезпечення сфери освіти й науково-методичного супроводу мережі освітянських бібліотек [1, с. 8; 4, с. 2; 11, с. 37; 13]. Модернізація вебпорталу, активізація віртуальної діяльності позитивно вплинула на збільшення кількості віддалених користувачів (2021 р. — понад 81 тис.).

В умовах розвитку інформаційного суспільства, цифровізації освіти велику увагу приділено створенню електронних ресурсів. Зокрема, активно поповнюється електронний каталог (бази даних «Книги», «Періодика», «Рідкісні книги» тощо). За останні роки динамічно зростає кількість звернень до електронних ресурсів ДНПБ, про що свідчить статистика відвідувань (2021 р. — понад 112 тис.), звернень до ресурсів, представлених на порталі (2021 р. — понад 216 тис.), завантажень електронних документів з порталу (2021 р. — близько 14 тис.).

Сьогодні в бібліотеці активно розширюється спектр сервісів. Зокрема, до послуг користувачів: електронна доставка документів, замовлення документів через електронний каталог, індексування документів за Універсальною десятковою класифікацією тощо [1, с. 8].

У ДНПБ надано доступ до наукометричних баз даних. Зокрема, у різні роки забезпечувався тестовий доступ до Polpred.com., BioOne (2015 р.), Pediatric Neurology Briefs (2015 р.), Edward Elgar Journals and Development Studies Ebooks (2016 р.), баз даних наукометричної платформи Web of Science корпорації Thomson Reuters (2017 р.). Надається безкоштовний доступ до інформаційних ресурсів компанії EBSCO Publishing (з 2018 р.), баз даних Web of Science та Scopus (з 2019 р. за сприяння Державної науково-технічної бібліотеки України) [10, с. 5].

Активно розвиваються, зокрема й в онлайн-форматі, започатковані в 2015 р. науково-практичні проєкти: освітньо-інформаційний лекторій «Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку освіти й науки», постійний науково-методологічний семінар «Наукова бібліотека та якість сучасної освіти», продовжує роботу «Бібліотекознавчий лекторій» [9, с. 120]. Із 2017 р. ДНПБ реалізовує проєкт

«Бібліометрика педагогічної науки» і наповнює базу знань «Вчені Національної академії педагогічних наук України» [10, с. 6].

Традиційно проводиться бібліографічне інформування провідних науковців НАПН України, а саме укладено інформаційні бібліографічні списки й огляди з актуальних питань освіти, педагогіки та психології. Здійснюється аналітична та реферативна діяльність, зокрема підготовлено реферати на статті з наукових видань до Українського реферативного журналу «Джерело» і загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова» Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [1, с. 9; 10, с. 5].

Серед освітянської та наукової громадськості здобула визнання експозиційно-виставкова діяльність ДНПБ. Упродовж 20 років організовано понад 2,2 тис. виставок (за 2015-2021 рр. — 357), із них: книжкових — 2150, зокрема із серії «Ювіляри НАПН України» — 150; художньо-мистецьких — понад 100. Традиційними стали книжкові виставки, присвячені діяльності НАПН України («НАПН України: історія та сьогодення» (віртуальна, відеоролик), «Наукове забезпечення розвитку освіти дорослих в Україні»: до Загальних зборів НАПН України, «Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України: інформаційне забезпечення інноваційного розвитку освіти і науки» до XII Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти — 2021» тощо). Не менш популярними і затребуваними стали виставки-презентації з актуальних питань освіти [1, с. 10; 10, с. 5].

Одним із провідних напрямів діяльності ДНПБ є науково-методичне забезпечення мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України (15 тис. бібліотек), затвердженої «Положенням про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України» (спільний наказ МОН України та АПН України від 30 травня 2003 р. № 334/31) [12, с. 152]. Фахівцями ДНПБ розроблено 210 регламентних документів (положень, правил, інструкцій тощо). Зокрема, підготовлено 4 випуски збірника «Організаційно-управлінські, нормативно-інструктивні й методичні документи для освітянських бібліотек МОН України та НАПН України». Надається систематична консультативно-методична допомога працівникам освітянських книгозбірень.

Для підвищення кваліфікації фахівців освітянських бібліотек активізовано створення цифрових інформаційних ресурсів: «Віртуальний читальний зал кабінету бібліотекознавства» (https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chytalni-zaly/virtualnyy-chytalnyy-zal-kabinetu-bibliotekoznavstva/), «Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу» (16 персоналій) (https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-bibliotekoznavtsi/), «Дистанційна самоосвіта бібліотечних працівників» (https://dnpb.gov.ua/ua/23614-2/), «Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19» (https://dnpb.gov.ua/ua/24217-2/) [5, с. 15].

ДНПБ бере активну участь у виконанні програм спільної діяльності МОН України та НАПН України, НАН України та НАПН України, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» тощо [5, с. 16]. Загалом проведено понад 60 науково-практичних заходів (бібліотечні секції у рамках Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухом-

линський у діалозі з сучасністю» (із 2007 р. їх організовано 15 у різних областях України), всеукраїнські конкурси «Шкільна бібліотека», всеукраїнські місячники шкільних бібліотек, конференції, семінари, вебінари, майстер-класи тощо), створено рубрику на вебпорталі ДНПБ «Бібліотека нової української школи» тощо.

Бібліотека плідно співпрацює з науковими установами, закладами освіти, Київською малою академією наук, бібліотеками, Педагогічним музеєм України, громадськими організаціями (Всеукраїнською асоціацією Василя Сухомлинського, Українською бібліотечною асоціацією) та ін. [1, с. 11]. На її базі проходить переддипломна та виробнича практика студентів університетів.

Засідання правління Всеукраїнської асоціації Василя Сухомлинського, 2017 р.

Зважаючи на інтеграцію української освіти у світовий та європейський освітньо-науковий простір, важливим напрямом інноваційної діяльності бібліотеки є міжнародне співробітництво із зарубіжними освітніми, науковими установами, бібліотеками та громадськими організаціями: за підтримки програми ЄС Еразмус+ Жан Моне створено Пункт європейської інформації [9, с. 121]; здійснюється інформаційний обмін з редакцією австралійського електронного видання «Translations, Articles and News» (розділ «Sukhomlinsky News») задля популяризації спадщини видатного педагога В.О. Сухомлинського тощо. Продовжується міжнародний книгообмін. До «Європейської цифрової бібліотеки» передано метадані 12 оцифрованих видань з фонду ДНПБ з питань педагогіки, психології, які становлять національне надбання. Розміщено інформацію про ДНПБ і мережу шкільних бібліотек України на бібліотечній мапі світу, створеній міжнародною організацією IFLA. Працівники бібліотеки беруть активну участь у діяльності міжнародних товариств, науково-практичних заходах зарубіжних країн, зросла міжнародна мобільність її співробітників.

Китайські освітяни в читальному залі Фонду В.О. Сухомлинського, 2019 р.

Розширилось інформування суспільства про діяльність ДНПБ на її вебпорталі (http://dnpb.gov.ua/ua/), сайтах НАПН України (http://naps.gov.ua/) й Української бібліотечної асоціації (https://ula.org.ua/), сторінці бібліотеки в соціальній мережі Facebook (https://www.facebook.com/dnpb.gov.ua), у ЗМІ. Вчені бібліотеки здійснюють експертну діяльність у різних комісіях НАПН України, МОН України, Мінкультури України. Популяризації бібліотеки сприяли також акції дарування книг, флешмоби тощо [1, с. 11].

Серед здобутків — відкриття з нагоди 20-річчя від дня заснування ДНПБ музейної експозиції «ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського НАПН України: історія і сучасність», що є основою для проведення екскурсій у бібліотеці та сприяє популяризації не лише її роботи, а й діяльності НАПН України [1, с. 10; 11, с. 57].

Урочисте відзначення 100-річчя з дня народження В.О. Сухомлинського та відкриття музейної експозиції, 2018 р.

Нині пріоритетними напрямами діяльності ДНПБ є: проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформаційної діяльності, педагогічного джерелознавства й біографістики, історії освіти; науково-інформаційне

забезпечення розвитку освіти; формування системи інформаційних ресурсів бібліотеки; координування й науково-методичне забезпечення функціонування мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України; розвиток соціокультурної діяльності; міжнародне співробітництво [9, с. 121; 10, с. 6].

Зважаючи на виклики сьогодення, входження нашої держави до світового та європейського просторів, відповідно до розробленої Стратегії розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського на 2017-2026 роки діяльність ДНПБ спрямована на вдосконалення науково-інформаційного та бібліотечно-інформаційного супроводу освіти за допомогою побудови інноваційної моделі наукової бібліотеки, яка здатна ефективно забезпечувати сучасні потреби користувачів, володіє потужними базами даних, надає вільний доступ до світових інформаційних мереж і банків даних на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, орієнтації на інтеграцію внутрішніх і зовнішніх інформаційних ресурсів для сприяння інформатизації й інтелектуалізації суспільства [1, с. 11-12]. Інтенсифікація цифровізації бібліотеки як наукової установи підвищить її конкурентоспроможність, забезпечить позитивний імідж в Україні та за її межами, особливо в складних для України умовах світової пандемії COVID-19 та війни, віроломно розв'язаної Російською Федерацією проти Української держави.

Адреса: вул. М. Берлінського, 9,
м. Київ, Україна, 04060.
Тел./факс: +38 044 467-22-14
website: https://dnpb.gov.ua/ua/
e-mail: dnpb@i.ua

Список використаних джерел:

1. Березівська Л. Д. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського НАПН України (1999—2019): здобутки та перспективи розвитку. Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки: до 20-річчя Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 7 листоп. 2019 р. / [редкол.: Л.Д. Березівська та ін.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. Київ, 2019. С. 6—12. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/abstracts_collection_2019.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
2. Березівська Л. Д. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського щодо розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі: досвід і перспективи : наук. доп. на засід. Президії НАПН України 7 квіт. 2021 р. *Вісн. Нац. акад. пед. наук України*. 2021. Вип. 3(1). DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-5.
3. Березівська Л. Д. Електронний інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу» як основа професійної підготовки педагогів. Освіта для миру = *Edukacja dla pokoju* : зб. наук. пр. : у 2 т. / [редкол.: В. Г. Кремень та ін.] ; НАПН України, Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна. Київ, 2019. Т. 2. С. 222—228. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717478/ (дата звернення: 22.07.2022).
4. Березівська Л. Д. Про наукову і науково-організаційну діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського за 2015—2019 рр. та перспективи її розвитку : наук. доп. на засід. Президії НАПН України 19 верес.

2019 р. Вісн. Нац. *акад. пед. наук України*. 2019. Вип. 1(1). С. 1—5. DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-2-1.

5. Березівська Л. Д. Результати діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України за 2021 р. та завдання на 2022 р. Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки *: за результатами наук.* дослідж. *у 2021 р.* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, м. Київ, 21 груд. 2021 р. / [редкол.: Л. Д. Березівська та ін.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. С. 5—21. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/abstracts_collection_2021.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

6. Березівська Л. Д., Деревянко Т. М. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» й онлайн-проєкт «Ми стоїмо на плечах наших попередників: видатні педагоги-ювіляри». *Вісн. Нац. акад. пед. наук України*. 2020. Вип. 2(1). DOI: https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-4.

7. Березівська Л. Д., Закатнов Д. О., Страйгородська Л. І. Стратегія розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського на 2017—2026 роки / за наук. ред. Л. Д. Березівської ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2020. 28 с. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Strategy_2020.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

8. Березівська Л. Д., Закатнов Д. О., Тарнавська С. В., Страйгородська Л. І. Діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в умовах пандемії COVID-19: виклики, проблеми та шляхи їх розв'язання. Наук.-пед. студії. 2021. Вип. 5. DOI: https://doi.org/10.32405/2663-5739-2021-5-120-135.

9. Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України. Національна академія педагогічних наук України — 25 років : інформ. довід. / [редкол.: В. Г. Кремень та ін.]. Київ : Сам, 2017. С. 118—121. URL: https://drive.google.com/file/d/1U4FWyXsXatx7EuuEvHw1JYkUvRKOWdG6/view (дата звернення: 22.07.2022).

10. Березівська Л. Д., Тарнавська С. В. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України: здобутки та перспективи. *Вісн. Нац. акад. пед. наук України*. 2022. Вип. 4(1). DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4108.

11. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського: здобутки та перспективи (2015—2019) : [інформ. довід.] / [авт. кол.: Л. Д. Березівська та ін. ; за наук. ред. Л. Д. Березівської] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2019. 204 с. (До 20-річчя Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського). URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/handbook_DNPB_2015-2019.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

12. Інформаційно-бібліотечне забезпечення освіти / Березівська Л. Д. та ін. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / за заг. ред. В. Г. Кременя ; НАПН України. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. С. 150—156. (До 30-річчя незалежності України). DOI: https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua.

13. Berezivska L. D., Pinchuk, O. P., Varaksina N. V. The webportal of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine as an information resource for implementation of research in education, pedagogy and psychology. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. Vol. 78, No 4. P. 249—265. DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v78i4.4055.

14. Creation of information and bibliographic resource «Outstanding educators of Ukraine and the world» and its influence on the development of digital humanities / Larysa D. Berezivska et al. *Information Technologies and Learning Tools*. 2022. Vol. 87, No 1. P. 1—17. DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825.

РОЗДІЛ 21. УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

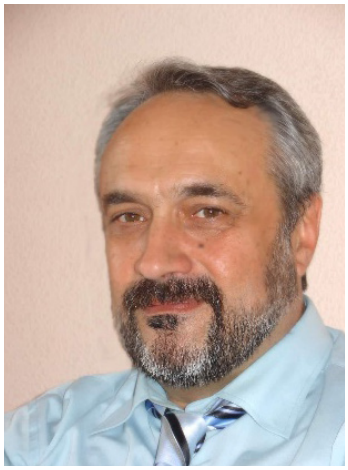

Віталій Панок, директор УНМЦ практичної психології і соціальної роботи

7 серпня 1998 р. спільним наказом Міністерства освіти України та Академії педагогічних наук України (з 2010 р. — Національна академія педагогічних наук України) створено Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи як головну організацію психологічної служби, що здійснює методичне керівництво психологічною службою системи освіти. В березні 2011 р. МОН України вийшло із складу засновників центру, і його одноосібним засновником стала НАПН України. З дня заснування центр очолює Віталій Григорович Панок, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор.

У 2002 р. до структури центру введено Центральну психолого-медико-педагогічну консультацію. Сьогодні функціонують 2 лабораторії: прикладної психології освіти та психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. У складі лабораторій 3 доктори і 11 кандидатів наук плідно працюють над реалізацією досліджень: «Науково-методичні основи психологічного супроводу реформування освіти в діяльності психологічної служби», «Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції» [7], «Науково-методичні засади створення безпечного освітнього середовища у закладі освіти в діяльності працівників психологічної служби».

Відповідно до Положення про психологічну службу у системі освіти України центр є єдиною установою, яка визначає стратегію, зміст і напрями науково-методичного забезпечення професійної діяльності працівників психологічної служби системи освіти.

Нині центр — одна з провідних державних наукових установ, яка виконує такі завдання:

— науково-методичне керівництво психологічною службою системи освіти України, визначення напрямів і пріоритетів її розвитку;

— обґрунтування теоретико-методологічних засад становлення і розвитку практичної психології і соціальної педагогіки в Україні;

— здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, реалізація завдань державних цільових програм на замовлення органів державної влади, установ і закладів системи освіти, інших організацій;

— участь у розробленні концепцій, програм розвитку освіти, проведенні наукової експертизи державних рішень, постанов, документів, прогнозування їх соціально-психологічних і політико-психологічних результатів, підготовка рекомендацій щодо застосування результатів проведених досліджень в освітній та суспільній практиці.

Науковий колектив УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2020 р.

Науковий колектив центру бере активну участь у формуванні нової освітньої політики України. За роки існування переважно ним створено усю чинну нормативну базу діяльності психологічної служби системи освіти. Розроблено Стратегію розвитку психологічної служби системи освіти та Концепцію психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби, підготовлено пропозиції до Закону України «Про освіту», Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI ст.»), Національної доктрини розвитку освіти, Концепції Нової української школи, Стратегії розвитку НАПН України на 2016-2022 рр. Підготовлено проєкти нормативно-правових документів у галузі освіти — наказів і листів МОН України, проєктів рішень Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України.

Виконані в центрі дослідження мають вагоме практичне значення. Серед них: «Наукові та організаційно-методичні засади вдосконалення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти»; «Теоретичні і методичні засади побудови змістовних та організаційно-функціональних моделей діяльності практичних психологів і соціальних педагогів»; «Науково-методичні засади розроблення та впровадження алгоритмів, циклограм,

діагностичних мінімумів діяльності працівників психологічної служби системи освіти» [1; 2]; «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами»; «Науково-методичне забезпечення діяльності працівників психологічної служби з надання допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій». Наукові дослідження центру завжди відповідали актуальним запитам освіти.

За грантової підтримки Національного фонду досліджень України виконано наукове дослідження за темою «Подолання наслідків пандемії COVID-19 у діяльності психологічної служби системи освіти» (2020-2021 рр.). За результатами конкурсу прикладних наукових досліджень для підтримки молодих вчених, які працюють (навчаються) у підвідомчих установах НАПН України, проведено дослідження за темою «Розвиток життєстійкості особистості підлітка в умовах інноваційної освітньої діяльності» (2021 р.).

У ході виконання прикладних наукових досліджень та здійснення експериментальної роботи упродовж останніх п'яти років наукові працівники центру розробили близько п'ятдесяти освітніх педагогічних і психологічних інновацій з розв'язання найбільш актуальних проблем освітньої сфери для працівників психологічної служби. Найвагоміші з них такі: орієнтовні циклограми діяльності практичного психолога та соціального педагога відповідно до специфіки закладів освіти різних типів [2]; діагностичні мінімуми для застосування до різних цільових груп за напрямами діяльності відповідно до циклограм; алгоритми діяльності працівників психологічної служби з актуальних проблем освітньої проблематики [1]; Стратегія розвитку психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації; Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби; моделі управління і науково-методичного забезпечення психологічної служби в умовах ОТГ; методики формування осередків громадянського суспільства на базі закладів освіти в умовах децентралізації, психолого-педагогічної оцінки інтелектуального розвитку підлітків, психолого-педагогічного вивчення відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного віку [3]; програма підготовки батьків до керівництва поведінкою дітей з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги на засадах поведінкової терапії; програма заочно-дистанційного навчання для педагогічних працівників «Методичне забезпечення освітньої діяльності педагогічних кадрів в умовах інклюзивної освіти» [7].

За роки існування центр налагодив зв'язки і поглиблює співробітництво з міжнародними організаціями: Представництвом Організації Об'єднаних Націй в Україні, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Посольством Європейського Союзу (ЄС), Представництвом ОБСЄ в Україні, Представництвом Міжнародного медичного корпусу (International Medical Corps), Представництвом Міжнародної організації праці в Україні, Посольством Великої Британії в Україні, Данською радою у справах біженців в Україні, Міжнародною жіночою правозахисною громадською організацією «Ла Страда-Україна», ПАТ «САН ІнБев Україна», АТ «Філіп Морріс Україна» та ін.

Наукові працівники центру брали участь у реалізації низки міжнародних і державних програм та проєктів, найвагомішими з яких є:

- Програма профілактики СНІДу та наркоманії на 1999-2000 рр.;

- Національна програма «Діти України»;
- Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002-2011 рр.;
- Національна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2004-2008 рр.;
- Програма «Рівний-рівному»;
- Проєкт «Превентивна освіта і виховання дітей, учнівської та студентської молоді з профілактики ВІЛ/СНІДУ»;
- Проєкт «Вилучення дітей з найгірших форм праці та їхня соціально-психологічна реабілітація (за програмою ІРЕС)»;
- розроблення нормативно-методичної бази діяльності центрів соціально-психологічної реабілітації населення та його інформування з питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи;
- Програма протидії торгівлі людьми;
- моніторинг ефективності проведення інформаційно-освітньої, соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми трудових мігрантів у закладах освіти усіх регіонів України;
- Проєкт «Забезпечення процедури відбору волонтерів і стюардів для обслуговування фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в м. Києві» тощо.

На запит соціально-психологічної практики науковим колективом центру розроблено і з 2010 р. здійснюється впровадження на всеукраїнському рівні інноваційної інформаційної протиалкогольної програми для учнів 7-8 класів «Сімейна розмова». Кожного року у програмі беруть участь близько 30 тис. підлітків та їх батьків з багатьох областей України. Програма спрямована на виховання в учнів відповідального ставлення до власного здоров'я у співпраці з батьками, формування навичок протистояння соціальному впливу щодо вживання алкоголю, налагодження довірливих стосунків між батьками та дітьми. Відповідно до методології проєктно-технологічного підходу центром щорічно здійснюється моніторинг упровадження програми, результати якого свідчать про високу ефективність «Сімейної розмови».

Задля реалізації укладеного у 2019 р. Меморандуму про спільну діяльність та партнерство між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи та Програмним офісом Форуму Служби громадського миру в України (forumZFD), Громадською службою миру Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) ГмбХ, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», ГО «Інститут миру і порозуміння» науковими працівниками впродовж останніх років виконувались завдання міжнародного проєкту «Модель «Мирна школа» — новий шлях формування безпечніших, більш інклюзивних та дбайливих шкіл в Україні» та експерименту всеукраїнського рівня «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа» на 2019-2022 рр.

Вчені центру долучились до реалізації медико-соціальної дослідницької програми «Українське лонгітюдне дослідження / Ukrainian Longitudinal Study», метою якої є моніторинг впливу різних факторів на здоров'я українських дітей впродовж життя з особливим фокусом на ризикованій поведінці щодо власного здоров'я.

Міжнародна науково-практична конференція «Модель Мирна школа», Київ, 2019 р.

Публікації вчених УНМЦ практичної психології і соціальної роботи

Особливістю наукової діяльності центру є широке впровадження в освітню практику результатів досліджень. Найбільш вагомими результатами наукової і

впроваджувальної роботи є підручники для закладів вищої освіти, методичні та практичні посібники «Основи практичної психології», «Психологічна служба» [6], «Науково-методичні засади діяльності психологічної служби», «Психологічна служба ВНЗ» [5], «Прикладна психологія» [4].

За кількістю завантажень робіт з Електронної бібліотеки НАПН України працівники центру посідають перші місця, зокрема вісім із них у рейтингу авторів за кількістю завантажень знаходяться серед перших двадцяти п'яти. Найбільшою популярністю у читачів користуються такі роботи центру: методичні рекомендації «Психологічний супровід інклюзивної освіти» — 40,6 тис. завантажень (10 місце у рейтингу ресурсів за кількістю завантажень), методичні рекомендації «Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід» — 26,0 тис. (18 місце у рейтингу), підручник «Психологічна служба» — 25, 2 тис. (20 місце у рейтингу).

Особливе значення у роботі центру надається щорічному здійсненню всеукраїнських моніторингів розвитку психологічної служби системи освіти, ставлення учасників освітнього процесу до проблем збереження психічного і фізичного здоров'я, протиправної поведінки підлітків, надання допомоги внутрішньо переселеним особам, дітям і сім'ям учасників АТО/ООС та ін. Вивчаються питання діяльності працівників служби в умовах об'єднаних територіальних громад.

Важливим аспектом роботи центру є активна міжсекторальна та міжвідомча взаємодія із спеціалістами психологічних служб, відомств та організацій: МОН України, Міністерства оборони України, Міністерства охорони здоров'я України, Державної служби у справах ветеранів та учасників АТО/ООС, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України, обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Діяльність вчених центру відзначена державними та відомчими нагородами за високі досягнення в професійній діяльності та сприяння розвитку психологічної служби. Інноваційні розробки центру відзначено дев'ятьма медалями міжнародних виставок, почесним званням «Національне визнання наукових досягнень» Міжнародної спеціалізованої виставки «Інноватика в сучасній освіті — 2018».

У контексті докорінного реформування вітчизняної сфери освіти науковим колективом центру визначені такі перспективні завдання: забезпечення психологізації освітніх реформ шляхом запровадження методології дитиноцентризму в практику освітнього процесу; здійснення методичного супроводу спеціалістів психологічної служби; участь у реалізації всеукраїнських проєктів з найбільш актуальних питань освітньої галузі (психологічна і соціально-педагогічна допомога сім'ям, що знаходяться у складних життєвих обставинах, особливо через війну, розв'язану Російською Федерацією проти України, профілактика девіантної поведінки учнів, адаптація першокласників і т.п.); визначення шляхів і методів забезпечення діяльності психологів та інших спеціалістів інклюзивно-ресурсних центрів.

Юридична адреса: бульвар Т. Шевченка, 27-А, м. Київ, 01032,
фактична адреса: пров. Віто-Литовський, 98-а, м. Київ, Україна, 03045.
Тел.: (044) 252-70-11
website: psyua.com.ua
e-mail: UCAP@ukr.net

Список використаних джерел:

1. Алгоритми діяльності працівників психологічної служб. Т. 1 / авт. кол. за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практ. психології і соц. роботи, 2019. 138 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/719662/1/Algoritm_T_1_new.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
2. Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби : метод. рек. / авт.-упоряд.: В. М. Горленко, Ю. А. Луценко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 132 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709623/1/%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%B3.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
3. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід) : кол. монографія / наук. ред. В. Г. Панок. Київ : Ніка-Центр, 2020. 152 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722337/1/nauk-metod-zabezp-dialnosti.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
4. Панок В. Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2017. 188 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/707672/1/panok2017.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
5. Панок В. Г., Острова В. Д. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти) : метод. посіб. Київ : Освіта України, 2010. 230 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5957/1/ps_VNZ.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
6. Психологічна служба : підручник / А. Г. Обухівська та ін. ; за наук. ред. В. Г. Панка. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/705662/1/ps_sluzzba.pdf (дата звернення: 22.07.2022).
7. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції : кол. монографія / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменщук, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук ; наук. ред. А. Г. Обухівська, Т. Д. Ілляшенко. Київ : Ніка-Центр, 2020. 113 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/723321/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_psy-ped-suprovid_2020.pdf (дата звернення: 22.07.2022).

РОЗДІЛ 22. ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ. ПОЧЕСНІ АКАДЕМІКИ І ПОЧЕСНІ ДОКТОРИ НАПН УКРАЇНИ

ДІЙСНІ ЧЛЕНИ (АКАДЕМІКИ) НАПН УКРАЇНИ

1.	Андрущенко Віктор Петрович	
2.	Авдієвський Анатолій Тимофійович	16.08.1933 — 24.03.2016
3.	Арват Федір Степанович	18.04.1928 — 02.11.1999
4.	Артемчук Галік Ісакович	03.09.1938 — 01.07.2017
5.	Баженов Віктор Андрійович	12.07.1941 — 18.05.2021
6.	Бех Іван Дмитрович	
7.	Биков Валерій Юхимович	
8.	Бібік Надія Михайлівна	
9.	Богуш Алла Михайлівна	
10.	Бондар Віталій Іванович	
11.	Бондар Володимир Іванович	22.01.1936 — 28.03.2021
12.	Бондаренко Олександр Федорович	
13.	Будак Валерій Дмитрович	
14.	Бурда Михайло Іванович	
15.	Бурлачук Леонід Фокович	
16.	Вашуленко Микола Самійлович	
17.	Гончаренко Семен Устимович	09.06.1928 — 07.04.2013
18.	Гончарук Євген Гнатович	07.01.1930 — 19.04.2004
19.	Грищенко Арнольд Панасович	23.09.1936 — 19.12.2006
20.	Грищенко Іван Михайлович	
21.	Губерський Леонід Васильович	
22.	Гуревич Роман Семенович	
23.	Гуржій Андрій Миколайович	
24.	Дмитриченко Микола Федорович	
25.	Довгий Станіслав Олексійович	
26.	Євтух Микола Борисович	26.06.1938 — 15.06.2022
27.	Жалдак Мирослав Іванович	15.08.1937 — 26.02.2021
28.	Загірняк Михайло Васильович	
29.	Зайчук Валентин Олександрович	

30.	Закусило Олег Каленикович	
31.	Засенко В'ячеслав Васильович	
32.	Захаренко Олександр Антонович	02.02.1937 — 30.04.2002
33.	Згуровський Михайло Захарович	
34.	Зіньковський Юрій Францевич	
35.	Зязюн Іван Андрійович	03.03.1938 — 28.08.2014
36.	Ільченко Віра Романівна	
37.	Каніщенко Леонід Олексійович	
38.	Карамушка Людмила Миколаївна	
39.	Киричук Олександр Васильович	07.06.1929 — 02.02.2016
40.	Ківалов Сергій Васильович	
41.	Кононенко Віталій Іванович	
42.	Коцур Віктор Петрович	
43.	Кравець Володимир Петрович	
44.	Кремень Василь Григорович	
45.	Кузнєцов Юрій Борисович	
46.	Кузь Володимир Григорович	28.07.1938 — 10.10.2018
47.	Курило Віталій Семенович	
48.	Луговий Володимир Іларіонович	
49.	Ляшенко Олександр Іванович	
50.	Мадзігон Василь Миколайович	
51.	Мазаракі Анатолій Антонович	
52.	Мазуркевич Олександр Романович	09.09.1913 — 10.10.1995
53.	Максименко Сергій Дмитрович	
54.	Мартинюк Михайло Тадейович	
55.	Мацько Любов Іванівна	
56.	Мельниченко Володимир Юхимович	
57.	Мокін Борис Іванович	
58.	Моляко Валентин Олексійович	
59.	Мороз Олексій Григорович	14.01.1940 — 03.02.2010
60.	Мотренко Тимофій Валентинович	
61.	Ничкало Нелля Григорівна	
62.	Ніколаєнко Станіслав Миколайович	
63.	Носко Микола Олексійович	
64.	Огнев'юк Віктор Олександрович	
65.	Олійник Віктор Васильович	
66.	Олійник Ярослав Богданович	14.12.1952 — 05.10.2020
67.	Павленко Анатолій Федорович	11.01.1940 — 02.12.2016
68.	Пащенко Володимир Олександрович	14.08.1947 — 19.04.2010
69.	Прісняков Володимир Федорович	18.06.1937 — 27.11.2009
70.	Прокопенко Іван Федорович	10.06.1936 — 29.06.2021
71.	Радкевич Валентина Олександрівна	
72.	Рафальський Олег Олексійович	

73.	Роменець Володимир Андрійович	20.05.1926 — 03.08.1998
74.	Савченко Олександра Яківна	08.05.1942 — 06.11.2020
75.	Саух Петро Юрійович	
76.	Синьов Віктор Миколайович	
77.	Сисоєва Світлана Олександрівна	
78.	Скок Володимир Іванович	04.06.1932 — 30.12.2003
79.	Скопенко Віктор Васильович	18.12.1935 — 05.07.2010
80.	Слюсаренко Анатолій Гнатович	
81.	Смульсон Марина Лазарівна	
82.	Стельмахович Мирослав Гнатович	25.06.1934 — 23.04.1998
83.	Сухомлинська Ольга Василівна	
84.	Таланчук Петро Михайлович	
85.	Титаренко Тетяна Михайлівна	
86.	Толстоухов Анатолій Володимирович	
87.	Топузов Олег Михайлович	
88.	Третяк Олег Васильович	
89.	Філіпчук Георгій Георгійович	
90.	Фоменко Михайло Володимирович	12.03.1934 — 30.05.2014
91.	Хропко Петро Панасович	15.03.1928 — 08.01.2003
92.	Цехмістр Ярослав Володимирович	
93.	Чебикін Олексій Якович	
94.	Чепелєва Наталія Василівна	
95.	Шевченко Галина Павлівна	
96.	Шкіль Микола Іванович	13.12.1932 — 14.11.2015
97.	Шут Микола Іванович	
98.	Ярмаченко Микола Дмитрович	06.09.1928 — 24.05.2010
99.	Ярошенко Ольга Григорівна	
100.	Яценко Тамара Семенівна	

ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАПН УКРАЇНИ

1.	Анненков Віктор Петрович	
2.	Арцишевський Роман Антонович	09.07.1946 — 28.01.2017
3.	Бакіров Віль Савбанович	
4.	Балабанов Костянтин Васильович	
5.	Балл Георгій Олексійович	24.05.1936 — 23.12.2016
6.	Балух Василь Олексійович	
7.	Березівська Лариса Дмитрівна	
8.	Берзінь Валерій Іванович	28.03.1943 — 06.04.2019
9.	Биць Юрій Вікторович	15.05.1938 — 24.07.2008
10.	Білоус Дмитро Григорович	24.04.1920 — 14.10.2004
11.	Біляєв Олександр Михайлович	27.02.1925 — 27.03.2006

12.	Бобало Юрій Ярославович	
13.	Бобрик Іван Іванович	06.10.1925 — 14.06.2011
14.	Богданов Ігор Тимофійович	
15.	Боєчко Федір Федорович	
16.	Бойко Алла Микитівна	
17.	Бойчук Юрій Дмитрович	
18.	Бондаренко Віктор Дмитрович	
19.	Боришевський Мирослав Йосипович	28.07.1934 — 26.04.2014
20.	Бородієнко Олександра Володимирівна	
21.	Бугай Юрій Миколайович	27.12.1947 — 22.05.2003
22.	Бутенко Володимир Григорович	
23.	Буяк Богдан Богданович	
24.	Ващенко Костянтин Олександрович	
25.	Верлань Анатолій Федорович	28.01.1934 — 20.02.2022
26.	Вільчковський Едуард Станіславович	
27.	Волков Олег Ігоревич	
28.	Волошина Ніла Йосипівна	02.01.1940 — 15.06.2010
29.	Воробієнко Петро Петрович	
30.	Гнатенко Петро Іванович	
31.	Голобородько Євдокія Петрівна	
32.	Голуб Володимир Володимирович	09.01.1946 — 08.10.2020
33.	Голубенко Олександр Леонідович	
34.	Горобець Юрій Іванович	01.06.1947 — 01.03.2021
35.	Гриньова Марина Вікторівна	
36.	Гузик Микола Петрович	03.11.1941 — 10.11.2021
37.	Данилюк Іван Васильович	
38.	Демиденко Василь Купріянович	15.03.1929 — 20.12.2004
39.	Дічек Наталія Петрівна	
40.	Доброскок Ірина Іванівна	
41.	Євдокимов Віктор Іванович	
42.	Ільїн Володимир Васильович	
43.	Калашнікова Світлана Андріївна	
44.	Камишин Володимир Вікторович	
45.	Камінецький Ярослав Григорович	28.07.1941 — 13.09.2019
46.	Капелюшний Валерій Петрович	
47.	Квєтний Роман Наумович	
48.	Козяр Михайло Миколайович	
49.	Кокун Олег Матвійович	
50.	Колібабчук Володимир Захарович	05.05.1936 — 27.07.2010
51.	Колупаєва Алла Анатоліївна	
52.	Коляденко Володимир Григорович	05.07.1935 — 17.10.2013
53.	Кондратьєв Ярослав Юрійович	15.07.1948 — 26.04.2005
54.	Костицький Михайло Васильович	

55.	Коцан Ігор Ярославович	
56.	Кузьмінський Анатолій Іванович	
57.	Култаєва Марія Дмитрівна	
58.	Курок Віра Панасівна	
59.	Кушерець Василь Іванович	
60.	Лозова Валентина Іванівна	
61.	Локшина Олена Ігорівна	
62.	Лосюк Петро Васильович	04.03.1936 — 09.02.2020
63.	Лук'яненко Дмитро Григорович	
64.	Лук'янова Лариса Борисівна	
65.	Малахов Валерій Павлович	
66.	Мальований Юрій Іванович	
67.	Мартинова Раїса Юріївна	
68.	Матвієнко Ольга Василівна	
69.	Морзе Наталія Вікторівна	
70.	Москаленко Віталій Федорович	
71.	Найдьонова Любов Антонівна	
72.	Нестеренко Ганна Дмитрівна	17.12.1924 — 11.09.2014
73.	Нісімчук Андрій Сергійович	11.12.1941 — 31.08.2013
74.	Носенко Елеонора Львівна	
75.	Олексієнко Борис Миколайович	
76.	Падалка Олег Семенович	
77.	Панок Віталій Григорович	
78.	Пархоменко Володимир Дмитрович	16.12.1933 — 26.06.2022
79.	Піроженко Тамара Олександрівна	
80.	Пішак Василь Павлович	
81.	Побірченко Наталія Семенівна	
82.	Поважний Станіслав Федорович	21.01.1938 — 02.08.2014
83.	Пометун Олена Іванівна	
84.	Пономаренко Володимир Степанович	
85.	Постовойтов Євген Павлович	03.04.1946 — 06.10.2003
86.	Пушкарьова Тамара Олексіївна	
87.	Романовський Олександр Георгійович	
88.	Рудавський Юрій Кирилович	10.04.1947 — 22.02.2007
89.	Савченко Сергій Вікторович	04.09.1958 — 19.04.2021
90.	Сидоренко Віктор Костянтинович	27.02.1951 — 16.11.2013
91.	Сидоренко Михайло Михайлович	23.03.1950 — 12.10.2003
92.	Сидоренко Олександр Леонідович	
93.	Сидякін В'ячеслав Григорович	08.03.1936 — 01.12.2005
94.	Сідак Володимир Степанович	03.02.1938 — 06.12.2019
95.	Скворцова Світлана Олексіївна	
96.	Скиба Микола Єгорович	
97.	Скульський Роман Павлович	22.11.1935 — 17.07.2004

98.	Слюсаревський Микола Миколайович	
99.	Соботович Євгенія Федорівна	30.03.1935 — 25.01.2007
100.	Сологуб Анатолій Іванович	
101.	Сотська Галина Іванівна	
102.	Соф'янц Едуард Матвійович	27.07.1938 — 12.12.2019
103.	Співаковський Олександр Володимирович	
104.	Спірін Олег Михайлович	
105.	Степко Михайло Филимонович	24.01.1945 — 28.05.2020
106.	Ступарик Богдан Михайлович	07.03.1940 — 19.10.2002
107.	Суліма Євген Миколайович	
108.	Татенко Віталій Олександрович	
109.	Терещук Григорій Васильович	
110.	Ткаченко Василь Миколайович	
111.	Трофімов Юрій Леонідович	22.08.1944 — 31.07.2007
112.	Троцко Ганна Володимирівна	
113.	Тугай Анатолій Михайлович	24.03.1938 — 22.04.2016
114.	Удод Олександр Андрійович	
115.	Хайруліна Василина Миколаївна	
116.	Чайченко Геннадій Михайлович	18.03.1936 — 28.09.1998
117.	Чалий Олександр Васильович	
118.	Чембержі Михайло Іванович	15.07.1944 — 05.03.2018
119.	Чепелєв Василь Іванович	25.12.1918 — 24.11.2000
120.	Черваньов Дмитро Миколайович	08.01.1938 — 11.04.2013
121.	Шевцов Андрій Гаррієвич	
122.	Шевчук Віктор Григорович	
123.	Шищенко Петро Григорович	
124.	Шоробура Інна Михайлівна	
125.	Щербак Ольга Іванівна	
126.	Явоненко Олександр Федотович	04.12.1939 — 15.05.2009

ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАПН УКРАЇНИ

1. Баликбаєв Такір Оспанович (Казахстан)
2. Беднарчик Хенрік (Польща)
3. Вентер Дьордь (Угорщина)
4. Вільш Йоланта (Польща)
5. Девідсон Ден Едвард (США)
6. Де Груф Ян (Бельгія)
7. Джу Дзін (Китай)
8. Квятковський Стефан Міхал (Польща)
9. Кіпа Альберт Вадимович (США)
10. Коженьовський Лєшек Фрідерік (Польща)

11. Лащик Ян (Польща)
12. Левовіцький Тадеуш (Польща)
13. Лєна П'єр Жан (Франція)
14. Молчанов Михайло Олександрович (Канада)
15. Надь Янош (Угорщина)
16. Нікіторовіч Єжи (Польща)
17. Огродська-Мазур Ева (Польща)
18. Перлін Джордж (Канада)
19. Петришин Уолтер Роман (Канада)
20. Прітц Альфред (Австрія)
21. Сліва Міхал (Польща)
22. Смірнов Ігор Павлович (РФ)
23. Трач Роман Станіславович (США)
24. Чапка Мірослав (Польща)
25. Шльосек Франтішек (Польща)

ПОЧЕСНІ АКАДЕМІКИ НАПН УКРАЇНИ

1.	Аржевітін Станіслав Михайлович	
2.	Бар'яхтар Віктор Григорович	09.08.1930 — 25.08.2020
3.	Березняк Євген Степанович	25.02.1914 — 23.11.2013
4.	Бєліков Сергій Борисович	
5.	Большаков Володимир Іванович	
6.	Бугайов Олександр Іванович	05.12.1923 — 18.04.2009
7.	Буринська Ніна Миколаївна	09.12.1927 — 03.02.2017
8.	Вадзюк Степен Нестерович	
9.	Васянович Григорій Петрович	
10.	Дубасенюк Олександра Антонівна	
11.	Жадько Віктор Олексійович	
12.	Імас Євгеній Вікторович	
13.	Крутов Василь Васильович	
14.	Куліков Петро Мусійович	
15.	Курило Володимир Михайлович	
16.	Маслов Валентин Іванович	
17.	Машбиць Юхим Ізраїлевич	19.06.1929 — 30.10.2009
18.	Морозов Олександр Михайлович	
19.	Нікуліна Алла Степанівна	
20.	Патон Борис Євгенович	27.11.1918 — 19.08.2020
21.	Півняк Геннадій Григорович	
22.	Пішак Василь Павлович	
23.	Плахотник Василь Макарович	
24.	Походенко Віталій Дмитрович	

25.	Пшінько Олександр Миколайович	
26.	Радзіховський Анатолій Павлович	
27.	Романовський Олександр Олексійович	
28.	Саннікова Ольга Павлівна	
29.	Сиротенко Анатолій Йосипович	01.05.1935 — 16.09.2009
30.	Сікорський Петро Іванович	
31.	Скрипнюк Олександр Васильович	
32.	Скрипченко Олександр Васильович	13.12.1921 — 13.05.2008
33.	Товажнянський Леонід Леонідович	
34.	Хорошковська Ольга Назарівна	
35.	Шеремет Марія Купріянівна	

ПОЧЕСНІ ДОКТОРИ НАПН УКРАЇНИ

1.	Гунцінгер Морітц (Німеччина)	
2.	Де Олівейра Умберто Нуно Лопес Мендес (Португалія)	
3.	Де Соуза Лара Антоніу Да Коста Де Альбукерке (Португалія)	
4.	Сліверський Богуслав (Польща)	
5.	Вятровські Зигмунт (Польща)	
6.	Качор Станіслав (Польща)	19.09.1924 — 12.11.2014
7.	Куніковські Єжи (Польща)	
8.	Бенніх-Бьоркман Лі (Швеція)	
9.	Нємец Єжи (Польща)	
10.	Огаренко Віктор Миколайович	
11.	Палтишев Микола Миколайович	10.10.1946 — 05.09.2021
12.	Оті-Боатенг Пеггі Ефуа (Зімбабве)	
13.	Пшенічка Пауль Францович	
14.	Стариков Ілля Мойсейович	03.08.1934 — 01.02.2022
15.	Санделл Террі (Велика Британія)	
16.	Шаталов Віктор Федорович	01.05.1927 — 20.11.2020
17.	Шепотько Віктор Пантелійович	03.09.1935 — 13.01.2013

СПИСОК АВТОРІВ:

1. ***Базелюк Наталія Валеріївна***, кандидат педагогічних наук, заступник начальника науково-організаційного відділу апарату Президії НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-6156-1897 (розділи 1, 2, 3).
2. ***Базиль Людмила Олександрівна***, доктор педагогічних наук, доцент, вчений секретар Інституту професійної освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-4130-5436 **(розділ** 17).
3. ***Березівська Лариса Дмитрівна***, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, https://orcid.org/0000-0002-5068-5234 (розділи 3, 4, 20).
4. ***Бех Іван Дмитрович***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-4763-1673 (розділи 3, 4, 12).
5. ***Биков Валерій Юхимович***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор технічних наук, професор, директор Інституту цифровізації освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-5890-6783 (розділи 3, 6, 16).
6. ***Вашуленко Ольга Петрівна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник науково-організаційного відділу апарату Президії НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-4972-6246 (розділи 2, 3).
7. ***Власова Інна Володимирівна***, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач відділу науково-організаційної та кадрової роботи Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-3532-3136 (розділ 15).
8. ***Гальченко Максим Сергійович***, доктор філософських наук, директор Інституту обдарованої дитини НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-8151-530X (розділи **3**, 6, 18).
9. ***Головко Микола Васильович***, доктор педагогічних наук, старший науковий дослідник, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-8634-591X (розділ 9).
10. ***Гордієнко Валентина Павлівна***, кандидат педагогічних наук, вчений секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-4939-9027 (розділ 7).
11. ***Гудим Ірина Миколаївна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник науково-організаційного відділу апарату Президії НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-6459-806X (розділ 1, 2, 3).
12. ***Дебич Марія Андріївна***, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент, завідувач відділу забезпечення якості вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-5999-3989 (розділ 15).
13. ***Дічек Наталія Петрівна***, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-2185-3630 (розділ 1).
14. ***Довбищенко Володимир Ігорович***, науковий співробітник науково-організаційного відділу апарату Президії НАПН України (розділ 1).
15. ***Докукіна Олена Михайлівна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар Інституту проблем виховання НАПН України https://orcid.org/0000-0002-5773-2224 (розділ 12).
16. ***Доценко Параска Петрівна***, заступник начальника відділу наукових і керівних кадрів та міжнародних наукових зв'язків апарату Президії НАПН України (розділи 2, 3, 22).
17. ***Драч Ірина Іванівна***, доктор педагогічних наук, доцент, директор Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-7501-4122 (розділи 3, 8, 15).
18. ***Єршова Людмила Михайлівна***, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-6239-8083 (розділ 17).
19. ***Закатнов Дмитро Олексійович***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, https://orcid.org/0000-0002-4130-089X (розділ 4).
20. ***Засенко В'ячеслав Васильович***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, радник директора Інституту спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-0325-4578 (розділи 5, 13).

21. ***Засєкіна Тетяна Миколаївна***, доктор педагогічних наук, старший дослідник, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-9362-5840 (розділ 9).
22. ***Калашнікова Світлана Андріївна***, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, радник при дирекції Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-3836-1915 (розділи 8, 15).
23. ***Калініна Людмила Миколаївна***, доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Інституту педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-0534-6089 (розділ 9).
24. ***Канішевська Любов Вікторівна***, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту проблем виховання НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-4190-1601 (розділ 12).
25. ***Карамушка Людмила Миколаївна***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор психологічних наук, професор, заступник директора з науково-організаційної роботи та міжнародних наукових зв'язків Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-0622-3419 (розділ 10).
26. ***Кириченко Микола Олексійович***, доктор філософії, доцент, ректор Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», https://orcid.org/0000-0003-1756-9140 (розділи 3, 8, 19).
27. ***Кремень Василь Григорович***, дійсний член (академік) НАН України і НАПН України, доктор філософських наук, професор, президент НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-5459-1318 (передмова, розділи 1, 2, 3).
28. ***Куліш Тетяна Іванівна***, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-8509-9190 (розділи 5, 10, 13).
29. ***Литвинова Світлана Григорівна***, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту цифровізації освіти НАПН України, http://orcid.org/0000-0002-5450-6635 (розділ 16).
30. ***Луговий Володимир Іларіонович***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, перший віцепрезидент, в.о. головного вченого секретаря НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-1650-066X (розділи 1, 2, 3, 8).
31. ***Лук'янова Лариса Борисівна***, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-0982-6162 (розділи 3, 7, 11).
32. ***Лунченко Надія Вікторівна***, науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, https://orcid.org/0000-0002-4926-7115 (розділ 21).
33. ***Ляшенко Олександр Іванович***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-6885-5978 (розділи 1, 2, 3, 6).
34. ***Максименко Сергій Дмитрович***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, академік-секретар Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-3592-4196 (розділи 1, 2, 3, 5, 10).
35. ***Малиношевська Альона Василівна***, кандидат педагогічних наук, заступник директора з наукової роботи Інституту обдарованої дитини НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-0472-1940 (розділ 18).
36. ***Малиношевський Руслан Васильович***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту проблем виховання НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-8839-6465 (розділи 4, 12).
37. ***Мальований Юрій Іванович***, член-кореспондент НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-4910-4866 (розділи 6, 9).
38. ***Муранова Наталія Петрівна***, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної, освітньої роботи та міжнародних зв'язків Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», https://orcid.org/0000-0003-1527-0989 (розділ 19).
39. ***Мушка Оксана Вікторівна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, начальник відділу наукових і керівних кадрів та міжнародних наукових зв'язків апарату Президії НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-6083-2499 (розділи 1, 2, 22).

40. ***Набок Микола Васильович***, кандидат педагогічних наук, доцент, вчений секретар Відділення вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-4789-932X (розділ 8).
41. ***Ничкало Нелля Григорівна***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-5989-5684 (розділи 1, 2, 3, 7).
42. ***Обухівська Антоніна Григорівна***, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, https://orcid.org/0000-0002-2868-8834 (розділ 21).
43. ***Оржель Олена Юріївна***, доктор наук з державного управління, доцент, головний науковий співробітник відділу взаємодії університетів та суспільства Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-9912-0173 (розділ 15).
44. ***Орлов Олег Вікторович***, кандидат психологічних наук, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-0954-4402 (розділ 13).
45. ***Панок Віталій Григорович***, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, https://orcid.org/0000-0003-1421-0554 (розділи 3, 5, 21).
46. ***Петроє Ольга Михайлівна***, доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-2941-1455 (розділ 15).
47. ***Пінчук Ольга Павлівна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з інноваційної роботи Інституту цифровізації освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-2770-0838 (розділ 16).
48. ***Прохоренко Леся Іванівна***, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-5037-0550 (розділи 3, 5, 13).
49. ***Радкевич Валентина Олександрівна***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту професійної освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-9233-5718 (розділи 3, 7, 17).
50. ***Регейло Ірина Юріївна***, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-організаційного відділу апарату Президії НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-0512-2456 (розділи 1, 2, 3).
51. ***Рябченко Володимир Іванович***, доктор філософських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу взаємодії університетів та суспільства Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-6404-1045 (розділи 8, 15).
52. ***Саух Петро Юрійович***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор філософських наук, професор, академік-секретар Відділення вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-9767-7496 (розділи 1, 2, 3, 8).
53. ***Сидоренко Вікторія Вікторівна***, доктор педагогічних наук, доцент, директор Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-6626-4581 (розділи 8, 19).
54. ***Сисоєва Світлана Олександрівна***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-2499-732X (розділи 1, 2, 3, 4).
55. ***Скиба Юрій Андрійович***, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-2238-8272 (розділи 3, 15).
56. ***Слюсаревський Микола Миколайович***, член-кореспондент НАПН України, кандидат психологічних наук, директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-4038-5668 (розділи 3, 5, 14).
57. ***Слюсаренко Олена Миколаївна***, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, перший заступник директора Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-7957-1794 (розділи 8, 15).
58. ***Соколюк Олександра Миколаївна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар Інституту цифровізації освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-5963-760X (розділ 16).
59. ***Сосновенко Наталія Василівна***, науковий співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-5029-679X (розділ 21).

60. ***Сотська Галина Іванівна***, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-0184-2715 (розділ 11).
61. ***Сухомлинська Ольга Василівна***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник сектору сухомлиністики відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, (розділи 1, 4).
62. ***Таланова Жаннета Василівна***, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент, головний науковий співробітник відділу забезпечення якості вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України, аналітичний менеджер Національного Еразмус+ офіса в Україні, https://orcid.org/0000-0003-4007-2677 (розділи 2, 15).
63. ***Тарнавська Сніжана Вікторівна***, кандидат історичних наук, вчений секретар Державної науково-педагогічної бібліотека України імені В.О. Сухомлинського, https://orcid.org/0000-0003-0981-939X (розділи 4, 20).
64. ***Титаренко Інна Олегівна***, кандидат педагогічних наук, доцент, вчений секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-5848-631X (розділ 4).
65. ***Ткаченко Лідія Іванівна***, кандидат педагогічних наук, завідувач сектору науково-аналітичної обробки і поширення інформації відділу наукових і керівних кадрів та міжнародних зв'язків апарату Президії НАПН України (розділи 1, 2).
66. ***Ткачук Ірина Іванівна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, https://orcid.org/0000-0002-3099-3491 (розділ 21).
67. ***Топузов Олег Михайлович***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, віце-президент НАПН України, директор Інституту педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-7690-1663 (розділи 1, 2, 3, 6, 9).
68. ***Трубачева Світлана Едуардівна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-1400-9773 (розділ 4).
69. ***Хомич Лідія Олексіївна***, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-1130-4395 (розділ 11).
70. ***Чепелєва Наталія Василівна***, дійсний член (академік) НАПН України, доктор психологічних наук, професор, заступник директора з науково-дослідної роботи Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-2085-4148 (розділ 10).
71. ***Чуніхіна Світлана Леонідівна***, кандидат психологічних наук, заступник директора з науково-методичної роботи Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-0813-6741 (розділ 14).
72. ***Шагаєва Ольга Анатоліївна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник науково-організаційного відділу апарату Президії НАПН України, https://orcid.org/0000-0003-0810-9249 (розділ 1, 2).
73. ***Шипко Оксана Миколаївна***, науковий співробітник відділу науково-організаційної та кадрової роботи Інституту вищої освіти НАПН України, https://orcid.org/0000-0002-3419-0987 (розділ 15).
74. ***Ярмола Наталія Анатоліївна***, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, https://orcid.org/0000-0001-9374-5543 (розділ 13).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Національна академія педагогічних наук України: 1993-2022 рр.

МОНОГРАФІЯ

За загальною редакцією В. Г. Кременя

Редакційна колегія:
В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заступник голови), О.М. Топузов (заступник голови), С.О. Сисоєва, С.Д. Максименко, О.І. Ляшенко, Н.Г. Ничкало, П.Ю. Саух, О.В. Сухомлинська, І.Ю. Регейло (секретар)

Обкладинка – *Л. В. Лук'яненко*
Верстка – *Ю. П. Мирончик*

Підписано до друку 02.09.2022 р. Формат 70х100 1/16.
Гарнітура Times. Друк офсетний. Папір офсетний
Ум. друк. арк. 34,45. Наклад 300 пр.

Видавництво «Педагогічна думка»
04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-а, корп. 2;
тел./факс: (044) 481-38-85
book-xl@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3563 від 28.08.2009 р.